

د اخوان المسلمین اسلامي تحریک

ماضي او حال

د شلمې پېړۍ د ستر او عظیم ترین اسلامي تحریک
علمي او تفصیلي جایزه، د ایمان او ثابت قدمۍ، د
قربانۍ او سرښندنې لازوال داستان

Ketabton.com

لیکوال: محمد شوقی ذکی

تقریظ: د اسلامي نړۍ مفکر مولانا ابوالحسن علی ندوی رحمۃ اللہ علیہ

ژباړه: محمد هاشم شاهین

اهداء

د اخوان المسلمین اسلامي تحریک ماضي او حال

د شلمې پېړۍ د ستر او عظیم ترین اسلامي تحریک
علمي او تفصیلي جایزه، د ایمان او ثابت قدمۍ، د
قربانۍ او سربښندنې لازوال داستان

تصنیف: محمد شوقي ذکي

تقریظ: د اسلامي نړۍ ستر مفکر مولانا ابوالحسن علی ندوي رحمه الله

ژباړه: محمد هاشم شاهین

فهرست

سید رضوان علی ندوي	مقدمه
سید رضوان علی ندوي	تعارف
مولانا سید ابوالحسن علی ندوي رحمه الله	تقریظ
ډاکټر محمد کمال خلیفه	مقدمه
د اخوان المسلمین د دعوت یوه عامه جائزه	لومړۍ باب
د دعوت تاریخ	لومړۍ فصل
د اخوان فلسفه او د هغوی اهداف	دوهم فصل
دین اوسیاست	=
اسلام د یو ټولنیز نظام په حیث	=
د اخوان المسلمین ادارتي تنظیم	دریم فصل
مصري ټولنه او د اخوان خدمات	دوهم باب
ټولنیز خدمات	لومړۍ فصل
ثقافتي خدمات	دوهم فصل
د مسلمانو ځوښودو سرگرمۍ	دریم فصل
اقتصادي خدمات	څلورم فصل
طبي خدمات	پنځم فصل
تبصره - اعتراضات - وړاندویني	دریم باب

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

ډاکټر سيد رضوان علي ندوي

د کتاب قصه

دا کتاب د نن ورځې نه تقريباً يو څلوېښت کاله مخکې د ۱۹۵۷م کال د اگست په مياشت کې د مکتبه الحسنات "رامپور" انډيا نه چاپ شوی دی، د چاپ نه مخکې چې د کتاب په اړه ما کوم تعارف ليکلی وو دهغه په پای کې ۱۷ نومبر ۱۹۵۵م تاريخ تحرير شوی وو، چې په دې لحاظ د اردو ژباړې اشاعت ما ۲۳ کاله مخکې بشپړ کړی وو، هغه وخت زه ۲۶ کلن وم.

اصلاً د دې کتاب اصلي عربي نسخه ما هغه وخت د ځان سره د مصر نه راوړې وه چې زه د [۱۹۵۳ نه تر ۱۹۵۵] پورې هم هلته پاتې شوی وم، کوم وخت چې د رامپور نه راستون شوم د قدرمن استاد مولانا سيد ابوالحسن علي ندوي صاحب (حضرت مولانا مياں علي مدظله) په مشوره باندې مې د ياد کتاب ژباړه په پنځه، شپږ مياشتو کې بشپړه کړه او د تقرير د ليکلو لپاره مې مسوده مولانا مدظله ته وروسپارله، او بيا په يو بل ستر علمي سفر سوريې (شام) ته روان شوم، د دمشق پوهنتون د كلية الشريعة (د شرعياتو په فاکولته کې/شريعت فيکلتې) کې د خپل تعليم د پوره کولو او د خپل لومړي عربي تصنيف "العز بن عبدالسلام" د طباعت (۱۹۶۰م) نه وروسته زه د لا لورو زده کړو لپاره انگلستان ته ولاړم، هلته په کېمبرج پوهنتون کې د پي ايچ ډي لپاره داخله راکړل شوه چې په ۱۹۶۳م کې بشپړه شوه.

په همدې دوران کې دا کتاب د مکتبه الحسنات، رامپور نه په ۱۹۵۷م کې چاپ شو، د دې کتاب کومه نسخه چې په دمشق کې زما لاس ته راوړسېده، د مطالعه کولو وروسته مې زړه ته راتېر په دمشق کې پاکستاني سفير ډاکټر وقار همداني ته ورکړه، موصوف د آکسفورډ

پوهنتون نه د اسلامي تاريخ په بخش کي پي ايچ ډي کړې وه او د مشهور "مستشرق مارگوليت" شاگرد وو، زما دده سره د دمشق په مشهوره او په قلمي کتابونو مالامال کتابخانه (المكتبة الظاهرية) کي پيژندگلوی او تعارف شوی وو، دی په جوناگر کي پروفیسر پاتي شوی وو او په اسلامي او عربي علومو کي ئې ډیره دلچسپي درلوده، چون د علمی ذوق سړی وو، نو حکه مي هم دده سره شناخت او راشه درشه زیاته شوې وه، ډیره موده وروسته په ۱۹۷۸م کي چي کله د لومړي ځل لپاره د امریکا په سفر ولاړم، نو ده مي هلته ډیر په زړه پوري ښه راغلاست او خدمت وکړ، دی هغه وخت د تقاعد وروسته د اسلامي نړۍ درابطې په دفتر کي مسئول او په ملگرو ملتونو کي د رابطې نماینده وو، ده د بي ساري اخلاقو د درلودو له کبله زه تر هوايي میدان پوري راورسولم، ملگري ملتونه ئې راباندي ولیدل، او د جمعي لمونځ مي دده سره د ملگرو ملتونو په اپارتمان کي په یوه مخصوص ستر اطاق کي اداء کړ، او بیا مي د هغه ځای په "کيفي تیریا" کي د هغه سره ډوډی وخورله، ده په نیویارک کي هم زما د اوسېدو انتظام د یوه اندونیزیایي ځوان محمد نور په فلات کي وکړ، چي د سعودي په کونسلگري کي ئې دنده درلوده.

د کمبرج نه د دکتورا د اخیستلو وروسته زه د وظیفې په نیت د ریاض (سعودي عرب) "پاچا سعود پوهنتون" ته ورغلم، داغسي مي په شام او انگلستان او بیا په سعودي کي د دوه کلني هستوگني په دوران کي چي د اردو ژبي سره بي ربطه پاتي شوی وم او د انگریزي او عربي ژبي د مسلسل اشتغال په سبب حتی ما خپل لومړی تالیف کړی کتاب هم تقریباً هېر کړی وو.

پوره یوه لسيزه وروسته چي کله ما پاکستاني تابعیت (Nationality) په لندن کي ترلاسه کړی وو، نو د یو پاکستاني په حیث کراچي ته راغلم، او ددې ځایه رامپور ته ولاړم نو د مکتبه الحسنات د مالک مولانا عبدالحی صاحب نه مي د خپل کتاب په اړه وپوښتل، خبر شوم چي په پاتي شویو کتابونو کي خو پیدا نه شو، نو حکه ئې هم اوس کومه چاپي نسخه راسره نشته، چي دې ځواب ډیر پریشانه کړم.

په عربي پوهنتونونو کي چي زما تدریسي سلسله په ۱۹۶۳م کي پیل شوې وه، هغه څلېرویشتم کلونه يعني تر ۱۹۸۷م پوري جاري پاتي وه، په دې دوران کي مي څوارلس کلونه د لیبیا په بنغازي پوهنتون کي، او لس کلونه (البته په دوه وو مراحلو کي) مي د

سعودي عرب په پوهنتونونو کې خدمات ترسره کړل، په پای کې مې استعفی ورکړه او کراچي ته راوگرځېدل، او د همغه وخته مې د خپل لومړي چاپ شوي اردو کتاب تلابن پیل کړ، په همدې موخه مې د کراچي او لاهور او... کتابخانې پلټلي وې، هندوستان ته هم ولاړم او د دهلي، رامپور، ندوه او لکنو په کتابتونونو کې هم وگرځېدل، کتاب مې ونه مونده، خو اوس شپږ یا اوه میاشتي مخکې زما یوه ځوان، علم دوست او د مطالعې شوقي ملګري د واپدا انجینیر (Wapda) چې پاکستانی برقي شرکت دی) راشد شیخ صاحب زما په غوښتنه یاد کتاب په مکتبه مرکز جماعت اسلامي منصوره کې پیدا کړ او د هغه فوتو سټېټ (Copy) ئې راولیږه، چې په دې توګه ما د پوره څلوېښت کاله وروسته خپل کتاب ولیده، بخت مې دلته پر ځای وو چې کله په ۱۹۹۲م کې طوفاني سیلابونه راغلل او د یادي کتابخانې په سلګونه جلده کتابونه ئې خراب کړل، خو د هغو ټولو اوبو باوجود د اخوان المسلمین په اړه زما لیکل شوی نادره کتاب همداسې محفوظ او خوندي پاتې شو.

لوستونکي به شاید دا گمان هم ونکړای شي چې د ځوانۍ په وخت کې زما د تالیف شوي کتاب د یو ځل بیا په موندلو سره زه څومره خوښي احساسومه، هسې هم زما د تصنیف او تالیف سلسله د ۴۳ کلونو راپه دې خوا مسلسل شروع ده او متعدد کتابونه مې په عربي او انګریزي ژبو کې د مختلفو هیوادونو نه چاپ شوي دي، او د اردو ژبي دوه کتابونه مې تر چاپ لاندې دي، خو ددغې لومړۍ علمي ذخیرې سره مې د زړه الفت یو بل ډول وو، اوس چې مې ددوهم چاپ لپاره نظر ثاني ورباندې وکړ گورم چې په یاد کتاب کې د منځني ختیځ د عظیم ترین تحریک اخوان المسلمین په اړه انتهایي مهم تفصیلات او معلومات موجود دي، که څه هم دا هر څه اوس نسبتاً زاړه شوي خو د هغوی تاریخي او معلوماتي حیثیت پر خپل ځای همداسې پاتې دی، په شلمه پیړۍ کې د اسلامي تحریکونو د مطالعه کوونکو لپاره او بالخصوص د دغه تاریخ جوړونکي تحریک عظیم تاریخ د مطالعه کوونکو لپاره دا کتاب نن هم ډېر مهم دی، او په دې کې زموږ د هیواد د اسلامي تحریکونو تنظیمي، اقتصادي، علمي او په تعلیمي میدانونو کې د رهنمایۍ او لارښوونې لپاره ډیر څه پراته دي.

د اخوان المسلمین په اړه که څه هم په عربي او انګریزي ژبو کې ډیر کتابونه لیکل شوي دي، خو ما تر اوسه په دې اړه کوم جامع کتاب ندی لیدلی، چې د یاد کتاب سره یې پرتله

کړای شم، دا یو نایاب کتاب دی نو ځکه می هڅه وکړه چې د دوهم ځل کتلو وروسته ددوهم ځل لپاره چاپ کړای شي.

په یاد چاپ کي د لاندې ټکو اضافه شوي ده:

- د یوې تفصیلي مقدمې په لیکلو سره د ۱۹۵۴م نه را پدېخوا د اخوان المسلمین د تحریک پر مدوجزر رڼا اچول شوې ده، او په دې دوران کي چې دوی د کوم دردوونکي وخت او حالاتو نه تېر شوي د هغو کړاوونو ځیني اړخونه لیکل شوي دي.

- ددې اوږدې مقدمې په لیکلو سره یاد کتاب یو ځل بیا تازه (Uptodate) شوی، یعنې په ۱۹۷۱م کي چې اخوان ته په مصر کي یو ځل بیا د انور سادات په وخت کي د محدودې مودې لپاره د فعالیت اجازه ورکول شوه، او د هغه وخت نه تر اوسه (۱۹۹۸م) پوري پر همهغو تحریکي سرگرمیو رڼا اچول شوې ده.

- د کتاب د عبارتونو په رواني ستونزو کار شوی.

- ډیري نوي حاشیې پکي اضافه شوي.

د اخوان سره زما تعلق:

په نني عصر کي به شايد داسي کوم تحريک وي چي ددومره جبر و قهر، قيد و بند، د دار و زيندي، او د کيني او عداوت له داسي پړاوتلاوو پړاوونو نه راتېر شوی وي د کومو نه چي دغه اسلامپال تحريک را تېر شوی او بيا دي هم هغه ژوندی او فعال وي، زه چي څرنکه په مصر کي د اخوان المسلمین د کامرانه او مقبولو ورځو شاهد یم همداسي د هغوی د ځپونکو شپو او د کړاوونو نه د ډکو ورځو عيني شاهد هم یم.

د اخوان سره زما تعلق مصر ته له تگ نه مخکي د مکي مکرمي نه پيل شوی وو، ددغو حوادثو تفصيل دادی چي زه په ۱۹۵۰م کي د "معظم استاد مولانا علی صاحب مدظله" او "مرحوم و مغفور مرشد حضرت شاه عبدالقادر رای پوري" په څنگ کي حج ته ولاړم، هلته مي د علمي زده کړي په موخه درې کاله تېر کړل، په همدې کال د مصر نه يو ځوان مشر استاد سعيد رمضان د اخوان په نماينده کي راغلی وو ما هم د مولانا مدظله د شاگرد او کارکوونکي په حيث د هغه سره تعارف او ليدنه وکړه، چي وروسته مو دا شناخت تر کلونو پوري په سوريي، مصر او جينوا کي همداسي باقي پاتي شو، ما د ياد پړاونه او احسن الکلامه ځوان اخواني مشر(چي دی د اخوان د مؤسس شهيد حسن البناء رحمه الله زوم هم وو) وينا او خطبه چي د وظيفي له مخي وکیل (Lawyer) وو د لومړي ځل لپاره په مکه کي واورېده، ده هغه وخت د مکي په يوازني هوټل(اوتيل بنک مصر) کي يوه جلسه کړې وه، ما د لومړي او آخري ځل لپاره مولانا عبدالعليم صديقي(د مولانا شاه احمد نورانی صاحب والد مرحوم) په انگریزي ژبي د تقرير په حالت کی وليدی، چي په عربي ژباړل کېده او دده سره سره مي د خپل معظم استاد علی ندوی مدظله عربي تقرير هم واورېده.

په مکه مکرمه کي د قيام په وخت کي پر عربي ژبي او ديني زده کړي سربېره زما دا کار هم وو چي د حج په وخت کي د عربي نړۍ د خلکو سره تعلقات وساتم او وپالم، د دوهم حج پر وخت د مصري تحريک اخوان المسلمین يو هيئت د اسکندريه پوهنتون د يو تن استاد ډاکټر عبدالعزيز کامل په مشرۍ راغلی وو، په هغه کي د اسکندريي پوهنتون او قاهرې پوهنتون ځيني شاگردان هم شامل ول، د دوی له جملې نه مي د قاهرې د پوهنتون د يو تن

محصل(محب الحسنى المحجري) سره ملاقات او ملگرتيا وشوه چي د خط په واسطه ئي لا هم دوام وموند.

وروسته چي کله په اگست ۱۹۵۳م کي مصر ته ولاړم نو د محب المحجري سره مي وليدل، په پيل کي زه د بنار په منځ کي عابدين قصر ته نږدې پر شارع(څرک)عبدالعزيز باندي په يوه فلاټ کي د ځينو نورو پاکستاني محصلينو سره هستوگن شوم، يوازي وم او د اطاق کرايه هم ډېره وه، محب المحجري چي د بنار د يوې څنډي په يوه نوې آباډه شوې سيمه"الدقي" کي اوسېدې، زه ئي هم جبراً د ځان سره خپل فلاټ ته بوتلم، که څه هم داځای د بنار نه نسبتاً لري وو خو پراخ وو او کرايه ئي هم کمه وه، په همدې فلاټ کي د مصر د نورو بنارونو نه راغلي څلور تنه نور اخواني ځوانان هم مېشت ول، چي ددوی له جملې نه دوه تنه په کوم مکتب کي استادان، يو تن د قاهرې پوهنتون چي نږدې وو محصل او آخري ځوان په يوه شرکت کي کارېگر وو، محب المحجري خپل اطاق ماته پرېښوده ځکه دی د کوم دوستانو کور ته د اوسېدو په نيت ولاړی، ما ددغو اخواني ځوانانو سره د مصر په همدغه فلاټ کي نږدې يو نيم کال تېر کړ، چي زما لپاره ډير مهم وو، د دلبيرس-الجوهر څرک، د الدقي سيمي په ياد فلاټ کي مي د هغه ساده ځوان سره هم ملاقات وشو چي د پيپونو د جوړولو او فټنگ کار يې کاوه يعني نل ساز(Plumber) وو، هفته يا لس ورځي وروسته دا تور ورباندي ولگېده چي ګواکي ده پر جمال عبدالناصر د اسکندريې په بنار کي د يوې جلسې په دوران کي ډزي کړيدي، دا څنگه ښکروږ بې سر او پينو دروغ وه، په دغسې حقايقو يوازي ماغوندي کسان خبر دي چي د هغه ساده ځوان سره ئي ليدلي ول، يا ده ته نږدې ول، په هر صورت دی ونيول شو او څو مياشتي وروسته د فوځي محکمې له لوري د اعدام په سزا محکوم شوی وو.

ددې وروسته پراخ مصر پر ما تنگ شو، د قاهرې پوهنتون د كلية الدارالعلوم(دارالعلوم پوهنځي) کي زما د شموليت او داخلي خبره همداسي پاتي شوه، خو وروسته الله جل جلاله زما دغه شوق چي په عربي پوهنتون کي به درس وایم په دمشق کي را پوره کړ.

په دې ترتيب زه د اخوان المسلمين د الدقي سيمي د يوه يونټ (Cell) يو فرد وشمېرل شوم، اکثراً به د سه شنبې په ورځ هفته وارو اجتماعاتو او غونډو ته د اخوان مرکزي دفتر (Head Quarter) الحليمية الجديدة ته ورتلم، په يادو عمومي غونډو کې به اخواني مشرانو او يا له خارج نه راغليو مېلمنو تقريرونه کول، همدلته مې يو ځل د ايران د تحريک فدايان ځوان او زړه وړ مشر نواب صفوي په عربي ژبه د تقرير په حالت کې وليده، ددې انقلابي مشر تقرير ډير د فصاحت او بلاغت ډک وو، د الله اکبر زرگونو ملکوتي شعارونو د اخوان مرکز په لړزه راوستی، څو کلونه وروسته ايراني شاه په اعدام محکوم کړ.

په همغو ورځو او همدې مرکز کې مې د اخوان د تحريک د عام مرشد (عمومي مشر) متقاعد قاضي حسن الهضيبي صاحب سره د ملاقات شرف په برخه شو، د تحريک د مؤسس او لومړي عام مرشد (حسن البناء مرحوم) وروسته چې په ۱۹۴۹م کې د مصر د استخباراتو له لوري په شهادت رسيدلی وو، دی دوهم عام مرشد وټاکل شو، حسن الهضيبي صاحب د مصر د ستري محکمې (Supreme Court) (محکمة النقض والابرار) متقاعد قاضي پاتي شوی وو، وروسته چې کله پر اخوان المسلمين د "جمال عبدالناصر" په واسطه د مصيبتونو غرونه رامات شول او د قيد و بند او حکومتي ظلمونو يوه بې پایانه او دردېدونکې لړۍ پيل شوه دغه سپين ږيري او متقاعد قاضي چې ډير زړه سواند، نرم مزاجه او نرم گفتاره مذهبي مشر وو، ته د اعدام سزا واورول شوه، دا ۱۹۵۴م کال وو، وروسته دا سزا په ۲۵ پنځه ويشت کلن د جزا او نقصان حبس (Penal Servitude) باندې واوښتله، د ډيرو کلونو د تېرېدلو وروسته دی بيرته آزاد شو، او په ۱۹۷۴م کې وفات شو.

اخوان المسلمين او مصري انقلاب :

کوم وخت چې زه مصر ته ولاړم، هغه وخت د شاه فاروق په خلاف د مصري انقلاب يو کال تېر شوی وو، دا وخت په مصر کې د اخوان المسلمين د شهرت او مقبوليت ډير مهم عصر وو، ځکه کوم مصري شاهي نظام چې په مصر کې د انگرېزانو لپاره يو سمبولیک حيثيت درلود د هغه په خلاف د اخوان ردعمل د پام وړ وو، چې وروسته به د ياد کتاب په ځينو فصلونو کې دا واضحه شي چې اخوان څو ځله مسلسل د انگرېزانو په اشاره د

نځېدونکو سمبولیکو دولتونو سره په ټکر کې واقع شوی وو، د فلسطین د ۱۹۴۸م په ناکامي جگړې کې د ونډې اخیستلو وروسته دوی په فوځ کې د نورو مصري مشرانو تر څنګ په پټه او مخفي توګه د مصري فوځي او سیاسي قیادت په خلاف په یاده جگړه کې ددغه ناقصې کارکردګۍ او غدارۍ په خلاف سرګرمه ول، ډېر کم خلک خبر دي چې د جولای ۱۹۵۲م کال نه په مصري فوځي انقلاب کې د جمال عبدالناصر او انور سادات او نورو سره سره اخوان هم په پټه د خپلو سترو فوځي افرادو په ذریعه ډیر ستر رول لوبولی وو، زه شخصاً هغوی پیژنم او د هغو افسرانو نومونه مې هم په یاد دي چې تر جمال عبدالناصر په رتبه لوړ او یا دده سره هم منصبه او ملګري ول، جنرال رشاد مهنا، کرنل ابوالمکارم عبدالحی، کرنل عبدالرؤف عبدالمؤمن او نور... کرنل عبدالرؤف عبدالمؤمن وروسته په ۱۹۵۷م کې زموږ سره په دمشق کې یوه غرمه تیره کړه، کوم وخت چې زه په دمشق کې په یوه اپارتمان کې د څو جلاوطنه اخواني ځوانانو سلیمان الهضیبي او محمد عرفه سره یو ځای اوسیدلم، هغه وخت کرنل عبدالرؤف د ظالم عبدالناصر او سوشلسټ مصري فوځي مشر د انتقام په نښه وو، دی په مخفي توګه له مصره وتلی وو او د سوريې له لاري ترکیې ته روان وو.

عرض مې کاوه چې د مصري فوځي انقلاب وروسته او په دې انقلاب کې د اخوان د شرکت په سبب په حکومت کې ددوی د مقبولیت دا یو روښانه عصر وو، جمال عبدالناصر او انقلابي کونسل اخوان ته د ځینو وزارتونو وړاندیز هم کړی وو، خو د اخوان قیادت د خپلو دیني او فکري شرایطو د نه تسلیمولو په سبب د محدودو وزارتونو منل او د هغوی یاد وړاندیز رد کړ، په هر صورت په لومړیو دوه کلونو کې د انقلابي حکومت سره ددوی تعلقات او اړیکې ډیرې ښې وې، پاچا جنرال نجیب، جمال عبدالناصر او نور انقلابي وزیران څه موده وروسته د شهید حسن البنا رحمه الله قبر ته د فاتحې لوستلو لپاره تللي ول، نور تفصیلات به لوستونکي په کتاب کې ولولي.

اخوان د انقلابي حکومت سره په اختلاف کې او پر دوی ظلم و ستم:

د جمال عبدالناصر د استبدادي اقداماتو او اشتراکي (Socialist) افکارو په سبب د اخوان او فوحي مشرتابه تر منځ اختلافات پيدا شول، اخوان د جمهوريت په څېر نظام او انتخاباتو حامی و داعي وو، خو عبدالناصر د خپلو سازشونو په وسیله اسلامپال پاچا (جنرال نجیب) له حکومته لري کړ، انتخابات ئې تر نامعلومی نیتې پوري وځنډول، د هیواد نظام ئې د اسلامي کولو پر ځای او حکومتي چاري ئې د اسلامي اصولو مطابق د پرمخ وړلو نه رامنځته کړلې، د اختلافاتو دا لړۍ هغه وخت اوج ته ورسېدله چې په مصر کې د مېشتو انگریزي اشغالګرو ځواکونو په اړه د انگریزانو سره مذاکرات ترسره کېدل، اخوان ددغو نرمو شرایطو په خلاف وو، پر کومو شرایطو چې جمال عبدالناصر او دده د مرستندویه انقلابي کونسل غړي تیار ول، د انگریزانو سره پر دې مسئله باندې په مذاکراتو کې په مصر کې د هندوستان سفارتخانی ډیر ستر او مهم رول اداء کړی وو، زما دا انکشاف به حتماً نوی وي، خو زه هسي اوریدلی او بې اساسه خبرې نه لیکم بلکې د شخصي معلوماتو پر اساس داسې وایم، زه هغه وخت هندوستانی وم، یو پخوانی هندوستانی سیاسي کارکوونکی او د مولانا ابوالکلام آزاد او سُبُهاش چندر بوس او نورو پخوانی ملګری او کانګرېسي مسلمان غړي مولانا عبدالله المصري هغه وخت مصر ته راغلی و¹.

ده راته ویلي وو چې زه باید په قاهره کې هندوستانی سفیر علی یاور جنگ بهادر (Brave Warrior) ته عربي ژبه ورزده کړم، زه دوه ځلي د عربي د تدریس لپاره سفارت خاني (Embassy) ته ورغلم، په همدې وخت کې هغه د ملګرو ملتونو د غونډې په مناسبت نیویارک ته ولاړی، د سفارتخاني عسکري ملحق (ملټري اتاشي) ډګروال مدن په دغه موقع زما نه وغوښتل چې ده ته عربي ووايم، نږدې یوه میاشت وروسته (په هفته کې یوه ورځ) چې ما هغه ته ابتدائي عربي ویلي وه، ده وروسته ځکه د زده کړې نه معذرت وکړ چې د

¹ ده سره مې د لومړي ځل لپاره په مکه مکرمه کې ملاقات شوی وو، موصوف هلته او په نورو عربي هیوادونو کې د هندوستانی جاسوسي ادارې (RAW) لپاره کار کاوه، لکه څرنګه چې زما او د نورو ندوي ملګرو په مکه مکرمه کې د پاکستانی سفارتخاني د افرادو سره رابطه بحاله وه، بلکې خپله د پاکستانی سفیر "بهار کې مسعود صاحب" سره زما ملاقات وو (ماد حجاز والي "وانسرائے" امیر فیصل د لومړي ځل لپاره د پاکستانی ملي ورځې په مناسبت د سفارتخاني په استقبالیه کې لیدلی وو) نو ځکه عبدالله المصري صاحب د مولانا (ډاکټر) عبدالله عباس ندوي دهلوي په وینا زموږ په خلاف هندوستانی حکومت ته راپور ورکړی وو چې ګواکې موږ د پاکستان لپاره جاسوسي کوو.

انگرېزانو سره په مصري مذاکراتو کې دى ډير مصروف دى، په همغه زمانه کې د مصر يا جمال عبدالناصر د هند د جواهر لال نهرو سره ملگرتيا زياته شوه، چې وروسته د روسانو په لور په کړېدلو سره لا محکمه شوه، او د پاکستان سره د مصر تعلقات يا خراب او يا هم ډير ساړه شول، حالانکه د مصري فوځي انقلاب په پيل کې دا تعلقات ډير نږدې، د ورورۍ، دوستانه او مضبوط ول، او اخوان خو بيا د اسلام په نوم او علت د پاکستان سره ډير جوړ وو.

زما په ياد دي چې په جنوري ۱۹۵۴م کې د اخوان موجوده نوي معمر مرشد او د هغه وخت خوان مصطفى مشهور د منيل الروضه په محله کې د اخوان په مسجد کې د همدې انگرېزي فوځونو د انخلاء پر مسئلې د جمعې د خطبې نه مخکې ډير پُر جوش تقرير وکړ چې په هغه تقرير کې ئې پر فوځي حکومت سخت انتقاد وکړ، لمونځ هم د مصطفى مشهور صاحب په امامت کې ترسره شو، خو د جمعې د لمونځ نه فوراً وروسته چې تر اوسه لا لمونځ کوونکي په مسجد کې موجود ول پوليسو د توپک په واسطه ډزي وکړې، خلک يو لور بل لور ته په منډو شول، زه هم د خپل اخواني ملگري حسين اسکندري سره يو ځای د سيمې نه محفوظ ووتلم، ډير خلک ونيول شول، مصطفى مشهور هم ونيول شو خو وروسته ئې خوشي کړ، خو يوځل بيا په اگست ۱۹۵۴م کې ونيول شو او په لس کلن حبس محکوم شو، چې دا بيا يوه بېله قصه ده.

په هغو ورځو کې به مصري جاسوسي پوليسو زموږ د فلاټ نگراني او څارنه کوله، په جولای ۱۹۵۴م کې د انقلاب د دوهمې کليزې پر مهال جمال عبدالناصر په اسکندريه کې خپل په غونډه کې د يو سازش له مخې چې دده د افرادو له لوري په پوره احتياط سره ډزي وشوې، دومره احتياط چې د ډزو نښه اصلاً د ستيج نه بلکې په بل لور وه، همدا سازش ئې پلمه کړ او پر اخوان ئې ددې ترور د هڅې تهمت پوري کړ، پورته ذکر شوی د پانپونو کارکوونکي (عبدالطيف) په همدې تور ونيول شو او په فوځي محکمه کې ئې دوسيه پيل شوه، خو د يوې يا دو مياشتو په کمه موده کې ئې سمدستي اعدام (شهيد) کړ، پر اخوان ئې کړۍ ډيره تنگه کړه، د اخوان په خلاف ئې په تلويزيونونو او اخبارونو کې (چې ټول دولتي Nationalised شوي ول) باقاعده پلان شوي منظم کوششونه (پروپاگند) پيل شوه، د حکومتي بدماشانو په ذريعه ددوی مرکز وسوځول شو، د اخوان مکمل قيادت ئې بندي کړ،

چي په رأس کي ئې علماء، مشائخ، د سترو شرکتونو مالکان او د پوهنتونونو پروفیسران شامل ول، دا هر څه ددې لپاره وشول چي د اخوان له لوري د ائتلافي حکومت سره اختلاف د تل لپاره وځپل شي او اخوان بیا ددې وړتیا تر لاسه نکړي چي د بل حکومت په مقابل کي دي د اختلاف سر پورته کړي.

دا خبره مصري فوځي قیادت ته ډیره بڼه معلومه وه چي اخوان یو رضاکارانه نیمه عسکري تنظیم(النظام الخاص) لري، چي د هغه سره د فلسطین د ۱۹۴۸م کال د جگړي پاتې شوي ډیره اسلحه موجود ده، چي د مصر د حکومت په اجازه یې خوندي کړې وه او یو څه سلاح د حکومت له لوري هم ورکول شوي وه، جمال عبدالناصر او د هغه ډیری فوځي ملگري چي د فلسطین په یادي شوي ناکامي جگړي کي موجود ول ددې خبري نه خبر ول. اوس نو په ډیر جسارت سره پر دوی دا تور هم پوري شوی وو چي اخوان دغه اسلحه د انقلابي حکومت په مقابل کي د بغاوت لپاره په غیر قانوني توگه جمع کړې وه، او ددوی دا دسیسه او پلان وو چي د فوځي قیادت ارکان قتل کړي او حکومت او واک یوه رجعت خوښوونکي (Reactionary) حکومت ته وسپارل شي، په دغه زمانه کي د "رجعیه"(رجعت خوښوونکي) اصطلاح په حکومتي میدیا کي ډېره پورته کښته کیده، او د همدې پردې تر شا د دینداری او اسلامپالني په خلاف ډیر زهر شیندل کیدل.

زه په دې مناسبت د یوه بل راز نه هم پرده پورته کوم چي په پاکستان او هندوستان کي به ډیر محدود کسان تري خبر وي، هغه دا چي د اخوان المسلمین د امن خوښوونکي اسلامي تحریک د ځپلو او تباه کولو لپاره ټول پلان او کار د امریکا په مرسته ترسره کېده، په ۱۹۶۷م کي د مصر و اسرائیلو د جگړي پر مهال چي مصر په ډیر ذلت سره ماتې وخوړله، وروسته چي د مصر فضائي او هوائي ځواک ناڅاپه د اسرائیلو په هوائي بمباردونو کي مکمل تباه شوی وو، یوه اسرائیلي مخفي جاسوس یو کتاب لیکلی وو چي عربي ژباړه یې د (عند ما تحطمت الاسراب) په نوم شوې، ما یاد کتاب د همدې جگړي نه څو میاشتي وروسته په بنغازی کي لوستی وو، د کتاب انگریزي نوم مي په یاد ندی خو ممکن داسي به وو (When the Squadrons were Crushed). مصنف چي په دغه وخت کي ئې په مصر کي د اسرائیلو لپاره بڼه بریالی جاسوسي کوله ددې خبري نه پرده پورته کړېده چي د مصر د انقلاب وروسته چي کله په شرق اوسط کي د انگرېزانو د نفوذ د

له منځه وړلو لپاره د مصري حکومت له لوري د امریکا سره موافقت شوی وو، جمال عبدالناصر د مصري استخباراتي پولیسو په بدل کې چې د انگریزانو په لاس روزل شوي وو او د پاچا خدمتګار ول د یوې نوي استخباراتي پولیسې شبکې د منظم کولو او جوړولو لپاره د امریکا نه مرسته وغوښتله، په امریکا کې هغه وخت د جرمني د نازیانو نه ټنټیدلي ډیر فوځي او پولیسې افسران موجود ول، امریکا هغوی مصر ته ولیرل، ددوی نه ځیني نازیان ظاهراً مسلمان شول، او دوی خپل نومونه د فلسطین د مفتي (محمد امین الحسیني) په نوم محمد امین ته ورته کېښودل، دا خبره باید یاد وساتل شي چې ددوهمې نړیوالې جګړې پر مهال الحاج امین الحسیني د انگریزانو د لاسونو نه په ټنټه او جرمني ته په رسېدلو بریالی شوی وو، د انګرېزي استعمار په خلاف ئې د برلین د راډیو نه پروپاګند کول، نو ځکه چې کوم جرمني ووايي چې دده په لاس ئې ایمان راوړی دی په مسلمانانو او بالخصوص اخوان کې ډیر محبوب بلل کېده، د همدې لارې نه دغه دروغجن نازیان د مسلمان شوي جرمن وزیر داخله "زکریا محی الدین" د منصوبې له مخې د اخوان په منځ کې ځای پر ځای کړل شول، او دوی ته دا دنده ور وسپارل شوه چې د اخوان په صفونو کې د جرمني د مسلمانانو په صفت سرایت وکړي، او د اخوان د نیمه عسکري تنظیم تمریني (Training) او تربیتي چارې پر مخ یوسي، دوی به په دې ډول سره وکولای شي چې د اخوان مخې او پټو اسلحو ته لاس رسئ پیدا کړي، او بیا مصري حکومت ته راپور ورکړي، دا کار په ډیره راز داري او مهارت سره ترسره شو، نازیانو خو هسي هم د داسې کارونو د سرته رسولو لپاره په خپل هیواد کې مهارت تر لاسه کړی وو، له دې لارې د جمال عبدالناصر فوځي حکومت د اخوان المسلمین د نیمه عسکري او استخباراتي تنظیم په اړه تفصیلي معلومات لاس ته راوړل، د اسکندریه په جلسه کې پر جمال عبدالناصر باندي ددوی د سازش له مخې ډزې وشوې، چې وروسته ئې د څیړلو لپاره فوځي محکمه تشکیل شوه او د هغې محکمې مخې ته هر څه کېښودل شول، په دې طریقه ئې اخوان بدنام کړ، د هغه په خلاف ئې دروغجنې دوښمنې ترتیب کړې او په څو میاشتو کې ئې څو د ګوتو په شمېر خو تر ټولو ستر اخواني مشران لکه د ستري محکمې مشهور وکیل او ممتاز قانون پوه او مصنف "عبدالقادر عوده"، ازهری عالم "شیخ فرغلي" او نور شپږ کسان اعدام کړل، خو د انقلابي کونسل هغه رکن او د انقلابي محکمې هغه مشر (کرنل جمال سالم) چې دغه پاک نفسه اشخاص ئې په اعدام محکوم کړي ول ډیر ژر لیونی شو او د نیویارک په یوه شفاخانه کې ومړ.

هر څوک چي د اخوان المسلمین د تحریک په ځپلو کي د امریکا او جمال عبدالناصر تر منځ په تعاون او مرسته کي شک لري هغه دي د امریکا د استخباراتي شبکې (CIA) د مؤسس "مائلز کوپلنډ Miles Cooplnd" کتاب (The Game of Nations) "د قومونو لوبه" مطالعه کړي، چي تفصیلاً پکي لیکل شوي چي څرنگه امریکا په سوریه کي په ۱۹۴۹م کي د فوځي انقلابونو سلسله پیل کړه، او دغه ستر امریکایي جاسوس په دغو لوبو کي کوم کردار ولوبوه، او بیا ده څرنگه جمال عبدالناصر او د هغه د ځینو نږدې ملگرو سره تعلقات پیدا کړل او په مصري فوځي انقلاب کي ئي څومره ونډه او رول درلود، دی جمال عبدالناصر ته څومره نږدې وو، دا کتاب د ۶۰ شپيته ايمي لسيزي په پیل کي چاپ شوی وو، مصر، سوريي او عراق ته ددغه کتاب راوړل سخت منع وو، په عربي هم دغه کتاب د "لعبه الامم" په نوم وژباړل شو او بیروت چاپ کړ، زه ددغو دواړو هیوادونو نه په خارج کي وم، کېدای شي په پاکستان کي ئي هم اردو ژباړه شوې وي.

د انقلابي مصري حکومت اړیکي او روابط د امریکا سره د ۱۹۵۴م کال په پای کي هغه وخت خرابي شوي چي کله مصري هیئت امریکا ته تللی وو او هلته ددوی سره یوازي دوه میلیونه ډالر مرسته وشوه، دغه دوه میلیونه ډالر مرسته مصري انقلابي فوځي حکومت د ځان لپاره د توهین او سپکاوي مترادف ولله، ددې وروسته جمال عبدالناصر د روسیې نه د فوځي مرستې غوښتنه وکړه، او د روسانو سره ئي اړیکي پراخي کړلې، ددغو روابطو په جوړولو کي د کمونیست گوند او انقلابي کونسل یو رکن (خالد محی الدین) ستر رول ولوبوی، هندوستانی حکومت یا جواهر لال نهرو د خپل رسوخ او منځگړیتوب نه گټه پورته کړه او دغه نوي پیل شوي اړیکي ئي لا ژوري او عمیقې کړې، بالاخره مصر د جمال عبدالناصر په وخت کي د روسیې غیږي ته ولویدو، خو لکه څرنگه چي د اسرائیلو سره د اختلافاتو د حلولو او د فلسطین په مسئله کي روسیې کوم مثبت کردار نشو لوبولای نو ځکه هم جمال عبدالناصر د خپل مرگ نه څو میاشتني مخکي د مسکو د سفر نه تر راستنېدلو وروسته خپل نائب ولسمشر انور سادات ته د امریکا سره د اړیکو پراخولو لپاره زرغونه اشاره (Green Signal) ورکړه، او بالاخره د جمال عبدالناصر د مرگ نه وروسته مصر یوځل بیا د امریکا خوا ته ورمنډه کړه، اسرائیلو ته هم تسلیم شو او سفارتي اړیکي ئي ورسره فعاله کړې، کوم وخت چي د امریکا سره د مصر د انقلاب په وخت اړیکي جوړي شوي وې یو ځل بیا په بنکلي یارانې واوښتې، اوس بیا دا دي کلونه وروسته دا اړیکي د

خپل عروج پړاو تيروي، او مصري حکومت چي مشري ئې د څه مودې نه د يوه پخواني فوځي افسر په لاس کي ده د امريکا په اشاره کار کوي.

امريکا په ډېره چالاکي او بيداري سره دصليبي عداوت او دښمنۍ تر چتر لاندي اخواني تحريک چي د غربي اثراتو منلو ته کله هم چمتو نه وو خپله په همهغه مصري انقلابيونو وځپي.

په حقيقت کي جمال عبدالناصر په خپل حکومت کي تل يو داسي فرد وساته چي د امريکا سره ئې پټي او مخفي اړيکي ساتلې، دا کس د مصر داخله وزير (زکريا محي الدين) وو چي ده لکه څرنگه چي پورته يادونه وشوه د امريکا نه هغه نازي پوليس افسران تر لاسه کړي ول، چي د هغوی په واسطه ئې مصري استخباراتي پوليس پر نازي خطوطو او طريقو منظم او ځای پر ځای کړل، هغه نازيان چي د مسلمانانو په نومونو سره د اخوان په تنظيم کي شامل شول او د هغوی جاسوسي ئې وکړه، د اخوان په ځپلو کي ئې د مصري حکومت مرسته وکړه، همدغه زکريا محي الدين وروسته په ۱۹۶۷م کي د مصر او اسرائيلو د فيصله کوونکي جگړي د مخنيوي لپاره د امريکا په وساطت د دغو ترينگلو اړيکو د جوړولو لپاره او د رامنځ ته شويو جگړو د احتمالي خطراتو د لري کولو لپاره دوه ورځي وروسته واشنگتن ته روان وو چي ناڅاپه اسرائيلو د جون د مياشتي په يوه سهار وختي د ډيري شديدې فضائي حملې په ترڅ کي ټولي مصري جنګي الوتکي بمبارد کړې، د مصري هوايي ځواک مشر چي ټوله شپه ئې په يوه غونډه (Parti) کي د شرابو په څښلو تېره کړې وه سهار ټنډ د شرابو په نشه مست پروت وو.

نو ځکه هم د شک او شبهي ځای ندي پاتي شوی چي د مصري فوځي حکومت په لاس د اخوان په ځپلو کي د مگاري امريکا لاس وو، دا ځکه يوازي اخوان د مصر داسي سياسي او عمومي طاقت وو او لا هم دی چي يو طرف ته د بي دينه کمونيزم او سوشلزم با اثره مخالف او بل لوري ته د غربي سيکولرزم او غربي ثقافت او تمدن د اثراتو او نفوذ سرسخت دښمن وو او دی.

تر کومه ځايه چي د امريکايي جمهوريت پرستی او جمهوريت غوښتنې د دعوی تعلق دی، نو هغه د اسلامي هیوادونو لپاره ندي، دوی په اسلامي هیوادونو کې فوځي انقلابونه راپورته کړل او هغوی ئې تائید کړل، د پورته ذکر شوي امريکايي جاسوس "مایلز کولینډ" په کتاب کې پر وړاندي شویو شواهدو سربېره د الجزائر واقع تازې ده، چي په منصفانه انتخاباتو کې درې کاله مخکې د اسلامي گوند (Front) په بریا باندې ناهیلې امریکا هلته د فوځي کودتا حمایت وکړ او کودتاجي غیر قانوني دولت ئې په رسمیت ومنی، چي اوس هره ورځ په ساده جامو کې د فوځونو په لاسونو بې گناه الجزائريان وژل کېږي، بیا هم ددغو ټولو ظالمانه کړنو تور د هغه ځای پر اسلامي تنظیم او کارکوونکو پوري کېږي، چي په دې وحشت کې فرانسه هم شامله ده، څو میاشتي مخکې چي یو الجزائري فوځي په لندن کې د سیاسي پناه اخیستلو وروسته هلته د "آبزرور" اخبار ته په خپله مصاحبه کې ډیر حقایق وویل؛ ده د الجزائري فوځ پر هغو مظلومو اعتراف وکړ چي ده شخصاً دداسي ظلمونو د ترسره کولو لپاره خپل په لاسونو د الجزائري فوځي حکومت له لوري په "پاریس" کې یوه تنظیم ته پنځه لکه نقد "فرنک" ورکړي ول، او دوهمه تازې ترینه واقع د ترکیې ده چي هلته فوځ یو منتخب لومړی وزیر (نجم الدین اربکان رحمه الله) د څوکۍ نه لري کړ، ددغه لومړي وزیر یوازینی گناه دا ده چي گوند ئې اسلامپال دی، او د ایران سره ئې یو ستر اقتصادي تړون لاسلیک کړی وو، امریکا ددغه منتخب جمهوري حکومت د پرځولو په اړه نه کومه پېښمانتیا او یا خفگان څرگند کړ بلکې د فوځي کودتاجي حکومت د کودتا او مداخلت حمایت ئې اعلان کړ.

د اخوان المسلمین د ابتلاوو او زحمتونو دوهم پړاو:

په اگست ۱۹۵۴م کې چي د مصنوعي او خودساخته ډرامې او واقعي وروسته د اخوان د کارکوونکو د نیولو او ځورولو کومه لړۍ پیل شوه، او په نتیجه کې ئې په زرگونو اخواني ځوانان او په حکومت او کارخانو کې مزدوران او کارکوونکي محبسونو او زندانونو ته ولېږل شول، د لسو نه نیولې تر شلو کلونو پوري حبس ورته ټاکل کېده، په زرگونو ځوانان د مخفي لارو نه د سوډان او لیبیا په لور تیښتي او جلاوطنی ته اړ شول، ددې کال په اړه د

خپل گران ملگري (محب المحجري) يوه واقعہ راپه ياد شوه، ده هغه وخت په نوي انقلابي ورځپاڼي الجمهوريه (جمهوريت) کي کار کاوه او هره هفته به زموږ ليدو ته راتلی، خو ناڅاپه ورک شو، بيا يوه مياشت وروسته راغی، په داسي حال کي چي د سر ويننتان ئي کوچني ول، د يو ثابت قدمه او مؤمن ځوان په شان ئي راته وويل چي د اخبارو د مدير (انقلابي فوځي آمر) انور سادات په امر بندي شوی وو، که څه هم پر ده کوم ثبوت او الزام نه وو بيا هم د اعتراف کولو او تحقيق و تفتيش په نيت ئي درې هفتي په زندان کي بندي کړی وو، د سر ويننتان ئي ورځريلي ول، په درو ئي وهلی وو، وروسته ئي خپله ملا را وبنوده چي د زياتو وهلو په واسطه ئي د ملا رنگ شين اوښتی وو، د يو يو ځای نه به يې پوست هم جلا شوی وو، ده چي د مصري پوليسو د تعذيب او بنکنجې (Torture) کوم واقعات راته بيانول په اورېدلو سره ئي زموږ زړونه په لرزه راغلل، ددغو تعذيبونو او شکنجو په دوران کي به ئي په ساعتونو ساعتونو د يخي پر کوندو لوڅ تړلي ول، د مقعد د لاري به ئي د بايسکل په پمپونو خيتي ته هوا ورکوله، او څو څو ورځي به ئي مسلسل د تيزو گروپانو رڼا ته غورځولي ول، او تر ټولو ستر تکليف به لا داوو چي سهار و ماښام به ئي د مور په بنکنځلو سپکول، د لا تعذيب او وحشت لپاره به ئي د ځينو بنديانو ميندي او خويندي زندان ته راوستلي او ددوی په مخکي به ئي تجاوز ورباندي کاوه.

دا ټولي د تعذيب، آزار و اذيت هغه نوي طريقي وې چي مصر ته راليرل شويو نازي افسرانو مصري فوځيانو ته وربښودلي ول، هر بندي چي به د محبس نه راووتی همدا قصي به ئي پر خوله وې، ددغه دولتي تروريزم هدف دا وو چي د اخوان اسلامپال تحريک د تل لپاره وځپي، خو الله الحمد چي مصري سوشلسټ (اشتراکي) جلااد جمال عبدالناصر په دغه ذليل کار کي هم ناکام شو، دده دا منصوبه او پلان هم وو چي کوم اخوانيان چي په محبسونو نويستل شوي دي د هغوی مېرمني او ماشومان د فقر او غربت نه په تنگ راشي، او خپل خاوندان، وروڼه، زامن او سرپرستان دې ته اړ کړي چي د حکومت په وړاندي تسليم شي، خو کوم اخوانيان چي د مصر نه وتښتيدل د زرگونو په تعداد کي سعودي عرب، کويت، سوډان، شام او نورو سيمو ته ولاړل، دوی د خپلي گټي نه څه حصه پر خپلو ماشومانو سربېره هغو اخواني کورنيو ته هم لېږله چي سرپرستان به ئي بندي ول، په دوی کي استاد سعيد رمضان هم وو چي ما ئي پورته يادونه وکړه، دی هغه گس وو چي هغه وخت به ئي په قاهره کي د "المسلمون" په نوم مياشتنی گڼه خپروله، دی د ۱۹۴۸م نه تر دوه درې کلونو

پوري په پاکستان کي هم اوسيدلی وو، هغه وخت حسن البناء شهيد رحمه الله دی د قيد و بند نه د خوندي ساتلو په موخه پاکستان ته راليرلی وو.

د مصر وروسته په سوريه کي د اخوان المسلمین گوند ډیر قوي وو، د دمشق په پوهنتون کي د قانون پوهني په بخش کي د اسلامي قانون پروفیسر او وروسته د کلیة الشریعة(د شریعت فاکولتې) مدیر او زما استاد ډاکټر مصطفى السباعي دلته د اخوان المسلمین عمومي مشر وو، په یاد پوهنتون کي دغه تنظیم ډیر مضبوط وو، مرحوم سعید رمضان صاحب(هغه چي وروسته ئې د جرمني نه په اسلامي قانون کي دکتورا اخیستله) هم د خپلي کورنۍ سره دلته راغلی وو، د همدې ځایه ئې د المسلمون میاشتنۍ گڼه چاپوله او نشروله، کوم وخت چي زه په ۱۹۵۵م کي دمشق ته د تعلیم لپاره ولاړم، ډیر ځلي به دده کورته ورتم، د مصر غوندي دلته هم اخواني محصلین او استادانو زما سره د سکه وړونو غوندي رویه او سلوک کاوه، خو د مصر د اخواني ملگرو ځای بیا جلا وو، د هغوی خو مینه دومره زیاته وه چي د اختر په رخصتو کي ئې زه په ډیر اصرار سره لري پروت یو ښار "منصوره" ته نږدې خپل کلي "دکرنس" ته بوتلم هلته ئې څلور پنځه ورځي داسي مهماني راکړه چي کله ئې هم نشم هېرولای، د محب المحجري سره سره د هغو ټولو ځوانانو(چي اوس به سپین ږيري وي) نومونه مي په ذهن کي همداسي محفوظ ساتل شوی وي، د دوی له جملې نه یوه استاد حسین اسکندراني(د یو مکتب استاد) چي کله زه د کښتنۍ په واسطه د سعید پورټ نه د کراچي په لور راتلم نو د قاهرې نه ډیر لري دغه ښار ته زما درخواستولو په نیت راغی.

پر اخوان المسلمین چي په ۱۹۵۴م کي مصري انقلابي حکومت کوم ظلمونه وکړل او دا اسلامپال تحریک ئې منع اعلان کړ د هغه نه یوازي دوه کلونه وروسته په ۱۹۵۶م کي چي کله جمال عبدالناصر د سویز کانال مصري کول(ملي کول) غوښتل او په دې تړاو د برطانیې، فرانسې او اسرائیلو له لوري مصر ته گوتڅنډنه وشوه، او دوی ټول د مصر په خلاف په یو صف کي ودریدل مصر ته ئې د جگړي اخطارونه ورکړل، پدې وخت کي اخوان المسلمین د حکومت ټول وحشتونه هېر کړل او د هغوی د ائتلاف په وړاندي ئې د خپل مصري دولت حمایت او ملاتړ اعلان کړ، رضاکارانه خدمات ئې پیل کړل دا همهغه کال وو چي ما په دمشق پوهنتون کي د ټولو محصلینو سره هلته فوځي تمرینات(زده کړه) وکړل.

ناڅاپه برطانيې، فرانسې او اسرائيلو په گډه پر مصر باندي حمله وکړه، په دغه مختصره حمله کي مصر ماتي وخوړله، اسرائيلو د "سينا پر دښتي" چي مصري سيمه وه قبضه وکړه، برطانيې او فرانسې يو ځل بيا د سويس کانال پر علاقه قبضه وکړه، د امريکا د ولسمشر "آزن هاور" په مداخلې او منځگړيتوب سره دغو هيوادونو خپل فوځونه د مصر نه بيرته وايستل، په دې شرط سره چي مصر به د اسرائيلو کښتۍ په سويس کانال کي نه ايساروي، فرانسې او برطانيې ته به هم د سويس کانال د درآمد(گټې) نه ددوی مالي معاوضه ورکوي، اسرائيلو هم د سينا د دښتي نه خپل فوځونه ټول کړل خو پر پولي ئې د مصر پر ځينو سيمو لا هم خپله قبضه جاري وساتله.

په هر صورت ددغه جگړي او ماتي وروسته مصري فوځي حکومت د اخوان په خلاف په خپلي دښمنۍ کي کمي راوستله، که څه هم ددوی مرکزي دفتر او ضبط شوي املاک د دولت له لوري ورته واپس نشول، خو ددغي جگړي په دوران کي چي کوم بي گناه اخوانيان په زندانونو کي پراته ول آزاد شول، دوی يو ځل بيا د استاد شهيد سيد قطب رحمه الله په مشري او لارښوونه کي د خپل پرامنه اسلامي دعوت په چارو مصروف شول، سيد قطب د مصر مشهور اديب، نقاد او د اسلامي ذهنيت درلودونکی مفکر او مصنف وو، خو دده تحريرونو او د اخوان يو ځل بيا احياء جمال عبدالناصر ته خوند ورنکړ، ده سيد قطب زنداني کړ او ټول هغه ځوانان چي دده همغږي ول محبسونو ته واستول، وروسته يې پر سيد قطب باندي دده د يو کتاب(معالم في الطريق) پر اساس په فوځي محکمه کي دوسيه وڅيړله او دائي په دروغو ثابته کړه چي ياد کتاب د مصري حکومت په خلاف تحريکونکی دی بيا ئې په ۱۹۶۶م کي په اعدام محکوم کړ، نورو سلگونو اخوانيانو ته يې هم د قيد او بند سزاوي ورکړې، پدې ډول سره دا د اخوان المسلمين د ابتلاوو دوهم پړاو وو، په دې امتحاني پړاو کي ددوی تر ټولو ستر مفکر او مصنف چي په محبس کي ئې د څو کلونو د زحمتونو وروسته د شلمي پيړۍ بي نظيره تفسير(في ظلال القرآن) وليکۍ، شهيد کړل شو، خو الله تبارک و تعالی په خپل کامل قدرت سره يوازي يو کال وروسته د اسلام لپاره د سربښندونکي او په بند و قيد کي د پرتو مصيبت خپلو مؤمنانو انتقام په ۱۹۶۷م کي د اسرائيل و مصر د جگړي په صورت کي چي مصر شرميدلې ماته وخوړه واخسيت، په زرگونو مصري فوځيان بندي شول، د مصري اردو عياش مشر ځان وژنه وکړه، د مصر او روسيې

ملګريټوب بې فائدي پاتي شو، او په ۱۹۷۰م کي د جمال عبدالناصر کمبله هم ټوله شوه، ده خپل نائب ولسمشر ته وصيت وکړ چي د روسيې پر خای پر امريکا تکيه وکړي.

اخوان المسلمین د جمال عبدالناصر نه وروسته:

په ۱۹۶۷م کي پر پراخي مصري سيمي(سینا) د اسرائیلو قبضه وه، ددې سيمي سره سره ئې د سویز کانال او مکمل شرقي ساحل سيمي تر تسلط او اشغال لاندې نیولي وې، ددوی په اجازه د نورو ټولو هیوادونو کښتۍ د سویز کانال نه تیریدی شوې، انور سادات غوښتل په کومه طریقه اسرائیلي فوځونه د شرقي ساحل نه لري کړي، ددې لپاره ئې خپلي داخلي پالیسي ته تغیر ورکړ، ده په زرګونو بېګناه اخواني بندیان له زندانونو نه آزاد کړل، د ډیرو بندیانو دوسیې ئې سمدستي ختمې کړلې، او د جمال عبدالناصر د اشتراکیت پر خای ئې د اسلام شعار پورته کړ او خپل ځان ته ئې د الرئيس المؤمن(مسلمان مشر/زعیم) لقب غوره کړ، که څه هم د اخوان همغه پخوانۍ د ۱۹۵۴م کال حالت نه وو او نه هم د دوی املاک او جائیدادونه ور واپس کړل شوه خو یو ځل بیا د کار او عمل آزادي ورکړل شوه، ددې سره سره چي هغه په لکونو مظلوم مصريان چي د جمال عبدالناصر د سوشلزم(اشتراکیت) د قانون په مټ خپل شوي ول او د اسلام د شعار په اوچتولو سره ویریدل، هغوی د آرام ساه واخیسته، د اسرائیلو د دښمنۍ لپاره ټول مصريان یو مټي شول او کله چي انور سادات ددې جوګه شو چي د اسرائیلو اشغال پای ته ورسوي نو په ۶ اکتوبر ۱۹۷۳م کال کي ئې ناڅاپه د شپې په تیاره کي د سویز کانال پر شرقي څنډه حمله وکړه او اسرائیلي فوځ ته ئې ماتي ورکړه، او وروسته ئې د امریکا په مرسته د اسرائیل سره د تړون پر اساس د سینا پراخه علاقه بیرته لاس ته راوړه.

په کال ۱۹۷۱م کي یو پخواني اخواني مشر عمر التلمساني د (۱۷) اولس کلن حبس وروسته آزاد شو، دی په ۱۹۷۴م کي د اخوان عام مرشد(مشر) انتخاب شو، ده په ډیره دور اندیښي او ځیرکتیا سره یو ځل بیا د پاشل شوي اخوان صفونه سره یو خای کړل، ډیری اخوانیان چي په ۱۹۵۴م کي په پنځلس کلن حبس محکوم شوي ول، او د هیواد نه لري په خارج کي اوسیدل هیواد ته راستانه شول، ځیني د زندانونو نه خوشي شول، تر اوسه لا اخوان ته په

هيواد کي د آزاد سياسي فعاليت اجازه نه وه ورکول شوې وه، اخوان د "وفد" او ځيني نورو سياسي گوندونو سره په گډه په انتخاباتو کي برخه واخيستله، او په پارلمان کي ئې د اسلامي قدرونو آواز اوچت کړ، د عمر التلمساني په دور کي په مصر کي پخوانی سياسي مجلې "الدعوة" او نوري يو ځل بيا چاپ شولې، دوولس کلونه مسلسل ددرېم عام مرشد په صفت د اخوان د قيادت کولو وروسته بالاخره په ۱۹۸۶م کي وفات شو او حامد ابوالنصر څلورم عام مرشد وټاکل شو.

د اخوان دغه څلورم عام مرشد د ۱۹۳۳ نه د اخواني تحريک غړی وو، او په ۱۹۵۴م کي ده ته د ۲۵ کلن بند سزا ورکول شوې وه خو په محبس کي د ۲۰ کلونو تيريدلو وروسته په ۱۹۷۴م کي آزاد شو، د ده په عصر کي اخوان يو ځل بيا په مصري ټولنه کي خپل وجود په اثبات ورساوه، مختلف کاري تنظيمونه (Unions) ئې د پوهنتونونو په زده کړه ايبز چاپير او په ملي ادارو کي د پېل په څير يو ځل بيا داخل شول او دده په عهد کي په اپريل ۱۹۸۷م کي اخوان د دوو نويو مصري سياسي گوندونو ضرب العمل او ضرب الاحرار سره حلف وکړ او د مصر په پارلماني انتخاباتو(مجلس الشعب) کي ئې ونډه واخيستله، د لومړي ځل لپاره د اخوان (۳۶) ارکان د پارلمان غړيتوب ته بريالي شول، چي په نتيجه کي په پارلمان کي د اپوزيسيون قيادت او مشري د دوی لاس ته ورغله.

اخوان پر ايمرجنسي او عاجلو قوانينو د احتجاج په صورت کي، د عادلانه او شفافو انتخاباتو د گارنتي د نشتون په سبب په ۱۹۹۰م کي په عامو انتخاباتو کي د نورو اپوزيسيوني گوندونو سره يو ځای بائیکاټ(رد) وکړ، په ۱۹۹۲م کي ئې د لوکل باډيز په انتخاباتو کي ونډه واخيستله، او په ۱۹۹۳م کي ئې د حُسنې مبارک د دريم ځل لپاره په صدارتي انتخاباتو کي د شرکت سره مخالفت وکړ چي په نتيجه کي د حکومت د غضب په نښه شول، ددوی پر ۸۲ممتازو کارکوونکو او مشرانو په فوځي محکمه کي د مختلفو دروغجنو دوسيو پر سر مقدمه وچليده او ۵۴نفره يې محبس ته ورځني واستول، په ۱۹۹۵م کي دوی د مجلس الشعب(پارلمان) په انتخاباتو کي ونډه واخيستله.

د عام مرشد ابوالنصر په عهد کي د گوند مکمل ادارتي او تنظيمي جوړښت د شوری پر بنياد څلويښت کلونه وروسته يو ځل بيا قايم شو، د اخوان د اعلى ترينه تنفيذي کميټي(مکتب الارشاد) د غړو او عام مرشد انتخابات کول او غوره کول په عملي بڼه پيل شول، حامد ابو

النصر صاحب هغه لومړنی اخواني مشر وو چي د مرحوم ضياءالحق په وخت کي په ۱۹۸۸م کي د اسلامک کونسل آف يورپ په غونډه کي چي په اسلام آباد کي رابلل شوي وه برخه واخيستله، د افغاني مجاهدينو د قيادت او مشرتابه سره ئي ملاقات وکړ، د دره خيبر نه ئي ليدنه وکړه، په ۲۰ جنوري ۱۹۹۶م کي ئي له دې فاني نړۍ نه سترگي پټي کړلې، دده د تدفين نه فوراً وروسته هغه زرگونو اخوانيانو چي دده په جنازه کي ئي برخه اخيستي وه د مرحوم عام مرشد د لومړي مرستيال استاد مصطفى مشهور سره بيعت علی الاعلان اجتماعي وکړ.

په ۱۹۲۸م کي د اخوان المسلمین د تأسيس نه نيولې تر پنځم عام مرشد پوري څلورو مشرانو ته په لاندي تفصيل سره د اخوان د قيادت او مشرتابه وياړ ورپه برخه شوی.

- شهيد الاستاد حسن البناء مرحوم د ۱۹۲۸م نه تر ۱۹۴۹ پوري
- متقاعد قاضي حسن الهضيبي مرحوم د ۱۹۵۱م نه تر ۱۹۷۳ پوري
- الاستاد عمر التلمساني مرحوم د ۱۹۷۳م نه تر ۱۹۸۶ پوري
- الاستاد حامد ابوالنصر مرحوم د ۱۹۸۶م نه تر جنوري ۱۹۹۶

د اخوان اوسنی قيادت او تازه ترين صورتحال:

موجوده عام مرشد استاد مصطفى مشهور چي ما ئي يادونه په ۱۹۵۴م کي د اخوان په يوه مسجد کي د خطيب په حيث وکړه چي هلته بيا د پوليسو له لوري ډزي وشوي او زه هم هملته موجود وم، دده عمر اوس يعني په ۱۹۹۸م کي ۷۷کاله دی، دی په اولس کلنۍ کي يعني هغه وخت چي د "منيا" په ښار کي ئي په عالي لېسه کي درس وایه د اخوان سره يو ځای شوی وو، بيا ئي په قاهره پوهنتون کي په ۱۹۴۳م کي په علم

الاصادر (Meterology) کي گرجوبشن وکړ، او د هیواد په گمرک کي ئې دنده پیل کړه، درې کاله وروسته ۱۹۴۶م کي ئې په همدې علم کي ماسټري وکړه، نو ځکه هم دنورو اخواني مشرانو غوندي د عالي تحصیلاتو درلودونکی وو، د لومړي عام مرشد پرته نورو ټولو اخواني مشرانو د اخوان تر سایې لاندې د دیني علومو زده کړي او فهم و فراست تر لاسه کړی وو.

استاد مصطفی مشهور د دین په خاطر څلور ځله د قید و بند مصیبتونه وگالل، لومړی ځل د شاه فاروق په عهد کي په ۱۹۴۸م کي زندان ته ولاړی، درې کلونه هلته پاتې شو، په ۱۹۵۱م کي د آزادیدلو وروسته یو ځل بیا د جمال عبدالناصر په عهد کي په ۱۹۶۵م کي ونیول شو، او په لس کلن حبس محکوم شو، په ۱۹۷۱م کي د انور سادات په وخت کي آزاد شو، په دې ډول سره ئې د شاه فاروق او جمال عبدالناصر په وخت کي ۱۹ کلونه په سیاسي حبس کي تېر کړل.

په ۱۹۸۱م کي چي کله د یو نوي سخت دریځي ډلې او دیني تنظیم "جماعة التكفير و الهجرة" په لاسونو د فوځي نمائش (Prade) په وخت کي انور سادات ووژل شو، که څه هم اخوان ددې کار نه بلکل بې خبره او بې ربطه پاتې وو، خو بیا هم ډیر اخواني مشران ونیول شول، ځکه دا ځل بیا اخوان د سادات پر سفر اسرائیلو ته مخالفت څرگند کړی وو، دوی دا نه خوښول چي د اسرائیلو سره دي اړیکي جوړي شي، بالخصوص تر هغه چي د القدس ښار فلسطینیانو ته نه وي سپارل شوی، په هر صورت د خوشبختی ځای دا وو چي په دې موده کي مصطفی مشهور د هیواده بهر وو، نو ځکه د نیولو نه خوندي پاتې شو، بیا چي کله پنځه کلونه وروسته د مصري حکومت شکوک او شبهات لري شول، او اخوانیان بېگناه وموندل شول، نو په ۱۹۸۶م کي مصطفی مشهور هیواد ته راستون شو، په همدې کال د اخوان معمر مشر شیخ عمر التلمساني رح د نړۍ نه کوچ وکړ، ده هم د ۱۹۵۴م نه نږدې شل کلونه په زندان کي تیر کړي ول، د استاد عمر التلمساني رحمه الله د وفات پر وخت حامد ابو النصر د هغه ځای ناستی وټاکل شو او مصطفی مشهور ئې لومړی معاون غوره شو.

دلته د یوې خبرې وضاحت ضروري دی چې د جمال عبدالناصر د مرګ وروسته کوم وخت چې په مصر کې په مدار مدار سره د اشتراکیت(سوشلزم) بت مات شو او په حکومتي ظلم او تشدد کې څه نا څه کمبود راغی، خلک هم هوسا شول، کله چې سیاسي ګوندونو او دیني جماعتونو ته د تشکیل او فعالیت اجازه ورکړای شوه، نو په مصر کې د "جماعة التكفير والهجرة" او "الجماعة الاسلامية" په نوم باندې دوه نوي تنظیمونه تأسیس شول، لومړۍ جماعة چې د انور سادات په وخت کې چې اسرائیلو ته دده د سفر او نویو اړیکو د جوړولو سخت مخالف او دیوه شدید ردعمل په صورت کې رامنځ ته شوی وو، او ددوی افرادو په ډیر ماهرانه پلان او همت و جرأت سره انور سادات وواژه، هغوی خپلو اهدافو ته د ورسېدلو لپاره د شدید عکس العمل حمایت کاوه، همدا "تکفير الجماعة الاسلامية" وو یعنې په تیرو څو کلونو کې چې کوم بهرني سیاحان په غیر انساني او افسوسناک حالت کې وژل شوي دي په هغو ټولو وژنو کې دغه دوه تنظیمونه ډېځل ول، اخوان ددوی سره هېڅ نوع اړیکه نلري، او نه هم د اخوان په فکري انداز او عملي منهج کې د سخت دریځي او تشدد نښه شته، کوم وخت چې جماعة التكفير والهجرة په مصر کې غیر قانوني اعلان شو، یو بل سخت دریځی ګوند د "جماعة التنظيم الجهاد" په نوم تأسیس شو.

همدا دلیل وو چې کله استاد مصطفی مشهور د خپل انتخاب نه فوراً وروسته د کویت د مشهورې او کثیر الاشاعت اوونیزې "مجلة المجتمع" سره تفصیلي مصاحبه وکړه په هغه کې ئې په ډیر وضاحت سره دا اعلان کړی وو چې موږ د "جماعة الاسلامية" او "تنظيم الجهاد" سره هېڅ اړیکې نلرو، موږ په هېڅ صورت سخت دریځي او تشدد نه خوښوو، په اخوان کې چې د "النظام الخالص" په نوم کومه داخلي شعبه وه او مصطفی مشهور هم یو وخت د هغې ډلې غړی وو، د مصري انقلاب نه ډیر مخکې په فلسطین کې د یهودانو او په مصر کې د انګریزانو په مقابل کې تأسیس شوې وه، دوی هغه وخت د هغوی په خلاف ردعمل او تشدد ته جواز ورکړی وو ځکه هغوی اشغالګران ول، خو اوس حالات بالکل بدل شوي دي، اوس موږ د سخت دریځي سره کوم ارتباط نلرو، زموږ د بدناملو په موخه د حکومت له لوري موږ ته داسې الفاظ منسوبیږي، خو حکومت کله هم دا ثابته نکره چې موږ په مذکوره بالا سخت دریځیو او یا هغو تنظیمونو سره ارتباط درلود، حال دا چې موږ تل د سخت دریځي مخالفت کړی دی، کله چې د ۷۰یمې لسیزې په پیل کې موږ له زندانونو نه آزاد شوي یو په هیواد کې چې څومره تروریستي واقعي شوي دي په یوه واقعه کې هم یو اخواني ندی شریک شوی، اوسنی صورتحال خو دادی چې په تیرو څو کلونو کې د حکومتونو له لوري دا هڅه کیږي چې د اخوان لپاره حالات څرنگه سخت کړای شي، د هغوی دلیل دادی چې یو خو ئې پورته یادونه وشوه چې اخوان په عامو انتخاباتو کې د حکومت پر لاس وهنو د

اعتراض په صورت کي له انتخاباتو نه بائیکات اعلان کړی وو، او یو ځل ئې بیا د ۱۹۵۵م د انتخاباتو نه وروسته د حسني مبارک پر دریم ځل صدارت ته د انتخابیدلو په اعتراض کي په پارلمان کي شدید مخالفت وکړ، نو ځکه هم د پخواني مرشد ابوالنصر په آخري عهد کي د اخوانیانو نیول او ځورول پیل شول، په فوځي محکمو کي دروغجنې دوسیې ورباندې وڅیړل شولې، چي تر اوسه لا حکومت پر دوی د کار او عمل کړی ډیري تنگي ساتلي دي، حقیقت خو دادی چي حکومتونه په مصري ټولنه کي د اخوان د نفوذ او مقبولیت نه په ویره او تشویش کي دي.

استاد مصطفی مشهور د المجتمع د مجلې د نمایندې د دغو پوښتنو په ځواب کي چي په راتلونکي کي به د دوی کاري لایحه څه وي؟ وویل: "موږ د اسلامي دعوت د غوښتنو او د بندیزونو تر فشار لاندې خپل کارونه په توازن کي ساتل غواړو، او د هغه مطابق به لاري چاري غوره کوو، خو تر ټولو مهمه خبره داده چي اسلام د امن، آزادی او انصاف دین دی، د رحمت دین دی، پر هغه دبنیاد پرستی (Fundamentalism) او سخت دریځی چي کوم توروته لگول کیږي هغه بالکل بې اساسه او بې بنیاده دي، موږ دغه ټول الزامات او افواهاټ ردوو، مکرراً ددې خبري اعلان کوو چي اخوان پر خپل اعتدال خوښوونکي کاري اسلوب باندې پابند اوسي، موږ یوازي د اصلاحاتو غوښتونکي یو، موږ د هیواد په مینه او محبت کي مخلص یو، موږ پوهیږو چي اسلام زموږ د ټولني د ټولو مشکلاتو بهترین حل وړاندې کوي، ځکه اسلام د بشر او کایناتو د خالق او پیدا کوونکي له لوري رالیرل شوی دی، حال داچي نور ټول نظامونه د انسانانو په لاسونو او ناقصو ذهنونو جوړ شوي دي.

ده لا زیاته کړه چي: "موږ د اسلامي دعوت د غزولو او پراخ کولو لپاره ټول وسایل په کار اچوو، خلکو ته به دا وایو چي آیا اسلامي قوانین د شریعت خلاف دي، او دا چي ددوی گټه او فائده په همدې دین کي ده چي دوی په خپل انفرادي او اجتماعي ژوند کي د اسلام په اصولو برابر ولاړ شي، تر کومه ځایه چي د حکومتي چارواکیو سره د مذاکراتو او د دوی د بدگمانیو د لري کولو خبره ده، موږ دوی ته ښه راغلاست وایو، او لکه څرنګه چي د مرشد لومړي مرستیال استاد مأمون الهضیبي(د پخواني متقاعد قاضي او د اخوان د پخواني

عام مرشد حسن الهضيبي مرحوم بچی چي خپله هم يو متقاعد جيوري ممبر¹ دی) مخکي هم اعلان کړی وو چي زموږ له لوري په دې اړه کوم ځنډ نشته او موږ هيله کوو چي موږ ته دا موقع راکړل شي، او خپل منځي خبري سره وکړو خو حکومت خپلي دروازي زموږ پر مخ تړلي دي، دا ډير ضروريدي چي زموږ او حکومت تر منځ افهام و تفهيم وشي، موږ خپل لرليدونه، تگلاري او نظرونه د يو بل سره شريک کړو، موږ په ډاگه دا خبره کوو چي موږ د اقتدار لپاره د اقتدار وړي او غوښتونکي نه يو، او نه هم موږ په حکومتي لاسته راوړنو کي ددوی سيال (Rival) يو، موږ خو يوازي دا غواړو چي دوی د الله جل جلاله شريعت نافذ کړي، ډيره موده مخکي په پارلمان کي زموږ نماينده شيخ صلاح ابو اسماعيل مرحوم د حکومت سره په پارلمان کي د خپل منځي بحث و تمحيص وروسته يو پلان چمتو کړی وو، خو افسوس چي حکومت هغه پلان او هغه ټولي وعدې هيري کړلې، په هر صورت زموږ غوښتنه داده چي موږ غواړو د حکومت سره مخامخ ناستي او مذاکرات ولرو، خپل منځي هم نظره تگلاري جوړي کړو او د امن ماتوونکو ښکار او په نښه نشو.

استاد مصطفى مشهور چي د المجتمع د نماينده سره نوري څه خبري په ۱۹۹۶م کي وکړې د هغه مصاحبي خلاصه ده وه چي: دوی د تيري نيمې پيړۍ نه پر اخوان د حکومت په لاس دنازل شويو مصيبتونو څخه ويريدي ندي او نه هم د خپلو نیکو اهدافو د کاميابۍ په اړه کوم شک او شبهه لري، داځکه زموږ د ژوند د اوامرو فيصله يوازي پر بشري عواملو (Human Factors) متکي نده بلکي په هغو کي تل الهي عوامل (Divine Factors) کاروونکي دي، دوی د الهي قدرت دتائيد او حمايت نه مأیوس ندي او نه هم بايد کوم مسلمان مأیوس شي"، ده په ډير ډير صراحت سره داخبره وکړه چي اخوان بلکي ټول مسلمانان نبايد ددې خبري نه مطلقاً وويريږي او نه هم مأیوس شي چي اسلام دښمن طاقتونه چي هر ځای د کامل اسلام په خلاف هڅي کوي، ددوی سره سلاوي شته، توپونه او ټانکونه لري، طياري لري حال داچي مسلمان کمزوره او د انتشار او جلاوالي ښکار شوي، "موږ د ژوندانه چارو ته د ماده پرستانو د نقطه نگاه نه نه گورو، الهي عوامل بايد خپل فکري محور وگرځوو، دا ځکه د هر کار اصل د الله ج په لاسونو کي دی، نصرت او مرسته

¹جيوري ممبر: مشاور يعني په پخوانيو نظامونو کي به په محکمو کي د قاضي تر فيصلي اورولو د جيوري ممبر په نوم ځينو مشاورينو د ملزم په اړه قاضي ته د مشورې ورکولو په موخه خپله فيصله ور اوروله.

یوازي د هغه له لوري کيږي، مستقبل او آینده یوازي د اسلام ده، دا ځکه اسلام هغه دین دی چې الله جل جلاله د ټول بشریت لپاره د قیامت تر ورځې پوري غوره کړیدی، نو که مخالفین هر څه وکړي دا دین به ختم نکړای شي، موږ باید د هیلو او امیدونو شمعي په خپلو زړونو کې بلي وساتو او هر څه چې رامنځ ته شي صبر ورباندې وکړو، ثابت قدم پاتې شو، موږ باید پر دې کامل یقین ولرو چې الله سبحانه و تعالی به موږ کله هم یوازي پرېږدي.

دا الفاظ د لومړي ځل لپاره د یوه اخواني مشر له خولې نه دي وتلي، بلکې د لومړۍ ورځې نه د مرشد حسن البناء په عصر کې همدا دده الفاظ او همدا ئې یقین او د فکر انداز و عمل وو، همدا دلیل دی چې په مختلفو عصرونو کې پر دوی د مصیبتونو غرونه رامت شوي دي، ظاهراً تل دا تحریک خپل شوی، خو ددوی د اخلاص، صبر او مېړانې په پایله کې الهی نصرت ددوی سره پاتې شوی او دوی ته ئې نوی ژوند(روح) ورکړی، همدا پر الهی عامل (Divine Factor) باندې ددوی ایمان او په زړونو کې د یقین د شمعي د بلولو په سبب اخوان المسلمین د تیرې نیمې پېړۍ نه د انتهایي سختو حالاتو سره مقابله وکړې او بالاخره د الله عزوجل په حمایت او مرسته په لوړ سر بریالي تری راوتلي دي.

په پای کې د یوې مهمې نقطې وضاحت ضروري دی، هغه دا چې په مصر کې د سیاسي گوندونو لپاره د "حزب" توری استعمالیږي خو د اخوان د گوند سره د "حزب" توری کله هم نه کارول کیږي، د هغه دولتي نوم "جماعة الاخوان المسلمین" دی، نو ځکه هم کله چې د مصري انقلاب فوراً وروسته ټول گوندونه(احزاب) منع اعلان شول، اخوان ددغه قانون سره په ټکر کې نشو واقع خو کله چې د انور سادات په وخت کې یعنې د ۷۰ لسیزې په پیل کې پر احزابو پابندی ختمې شولې خو دوی ته بیا هم د مکمل سیاسي فعالیت اجازه ورنکړل شوه، نو ځکه هم په عامو ملکي انتخاباتو کې دوی یوازي په هغه صورت کې برخه اخیستلای شوه چې د نورو سیاسي گوندونو سره ئې حلف(ائتلاف) کړی وای، او دخپل سیاسي فعالیت د آزادۍ په موخه ئې د مصر په ستره محکمه کې قانوني عریضه وړاندې کړې او ورباندې منلې وای، یعنې دوی باید دا ثابته کړې وای چې په ۱۹۵۴م کې ددوی پر سیاسي فعالیت د (Ban) لغوه کولو امر نه وو اطلاق شوی.

په دې اړه يوه ضروري خبره داده چې د استاد مصطفى مشهور د وينا مطابق د ۱۹۸۴م په عامو انتخاباتو کې د حکومت له لوري ويل شوي ول چې په قانوني (Formal) لحاظ گوندونه جوړ کړل شي، موږ چې کله خپل گوند رسمي کول غوښتل، ددوی له لوري راته وويل شول چې د ديني "گوند" جوړولو او د فعاليت اجازه به قطعاً نه درکول کيږي، ځکه په مصري قانون کې ئې جواز نشته، ددوی په وينا دليل ئې دا وو چې د داسې گوندونو د جوړيدلو سره د ډله ييزو او گوندي فسادونو خطر موجود دی، خو د حکومت دا ويره بې اساسه ده، زموږ اړيکي د عيسايانو سره د امام حسن البناء، استاد الهضيبي او خپله عمر التلمساني او استاد حامد ابو النصر رحمهم الله په وختونو کې ډير ښه پالل شوي وې، خپله قبطي (مصري عيسايان) حضرات ددې خبرې ښه شاهدان دي، موږ په هيڅ صورت د تنگ نظری او تعصب پلوي نه يو، او نه هم خپل گوند د داسې تعصبونو پر اساس جوړوو، خو موږ ته وويل شول چې حکومت کله هم موږ ته د سياسي گوند جوړولو اجازه نه راکوي، دغه صورتحال ته په کتو سره ځينو اخواني ځوانانو د "حزب الوسط" د اعتدال گوند په نوم يو سياسي گوند تشکيل کړ، موږ هم دوی منع نکړل، او بالفعل دغو اخواني ځوانانو د خپل نوي سياسي گوند منشور او لايحه عمل په وزارت داخله کې د گوندونو د امورو د کميټې (لجنة شئون الاحزاب) مخي ته کينودل، خو غالباً چې حکومت به ددغه گوند د تأسيس اجازه ورنکړي.

په هر صورت موږ اخوانيان برابر ددې هڅه کوو چې د حکومت سره د گُفت و شنيد او مذاکراتو فرصت راته برابر شي، او موږ ددوی سره د خپل طريقه کار په اړه يو مفاهمت وکړو، موږ د تشدد او سخت دريځي مخالف يو، او د ملکي قوانينو پابندي غواړو، ددغو ټولو باوجود پر موږ د کار او فعاليت کړۍ تنگيږي، زموږ سره دوه مخي رویه کيږي، موږ نيوول کيږو په خلاف مو محکمې پيليري او په انتخاباتو کې د شرکت نه منع کيږو.

د اخوان عام مرشد استاد مصطفى مشهور دا خبرې په جنوري ۱۹۹۶م کې په خپلي مصاحبې کې کړي وې، تازه ترين معلومات دا دي چې په دغه بد صورتحال کې هيڅ بدلون ندی تر سترگو شوی، دوي درې مياشتې مخکې د شهيد امام حسن البناء کشر ورور جمال البناء چې د مزدورانو د ترقي د تنظيم مشر دی، د پاکستان په دوره راغلی وو، د موصوف عمر چې نږدې ۷۸ کاله دی ماته وويل: "اخوان اوس هم د حکومت د ظالمانه چلند په نښه

دی، هغه ټول املاک چي تري ضبط شوي ول د هغوی نه تر نن پوري دوی ته ددوی د سلگونو لکو د اپارتمان او مرکزي دفتر معاوضه نده ورکول شوې، نه هم ددوی د سلگونو کارخانو او کمپنیو مالکانو ته ددوی د املاکو کوم بدل ورکول شوی، دوی ته حتی د سیاسي فعالیت اجازه هم نده ورکول شوې."

زموږ د هیواد زیاتره خلک د اخوان د کارکردګي نه بې خبره دي، هغوی نه یوازي په مصر بلکې په شرق اوسط او اروپا کې د نن نه نیمه پېړۍ مخکې د اسلام بیدارۍ او اسلام سره مینې هغه عظیمې څپې په خروښ راوستلې چې په عربي هیوادونو کې د حاکمو اشتراکي او سوشلسټو نظامونو هم ونکولای شول چې خاموش ئې کړي، په مصر کې په ۱۹۵۴م کې او وروسته په ۱۹۶۶م کې چې کوم ظالمانه او وحشیانه سلوک ددوی سره وشو ددغو یو څر انځور په پورته کرښو کې یاد شو، خو بیا د الهی تائید او جمال عبدالناصر د مرګ نه وروسته هغوی د مرګ او ژوند د کشمکش نه په امان شول، او په مصر کې د هوساکۍ ساه اخلي، حال دا چې په سوريه او عراق کې فوځي اشتراکي نظامونو ددوی د خپلو او له منځه وړلو په موخه ډیر کارونه کړي دي، پر دوی بې ساري ظلمونه وشول، د خپلو هیوادونو نه وشرل شول، پر فعالیتونو ئې شدیدې پابندۍ لګیدلي دي، هغه هر څه تر نن پوري همداسې پاتې دي، داځکه دغه فوځي دیکتاتوري واکمنان له تیرو دېرشو کلونو نه پر سیمه حاکم دي، خو الحمد لله په سوډان او اردن کې د اخوان لپاره د فعالیت میدان خالي دی، اوس ددوی فعالیتونه په اروپا او امریکا کې هم په پوره زور او شور سره جاري دي.

په اوسني عصر کې د اسلامي نړۍ عظیم ترین مفکر او محقق او داسلام ستر داعي مولانا سید ابوالحسن علی ندوی صاحب "حضرت مولانا میاں" په حق شناس او حق بنوونکي قلم باندې چې له نن نه څلوېښت کاله مخکې کومه مقدمه او تقریظ لیکل شوی هغه ګواکې د حق آواز وو، زه د هغه په زمزمه کولو سره دا تفصیلي مقدمه ختموم، "لا یبغضهم الا المنافق و لا یحبهم الا مؤمن. الایة

مفهوم: یوازي به کوم منافق کس ددوی سره عقده ساتي او دښمني به ورسره کوي، خو هر مؤمن به ددوی سره مینه لري.

په پای کې د خپل محترم ملګري جميل حيدر رضوي نه مننه کول خپل په ذمه دده حق بولم
چې په روان لوستلو کې يې زما سره همکاري وکړه، او په خپلو ګټورو مشورو سره ئې و
نازولم، زه د ډاکټر نور احمد تاز نه هم منندوی يم چې د موضوع په اړه ئې زما لپاره د
کويټي مجلې "المجتمع" ځيني شميرې راته پيدا کړې.

ورور مې مولوي فضل ربي ندوي د مجلس نشریات اسلام مالک په خاصه توګه زما او
لوستونکو د مننې مستحق دی چې ددغه دوهم ځل چاپ چارې ئې په خپله اوږه واخيستلې،
اللهم اجعلنی من الذين يستمعون القول فيتبعون احسنه، وصلى الله على حبيبه النبی الامی
وسلم.

رضوان علي ندوي

کراچي: ۳/ربيع الاول/۱۴۱۹هـ

مطابق: ۲۸/جولای/۱۹۹۸م

تعارف

د "اخوان المسلمین" تحریک اوس د کوم پېژندگلوي محتاج ندی، هر عام انسان چي لیک لوست کولای شي، اخبار مطالعه کوي ددې گوند نه په اجمالي توگه باخبر دی، تیر کال¹ بالکل په همدغه ورځو کي چي اخوان د مرک او حیات د کوم پیر او نه راتیر شو، او په کوم ثبات او مېراني سره چي دوی د حق او باطل په معرکه کي "چو مرگ آید، تبسم بر لب اوست" د کومي نمونې او مثالي زغم ښکارندويي وکړه، هغه یوازي د هغه چا لپاره نه چي د اسلام پر پیغام باور او یقین لري بلکي د انسانیت، حریت، انصاف او رواداری په قیمت باندي د باخبره انسانانو او احترام کوونکو کسانو زړونه نرم او ویلي کړل، اخوان ئې ددوی زړونو ته نږدې کړ، د برصغیر "پاک و هند" اسلامي صفحاتو پر دې موقع د دین، انسانیت او آزادی د حقوقو د نصرت او حمایت پوره حق اداء کړ، او په خلکو کي ئې د اخوان المسلمین د اسلامي تحریک سره دلچسپي او همدردی لا زیاته کړه.

په مارچ ۱۹۵۵م کي هندوستان ته د رارسېدلو او د اخوان سره د عامه میني دراته معلومېدلو وروسته مي ارادې لا تقویت وموند چي په مصر کي د اخوان د تحریک سره د نږدې پاتي کیدلو په وخت پیدا شوې وه، هلته دا هیله راته پیدا شوې وه چي باید د اخوان د تحریک تعارف په ښه او حقیقي انداز کي په هندوستان کي وشي، په مصر کي د یو نیم کال اوسېدو په موده کي ما اخوان د هغوی په مختلفو سیاسي حالاتو یعنی آزادي او پابندی او مختلفو صورتونو یعنی انفرادي او اجتماعي، دیني او ټولنیز ژوند کي له نږدو نه ولیدل، دهغوی د مخالفت او عداوت، د حبس و تعذیب، د دار و رسی مراحل زما سترگو ولیدل او غوږونو مي واوریدل، دا ټول اسباب ددې خبري غوښتنه کوي چي د اخوان په اړه یو کتاب وړاندي کړم، عجیب اتفاق وو چي په همدې ورځو کي په مصر کي دا کتاب چاپ شو، چي دا مي نو د خوب تعبیر وو، ددې کتاب پر خصوصیاتو او امتیازاتو باندي مي د فکر کولو وروسته دا فیصله وکړه چي خپله د کوم کتاب د لیکلو پر ځای به مي ددې کتاب ژباړل ډیر گټور وي، لکه څرنګه چي تاسي به وروسته د کتاب په اصلي مقدمه کي ووايست چي دا یوه تحقیقي او علمي مقاله ده، چي د ټولنیزو علومو د ستر تعلیمي سند "دپیلوم" د ترلاسه کولو په موخه د قاهرې پوهنتون ته وړاندي شوې وه، خو د لیکوال هدف ددې کتاب د لیکلو نه یوازي د سند ترلاسه کول نه وو بلکي پوره هڅه ئې کړیده چي داخوان المسلمین د تحریک یو جامع علمي او تحقیقي تعارف وکړي او حقیقت دادی چي دی په خپل دغه هڅه کي تر ډیره حده بریالی شوی.

دا خبره بالخصوص د یادولو وړ ده چې دا کتاب اخوان ته په نږدې ماضي کې ورپېښ شوي د هغه خوني حوادثو او ددوی د عهد د ابتلاوو او مشکلاتو نه مخکې لیکل شوی دی، د تصنیف او لیکنې زمانه او اوس حالات هم ډیر مختلف دي، د کتاب د لوستلو په وخت دا خبره په ذهن کې یاد ساتئ چې د "اخواني مرکز" د اسلامي مصر تیږونکي زړه کوم تصویر چې تاسې په دغه کتاب کې گورئ، ما هغه زړه په خپلو سترگو د سوځېدلو په حالت کې لیدلی دی، دوه منزله یا درې منزله اپارتمانونو چې په هغه کې ستر کتابتونونه، مساجد، چاپ خانې، دواخانې، د عملي او تحقیقي فیتو "کېستانون" ثبت شوي، غرض دا چې د اخوان هر څه موجود ول ټول د جنال عبدالناصر د سوشلسټي حکومت له لوري وسوځول شول.

د کتاب په نوم کې یو څه ترمیم ددې ځای د حالاتو مطابق ما روا بللی، اصلي نوم ئې "اخوان المسلمین او مصري ټولنه" دی، مصنف په ځینو ځایونو کې د تشریح او وضاحت لپاره ځینې انگریزي مترادف الفاظ هم کارولي دي، ما ددغه مختلفو حلقو د معنی او ښه پوهاوي په نیت دا دایره لا پراخه کړې ده، یعنې تقریباً ما د ټولو ضروري مختلفو علمي اصطلاحاتو مترادف الفاظ لیکلي دي.

په مصر کې د خپل مختصر مدت قیام یوه عزیزه او گران بیه تحفه ما ډالۍ کړې ده، د تحفې په قیمت او افادیت کې به تاسې هم شک ونکړئ، ګواکې وړاندي کوونکي ئې حق ندی اداء کړی، هغه هیله کوي چې د نظر خاوندان دي زما د لغزشونو او اشتباهاتو نه صرف نظر وکړي او په خپلو گټمنو مشورو دي مې ونازوي.

رضوان علی ندوی

۵ / نومبر / ۱۹۵۵ سرائے گېټ رام پور

یادونه: ددې کتاب تعارف په ۱۹۵۵م کې لیکل شوی وو. (مترجم)

بسم الله الرحمن الرحيم

تقریظ

د شرق اوسط تر ټولو د ستر اسلامي تحریک (الاخوان المسلمون) او د هغه د جلیل القدره مؤسس او داعي شیخ حسن البناء مرحوم نوم می تر ټولو مخکي غالباً په ۱۹۴۵م/۱۹۴۶م کی اوریدلی وو، دوهمي نړیوالي جگړي د هندوستان او عربي هیوادونو تر منځ داسي لري والی او واټن پیدا کړی وو چي د هغه سیمي حالات دلته معلومول ډیر گران ول، تر ډیري مودې پوري مصري جرائد، وسائل او مطبوعات (چي زموږ لري پرتو سیمو د مسلمانانو لپاره د خپلو عربي وړونو د حالاتو او خیالاتو نه د خبرېدلو یوازنی ذریعه وه) بند ول، غالباً ځینو ملگرو چي په هغه وخت کی ئې د حج شرف په برخه شوی وو، ددغه تحریک او د هغه د مؤسس مؤثر او زړه راښکونکي جاذب شخصیت یادونه کوله، دوی ته په مکه مکرمه او مدینه الطیبه کی دده د ملاقات او تعارف موقع په لاس ورغلی وه، دوی دده د بی نظیره خطابت، اخلاص او خپل هدف سره د مینې او حسنه اخلاقو نه ډیر متاثر شوي ول، په دغه زمانه کی د شیخ معمول دا وو چي کال په کال به د خپلو ملگرو، صوتي نشري آلاتو او نورو ضروري وسایلو سره حج ته راتلی، د حج په وخت کی به ئې ډیر تقاریر کول، په ۱۹۴۷م کی چي کله زه هلته حاضر شوم شیخ پدې کال حج ته نه وو راغلی، او ماته دده د زیارت شرف راپه برخه نشو، ددې نه یو څه موده وروسته دده د شهادت حادثه رامنځ ته شوه، دده د لیدلو او ملاقات ارمان می همداسي پاتي شو، د ۱۹۴۷م د هغه حج په سفر کی او په حجاز کی د قیام په دوران کی ما ددې شدید احساس وکړ چي عربي تهذیب عربي هیوادونه په بشپړه توگه متاثر بلکي مفلوج کړیدي، نو اقبال گواکي دغو هیوادونو ته په لیدو سره ویلي دي:

"فرنګي شیشه گر کے فن سے پتھر ہو گئے پانی"

تعلیم آفته ځوانان د اسلام د اصحابو د راتلونکي او مستقبل نه مایوس او د اروپا د مادي ترقی او ژوند د فلسفې نه محسور (په سحر کی راگیر) شوي ول. چیري هم ددغه تهذیب و

تمدن او د ژوند د نظام په خلاف د بغاوت او د اسلام د بیا احیاء او حالاتو د اصلاح لپاره د هڅو هیڅ درک نه لگیدی، په دغه سفر کې پر حجاز سربیره بل ځای ته دتلو تصادف ونشو، خو د نورو عربي هیوادونو د حُجَّاجو سره مې ډیر ملاقاتونه وشول، په دوی کې ډیرو بنو بنو د علم او معرفت خاوندانو او دین دوستو کسانو راسره ولیدل، خو په مدینه منوره کې مې څو ځوانان ولیدل چې د اخوان لاروي ول، په دوی کې مې ژوند، دعوتي جذبات او اعتماد تر سترگو شو داسې چې په نورو خلکو کې نه لیدل کېږي.

په ۱۹۵۰م کې چې کله الله تعالی جل جلاله د دوهم ځل لپاره حجاز ته د تلو سعادت راپه برخه کړ نو په ځوانانو کې مې خاص بدلون ولیده، ددین په اړه چې په دوی کې د کومي مایوسی او د کمتری احساس معلومیده د پخوا په پرتله ئې ډیر تغیر کړی وو، چې کله تحقیق وشو خبر شوم چې دا د اخوان د دعوت نتیجه وه، د حجاز ځینو ځوانانو او ادیبانو پر دې اعتراف وکړ چې د حسن البنا شخصیت او دده د دعوت له امله که دوی د اسلام سره نه وای متعارف شوي نو حتماً به د الحاد بنکار شوي وای، د اسلام په لور د راگرځیدلو سبب شیخ حسن البنا او دده جاذب شخصیت او د هغه زمانې دیني دعوت دی.

په ۱۹۵۱م کې چې کله مصر ته د سفر زمینه برابره شوه، ما په ډیر شدت سره دا هیله کوله چې باید ددې تحریک مطالعه وکړم، ددوی په اړه مخامخ معلومات تر لاسه کړم، د شیخ د پخوانیو ملگرو، دده د معتمدینو او دده په لاس د روزل شویو ځوانانو سره ملاقات وکړم، او ددې عظیم دعوت اصول او د بریا اسباب معلوم کړم، دا زما خوش بختي وه چې د شیخ پخواني ملگري، د کار شریکان او دده شاگردان او دوستان او خواص موجود ول، زما د عربي تصنیف (ماذا خسر العالم بانحطاط المسلمين؟) چې زما د سفر نه څو میاشتې مخکې نشر شوی وو، د اخوانیانو له لوري په ډیره مینه لوستل شوی او بدرگه شوی وو، اخوان په ډیرې پراخې سینې او د هر نوع تعصب پرته دا کتاب په خپلو خاصو تبلیغاتي لیکچرونو کې شامل کړی وو، دا کتاب زما او ددوی تر منځ د تعارف ذریعه وو، بیا نو د یوې معروفې ادارې سره تعلق او ارتباط ساتل د اخوان لپاره (چې د عالم اسلامي د وحدت او تعارف و تعاون په سبب تر ټولو ستر داعي دی) ډیر د کشش او ذوق ځای وو، تر کومه ځایه چې دشیخ په اړه د تاریخي او شخصي معلوماتو تعلق دی د هغه لپاره تر ټولو ډیر مستند او قابل اعتماد ذریعه دده د قدرمن والد صاحب محترم شیخ احمد عبدالرحمن البنا ذات دی، چې

هغوی د پلرني شفقت او خپل ویاړلي او د نجات ورکونکي بجي په اړه ټول ضروري خبري او جزوي معلومات راغونډ کړل¹، ددې نه علاوه د شیخ د درس او کار ملگري او د اخوان مرېي استاد بهي الخولي (صاحب تذکرة الدعاة) چې دده عاجز د مخلصو دوستانو او عزیزانو نه وو، ده د یو ملگري په حیث د معاصر او مشاهد ملگري په اړه خپل مشاهدات، معلومات او تأثرات راته واورول، ددغو دواړو مشرانو علاوه د هغو څو ځوانانو سره مې هم ملاقات وشو چې د شیخ خاص معتمد، معاونین او د راسته لاس غوندي ول، مثلاً استاد صالح عشاوي، د الدعوة مجلې مدیر، استاد منیر دلّه د ستري محکمې قاضي، استاد عبدالحکیم عابدین، استاد سعید رمضان، ددغو اصحابو نه مې د شیخ د ژوند او د هغه د شخصیت د مختلفو اړخونو په اړه مستند معلومات تر لاسه کړل، ددغو مشرانو سره تر ملاقات کولو وروسته مې داسې احساس کړه لکه د شیخ د زیارت کولو نه چې محروم نه یم پاتې شوی.

د دغو حضراتو نه چې مې څه واوریدل او خپله د شیخ چې مې کوم اثرات ولیدل د هغه نه د دې خبرې پته راته ولگیده چې دده شخصیت د تاریخ د هغو غیر معمولي اشخاصو نه وو چې الله تعالی جل جلاله ئې د کوم تحریک او دعوت د چلولو او په کوم عهد کې د اسلامي انقلاب د را اوچتولو لپاره پیدا کوي، او د قیادت وسیع او پراخ صلاحیتونه ورکوي، پراخ او روښانه ماغزه، گرم، د مینې ډک او نرم زړه، فصیحه او بلیغه ژبه، تسخیر کونکي اخلاق او زړه راښکونکی شخصیت، دا ټول دده ترکیبي عناصر ول، زه چې کله د اقبال دا شعر وایم نو بې خوده مې د شیخ حسن البناء مرحوم شخصیت د سترگو مخې ته ودریږي، او داسې ښکاري چې شاعر بس ده ته په لیدو سره دا شعر ویلی:

نگه بلند، سخن دل نواز، جان پُر سوز

یهی هے رختِ سفر میرِ کاروان کے لیے

په پوره یقین سره ویلای شم چې د سید جمال الدین افغاني رحمه الله وروسته په عالم اسلام کې او بالخصوص په منځني ختیځ کې تر شیخ حسن البناء ډیر طاقتور، او عهد آفرین شخصیت بل ندی پیدا شوی، د ځینو حیثیتونو له امله ده ته پر سید جمال الدین افغاني رحمه الله باندي

ښکاره فوقیت حاصل وو، د سید جمال الدین علمي اثر په علمي او سیاسي حلقاتو کې محدود پاتې شو، ده اسلامي تحریک نه وو چلولی خو حسن البناء په عربي نړۍ کې په هري طبقې باندې اثر واچوی، او د شلمې پېړۍ تر ټولو ستر او هر اړخیز تحریک ئې تأسیس کړ.

له بده مرغه په کومه زمانه کې چې زه په مصر کې وم، د اخوان تحریک غیر قانوني اعلان شوی وو، ددوی غونډې نه کېدلې خو ددې اعتماد پر اساس چې د هغه د ذمه دارانو سره زما حقیر په ارتباط پیدا شوی وو، ماته د دوی په خصوصي مجالسو کې د شرکت اعزاز راپه برخه شو، ماته د دوی د حالاتو او خیالاتو د اوریدلو او د خپلو وړو اظهاراتو د وړاندې کولو موقع راکول شوه، په یوه خصوصي مجلس کې چې د اخوان د انتظامي مجلس ارکان یا زړه او ماغزه شریک ول، ماته د خپلو اظهاراتو د بیانولو موقع راکړل شوه، زما د وینا دومره پذیرایي وشوه چې اندازه ئې له دې نه لگولی شو چې دوی هغه د یوې جلا رسالې په شکل کې چاپ کړه، او تر کوم وخت پورې چې اخوان د دوهم ځل لپاره ممنوع اعلان شوی نه وو، دا رساله درې ځلې چاپ شوه، ددغې رسالې نوم دی "أريد أن أتحدث إلى الاخوان" (د اخوان سره دوی خبرې)، ماته د کوم دیني او سیاسي گوند په اړه دومره د پراخي سینې او ستر لرلید تجربه نه وه شوې، هلته د قیام په وخت کې ماته د شیخ محمد الغزالي په مشرۍ کې (چې د اخوان د ادبیاتو (لترېچر) ستر مصنف دی) د مصر ځینو کلیو او بانډو ته د باربار تگ کولو فرصت برابر شو، په هر ځای کې د اخوان د جوش و خروښ، میلې پالنې او اسلام دوستۍ، محبت او اخلاص او د تعصب د نه شتون او وسیع النصري داسې مناظر مې ولیدل چې ټول عمر به ئې یاد ساتم، او ددغو ټولو نه د شیخ حسن البناء د تربیت او تأثیر او دده د عوام شمول او سیرت سازي اندازه راته ولگیدله، دا راته څرگنده شوه چې دغه وړوکی بخري څومره ایماني حرارت پیدا کړی دی، ددغه تحریک د مطالعې او کومو خلکو چې تعلق ورسره درلود، هغوی د نږدو نه تر لیدلو وروسته چې زه په خاص ډول له کومو اړخو نه ډیر متاثر شوی یم هغه لاندې ډول دي:

(۱) دې تحریک په داسې قوم او ټولنه کې چې د غربي تهذیب و تمدن د نویو خرابیو نه په پوره ډول سره متاثره شوي ول او تر هغه مخکې د ترکي سلطنت او شخصي حکومت د اثراتو نه متاثر شوي، او د "مشرقينو په طبقه" کې شامل شوي ول، په داسې عملي قوت او د سربښدنې په جذباتو، سادګي او جفاکشي پکې پیدا کړه، چې مثل ئې په اوسنۍ زمانه کې

مونڊل ڊير مشكل دي، خپله د دوی د مشر او قايد(شيخ بهی خولي) د وينا مطابق چي نرم و نازک قوم وو(الشعب الرخو الرقيق) ته دوی نوی ژوند ورکړ، گواکي د اقبال دا فکر او هيله ئي تر سره کړه:

کبو تر کے تن نازک میں شاهین کا جگر پیدا

ددوی ددغه عملي قوت، د فداکاری جذبي او عقابي شان ته په کتلو سره باید د استاد کامل الشریف د کتاب "الاخوان المسلمین فی حرب فلسطين" مطالعه کړای شي.

(۲) دوهم شی چي زه ئي واقعاً ډير متأثر کړی يم هغه د اخوان مینه، گرم جوشي او د دوی خپل منځي روابط، اړيکي او تعلقات دي، دومره مستحکمي اړيکي، اخلاص، مودت او د ورورۍ احساس او ملگرتيا ما په ډيرو کمو دعوتونو او جماعتونو کي ليدلي دي، د اخوان تحریک یوه داسي نړيواله ورور ولي پیدا کړه چي هر فرد ئي بل کس ته د خپل حقيقي ورور په سترگه گوري، او د هر قسم گوندي، حزبي او يا جمعيتي تعصب او تبعيض پرته د هغه د مرستي لپاره چمتو والی ښيي، يوه مصري اخبار يو ځل په طنزي شکل سره ليکلي ول: زه پوهيرم چي دا د اعتراف انتهاء ده، چي که شيخ حسن البنا په اسکندريه کي "وپرنجي" نو په اسوان سيمه(دمصر جنوبي سرحد) کي به د "يرحمک الله" رغونه پورته شي، نه يوازي د خپل عام مرشد بلکي د جماعة د هر کس لپاره ددوی همدا جذبه ده، دوی عملاً د يو بل سره پدې الفاظو تعارف کوي "اخوک فی الله فلان..." ددوی د طرز عمل او سلوک نه دا روښانه کيږي چي دوی پر اخوة فی الله باندي عقیده لري او پر هممهغه د عمل کولو پوره هڅه کوي.

(۳) دريم شی چي زه ئي ډير متأثر کړی يم دادی چي ددې تحریک د ژوند سره نږدې اړيکي دي، دوی د ژوند نه تېښته نه کوي بلکي دوی تل پر ژوند اثر انداز وي، د هغه د مسائلو او مشکلاتو د حلولو هڅي کوي، د عوامو او عملي ژوند سره ئي اړيکي ټينگي وي، دې تحریک د عوامو په ژوند کي دخل اندازي کړې ده، د هغه د خرابيو اصلاح ئي راوستلي ده، او پر گام گام ئي د هغوی د مرستي هڅه کړېده، زه باور لرم چي ددې تحریک په بریا، مقبوليت او ژور تاثیر کي د دغه عمل دخل ډير زيات دی.

(۴) ددې تحریک څلورم روښانه مظهر دادی چې د دیني او عملي اختلافاتو نه په لري ساحه کې ئې خپل کار وکړ، چې دا ئې پر کمزوري اړخ هم حسابلاى شو، خو که د اسلامي نړۍ موجوده دیني او اخلاقي زوال، د الحاد و زندقه حملات او د مسلمانانو ذهني انتشار مخ ته کېښودل شي نو دا د یو اسلامي دعوت لپاره خوش قسمتي بللای شو چې دوی خپل وخت په خالص اصلاحي او تعمیري کارونو او اساسي دعوت کې لگوي.

(۵) د اخوان د تحریک تر ټولو بريالی او روښانه اړخ به داوي چې دوی په مصر(او نورو عربي هیوادونو) کې د الحاد ولادینیت د لا خپرېدلو مخه ونیوله، او د دین په اړه د استخفاف و بې وقعتۍ او ذهني ارتداد و تفاوت چې کوم پرمختګ لا په زیاتېدو وو کنترول کړ، کوم خلک چې د مصر د صحافت او ادب نه خبر دي ښه پوهیږي چې ملحدینو او سیکوالرنو په هیواد کې د دین په خلاف یو ستر محاذ پرانیستی وو، او د فرانسوي انقلاب د علمبردارانو په څېر ئې پوره مصري اسلامي ټولنه د خپل "ترقي خوښوونکي" ادب او خپل "مشکوکو خیالاتو او تحقیقاتو" او د خپل طنز و تمسخر په ذریعه محوه کول، او د "یوچی بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا" مصداق ول، ددې متحد محاذ په خلاف په کوم دیني ګوند، حتی په ازهر کې هم د آواز اوچتولو او د مقابلي کولو جرأت نه وو، د اخوان مخالفین هم په دې اعتراف کوي چې د اخوان تحریک دغه خلک کمزوري او مایوس کړل، د الحاد د برملا دعوت ورکولو او دین نه د وګرځېدلو په خلاف جرأت په سترو سترو ادبي زعمالو کې نه وو پاتې شوی، خو اخوان د غیرتي ځوانانو او د صاحب جمعیت مسلمانانو یو داسې لښکر پیدا کړ چې ملحدینو ته د خپلو ملحدانه خیالاتو او تصنیفاتو د چاپ او خپرولو او اخباراتو او رسالو په واسطه د دین او اسلامي تهذیب په خلاف د تمسخر، طنز و استهزاء جسارت پاتې نشو، بیا ئې ددغو ځوانانو تر څنګ د داسې اسلامپالو ادیبانو، ناقدینو او قلم خاوندانو او د فن او هنر د ماهرینو یوه ټولنه چمتو کړه چې په علمي او فني طرز باندې ددغو ملحدینو مقابله وکړي، او اسلامي ادب روښانه کړي، چې د اخوان دغه کارنامه دومره ستره لاسته راوړنه ده چې کوم کس چې په زړه کې ئې د ایمان رڼا وي، ددې خبرې د اعتراف کولو پرته نشي پاتې کیدای، لکه څرنګه چې زما مخې ته د دغو هیوادونو سابقه ژوند او اوسنی دیني او فکري انقلاب موجود دی، او د خپل اوږده قیام پر اساس مي د هغه مشاهده او تجربه کړې ده چې اخوان د نوي نسل زړه او ماغزه په څه ډول متاثر کړي دي، او د دیني شعائرو د اظهار او اعلان ئې څرنګه جرأت پکې پیدا کړی دی، او کومو خلکو چې د دیني مظاهرو او شعائرو، د دیني عقائدو او حقایقو په اظهار کې د شرمندګۍ او حقارت

احساس کاوہ اوس ئی پہ څه ډول اظهار کوي، د دغو ذاتي مشاهداتو او تجربو نتیجه وه چي زما د ژبي نه په يو تقرير کي د اخوان په اړه په غير اختياري توگه دا الفاظ ووتل چي: "لا يحبهم الا مؤمن ولا يبغضهم الا المنافق"، (د اخوان سره به هغه څوک مينه کوي چي په زړه کي ئی ايمان وي او هغه څوک به نفرت ورسره کوي چي په زړونو کي نفاق وي).

واقعيت دادی چي که اخوان يو څه موده نور هم په عملي سياست کي برخه نه وای اخيستي يا په عملي سياست کي نه وای مصروف شوی، او خپل اصلاحي او دعوتي کار ئی په پوره قوت سره جاري ساتلی وای نو په عربي هيوادونو کي به يو عظيم اسلامي انقلاب راپورته شوی وای، او بالاخره به يو نوی ژوندون پيدا شوی وو.

زه د مستندو او باوري ذرائعو نه خبر شوی يم چي د خپل ژوند په آخري ورځو کي شيخ حسن البناء ته خپله د دغه کار ډيره صدمه رسيدلې وه، چي دوی له وخت نه مخکي سياسي ميدان ته راووتل، او لمن ئی په ازغيو کي بنده شوه، ده ډير ارمان درلود چي دوی ته يو ځل بيا د خالص دعوتي او تربيتي کار موقع په لاس ورشي او دوی په خپل جماعة او ټولو مسلمانانو کي هغه استعداد پيدا کړي چي د هغه وروسته هغوی هر قسم ذمه داري پوره کړای شي او تر هر امتحان و آزمائش ووځي.

د مصر نه د راستنېدلو وروسته مي هيله وه چي د اخوان د تحريک په اړه مفصل او مستند معلومات په هندوستان کی نشر شي او د دوی صحيح تعارف وشي، په هندوستان کي د دې تحريک په اړه ډيري غلط فهمی او ناقص معلومات خپاره شوي، ضرورت وو چي د دغه عظيم تحريک و دعوت، د هغو د ارتقايي مدارجو، د هغوی د کار پر طريقو، او د نتايجو په اړه ئی کوم مستند کتاب چاپ کړل شي، چي په ذريعه ئی د اسلامي دعوت لپاره کارکونکي استفاده ځني وکړي، او لږ تر لږه مخالف او موافق د دغه تحريک سره(چي په اوسني عصر کي د تر ټولو مظلومو تحريکونو نه يو دی) انصاف وکړای شي.

ڊير د خوښۍ ځای دی چې گران سيد رضوان علی صاحب د اخواني حلقاتو سره ډير نږدې پاتې شوی دی، دی نږدې دوه کلونه په مصر کې پاتې شوی دی او هغه وخت ئې هم ليدلی چې د اخوان تحریک او دعوت آزاد او په میدان کې برملا وو، چې بیا د جمال عبدالناصر په پېرزوینه هغوی په ډير شدت سره وځپل شول، رضوان علی صاحب په عربي او اردو دواړو ژبو کې ماهر دی او د خپلو ذاتي معلوماتو د طباعت، او ادبي ذوق او تحریري سلیقې پر اساس ددې کار لپاره ډير وړ دی، د خدای جل جلاله شکر دی چې د لومړي ځل لپاره په اردو کې داسې مستند کتاب د دې تحریک په اړه چاپیږي، هیله ده چې مطالعه ئې د اسلامي کارکوونکو لپاره په زړه پوري هم وي، گټور او د معلوماتو نه ډک او سترگي خلاصوونکی او لارښود هم.

و ما التوفيق الا من عند الله

۲۶/شوال/۱۳۷۶هـ

جون/۱۹۵۷م

دائره شاه علم الله، رائے بريلي

ابوالحسن علی ندوي رحمه الله

مقدمه

(ډاکټر محمد کمال خلیفه د قاهرې پوهنتون پروفیسر)

اسلامي عقیده په مختلفو مراحلو کې د مختلفو ټولنو سره مخامخ شوې ده، چې په تهذيب و تمدن، په طرز فکر او معاشرت کې د یو بل سره مختلفې وې، کله په داسې ټولنه کې پاتې شوی چې هغوی د خپلو فطري سخت دریځیو، عزیمت خوښوونکو او طبعي تعصب سره اسلام ته ښه راغلاست ویلی دی، چې په نتیجه کې ئې هغو خلکو د آیات و احادیثو د احکامو په لفظي پابندي کې د شدت نه کار اخیستی دی، او په هغه کې ئې هیڅ ډول تأویل ندی منلی، دا د اسلام لومړنی عصر دی، د دغه وروسته اسلامي عقیده بالکل د مختلفې مرحلې نه تیره شوه، دا د هوساکۍ خوښوونکې، د اسلامي حکومت د عروج، ترقی او وسعت و پراخۍ زمانه وه، دا هغه وخت وو چې د فکري آزادۍ د دائرې د وسعت او ټولنیزو سرگرمیو او د پراخ میدان د هموارولو لپاره په دیني احکامو کې د تأویل نه کار اخیستل شوی، د هغه وروسته اسلامي عقیده د داسې خلکو په لاسو کې ولوېده چې د نوي او زاړه فکري تذبذب او متزلزلو باورونو ښکار شوي ول، یا داسې خلک چې نه به د مؤمن اتباع پکې ول او نه د مجتهد اجتهاد، بلکې حاکمانه رغبتونو او ظالمانه خواهاشاتو دوی رانده کړي ول، یو طرف ته د حاکمانو د جور و ظلم په وړاندې اطاعت او سپر غورځونه وه او بل لوري ته د صحیح عقیدې نه پر کبره لاره تگ.

ددې ټولو چې کوم طبعي نتایج ول هغه را وړاندې شول، یعنې اسلامي حکومت ته د هغه د علمبردارانو د عقیدې او ایمان په طاقت چې تش لاسې وه په زوال منتج شو، اسلامي ټولنه د یوې اوږدې مودې لپاره د امن و اضطراب په کشمکش کې مبتلاء شوه، په دې ډول سره د دغه سقوط نه وروسته وړوکي وړوکي اسلامي سلطنتونه هم د طاقت او کمزورۍ په مراحلو کې ولړزېدل، تر داسې حده چې بالاخره هغوی ټول د غرب لپاره د غوري گولي په څیر شول، او د اسلامي سلطنت او د شاهنشاهیت داستان څیري شو.

زمانې بدلون وکړ، او وخت راغی چې شرق بیا رابیدار شي، لکه څرنګه چې د یو او بل خای نه د انقلاب آوازونه را اوچت شول، چې په دوی ټولو کې ستر غږ د سید جمال الدین افغاني رحمه الله وو، چې د اوږدې او ژورې تیاري وروسته د رڼا یو بڅری وو، دې د کار سړي یو ځل بیا اسلام ته په ټولنه کې د پخواني حیثیت ورکولو لپاره بې ساري هڅې وکړې، په اسلامي نړۍ کې چې د دین په نوم کوم سیاسي فساد را اوچت شوی وو د هغه سره ئې ډغري ووهلې، او تر آخري سلګۍ پورې ئې خپلې هڅې جاري وساتلې، د ده د دې اصلاحي جهادي علم احساس یوازي د ځینو مخصوصو معاصرینو سره وو، جمال الدین افغاني رحمه الله د خپل حیات او ژوند پړاو تیر کړ، او د ځان نه وروسته ئې ځینې د کار خلک پرېښودل، په دوی کې یو محمد عبده دی چې په پیل کې ئې د افغاني د مسلک مطابق خپل دعوتي سفر پیل کړ، خو وروسته ئې بل ډول آرام علمي جهاد ته ترجیح ورکړه، چې د ده په نظر د دین او ټولنې لپاره ډیر مؤثر وو، ده هم د یوه فکري او علمي انقلاب د راپورته کولو وروسته هغه لار ونیوله چې تر نن پورې اسلامي ذهن د ده د فکري طریقې نه متاثر دی، د متابعینو یوه وړه ډله د ده پر علمي لار روان دي او د اسلامي تصانیفو خزانه مستقیماً زموږ مخې ته راځي.

د محمد عبده وروسته حسن البنا مرحوم راغی چې د دوی دواړو نه ئې اخذ وکړ، او یوه داسې عمومي لار ئې غوره کړه چې ایماني جمعیت ئې برقرار وساته، د تعلیم داسې طریقه ئې انتخاب کړه چې له امله ئې اسلامي صحیح عقیده ترویج ومومي، د اسلام او د هغه د نظام حیات صحیح او پراخ فهم په خلکو کې پیدا شي، د دغه هدف لپاره ده هغه هڅې وکړې چې ټول ګوته په غاښ ورته پاتې شول، تر داسې حده چې بالاخره دی په دې بریالی شو چې اسلام ته په ټولنه کې همهغه پخوانی ارزښت ورکړي، ده دا کار په ډیر تدبیر او خوږو ویناو سره په عامه او ساده ژبه وکړ، چې د هر عام و خاص لپاره د غوره کولو او منلو وړ وو، په یو داسې تخلیقي روح سره ئې ترسره کړ چې لرلید ئې پر بنیادي اسلامي اصولو باندې او د هغوی پر قایمولو ولاړ وو، دی د فروعی اختلافاتو نه بالکل لري وو، په دې شکل سره دی د ټولو د اعتماد و باور او مینې مرکز و محور وګرځیدى، ده د قوی الایمانه ځوانانو نه یوه داسې ډله چمتو کړه چې د وطن د حقوقو د حصول او اسلامي و عربي وقار د ساتلو لپاره داسې قربانۍ ورکړي او ورکوي ئې چې دوست او دښمن ئې دواړه اعتراف ورباندې کوي.

د ټولنې د اصلاح لپاره ده یوه بله عملي لاره غوره کړه یعنې ټولنیزې، اقتصادي، طبي او تربیتي ادارې ئې د اسلام په نوم باندې تأسیس کړې، په دې ډول سره په مدار مدار په خلکو کې خود اعتمادي پیدا شوه، د زړونو په تل کې پټ ایمان ته ژوند ورپه برخه شو، خلک هغه ځای ته راغلل چې دوی د اخوان په شان او په هغه ډول چې په لومړي اسلامي عهد کې وو، د اسلام صحیح او کامل فهم ئې درک کړ، نو په دې مثل سره دغه باهمته مشر د خپل پیغام د اداء کولو وروسته خپله لار واخیستله، او یو پوره سپیڅلی با ایمانه نسل ئې شاته پرېښود، چې د نبوي انوارو او الهی وحيو په سایه کې په ټوله نړۍ کې خپاره شول، او د ایماني میراني او مقدس جهاد مثالونه یې پرېښودل.

پر حسن البناء مرحوم او د ده پر دعوت (اخوان المسلمین) ډیرو خلکو قلمونه را اوچت کړيدي، او شاید په شرق کې کوم داسې دیني تحریک نه وي چې په دومره کثرت سره یو څه ورباندې لیکل شوي وي، لکه څومره چې د اخوان په اړه لیکل شوي دي، خو په دې ټولو لیکنو کې زیاتره ئې په احساساتي انداز سره لیکل شوي دي، چې د ایماني جذباتو زېږنده ده، خو د دې برعکس ځینې داسې کتابونه هم لیکل شوي چې په هغو کې د دغه دعوت جائزه په علمي بڼه اخیستل شوې ده، او د حقایقو او واقعیتو په رڼا کې د هغو د لوستلو هڅه شوې ده، یاد کتاب د دغه دوهم صنف د کتابونو له جملې نه یو دی، ددې کتاب دوهم خاصیت دادی چې د اعداد و شمېر په اړه پر هر څه استناد ندی شوی بلکې په ذاتي ډول سره د مربوطو ادارو نه تر لاسه شوي شمیرې او احصائې دي.

دا هغه ټول اسباب ول چې پر اساس ئې ما د دغه کتاب په سلسله کې نگراني کولو او مشورې ورکولو ته ښه راغلاست ووايه، په دې کې چې کومې هڅې ما کړي دي، دا د ځان لپاره د خوښۍ باعث بولم، په مؤلف کې مې د موضوع په ارتباط دلچسپي، استعداد او علمي فکري انداز احساس کړ او غوښتنه مې ځنې وکړه چې د دغې مقالې په تیارولو کې خپلې هڅې دوه برابره کړي، او دا مقاله یوازي د امتحان د بریا او د اسنادو د ترلاسه کولو ذریعه ونه گرځوي بلکې دداسې کتاب په شکل کې ئې وړاندې کړي چې په هغه کې د مخصوص طرز فکر او عمل تشریح شوې وي، د کتاب مصنف د حقایقو او واقعیتو د وړاندې کولو لپاره د مبالغې نه بالکل کار ندی اخیستی بلکې د علمي امانت او دقت ئې پوره خیال ساتلی، زه پوهیږم چې د وقت پابندي او شخصي وسائل او د موقع د تنگ لمنی باوجود ده خپل دغه

خدمت(مسؤولیت) په بهترینه او احسنه طریقه سره سر ته رسولی دی، د دغو ټولو وروسته
زه صاحب کتاب ته د هغه د پراخو هڅو او منصفانه روح په اړه په داد ورکولو ځان مجبور
بولم او کتاب لوستونکو ته پرېږدم چې د هغه د نقص او غوره والي فیصله خپله وکړي.

"محمد کمال خلیفه"

د اخوان المسلمین د دعوت عامه جایزه

لومړی فصل

د دعوت تاریخ

ما غوښتل چې خپل په دغه کتاب کې خالص علمي انداز غوره کړم، او د اخوان المسلمین تاریخ په یو داسې انداز کې وړاندې کړم چې اولاً په مصر کې او بیا وروسته په نورو عربي او اسلامي هیوادونو کې د خلکو پر اذهانو څرنګه خپور شوی، نو ځکه مې هم دا هڅه کوله چې د دې دعوت د تاریخ په وړاندې کولو سره د کوم شخص سره بحث ونکړم، که څه هم هغه خپله د دعوت باني وي بیا هم... خو وروسته مې دا احساس کړه چې دا ممکن نده، او بیا دا کار زما د خالص علم خوښوني سره هم په ټکر کې دی، ځکه د اخوان د دعوت پر تاریخ باندې چې ما کوم څه لوستي دي د هغو نه دا پټه راته ولګېده چې دغه دعوت تر ټولو مخکې د مرحوم حسن البنا رحمه الله د فکر نتیجه وو.

د ده د ځوانېدلو سره دا دعوت هم ورسره را ستر شو، په خپل لومړني دور کې دی د فسق و فجور او بې حیايي په خلاف د بغاوت یو بڅری وو، چې د نوي ځوان حسن البنا په زړه کې چې اوس لا په ابتدائي مدرسي (مدرسة رشاد دینیة) کې متعلم دی، د محمودیه د والي (رود) په څنډه کې د یوې بادباني کښتۍ پر سر باندې راځوړنده د تهذیب خلاف لوڅه مجسمه ګوري او په زړه کې ئې د هغه په خلاف د بغاوت اور بل شي، دا سلیم الفطرت ماشوم فوراً پولیسو ته ورځي او د خپلې کرکې د اظهار سره سره هغوی ته اطلاع هم ورکوي، مسلمان پولیس ددې ماشوم د ایماني وجدان نه متاثر کیږي او غوښتني ته ئې لږیک وايي، سمدستي هملته ځان ور رسوي او د کښتۍ خاوند ته د مجسمې په اړه اخطار ورکوي او مجبوروي ئې چې له کښتۍ نه ئې لري کړي، په دې ډول سره ماشوم په خپل هدف کې بریالی کیږي.

د ایماني بغاوت دغه اور چې د یوه کوچني ماشوم په زړه کې بل وو همداسې بل پاتې شو، او د ژوند تر پایه د یوې لحظې لپاره هم سوړ نشو، دی دغه مړه ایمان د یوې لحظې لپاره

هم تېر نه ایستی، چي کوم صاحب ایمان دا خبره بي قرار نکړي چي خپله عقیده قولاً او عملاً په خپل ځان کي وگوري او د خلکو په شخصي ژوند او ټولنه کي هغه جاري وويني، د نارینه اوبښخي سره د ایمان دغه مقدسه شعله په ده کي لا په سترېدلو شوه، چي وروسته هغه خپل ژوند بښونکي لیکنو ته انتقال کړه چي اندازه ئې د ځينو داسي جملاتو نه کولای شو، "زموږ او نورو خلکو په منځ کي بس دومره فرق دی چي د دوی ایمان ویده وي، یا پر یو اړخ بل اړخ کیږي، چي نه ئې دوی خبرو ته چمتو دي او نه د هغه مطابق د عمل کولو لپاره، حالانکه همدا ایمان په اخوانیانو کي ژوندی و بیدار، قوي او څپي وهونکی پُر سوز ایمان دی."

داسي ښکاري چي په حسن البناء مرحوم کي د قیادت صلاحیتونه د ماشومتوب نه هم ځای په ځای شوي وو، ځکه دی په ابتدایي ښوونځي کي د خپل تعلیم په وخت کي تل په خپلو ملگرو کي ممتاز پاتي شوی وو، دی د ماشومانو قیادت ته نوماند شوی وو، کوم وخت چي په مدرسه کي "د اخلاق حسنه انجمن" تشکیل شو، نو دده ملگرو دی ددغه انجمن د صدارت لپاره غوره کړ.

قدرت ده ته حتی په ماشومتوب کي لا د قومي او دیني قیادت د تمرین موقع ورکوله، او په ده کي ئې د دیني لارښووني او هدایت د کار رمزونو ته پرورش ورکاوه، او دا هم شاید د ځس اتفاق یوه کارنامه وه چي دده لپاره د "مدرسه رشاد دینیة" انتخاب د دیني درسگاه په حیثیت باندي وشو، تر څو د پيله لا دی د دغه عظیم ترین عملیات په مناسبت غوره روزنه ومومي چي دده په انتظار وو، یعنی د مصر د تر ټولو غوره دیني تحریک (اخوان المسلمین) د لارښووني او صدارت ذمه داري پر اوږو واخلي او د اخوان "عام مرشد/عمومي مشر" وټاکل شي.

خو یاد مدرسي انجمن دغه نوی طالبعلم او دده پُر جوشه ملگرو ته ډیر مؤثر په نظر نه ورغی، نو ځکه دوی د مکتب نه بهر یو بل اجمن جوړ کړ چي نوم ئې "انجمن انسداد محرمات" ورباندي کېښوده، چي د عمل میدان ئې د نوم نه هم واضح وو، او د دې لپاره ئې مختلفي طریقې غوره کړيدي، یوه طریقه دا وه چي هر داسي شخص ته د خطونو په واسطه

اطلاع ورکول شي چي د محرماتو مرتکب کيږي، او اسلامي عبادتونه په احسنه طريقه نه اداء کوي.

بيا چي کله دی د "دمنهور"¹ په تربيتي مکتب کي شامل شو، او د "حصافية"² د سلسلې سره تر تعلق وروسته د خپل شيخ نه متأثر شو، نو دده په افکارو کي يو څه نوره ترقي هم راغله، اوس نو ده د خپل حصافيه³ وړونو سره په گډه "انجمن حصافية اصلاحية" تأسيس کړ او خپله ئې د دغه انجمن د معاونيت (سيکرټري) وضايف سرته رسول، د ياد انجمن هڅي په دوو خاصو ميدانونو کي محدودې وې:

- د اخلاق حسنه وو د خپراوي دعوت، د منکراتو او خپرېدونکو محرماتو نه منع.
- د مسيحي مشينري (Missionary) مقابله، چي د علاج، د تعليم، خياطي ماشينونو او د ماشومانو سره د مرستي تر عنوان لاندي د مسيحيت دعوت کوي.

د "دمنهور" په تمريناتو مکتب کي د تعليم د ختمولو وروسته چي کله دی قاهرې ته راغی او په "مدرسة دارالعلوم العليا"¹ کي ئې داخله واخستله نو دلته په "جمعية مکارم اخلاق اسلامية" کي شامل شو، دا وخت په قاهره کي دا يوازينی ديني جماعت وو، حسن البناء په پوره پابندي سره د دغه جمعيت په غونډو او لکچرونو کي شرکت کاوه، او په ځينو مساجدو کي به ئې د ممتازو او باعمله علماوو په مواعظو کي هم حاضري ورکوله.

¹ د مصر يو ښار

² د مصر د تصوف او سلوک يوه سلسله ده. (مترجم)

³ د حصافيه طريقې لاروي

خو په قاهره کي چي ده ته کوم فسق و فجور، عامه خرابي او د اسلامي اخلاقو نه بېگانگي په نظر ورغله، ده دا احساس وکړ چي يوازي د مساجدو اسلامي وعظونه تر خلکو رسول کفايت نه کوي، په دې موقع کي د حسن البناء مرحوم تخليقي عظمت راڅرگند شو، يعني کوم عام خلک چي مساجدو ته نه راځي، تر هغو کسانو چي د مساجدو وعظ و نصيحت ته راځي ډير ضرورت مند دي، ځکه دا خلک د دين سره بالکل بې تعلقه او د مواعظو د اورېدلو نه بالکل اجنبي او پردي دي، ولي به موږ خپل اصلاحي دعوت د دوی خواته نه ورورو، بالاخره همداسي وشول، ده د دارالعلوم د ځينو ملگرو او د ازهر د ځينو دوستانو په مخ کي يو وړانديز وکړ، چي ورو هوتلونو(کيفي)² او شخصي ټولنو ته ورشو او خپل دعوت ورته وړاندي کړو، په پيل کي ئي ملگري دغه عظيم فکر ته حيران شول، خوښ ئي نکړ، خو فيصله پر دې وشوه چي د دې خبري د منلو او نه منلو فيصله به ئي د تجربې د نتيجې پر اساس باندي کوو، دوی تجربه وکړه چي ډيره بريالی شوه، او د هغه نه د راتلونکي کار لپاره هم حوصله افزايي وشوه، د دوی نه يوه حلقه د گرميو په رخصتيو کي په ښارونو او کليو کي د دعوت خپرولو لپاره تشکيل شوه، د دې تجربې نه يو خو دوی ته خود اعتمادي ورپه برخه شوه، او بل خوا ته همدا تجربه په ټولنيزو حقايقو کي د دوی د نیک نوم او مقبوليت سبب شوه.

د هغه وروسته په ترکيه کي د کمالی انقلاب، د خلافت د خاتمي او دين و سلطنت په منځ کي د تفريق او جلاوالي په نتيجه کي په مصر کي د لادينيت او آزادی يو نوی سيلاب راغی، د ډيموکراتيک گوند بنياد کېښودل شو، چي عام محظر ته د راوتلو نه مخکي لا تر ځمکي لاندي شو چي پلان ئي د آزادی او جمهوريت پرته بل څه نه وو، دا وخت د جمهوريت او آزادی دعوت د اخلاقي فساد او بې حيايي د عامولو دوهم نوم وو، ورځپاڼي، مجلې، مياشتنۍ گڼي او د کتابونو چاپ پيل شو، چي هدف ئي پرته د دې چي د دين اثر په ټولنه کي وځپي او يا ئي له منځه يو سي بل څه نه وو، او د قوم و ملت سيني د ايمان نه بالکل تشي کړای شي تر څو د ډيموکراتيک گوند د منشأ او د هغه د مصنفينو د افکارو مطابق د فکري او عملي آزادی نه برخمن شي.

¹ موجوده دارالعلوم، قاهره پوهنتون(ژباړن)

² دا بايد واضحه شي چي د قاهرې په ژوند کي "مقاهي" يعني د چای ځايونه(Coffee Shopes) د وړوکو وړوکو کليو حثيت لري، او د ژوند يو جز دی.

د بي دينی ددې سيلاب په مخکي عموماً په اسلامي حلقاتو او خصوصاً د حسن البناء په زړه کي ډير شديد رد عمل پيدا شو، د خپلو اورېدونکو، ليدونکو او علماوو او مشايخو سره هر ځای چي دی رسيدلای شو د هغوی سره ئي د خپلو خيالاتو اظهار کاوه او ديني درد به ئي د هغوی مخي ته ايښوده.

په دې ارتباط ده برابر د سيد رشيد رضا مرحوم، شيخ دجوي مرحوم، شيخ محمد الخضر حسين او سيد محب الدين خطيب غوندي د ملت د مشرانو سره وکتل او ياد صورتحال ئي په کوم ايجابي تحريک باندي د مقابلي لپاره هڅاوه، تر داسي بريده چي دده دغو هڅو رنگ راوړ، او پدې ډول سره د "مجلة الفتح" ظهور وشو او بيا جميعة الشبان المسلمين¹ رامنځ ته شو.

داسي ښکاري چي د تحريک اخوان فکر دده په ماغزو کي هغه وخت ځای نيولی وو او را څرگند شوی وو چي کله دی په دارالعلوم کي طالب علم وو، په يو درسي موضوع کي د مضمون ليکني په وخت چي ده په څه ډول سره د خپلو خيالاتو اظهار کړی وو د هغه نه ښه اندازه لگولی شو، موضوع دا وه؛

"د تعليم نه تر فراغت وروسته په ژوند کي ستاسي هيلي!"

حسن البناء مرحوم وليکل چي د پوهنتون نه تر فراغت وروسته زما دوه آرمانونه دي:

يو خاص: يعني د امکان تر حده به خپلي کورنئ او دوستانو ته راحت او آرام ور رسوم، چي څه کمي به پکي نه وي.

يادونه: 1 د Y.M.C.A په مقابله کي د مصر پراخ ترين تهذيبي، کلتوري او اسلامي انجمن دی، چي ښاخونه ئي د نړۍ په مختلفو مشهورو هيوادونو کي خپاره شوي دي، دوی د مصر او نورو سيمو په متوسطه او لوړي طبقې ټولنو او خلکو کي ډير مستشيس دي، هڅه کوي چي دا خلک اسلام ته نږدې کړي، چي تر يو حده بريالي هم دي. (ژباړن)

دوهم عام: هغه دا چي مدرس او مصلح جوړ شم، چي ټوله ورځ د ماشومانو په زده کړه کي مصرف کړم نو بيا د شپې له خوا د دوی سرپرستانو ته زده کړه ورکړم، دوی د دوی د ديني هدف نه، د سعادت د چشمې نه، او د ژوند د حقيقت نه باخبر کړم، او د دې کار لپاره کله د تقاریرو او ويناوو نه گټه پورته کړم او کله بيا د تأليف او تصنيف نه او کله به د گرځېدلو او سفرکولو نه.

ډيرو خلکو ته به دا خبره د تعجب وړ وي چي په دومره کم عمري کي يو وړوکی طالبعلم داسي وچي هيلي ظاهر وي، حال دا چي پدې عمر کي په جذباتو کي اور بل وي، هيلي او اميدونه ځوان وي، ځواني خپل پر عروج د دغو ټولو لذتونو او د هغوی د سرولو غوښتونکي وي، خو چي تعجب کوونکو ته دا جوتنه شي چي حسن البناء د پخوانی دينداري کورنی يو فرد وو، نو د دوی تعجب او حيرت به تر ډېره حده کم شي، د ده والد احمد عبدالرحمن البناء¹ يو مشهور محقق عالم وو، په احاديثو کي دده تأليفات ډير مستند دي، (الفتح الرباني شرح مسند الامام احمد بن احمد او د مسند شافعي نه څوک ندي خبر!!!) په دې ډول سره د حسن البناء د سيرت په تشکيل او ديني دعوت په لور د ميلان په تربیي کي د ټولني د مخصوصو عواملو سره سره کورني او وراثتي عوامل هم زېږدول دي.

دوهم لور ته يوازي د مصري ټولني د هغه وخت ضروريات هم د يو داسي اصلاحي هڅي غوښتونکي ول چي بنياد ئې پر دين باندې قايم وي، لکه څرنگه چي موږ يادونه وکړه دا هغه وخت وو چي اخلاقي ابترې او پستي او ټولنيزه بې لار روي عامه وه، او د دغو ټولو گمراهيو علاج د داسي اخلاقي کدرونو پرته ممکن نه وو چي د عقيدې نه مأخوذ شوی وي، او په زړونو او ماغزو کي خاص او مقدس ځای ولري.

.....

² دده قدرمن والد ددې ليکني د ليکلو تر وخته پوري ژوندی دی، ماته په مصر کي د ده سره د ملاقات شرف راپه برخه شو، د احاديثو يو آرام خادم او د سترو اسلافو نمونه، کله چي ما د هغه سره وکتل، دی په يو کوچني اطاق کي چي ممکن د مطالعي اطاق يا دفتر به ئې وو، په خپل علمي کار کي مصروف وو، پر يوې کوچنۍ چولي باندې ئې مصري قهوه راته تياره کړه او راباندې وئې څښله. (مترجم)

د حسن البناء د تاريخ ليکونکي به دا درک کړي چي هغه د خپل دغه پروگرام نه چي د طالبعلمي په زمانه کي ئې په يوه درسي مضمون کي ليکلی او د خپل ځان لپاره ترتيب کړی وو يو انچ هم لري نشو، دده عامه غوښتنه دا وه چي پر مسلمانانو د دين هدف را څرگند کړي، د سعادت دغي چشمې ته دوی را نږدې کړي، او ددې ستر هدف لپاره د ويناوو او تقاريرو، د تالیفاتو او تحاريرو، د سفر او گرځېدو وسائل ترتيب کړي، زه ویلای شم چي د حسن البناء په لاشعوري او بي خبری کي دې مضمون برابر ځای ونيولو، او د خپل شخصیت تصویر هغه ته په همدې هینداره کي په نظر ورغی، ددې تر ټولو ستر دلیل دادی چي هغه وروسته د ځان لپاره د "أخوان د مشر" د اصطلاح پر ځای د "عام مرشد" لقب غوره کړ، چي د هیلو او امیدونو په لومړي تاریخي مضمون کي دده د قلم نه وتلی وو.

په ۱۹۲۷م کي حسن البناء د دارالعلوم نه د فراغت اسناد تر لاسه کړه، دا هغه لومړنی ټولگي وه چي د دغه پوهنتون نه فارغ شوی ده، د پوهنتون نه د وتلو سره سم ئې د اسماعيلي^۱ په ابتدائي دولتي مکتب کي د استاد په صفت کار پیل کړ، د دسمبر پر ۱۹ په ۱۹۲۷م کي دی اسماعيلي ته روان شو، دا وخت دده عمر یوازي ۲۱ یوويشت کاله وو، په اسماعيلي کي د قیام په وخت کي دده په زړه کي د برطانوي فوځي او اقتصادي استعمار په هکله ژوره دښمني راپیدا شوه، د سویز کانال برطانوي کمپونه او استعماري شرکتونه ددغه ژوري کرکي مظاهر ول، بل لور ته دی دې خبري هم ډیر ځوراوه چي د ښار مسلمانان په فروعی مسائلو او دیني اختلافاتو او د ډله ییزو تعصبونو پر بناء په وړوکو وړوکو ټولگیو وېشل شوي وو، ددې حالاتو نه د متأثر کېدلو وروسته د مساجدو د حاضرینو پر ځای هوټلونو (رېسټورانټونو) ته د تلونکو راتلونکو کسانو په لور متوجه شو، ددې غرض لپاره ئې درې ستر هوټلونه غوره کړل، چي په زرگونو خلکو هلته رفت و آمد درلود، په هوټلونو کي ئې د هفته وارو تقاریرو پروگرامونه ترتیب کړل، او په ډیره پابندي سره ئې عملي کول، د ډیر غور و فکر کولو وروسته به ئې داسي موضوعات غوره کول چي ډیر په فصاحت سره به ورباندي غږېدلای شو، په دې ټولو موضوعاتو کي د اختلافي مسائلو په اړه کوم تعارض نه وو، خو د بیانونو سره به ئې د آراوو په اختلاف او د علماوو او اسلافو د ژوند مثالونه هم وړاندي کول، دغو مواعظو د اورېدونکو په زړونو ډیر تاثیر وکړ، دوی په مدار مدار د فکر او احساس په کولو مجبورېدل، په کراره کراره ئې د الهي احکامو او خپلي دیني ذمه داری چي کوم د امت په غاړه دي ځان ته د معلومولو، زده کولو او تحقیق کولو هڅي پیل کړې، اوس نو په غوره ډول سره په دوی کي غوښتنه او طلب پیدا شوی وو.

په ذي القعدة ۱۳۴۷هـ کي چي د مارچ ۱۹۲۸م سره مطابق وه حسن البنأ په خپل کور کي د محترم حافظ عبدالمجيد، احمد الحصري، فواد ابراهيم، عبدالرحمن حسب الله، اسماعيل عز او ذکي مغربي سره ملاقات وکړ، دغه شپږ تنه غيړتي مسلمانان چي په عملي جذباتو سرشار ول او د اسلام د سربلندی لپاره د کوم عملي پروگرام غوښتونکي ول، د همدې هدف لپاره ئي حسن البنأ د پوښتنو محور وگرځاوه، د اصلاحي کار لپاره ئي په گډه منظم پلان جوړ کړ او قيادت ئي دده پر ذمه ور وسپاره، حسن البنأ په پوره اخلاص سره دغه ذمه داري قبوله کړه، د دوی په منځ کي عهد و بيعت وشو، چي د اسلام او مسلمانانو لپاره به يې ساري هڅي کوو، پوښتنه راپورته شوه چي موږ ځانونه په کوم نوم ونوموو؟ د انجمن، کلب، سلسلې، اتحاديې او يا په بل نوم تر څو قانوني حيثيت غوره کړو، د حسن البنأ مرحوم ځواب دا وو چي: نه هغه او نه دغه!! په نومونو او مظاهرو باندې موږ نبايد متمرکز و اوسو، د هر څه نه مخکي بايد د دې اجتماع بنياد پر يو مخصوص فکر او عملي بڼه کي پر معنوي حقايقو ولاړ وي، موږ د اسلام په خدمت کي د يو بل وروڼه يو، نو موږ اخوان المسلمون يو او همدا راته کافي ده.

په دې توگه چي ناڅاپه ئي کوم فکر په ذهن کي توليد شو همدغه ئي مستقل نوم وگرځېدو، د دغو شپږو افرادو نه د اخوان المسلمین لومړنی تشکيل وشو، چي د يو مخصوص طرز فکر او ژوند طريقه او د اخوان د نوم حامل وو.

په همدې توگه د اخوان المسلمین د تحریک تخم د دغو شپږو مسلمانانو په نفسونو کي ولوېد، چي دوی د يقين او باور بنياد ورباندې کېښوده، او د الله ج سره ئي دا عهد وکړ چي د هغه لپاره به خپل ژوند نذرانه کوي، د دوی د اخلاص او ثابت عهد همدا ثمرات ول چي د دعوت او د هغه د مؤسسينو د بريا او قبوليت په صورت کي را څرگند شو، د الله ج قول دی چي:

وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمِئْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا. سورة الفتح: (۱۰)

ژباړه: او څوک چي پر هغي ژمني باندې ودريري چي هغه له الله سره کړېده، الله به ډېر ژر هغه ته لوی ثواب ورکړي.

حسن البنأ مرحوم په خپل دعوت کي د کوم اعلان او پروپاگند پرته همداسي خاموش مصروف پاتي شو، پدې ډول سره ده په خلکو کي د دعوت لوړ اعتماد تر لاسه کړ، دده د ژور اخلاص او د تحریک او اهدافو دقیق فهمه دعوت په ډیر سرعت سره په خپرېدو شو، په ډلو ډلو خلک پکي شاملېدل، بریاوو ئې لا نورو کوښښونو ته هڅول، او د یاد تحریک سره ژوره وابستگي او گرمجوشي د کاري دائرې د لا پراخولو او مکمل ژوند د هغه لپاره د وقف کولو ته چمتو کاوه، لکه څرنګه چي دوی کوم کلي او بانډه، تحصیل او ښار، کښت و مزرعه پرې نښودل، هر ځای ته ولاړل، هلته ئې قیام و دعوت وکړ، د سیمه ییزو خلکو سره ئې د هغوی په مساجدو او کورونو کي وکتل، هر ځای به مسجد د دوی مرکزي قیام ګاه وو، ځکه مسجد یوازینی داسي ځای وو چي هلته چا پر لمونځ کوونکي یا مدرس او واعظ باندي اعتراض نشو کولای.

د دوی دغه سفرونه به د اونیو او کلنیو رخصتیو په دوران کي ترسره کېدل، یعنی د اونی په رخصتیو کي به نږدې ښارونو ته تلل او په نورو رخصتیو کي لري پرتو سیمو ته، پدې ټوله موده کي ده خپله وظیفه چي په ابتدائي دولتي مکتب کي "استادي" وه په پوره اطمینان او پابندي سره سرته رسول، کله ئې هم د ناروغی او عذر بهانه نه کوله، په بې تکلفي، تواضع او پوره انکساري سره خپل تدریسي پابندي دی د حاسدینو او کینه کښو کسانو له شره وژغوری، د دوی هدف به ددې پرته بل څه نه وو چي د دوی د آواز تر څنګ نباید د بل چا برغ پورته شي، دوی تل خلکو ته طمع ورکوي.

د حسن البنأ دعوت ته لږیک ویونکي په پیل کي زیاتره د مزدوري طبقې خلک ول، په دغو حلقاتو کي د دعوت د بریا راز همدا په ملت کي د دوی نفوذ او ساده طبیعت وو، ځکه ده به هري ډلي ته د هغو په مناسبو اسلوبو باندي خطاب کاوه، د ډیرو زیاتو سفرونو او ملاقاتونو، د مختلفو حلقاتو سره د ده د تعلق په سبب خلک د ده سره تر ډیره حده عادي شوي او د ده د مزاج سره آشنا شوي ول، دا غالباً یو عام اصل وو چي ده د ځان لپاره غوره کړی وو، ده به خپلو داعي ملګرو ته ویل: "د چاودلیو لاسونو ملګري ډیر زیات پیدا کړی". یعنی خواري کښه خلک، چي د خپلو لاسونه په واسطه ګټه کوي، د دعوت کار د هر کسب لپاره د داسي خواري کښو محتاج وي، دغه د مضبوطو مړوندونو خاوندان هغه خلک دي چي د سختیو په وخت کي ډیره مرسته ورځني تر لاسه کېدای شي.

حسن البنأ مرحوم په دې ډول سره خپل دعوت تر نږدې او لږو پرتو سیمو پورې تر کومه ځایه چې دی رسېدلای شو ورساوه، دوه کلونه وروسته د دوی د سفرونو په نتیجه کې ابوصویر، پورت سعید او د الملاح په ښارونو کې د اخوان شعبې جوړې شوې، په دریم کال په سویز کې یوه بله شعبه پرانیستل شوه او په څلورم کال تقریباً لس شعبې شولې، او په اسماعیلیه کې هم د انجونو اسلامي تربیتي مرکز پرانیستل شو، تر څو د اخوات المسلمات¹ تشکیل وشي.

د دعوت د تأسیس پنځه کلونه وروسته په ۱۹۳۳ کې د حسن البنأ تبادله قاهرې ته وشوه، د دې تبادلې سره دعوت یوې نوي مرحلې ته داخل شو، خو د مخکې په څیر په پوره خاموشي او گمنامي سره په مساجدو کې د قیام و تقاریرو او مؤیدینو د حصول او د شعبو پر تأسیس په پوره احتیاط سره کار کېدی، په قاهره کې د قیام نه یو کال وروسته په ۱۹۳۴م کې حسن البنأ په خپله یوه مقاله کې یادونه وکړه چې د اخوان تحریک د مصر تر پنځوسو نه هم په زیاتو ښارونو کې خپور شوی دی، او په هر ښار کې ئې ګټي رسوونکي شعبې او ګټوري ادارې تأسیس کړي دي، اخوان په اسماعیلیه کې د خپل مسجد او تعلیم و تربیې د ځای بنیاد کېښوده، د هلکانو د تعلیم لپاره ئې "مدرسة الحراء" جوړه کړه او د انجونو د تعلیم لپاره ئې "مدرسة امهات المؤمنین" او په دې ډول سره ئې د سړاخیت په ښار کې یو مسجد او روزنتون جوړ کړ.

یو د هلکانو مکتب او یوه صنعت ګاه چې په هغه کې هغه ځوانان چې تعلیم ئې بشپړ کړی نه وي، هم خپل تعلیم سرته ورسوي او د تعلیم سره سره صنعتي زده کړې هم وکړي، او د بحیره په ښارونو کې ئې هم داسې رفاهي کارونه وکړل او هلته ئې د دارالحفاظ مدرسې تر څنګ د غالیو د اوبدلو او جوړولو یو مرکز تأسیس کړ، په دقيله او نزله کې ئې د حفظ القرآن یوه مدرسه پرانیستله، د دفو(د مصر یو ښار) نه نیولې تر اسکندریې پورې د اخوان د ټولو شعبو په اړه چې د هیواد په ګوټ ګوټ کې خپرې شوي وې همدا ویلی شو چې د پورته یادو شویو ښارونو په څېر حالات ول.

د حسن البنا مرحوم به دا معمول وو چي سهار وختي به مرکز ته راغی، ځيني هدايتي تحریرونه به ئې ترشا پرېښودل، چي په هغو کي به د روزمره فوري کارونو په اړه هدايات ول، د هغه نه وروسته به مکتب ته تلې، که به د سفر کوم پروگرام وو بيا به د مکتب نه سيده د اډې (سټېشن) په لور تلې، او که به سفر نه وو بيا به سيده دفتر ته راغی او ملاقاتونه به ئې پيل کړل، هدايات به ئې جاري کول، کوم کار چي به پاتي وو هغه به ئې پوره کاوه، او بيا به د شپې له خوا دريم ځل دفتر ته راتلې، په دې وخت کي به ئې هيئتونو او وفدونو سره ملاقاتونه کول او يا به ئې وخت په کمېټيو او مجالسو کي تېرېده، دا ټول مصروفيتونه ئې د کلنيو رخصتيو په وخت کي اطرافو ته د دعوتي سفرونو نه نه مانع کيدل.

کومه سيمه چي به اخوان ضروري بلله، هلته به ئې د ريل گاډي پر سټېشن د عام مرشد انتظار کاوه، مرشد به د دوی سره د ښار تر مرکز او بيا د مختلفو سيمه ايزو خلکو د ملاقاتونو لپاره روان شو، د هغه وروسته به د ضرورت مطابق د مابنام ډوډۍ تيارېدله، هلته به حسن البنا خلکو ته خطاب کاوه، د دوی کار همدلته پای ته نه رسېدی، چي د تقرير وروسته به کورونو ته ځي، نه!! بلکي په مجتمع او غونډه کي چي به ده کوم کس د خاصي توجه په حالت کي وليده هغه به ئې هم د ځان سره ملگری کاوه، د ده دا معمول وو چي د خطاب او دعوت نه تر فراغت وروسته به د هغو کسانو سره چي د مجلس شوقي ول، کښېناسته او جدي بحثونه به ئې کول، په دغو مباحثو کي د ځوانانو دبیدارۍ په اړه او د مصر و اسلام او شرق د اميدونو په اړه اظهارات تبادله کېدل، د هيواد د جنوبي برخي سفر به ئې په شلو ورځو کي ختم کړ، په داسي حال کي چي ښار په ښار او کلي په کلي به گرځېده، کله کله خو به داسي وشول چي سهار به په "بني سويف" کي او غرمه به په "منها" کي او مابنام به په "واسطي" کي او شپه به ئې په "فيوم" کي تيروله، په دې توگه به دده خوب له يو ساعت نه هم کم وو چي څرنگه به ئې سر بالښت ته ورغی بيا به ویده وو، نورو ملگرو به ده ته نږدې بيا هم خپلو بحثونو ته دوام ورکاوه.

په دې وخت کي اخوان په سياست کي برخه واخيستله، مرشد په اسلامي راډيو او عامو اجتماعاتي او ټولنيزو ادارو کي ديني او اجتماعي تقاریر پيل کړل، د پرلپسې تلونکو لومړيو وزيرانو په نومونو ئې خطونه ولېږل، د محمد محمود له عصره نيولې بيا د دوهمي نړيوالي جگړي تر پيلېدلو پوري دا سلسله جاري وه، د دغو خطونو مرکزي نقطه د اسلامي نظام پر

بنیادونو داخلي اصلاحات ول، خو اخوان دوزیرانو توجه خپل لوري ته راجلب نکړای شوه، د هغوی په سیاسي کارکردګي دیني رنګ خپور وو نو ځکه هم دولتي مشرانو دوی ته پاملرنه ونکړه.

په ۱۳۵۵هـ مطابق ۱۹۳۶م کي استاد حسن البنا پخواني مصري شاه فاروق، پخواني لومړي وزیر مصطفی النحاس، د عربي سلطنتونو د مشرانو او مختلفو اسلامي هیوادونو د حاکمانو، د متعددو دیني او سیاسي مشرانو په نوم یو خط د(نحو النور) په نوم ولیږه، چي په دې خط کي د اسلام، د هغه د نظام، د هغه د قانون، د هغه د کلتور و تهذیب په لور دوی دعوت شوي ول، او د عربي ژوند د طریقو، د حیات د مظاهرو او ټولنیزو نظامونو د پرېښودلو غوښتنه تري شوې وه، او د دواړو د ژوندانه نظامونو د خصوصیاتو د په ګوته کولو وروسته دا واضحه کړل شوې وه، چي د طرقي په لور د ګامزن یو قوم چي عسکري، اقتصادي او معاشرتي ضرورتونه ئې بللای شو، اسلام د دغو ټولو چارو په اړه کامل ضمانت ورکوي، ضرورت د دې دی چي تاسي تر هر څه مخکي ددې ناروغي نړۍ د ساتلو په موخه د قرآني طب نه مأخوذ دارو واخلی او پرمختګ وکړئ، ده په دې رساله کي د ژوند په ټولو اړخونو کي د پرمختګ لپاره پر پنځوسو مادو مشتمله طرحه وړاندي کړه، په دې رساله کي چي تر ټولو مهمه غوښتنه وه هغه دا وه چي د ګوندونو د جوړولو بندیزونه دي لغوه شي، او د امت د سیاسي قوتونو نه دي د یو صف او ډلي په جوړولو کي کار واخیستل شي.

په ۱۹۳۸م کي دعوت خپل عناصر مکمل کړي ول، اوس هغه په یو بشپړ چارچوب او غالب کي د ملت مخي ته راغلی وو، استاد حسن البنا د اخوان د تعارف او پیژندګلوي په موخه لیکي: "دا یو هر اړخیز تحریک دی، چي د اصلاح ټول اړخونه پکي شته، دا یو سلفي دعوت دی، ځکه د اخوان د دعوت له مخي باید الهی کتاب او سنت د عمل محور وګرځول شي، دا سني مذهب دی، ځکه د اخوان هڅه ده چي په هر اړخ کي پر پاکو او مطهرو سنتونو عمل وشي، دا یو صوفیانه حقیقت دی، ځکه دوی دا فکر کوي چي د خیر و اصلاح بنیاد، د نفس پاکي، د زړه صفایي، للهی مینه او پر خیر مرسته ده، دا یو سیاسي ګوند دی ځکه اخوان د حکومت د خارجي او داخلي اصلاح او د باعزته او خود دارانه تربیتي ژوند داعي دی، دا یو ورزشي جماعت دی دا ځکه هغه د خپلو ورزشي ګروپونو په واسطه د

جسماني ورزش خاص خيال ساتي، او په هغه کي دا تحريک د کوم ورزشي کلب (سالون) نه کم ندي، دا يو علمي او ثقافتي انجمن دی، د اخوان روزنيز مکاتب په حقيقت کي د تعليم و تهذيب مدرسي او د عقل و روح روزنيز مراکز دي، دا يوه اقتصادي اداره ده، ځکه اسلام پر مالي معاملاتو خاصه توجه ساتي، اخوان د خپل اسلامي طرز د محدودو شرکتونو نه د قومي، اقتصادي حالت په لا مضبوط کولو کي ستر خدمات سرته رسولي دي، دا يو ټولنيز تحريک دی، ځکه اخوان د اسلامي ټولني امراضو ته خاصه توجه ورکوي، پر علاج ئې غور و فکر کوي، او د امت د ټولنيزو امراضو د پاکولو هڅي کوي.

د پنځم کانفرانس کتنه، پاڼه: ۱۶-۱۵-۱۴

د ۱۹۳۹م او ۱۹۴۰م په منځني عرصه کي د سياسي هڅو په نتيجه کي اخوان يوې نوي مرحلې ته داخل شو، په عملي سرگرميو کي ئې نوې روح جاري شوه او کاري دائرې ئې لا وسعت او پراختيا ومونده، د اخوان هڅي اوس دوه برابره شوې، د دوی په تحريک کي د ازهر او قاهرې د پوهنتونونو د ځوانانو ډلې شاملې شولې، مختلف ځواکي کښه ځوانان، او د مزدوري اوکاري طبقې خلک هم په پوره شمېر سره د اخوان په تحريک کي شامل شول، د شرکتونو مزوران، تاجران، د صنعت و حرفت کاريگران، انجينران، ډاکټران، مډرسين، وکيلان غرض دا چي اوس د ټولني د هر قشر او طبقې نماينده گان په اخوان کي شامل شوي ول، د دوی اقتصادي سرگرمي هم ټنډي شوي وې، او په ورزشي او عسکري ميدانونو کي هم د دوی توجه زياته شوې وه، په ټول هيواد کي د دوی خپرې شوي ټولي شعبي اوس په پوره توگه منظمي شوي وې، اخوان يو داسي طاقت گرځېدلی وو چي د هر اړخ نه بايد د لحاظ قابل وبلل شي، په دغي منځني وقفه کي د مصر حکومت لاندي لومړي وزيرانو سمبال کړی وو، علی ماهر، حسن صبري، حسين سري، مصطفى النحاس، احمد ماهر، نقراشي، اسماعيل صدقي، نقراشي (يو ځل بيا)، د علی ماهر او حسن بصري د وزارتونو په موده کي دوی دواړو په خپلو خاصو رسائلو او تقارېرو کي برابر د نصيحت او مشورو کار تر سره کوی، لکه څرنگه چي د تيرو شويو وزارتونو سره د دوی سروکار وو، د علی ماهر وزارت د خپل واک په موده کي د دوی د دغه وړانديز مکمل تاييد وکړ چي د جگړي د اور نه ئې د مصر د لري ساتلو لپاره وړاندي کړی وو، په دې وخت کي دوی د ځان لپاره کومه غوښتنه نه وه کړې.

د برطانوي سفارت خانې اوفوخي کمانډر په فشار باندې د حسين بصري د وزارت په موده کې پر اخوان مصيبتونه پيل شول، بالاخره د دوی اوونيزي مجلې "تعارف" او "شجاع" او مياشتنۍ گڼه "المنار" بندي شوې، د دوی د رسالو، او کتابونو چاپول بند شول، چاپ خانې ئې وتړل شوې، حکومت نورو ورځپاڼو ته اخطار ورکړ چې په دې هکله به څه نه چاپوي، غونډې ئې منع شولې، پر دې ئې هم اکتفا ونکړه بلکې د تحريک مشران ئې لري لري بنارونو ته وليږل، استاد حسن البنا ئې د قاهرې نه د "قنا" او د مرشد معاون ئې لري جنوبي بنار "دمياط" ته وليږه، خو وروسته بيا د پارلمان په ډير اصرار او ضد سره يو ځل بيا قاهرې ته راستانه کړل شوه، خو دا ځل تر دې هم سخت کار وشو، يو ځل بيا حسن البنا او عمومي معاون (جنرل سيکرتري) ونيول شوه، اخوان د دوی په نيولو سخت خفه شو، دوی ته د دولت له لوري لويه ضربه ورکول شوې وه تر دې حده چې دوی له ژونده بېزاره شول، حکومت د دوی له ويري سمدستي دواړه مشران خوشي کړل.

په دې تاريخ دور کې د مصري حکومتونو دا حالت وو چې د برطانوي استعمار په لاسونو کې د نانځکو په حيث لوبېدل، د دوی سره د قوم د عزت و آزادی هېڅ قدر نه وو، دا ځکه دوی په دې ډول سره کولای شول چې خپل انگرېزي باداران خوشاله وساتي، دوی د هغوی د توجه د لا جلبولو په موخه حتی دېته هم تيار شول چې آزادي غوښتونکي تحريکونه وځپي، چې د دغو تحريکونو اساسي اهداف د دين او هيواد خدمت وو، مخلص کارکوونکي ئې له هيواده وشړي، اخبارونه او مجلې ئې د څه ويلو جرأت و نکړای شي، که څه هم د دغو ټولو ځورونو نتائج بالکل برعکس ثابت شول، يعني د خاموشه کېدلو او محوه کېدلو پر ځای د عوامو د توجه محور وگرځېدل، او د ايمان خاوندان د دې جماعت سره لا په سرعت کې يو ځای شول.

کله چې د نحاس وزارت راغی، نو استاد حسن البنا د اسماعيليې د حلقې نه په پارلمان کې د انتخابېدلو په موخه په انتخاباتو کې برخه واخيستله، اسماعيليه د اخوان زانگو وه، ددوی هدف دا وو چې د اخوان په نمايندگي باندې دوی بايد په پارلمان کې اثر انداز شي، او پارلمان کړي، خو نحاس (لومړي وزير) ددوی نه هيله او غوښتنه وکړه چې دوی نبايد خپل نوماند وړاندې کړي، حسن البنا مرحوم هم د مصلحت په خاطر دده دا غوښتنه ومنله، اوس نو نحاس ددوی په اړه مصالحوه رويه غوره کړه، د غونډو اجازه ئې ورکړه، چاپخاني او

رسنی ئې ورته پرانیستلي، خو دوهم ځل بيا برطانوي سفارتخاني پر مصري حکومت شديد فشار راوستی چي دا ځل نو اخوان د لا ډيرو مشکلاتو سره مخ شول، نحاس د دوی د مرکزي دفتر پرته نوري ټولي شعبي بندي کړي، په اجتماعاتو، مطبوعاتو، او نورو کارونو ئې يو ځل بيا پابندي ورته ولگوله، اخوان د حکومت دا جبر و ظلم په ډير صبر و زغم سره برداشت کړ، چي په نتيجه کي ئې نحاس په خپلو سختيو کي کمي راوستله، د دواړو تر منځ دا صورتحال بدلېده را بدلېده، چي کله به حکومت آزادي ورکړه نو دوی به کارونه پيل کړل، او د پابندی په موده کي به ئې انتظار کاوه، خو تر څو چي دده وزارت وو دوی د خپل عادت له مخي د ژبي او تحریري نصيحتونو فرائض سرته رسول، د نحاس د وزارت وروسته د احمد ماهر وزارت راغی، ده بيا له شديده کار واخيستی، او د اخوان کومو کسانو چي په ۱۹۴۱م کي د خپل عمومي کانفرانس د غوښتنو مطابق د اسلامي طريق حيات د خدمت په موخه د پارلمان د انتخاباتو لپاره ودریدلي ول، نو دغه وزارت په خپلو هڅو سره دوی ناکام کړل.

اتفاقاً زه هم هغه وخت عمومي ژوند ته داخل شوی وم، چي ماته دا موقع رابرابره شوه چي د اسماعيلي انتخاباتي معرکه له نږدې وگورم، هلته استاد حسن البناء ولاړ وو، زما په یاد دي چي د اسماعيلي خلکو د مصري انتخاباتو په تاريخ کي د لومړي ځل لپاره په خپلو شخصي مصارفو د تشهير (Publicity) په موخه ۶۰ څيمي رانيولي چي د انتخاباتو تر آخره پوري د ښار په مختلفو سيمو کي لگیدلي وې، د ښار د هر وگړي پر ژبه دا خبري جاري وې چي استاد به ډير ژر په ممتازه نتيجه سره بريالی کيږي، د عامو خلکو او محصلينو ږغونه د استاد په حق کي ول، چي دوی د اسلامي بيداری رهنما او قائد باله خو مصري حکومت او برطانوي فوځي قيادت^۱ دده د ناکامه کولو لپاره له هري ممکني وسيلې نه گټه پورته کوله.

ددې هدف نه اولاً د مصري حکومت موخه د انگریزانو خوشاله کول وو، او دوهم د خپل حکومت د شریک گوند يعني آزاد دستور گوند نوماند بريالی کول.

.....
^۱ اسماعيليه د سويس کانال پر غاړه د اشغالگرو برطانوي فوځيانو بېس(چاوني) وو، دوی د اسماعيلي پر سياست ډير اثر انداز ول.(مترجم)

د برطانوي مرکزي دفتر مزاحمت د انگریزي سفارتخاني د هداياتو پر بناء وو، دوی د اخوان پر سرگرميو نظر ساتلی وو، او خبر وو چي د اشغالگرو د مقاصدو د بریا لپاره دوی ستر خطر دي، نو ځکه هم انگریزي فوځي گوندونو په ښکاره ډول سره د اخوان د مخالفينو لپاره کار کاوه، چي دوی به د رأيي ورکونکي د رأيو تر مراکزو پوري رسول او په زرگونو مزدوران ئي د لرو پرتو سيمو نه د رأيو ورکولو لپاره راوستل، چي دغو کسانو به د دغو انتخاباتي حلقاتو سره هيڅ تړاو نه درلود، خو د فشار، ويري خپرولو، وعدو، اخطارونو او درغليو باوجود حسن البناء پر خپل مخالف بريالی شو، مخالفينو په انتخاباتو کي د درغليو او معمولي فرق بهانه وکړه، چي هدف ئي يو ځل بيا انتخابات او د حسن البناء راپرځول وو، په دې دوهم پړاو انتخاباتو کي د (سيناء) انگریزي فوځي والي (همر سلی پاشا) د حسن البناء نماینده گان د (عريش) او سيناء د انتخاباتي کمېټيو نه وشرل، نتیجه دا شوه چي په ځينو کمېټيو کي د مخالف نوماند د رأيو شمېر د دواړو نوماندانو د مجموعي شميرې نه هم څو برابره زیات شو، په دې ډول سره استاد حسن البناء او نورو ټولو اخواني نوماندانو په دې دوهم پړاو کي ماتې وخوړه، اخوان دا ټولي هڅي د دې لپاره کړي وې چي پارلمان ته ننوځي، او د حکومت له لاري د ټولني د اصلاح لپاره مؤثر کار وکړای شي.

بيا چي کله احمد ماهر د جرمني او ايټاليا په خلاف د جگړي اعلان وکړ نو اخوان مخالفت ورسره وکړ، او د خپلو تحاريرو په واسطه ئي دی د دې کار نه منع کاوه، په دغه وخت کي د عيسوی په نوم يوه شخص په همدې سبب ماهر ووژي، اوس نو د نقراشي حکومت راغی، ده د خپل حکومت پيل د اخواني مشر او د هغه د معاون په نيولو وکړ، پر دوی ئي د دغه قتل تهمت پوري کړ، چي دوی په پورته ياد شوي قتل کي شريک دي، د دې نيوونو اصل دليل غالباً دا وو چي عيسوي پوليسو ته اعتراف کړی وو چي هغه د جگړي د اعلان په اړه د مشرانو رأيه غواړي، او د مشرانو په نوملړ کي ئي د حسن البناء نوم هم ياد کړی وو، خو د تحقيقاتو وروسته حسن البناء پوليسو خوشي کړ، د بندي خانې نه د راوتلو سره سم "مرشد" د احمد ماهر د مرگ د تعزيت په موخه د "نقراشي" سره وليدل، او د ده نه ئي غوښتنه وکړه چي دوی ته د کار آزادي ورکړي، خو نقراشي د ده خبرو ته پاملرنه ونکړه، بلکي د دوی پر کارونو، جلسانو او پر نظربند ساتلو ئي لا سختي وکړه، کله کله به ئي د ډير فشار له امله د وړوکو جلساتو د جوړولو اجازه ورکوله، خو ژر به ئي بيا شديد سياست پيل کړ.

په ۱۹۴۵م کي چي کله جگړه ختمه شوه، اوس نو د دې تحريک د سختيو وخت پيل شو، دا ځکه دوی د ملي تحريک قيادت کړی وو او د هيواد د کاملو حقوقو د حاصلولو په موخه ئې وطني شعور پيدا کړی وو، انگریزانو د جگړي په وخت کي وعده کړې وه چي د جگړي تر ختمېدلو وروسته چي کله د سولي اعلان وشي، مصريانو ته به د دوی حقوق ورکړل شي، په ۸ دسمبر ۱۹۴۵م کي د اخوان د عمومي شوری غونډه وشوه، چي د جماعت په بنيادي نظام کي ئې ځيني تغييرات راوستل، چي د دې کار سره د تحريک د لا وسيعو او پراخو مقاصدو او وسائلو وضاحت وشو، دوی مختلف شرکتونه پرانيستل، چي د هغو نه ئې پيری مالي گټي تر لاسه کړلې، او په خواړي کښو طبقاتو کي ئې لا نوم لوړ شو.

يوه ورځپاڼه ئې هم تاسيس کړه چي لومړی گڼه ئې په ۵ مئی ۱۹۴۶م (۳ جمادي الثاني ۱۳۶۵هـ) کي چاپ او توزيع شوه، پدې ډول سره د دوی آواز په مصر او نورو عربي هيوادونو کي په عام ډول سره واورېدل شو، فوځي تربيتي ډلگۍ ئې تشکيل کړې، او د فوځي روزني لپاره ئې مخصوص تمريناتي کمپونه تاسيس کړل، په مصر او نورو عربي هيوادونو کي ئې پاشل شوی قوم سره منظم کړ، د غرو او اعضاوو پر ذمه ئې مختلف کارونه ووبشل، د "شعبي" د امير په واسطه ئې د "عام" مرشد سره د بيعت په تازه کولو سره خپلي وعدې لا پخې کړلې، په اسلامي اصولو ئې برابر قسم وکړ چي په هر بڼه او بد حالت کي به د مرشد اطاعت کوي، د شعبي "اعلیٰ ناظم" عام مرشد ته پوره ډاډ او اطمینان ورکړ، او د ژوند تر آخري سلگۍ پوري ئې د "عام مرشد" منصب ورته غوره کړ، يعني نه هغه پرېښودلای شي او نه ئې هم د "تاسيسي کميټي" د فيصلې پرته جلا کولای شي.

يوازي په مصر کي د دغه غرو تعداد پنځه لکه ته ورسېده، د منسوبو غرو، همدردانو او رضاکارانو تعداد له دې نه څو چنده زیات وو، يوازي په مصر کي د دوی د شعبو شمېر تر دوه زره زیات وو، او په سوډان کي پنځوس شعبي، هغه ښاخونه جلا ول چي په نورو عربي او اسلامي هيوادونو کي موجود ول، په دې توگه هغه مؤيدین هم جلا ول چي په ټولو اسلامي هيوادونو اروپا او امريکا کي خپاره شوي ول، د تحريک دا د حيرته ډک خپرېدل، مقبوليت او دقيق عصري تنظيمات هغه څه ول چي چي د دوهمي نړيوالي جگړي وروسته د راتلونکو مصري حکومتونو له لوري د هغه سره د مقابلې او پر هغه د سخت دريځي کولو اسباب شول، استاد البناء د دوهم ځل لپاره د نقراشي (لومړي وزير) سره ملاقات وکړ او د

هغه نه ئې هيله وکړه چې د قومي حقوقو د حصول او نيل درې(مصر او سوډان) د آزادۍ او اتحاد لپاره مؤثر اقدامات وکړي، کله بيا دې ملت ته دا هدف وروسپاري او خپله دې د دې هدف لپاره د ملت په مخکي روان شي، نقراشي برطانوي حکومت ته يو يادداشت ولېږه چې تحريري ځواب ئې ورته راوليږل شو، د اخوان المسلمین دغه کاغذي لوبه خوښه نشوه، دوی د محصلينو په ملاتړ يوه لويه مظاهره وکړه چې په هغه کې د "عباسي پل" په حادثه کې د پوليسو او مظاهره کوونکو ترمنځ جگړه رامنځ ته شوه، بيا وزارت مستعفی شو، د سولې د اعلان وروسته د اخوان ټوله هڅه دا وه چې څرنگه د ملت شعور لا بيدار کړي، نو ځکه دوی عمومي جلسات، تقريرونه، کتابچې، د کلي او ښارونو سفرونه او نور ټول ممکن وسائل په کار واچول، او د حکومت د مخالفې ډلې(اپوزيسيون) حيثيت ئې خپل کړ، دوی اصلاً د برطانوي استعمار او اشغال په خلاف د طاقت د استعمالولو داعيان ول، دا وخت د دوی ټولې هڅې او کوښښونه پر همدغه اړخ منحصر ول، او دا هم يوازي د دې هدف لپاره چې هيواد په بشپړه توگه آزادي تر لاسه کړي، بيا د اسماعيل صدقي حکومت راغی، د دوی مظاهرات لا زيات شول، استاد حسن البنا ټول سياسي تحريکونه او گوندونه د قومي کونسل د تشکيل لپاره وهڅول، تر څو ټول قومي قوتونه يو ځای کړل شي، او ملت په يو متحد صف کې سره راغونډ کړای شي، سياسي گوندونو د ده پر غږ لبيک ونه وايه، اوس نو ده همدا غوره وبلله چې د برطانيې سره د خبرو او مذاکراتو دغه بې نتيجې سلسله ودرول شي، او د علانيه جهاد نه کار واخيستل شي، د اخوان سياسي سرگرمي پر همدې طرز جاري وساتل شوه، پر حکومت ئې شديدې نيوکې وکړې، د دوی له لوري پر حکومت دا اتهام ولگېده چې حکومت د هيواد د مسلمو حقوقو نه د سترگو په پټولو سره د انگریزانو سره د مصالحې او معاملې لار نيولې ده، داسې شرکتونه جوړوي چې په اصل کې د اغيارو دې خو ظاهراً مصري مېر وړباندې لگول شوی وي، د خواري کښو او بې کسبه خلکو د مسائلو نه عاجز دي، د مذاکراتو او خبرو په ختمولو او د جهاد په اعلانولو کې متردد او متزلزل دی، د دوی د اخبارونو نيوکې پر مذاکراتو، پر صدقي حکومت او انگریزانو باندې ډيري ټنډې شوې، اسماعيل صدقي پر دوی بريد پيل کړ، ډيری اخوانيان ئې ونيول، د دوی اخبار ئې وتړل، د جماعت د عام مرشد معاون ئې ونيوی، اخوانيانو هم د دغو بريدونو دوه په دوه ځواب ورکړ، د قاهرې او اسکندريې په ښارونو کې بمونه وچاودېدل، حکومت ته

¹ د نيل رود د قاهرې په منځ کې بهيري، چې پر دې لوی رود ستر ستر پلان د يو اړخ نه بل اړخ ته د اوښتلو په موخه ايښودل شوي دي، چې د هغو نه د يوه پل نوم "کوبري عباس" دی.(مترجم)

بهانه په لاس ورغله، په همدې تور ئې د دوی کورونه محاصره کړل، يعني په محکمو او وزارتونو کې چې څومره بڼه بڼه ایمانداره اخواني ذمه دار کارکوونکي موجود ول، د هیواد لرو پرتو سیمو ته واستول شول¹.

په همدې دوران کې صدقي استعفا ورکړه، او په ۱۰ دسمبر ۱۹۴۶م کې د نقراشي حکومت جوړ شو، په همهغه ورځ شهید حسن البنا مرحوم یو مضمون نشر کړ چې په یاد مضمون کې د حکومت نه غوښتنه شوې وه چې لار لنډه کړي، د قوم آرمانونه مراعات کړي او د مذاکراتو لړۍ ودروي د جهاد لار غوره کړي، د دې وروسته ئې مسلسل په اخبارونو کې مضامین خپرول، د مضامینو عام موضوعات به ئې دا ول چې حکومت هڅه کوي چې اخوان استحصال کړي، د اخوان مکاتب تړي، د دوی پر کړنلاره انتقاد لري، چې د نقراشي او اخوان تر منځ د جگړې بنیادي نقطه همدا وه، د فلسطین مسئلې دا اختلاف لا اوج ته ورسوی چون اخوان په یاد مشکل کې د فلسطینیانو تر څنګ برخه اخیستې وه، یو طرف ته د دوی طاقت څرګند شو او بل لور ته د دوی اثر او نفوذ او په مصري او عربي هیوادونو کې د دوی د عزت او قدرداني سبب شو، د فلسطین په جگړه کې اخوان د عرب لیګ په لارښوونه برخه واخیستله، دې عسکري اشتراک دوی ته د جگړه ییزو مشقونو او تمریناتو فرصت په لاس ورکړ، او ورسره د هغه نه د دوی د عسکري استعداد او وسعت پته ولګېده، د نقراشي حکومت د دوی له دې قدرت نه په ویره کې شو، ده په هیواد کې دننه د ئې ځینو پېښو شویو حوادثو نه ګټه پورته کړه او دا تور ئې پر اخوان پوري کړ چې اخوان په یادو حوادثو کې شریک وو، او غواړي یو انقلاب را اوچت کړي، او په دې بهانه ئې په ۸ دسمبر ۱۹۴۸م کې یو فوځي امر صادر کړ، چې د هغه به مخي ئې د اخوان تنظیم او د هغه ټول ښاخونه چې هر ځای ول غیر قانوني اعلان کړل، د هغوی د عملي سرګرمیو ټول مراکز ئې وتړل، او د تحریک ټول کاغذان، عهد نامې، رسالې، مطبوعات، پیسې، املاک خلاصه پر هر څه ئې قبضه ولګوله، د دې امر وروسته ئې نور فوځي احکامات هم صادر کړل چې له مخي ئې د هغوی د تجارتي شرکتونو حسابونه منجمد او کنګل کړل، د تحریک ټوله سرمایه ئې په لاس کې واخیستله، چې نور به دا هر څه د "عامه أمورو وزیر" د خپلو

¹ اخوان المسلمین - عظیم ترین اسلامي تحریک پانه: ۳۳۰ ډاکټر اسحاق موسی حسینی، د کتاب اصلي بڼه په انګریزي ژبه ده او عربي ته هم ژباړل شوی دی. (ژباړن)

اسنادو مطابق په عامه کارونو کې مصرفوي، حسن البنا وغوښتل چې دوی ته یوه موقع ورکول شي تر څو دوی د حالاتو د څه نا څه برابرولو هڅه وکړي، خو د نقراشي او د هغه د حکومت له لوري هېڅ توجه ورته ونشو، تر داسې حده چې د نقراشي قتل د دغو هڅو دروازه د تل لپاره وتړله، چې په ۲۸ دسمبر ۱۹۴۸م کې ترسره شو، د ده د قتل اتهام پر اخوان ولگېدی، په دې توګه د دوی او حکومت تر منځ کشمکش لا زیات شو.

حسن البنا د دغو ټولو مصائبو او ابتلاوو په اړه وړاندوینه کړې وه، ده به کله کله داسې بیانوله لکه دا هر څه چې د ده په مخکې ترسره کېږي، ورسره ئې د دې وضاحت هم کوی چې د دعوت او اصلاح د علمبردارانو لپاره دا یو حتمي او ضروري پړاو دی، دوی مخکې هم ورباندې تېر شوي دي او تل به ورباندې تیرېږي، په دې هکله به ده د مجاهدینو او انبیاءو علیهم السلام قصې بیانولې او پر دې خبره ئې څه داسې یقین وو چې ګواکي دا د ده محکمه عقیده وه چې ده په خپله یوه رساله کې د اخوان لپاره ثبت کړي وه، دی فرمایي: "زه غواړم تاسې ته ووايم چې ستاسې دعوت تر اوسه لا هم ډیر خلک نه پېژني، په کومه ورځ چې ئې وپېژني او د هغه د اغراضو او مقاصدو نه خبر شي، تاسې به د دوی له لوري د سخت عداوت او خصومت سره مخامخ شئ، تاسې ته به ډیر مشکلات او کړاوونه په مخه درشي، دا به نو همغه وخت وي چې تاسې د اهل دعوت پر لار روان شئ، تر اوسه خو لا تاسې مشهور شوي نه یاست، فقط د دعوت لپاره لار او میدان هواروئ، او هغه چې د کومو هڅو، کوښښونو او قربانیو غوښتونکي دي د هغه تیاري کوئ، د اسلام د حقیقت نه د قوم بې خبرتیا به ستاسې لپاره د لارې خنډ شي، ډیری دولتي او درباري علماء به ستاسې پر اسلامي فهم باندې د تعجب اظهار کوي، د دین د دعوت په لار کې به هغه خلک ستاسې پر طریقه کار باندې د عتاب (پښېمانۍ) نظرونه خښ کړي، زُعماء، قاندين او د جاه و جلال خاوندان به ستاسې سره کینه کوي، ټول دولتونه به په یو قسم ستاسې مخالفت کوي، او هر حکومت به ستاسې د فعالیتونو درول او بندول غواړي، دوی به ستاسې په لارو کې ازغي کړي، بهرني غله (انګریزان) به په هره طریقه ستاسې مقابله کوي، ستاسې د دعوت د مثال د خاموشه کولو هڅې به کوي، او د دې هدف لپاره به هغه کمزوري حکومتونه، او پست اخلاقو مشرانو نه مرسته وغواړي، هغه لاسونه به ستاسې د ګربوانونو په لور وغزوي چې د دوی په لور د فقر او ستاسې په لور د جور و ظلم لپاره پورته کېږي، دوی ټول به په ګډه ستاسې د دعوت په خلاف د شکوکو او شبهاټو فضاء جوړوي، تهمتونه به لګوي، هڅه به کوي چې هر عیب او خرابي تاسې ته منسوب کړي، خپل د قوت او بالادستي او د حکومت

د نفوذ په ذریعه به ستاسي دعوت د خلکو په وړاندي په ډیر بد صورت کي وړاندي کوي، دا به همهغه عصر وي چي تاسي به د امتحان او آزمائش پړاو ته ننوځئ، ستاسي نیوني او بندي کول به پیل شي، بندي کیږئ به، تبادله کیږئ به، په لرو پرتو سیمو کي به غورځول کیږئ، ستاسي وسائل، ثروت او راحت به درنه واخیستل شي، ستاسي کورونه به پلټل کیږي، ممکن د دغو ابتلاوو او زحمتونو موده اوږده شي.

أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ

ژباړه: ایا خلکو دا گنلي ده چي یوازي به په همدومره ویلو پریښودل شي چي: "موږ ایمان راوړ." - او هغوی به ونه ازمویل شي؟ (سُورَةُ الْعَنْكَبُوتِ : 2)

خو الله ج د دغو ټولو وروسته وعده کړې ده چي هغه به د مجاهدینو مرسته کوي، او د خیر خوښوونکي کار ترسره کوونکو ته به اجر ورکوي.

داسي ښکاري چي پر حسن البنأ دا یو الهام وو، او د غیب په سترگو ئي دا هر څه لیدل، دا ځکه د تحریک د غیر قانوني کېدلو وروسته هغه هر څه پېښ شول چي د دوهمي نړیوالي جگړي څو کلونه وړاندي ده په خطاب کي اخوان ته د دغي رسالې په ذریعه اورولي وو.

دغه حقایق حسن البنأ مرحوم د ابتلاوو او اذیتونو نه مخکي یادول، تر څو اخوان د هغو د زغملو او برداشت لپاره چمتو و اوسي، او ناڅاپه د دغو ویروونکو حقایقو او ستونزو نه وارخطا نشي، چا چي د هسپانیوي(احتسابي محکمو) یاد په ذهن کي تازه کړ. د حسن البنأ ټولي وړاندویني حتی هغه څه چي ده خپله د دین داري طبقې د درباري علماوو په اړه کړي وې صحیح ثابتې شوې، واقعاتو څرگنده کړه چي د دغي طبقې د علماوو نه ځینو ئي په رضا کارانه طریقه باندي تقاریر نشر کړل، او د حکومت د اخوان وژني د پالیسی نه ئي پوره حمایت وکړ، دوی پدې اړه قرآني آیتونه وویل:

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِّنْ خَلْفٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ۚ (سُورَةُ الْمَائِدَةِ : 33)

ژباړه: کوم خلک چې له الله او د هغه له پيغمبر سره جنگيږي او په حمله کېني د دې لپاره منډي ترډي کوي چې فساد را ولاړ کړي، نو د هغو سزا دا ده چې ووژل شي، يا په دار وځړول شي، يا ئې لاسونه او پښې ردو بدلې غوڅي کړای شي، يا له وطنه وشړل شي.

د طور په محبس کې او نورو ټولو زندانو کې پر ديوالونو د هغوی د منتظمينو له لوري ياد مبارک آيت د کاغذ پر مخي ليکل شوی او خوړند شوی وو تر څو اخوانيان ئې ولولي، اوس نو ددې عمل نه هر کس اندازه لگولی شي چې اخوان چې شعار ئې (الله غَايَتُنَا وَالرَّسُولُ رَ عِيْمُنَا) "الله جل جلاله زموږ مقصد او د هغه رسول صلى الله عليه و سلم مو قائد دی" حکومتونو به څرنگه داسي خلکو ته د دې آيت په واسطه اخطار ورکولای، دا واضحه شوه چې حکومت غوښتل د دغو تهمتونو په پوري کولو سره اخوان د الله جل جلاله او د هغه د رسول صلى الله عليه و سلم دښمنان وښيي، تر څو دوی په نښاني کشمکش کې راگير کړي.

د ابراهيم عبدالهادي په وزارت کې هر څه وشول چې د نقراشي وروسته د اقتدار پر کرسی کښېنستی وو، د دې کس هڅه دا وه چې د خپل پخواني هم منصب(يعني د نقراشي) د قتل انتقام د مکمل تحريک او غړو نه ئې په شخصي بڼه واخلي، د دې ظالمانه اهدافو د ترسره کولو په موخه ده پر اخوان دا ښکروړ درواغ وتړل چې گواکي دوی د پاچا(پخواني پاچا) سره مخالف دي او د هغه په ضد د کودتا او انقلاب پلان او اراده لري، د ياد حکومت په وخت کې چې تر ټولو زياته کومه زړه بوږوړنکې پېښه رامنځ ته شوه هغه د حسن البنا قتل وو، د قتل نه مخکې هغې ټولې سلاوي چې د اخوان سره وې او قانوني مجوزات(لائسنسونه) ئې درلودل د هغوی نه واخيستل شوې، حسن البنا ئې د خارجي سفرونو نه منع کړی وو، د حکومت د اجازې پرته ئې داخلي سفرونه هم نشو کولای، کوم وخت چې ئې د سفر اراده وکړه او حکومت ته ئې احوال ولېږه چې دى د "بڼها" سيمې ته د يوه ملگري کلي ته د سفر اراده لري نو هغه قاصد د دولت له لوري ونيول شو، دا واقعه د ده تر ترور څو ورځې مخکې پېښه شوې وه، د ترور ټول تفصيل به لاندي درته ذکر کړو چې د يوې ورځپاڼې نه ماخوښ شوی دی:

د جميعه الشبان المسلمين (ينگ من مُسلم ايسوسي اېشن) د کارکوونکي حلقې يو تن غړي (ناغي) د ځوانانو د شعبي مشر (محمد ليثي) ته وويل چې ولاړ شه او استاد حسن البناء ته دا پيغام ورسوه چې د ۱۲ فروري ۱۹۴۹م د سه شنبې په ماښام زما سره همدلته د جمعيت په دفتر کې وگوري، تر څو ده ته د جماعة الاخوان المسلمين د حل غوښتونکو مسائلو په باب د ځينو مهمو او خوشاله کوونکو احکاماتو اطلاع ورکړم، چې د دې لپاره "ناغي" ته دده د گران لومړي وزير "ابراهيم عبدالهادي" له لوري دا ذمه داري ورسپارل شوې وه، بالاخره د ورځي پر دوو بجو محمد ليثي د حسن البناء مرحوم کورته ورغی او د ناغي د څرگندونو نه ئې خبر کړ، استاد حسن البناء محمد ليثي ته وويل: "د دې خلکو نيتونه ښه نه ښکاري، او نه هم دوی کوم تفاهم ته چمتو دي، زه اوس خبر شوم چې دوی هغه بوډا سړی نيولی دی چې د هغه په لاس ما حکومت ته دا اطلاع ورکړې وه چې د يوې يا دوو ورځو لپاره د هغه کورته د سفر لپاره ځم، خو په هر صورت زه د استاد ناغي ليدو ته ورځم."

پر ټاکل شوي وخت حسن البناء د ده سره ملاقات ته ورغی، ملاقات ېې نتيجې پای ته ورسېدې، ځکه د دولت غوښتنه دا وه چې اخوان دي ټولي سلاوي او راډيو ټرانسميټر (اسټېشن) دوی ته وروسپاري، اوه بجې او پنځه څلوېښت ۰۷ : ۴۵ دقيقې وې چې استاد البناء له مجلسه را ولاړ شو او ټيکسي ئې راوغوښتله، د ده سره د ده زوم وکیل عبدالکريم منصور هم موجود وو، ليثي دوی تر ټيکسي پوري را ورسول، د گوند يو کارکوونکی راغی او ليثي ته ئې وويل: "د ټليفون پر کرښه يو څوک انتظار درته کوي". ده حسن البناء او د هغه زوم په موټر کې سپاره کړل او د ټليفون په لور لا رسيدلی وو چې د ډزو ږغ ئې واورېده، ټليفون ئې همداسې پرېښودی او د دباندې په لور ئې منډه کړه ترڅو وگوري چې څه پېښه ده!! گوري چې د گوند د اپارتمان لاندې يو جگ خو ډنگر شخص په جلباب (تر ځنگنونو پوري اوږد قميص چې د مصر ملي جامه ده. مترجم) کې ځان پيچلی او سپينه ټوپي ئې پرسر ده او په لاس کې ئې توفتنگچه ده، د ده په ليدو سره ليثي د "وئې نيسئ ... وئې نيسئ ..." چيغې پورته کړې، ځوان پر ده هم ډز وکړ خو خطا شو، بيا ئې پر څرک باندي په ليثي پسې دوې نوري ډزي وکړې، خو د ده مرمی خلاصې شوې او د مخامخ درې گزي په لور ئې منډه کړه، هلته يو بل کس ورسره يو ځای شو او دواړه په يو شخصي موټر کې سپاره شول او د شارع الملكه (Queen Road) په خوا روان شول، په دې وخت کې استاد البناء د ټکسي نه راکښته شو او د گوند د دفتر په لور ور وختی او پر ژبه ئې د "مر ئې

کړ ... مړ ئې کړ ..." الفاظ ول. محمد لیثي هم دفتر ته راستون شو، گوري چي تلیفون لا هم ندی قطع شوی، د هغه سره تر خبرو کولو وروسته پوه شو چي دا کپتان (Captain) محمد جزار د استخباراتو C.I.D افسر وو، چي لا هم خواب ته منتظر وو، محمد لیثي د تلیفون پر کرښه په لوړ ږغ ورته وویل: "په استاد البنا زما د دفتر مخي ته ږزي وشوې". جزار وپوښتل: "مړ شو او که لا ژوندی دی."

پدې وخت کي استاد البنا نږدې شفاخانې (دارالاسعاف) ته ورغی، محمد لیثي هم شفاخانې ته ورپسې ورغی، دلته نو ده استاد د کلمې د لوستلو (شهادت) په حالت کي ولیده، استاد ته ئې نږدې یو غنم رنگه خوان ولیده چي جلباب (اوږد قميص) پر تن او ترکي توپی ئې پر سر وه او په کوم موټر کي چي هغه مجرم تښتېدلی وو هغه ته نږدې ولاړ وو، ده د موټر د پلټ شمېره یاد داشت کړې وه چي (۹۹۷۹) وه، د ترافیکو په ریاست کي تر تحقیقاتو وروسته جوته شوه چي یاد موټر د ډگرمن (Lieutenant colonel) محمود عبدالمجید وو، چي اوس د استخباراتي پولیسو مشر وو، کپتان جزار د پیسو، شرابو، بنځو او بالاخره د اخطار په ذریعه هڅول شوی وو چي د موټر شمېره بدله کړي، لکه څرنگه چي ده یوې ورځپانې ته وویل: "پوه شئ!! د حسن البنا قاتل آزاد دی، او همداسي به پاتي شي، کوم کس چي د هغه په لار کي راځي وژل کيږي به، یا به تاوان ور رسيږي، په تا پسي تلونکي ستا بچي دي چي یتیم کول ئې پر تا حرام دي. (اهرام ورځپاڼه مؤرخه: ۱۱/۸/۱۹۴۸م)

په دې ډول ټول قاتلین آزاد وگرځېدل، تر داسي بریده چي په ۲۳ جولای ۱۹۵۲م کي فوځي کودتا وشوه، اوس نو دوی ټول ونیول شول، په دوی (قاتلینو) کي ډگرمن محمود عبدالمجید، ډگرمن احمد کامل، ډگروال (Colonel) حسین کامل، عسکر (Private) عبده ارمانیوس، د پاچا خاص خادم محمد حسن، کپتان محمد جزار، عسکر محمد محفوظ (په کوم موټر کي چي قاتلان تښتېدلي ول د هغه موټر موټروان)، احمد حسین جاد، محمد سعید، مصطفی محمد ابواللیل غریب او لیس نائک حسین محمد بن رضوان وو.

تر شهادت مخکي استاد حسن البنا د داخله چارو وزیر د معاون عبدالرحمن عمار د یو یاد داشت (چي په دغه یادداشت کي د اخوان د غیر قانوني کولو غوښتنه شوې وه) په خواب کي د اخوان د غیر قانوني اعلانولو اسباب په گوته کړي ول، دا د استاد حسن البنا آخرنی لیکنه وه چي په هغه کي ئې په لاندې لیکو کي د هغه اسباب مختصراً داسی لیکلي:

"د اخوان دښمنۍ تر ټولو ستر سبب بهرنۍ فشار دی، د داخله چارو د وزیر معاون ما(عام مرشد) ته خپله پردې خبرې اقرار کړی وو، چې د برطانیې، امریکا او فرانسې له لوري د ۶ دسمبر ۱۹۴۸م د اجتماع وروسته یو یادداشت نقراشي پاشا(لومړي وزیر) ته وړاندې شو چې په هغه کې ئې د ده نه فوراً د اخوان د فعالیت د بندلو غوښتنه کړې وه، د استعماري دولتونو له لوري داسې غوښتنې یو طبعي امر وو، چې د "وادي نیل" عربي هیوادونو او اسلامي هیوادونو په ارتباط د خپلو اغراضو او مطامعو په لار کې اخوان د لاري خنډ بولي، دا کومه لومړۍ غوښتنه نه وه بلکې د دې غوښتنې حیثیت د یوې دولتي غوښتنې په څېر وو، چې د هر برطانوي سفير له خوا ئې هر وخت د خپلو نمائنده دولتونو نه کوي، او کوم حکومت چې دوی ته عملي ځواب حتی په سخت ترینو وختونو کې هم نه وو ورکړی، برطانوي سفارتخانه د نحاس پاشا نه چې په ۱۹۴۲م کې کله جگړه پیل شوې وه او جرمنیان د مصر دروازو ته رارسېدلي ول، غوښتنه کړې وه چې اخوان باید غیر قانوني او ممنوع فعالیت اعلان شي، خو ده دې غوښتنو ته لږ لږ نه وو ویلي البته دومره ئې وکړه چې د یو معلوم وخت لپاره ئې د اخوان منځني ښاخونه بند کړل، خو مرکز خپل فعالیت همغسې جاري ساته.

نقراشي پاشا هم داسې کولای شول چې د اشغالگرانو داسې غوښتنو ته منفي ځواب ووايي، او په مقابل کې ئې د اخوان سره کومه ګټوره معاهده وکړي چې د دواړو جبهتونو لپاره د اطمینان وړ وي، اخوان د "مرشد" د حجاز له سفره تر راستنېدلو وروسته مذاکراتو ته چمتو وو، خو نقراشي ته دا توفیق ورپه برخه نشو، او پورته جارحانه او ظالمانه ګام ئې اوچت کړ چې د دې نه جوتنه شوه چې مصر تر اوسه لا هم د خپلو هیوادوالو پر ځای د پرديو اهداف تأمینوي، او پر دې ځمکه تر اوسه لا هم د اغیارو نفوذ او اقتدار دوام لري."

د دې وروسته مرشد د حالاتو او اسبابو تفصیل په دې ډول سره بیانوي: "دا هر څه د بین المللي یهودي تحریک، نړیوال کمونیزم، دیکتاتوري نظامونو او د الحاد و بې دینۍ د علمبردارانو کار دی، چې دوی اخوانیان او د هغوی اسلامپال تحریک د خپلو ناپاکو اغراضو په لار کې ستر خنډ ګوري."

شيخ حسن البنا د يوه خبريال د پوښتني په ځواب كې چې د اخوان د غير قانوني اعلانولو اسباب څه دي؟ فرمايلي وو: دا هم ويل كيږي چې د سياسي گوندونو د تړلو عوامل هم د دې اسباب دي، چې د پارلمان د انتخاب د غوراوي په سبب ښكاره كېدله، ځكه دا مشهوره خبره وه چې "سعدی گوند" په پارلمان كې اكثريت غواړي تر څو په راتلونكي كې د دوی حكومت جوړ شي او دا هم مشهوره خبره وه چې اخوان يو ملي طاقت گرځېدلی چې د یاد صورتحال سره به په مېړانه مقابله كوي، او په نورو اثراو به ملت متاثر نكړي، نو ځكه د گوندي سياسي پېش بندی غوښتنه ده چې د دغسې اقدام په پايله كې دوی بدنام كړي، او د دوی حيثيت او مقام سپك وښيي، او دا هم ضروري وه چې نور مؤثرين هم په دې صورتحال سره اثر انداز شي او د انتخاباتو تاريخ يعني اکتوبر ۱۹۴۹م نه مخکې دغه سازش او لوبه ولوبول شي."

وخت دغه خيال او فکر پوره پوره تاييد کړ لکه څرنگه چې په ۲۴ فروري ۱۹۴۹م کي د "مرشد" د شهادت نه څو ورځي وروسته دوی د "رهوېس" پر تړون باندي د امضاء کولو اعلان وکړ، او د فلسطين نه ئې مصري فوځونه بېرته راوغوښتل.

د عبدالهادي وزارت تقريباً تر اوو ۷ مياشتو پوري پاتي شو، په دغه وخت کي پر اخوان مظالم خپل آخري حد ته رسېدلي ول، تر داسي حده چې ځينو مبصرينو به دا گمان کاوه چې بيا به د اخوان نوم هم پاتي نشي، خو حقيقت دا دی دغو امتحانونو او سترو ستونزو د دوی لپاره د اور کار وکړ، دې اور دوی ښه پاڅه کړل، کمزوري خلک او هغه کسان چې نبايد حساب ورباندي شوی وای د گوند نه ووتل، او ډير زيات شمېر د هغو چې دغو مشکلاتو غښتلي کړي ول او عقېدې ئې لا مضبوطې شوي وې پر دعوت همداسي ثابت پاتي شول، ويل كيږي چې اخوان په دغه منځنۍ موده کي په پټه نوې "مرشد" انتخاب کړ، او دوی به په مخفي توگه کار کاوه.

په ۲۵ جولای ۱۹۴۹م کي د ابراهيم عبدالهادي وزارت مستعفی شو، او د حسين سري ائتلافي (مشرک) وزارت قائم شو، چې د هغه وروسته د ده وزارت د غير جانبدار وزارت شکل غوره کړ، او د ده تر نگرانی او نظارت لاندي انتخابات وشول چې د وفد گوند د

أخوان د تائيد په سبب په ښکاره بريا تر لاسه کړه، او په جنوري ۱۹۵۰م کي نحاس د وزارت په کرسۍ کښېښتۍ، او د اخوان له سر نه په مدار مدار د ظلم و ستم سلسله په ختمېدو شوه، د دوی قلمونه يو ځل بيا په حرکت راغلل، د دوی اخبار و رسالې له پيل نه متحرک شول، دوی جناب حسن الهضيبي صاحب خپل عام مرشد انتخاب او غوره کړ، چي د ستري محکمي (Supreme court) پخوانی متقاعد قاضي وو.

په دسمبر ۱۹۵۱م کي حکومت د دوی املاک واپس ورکړل چي په هغو کي د دوی د دارالاشاعت "مرکز"، چاپ ماشينونه او وړوکی فروعي مراکز شامل ول، دا ټول د ستري محکمي د فيصلې پر اساس ومنل شوه چي دا فيصله نو د اخوان په حق کي يوه تاريخي او ابدې فيصله وه، د همدې فيصلې له مخي دا اعتراف هم وشو چي د اخوان د ناجائز او غير قانوني کولو فيصله له پيله هم غلطه وه، ډېر ژر اخوان خپل پخوانی وقار اعاده کړ، دوی د يو داسي قوت په صفت باندي خپلي هڅي د واقعاتو په نړۍ کي وړاندي کړي چي لايق ئي ول تر څو په بشپړ ډول سره اهميت ورکول شي، او ورسره د نږدېکت او تقرب هڅه وشي، په اکتوبر ۱۹۵۱م کي د مصر و برطانيې تر مابين قضيه نازک صورتحال غوره کړی وو، نو د اخوان رضا کارو ځوانانو د آزادۍ په جگړه کي د پام وړ برخه اخيستې وه، تر داسي حده چي وفدي حکومت تر خپل شکست او ماتې يوه ورځ مخکي پردې بناء د دوی سره خبری کړي وې چي د ټولو رضا کارانو مکمله نگراني، روزنه او څارنه به د دوی په لاس ورکول کيږي چي وروسته اخبارو هم دا خبر انعکاس کړ.

د احمد نجيب هلالي په وزارت کي أخوان خپل ځان ډېر محتاط وساته، بالخصوص په داخلي سياست کي، دوی دا اعلان هم وکړ چي په انتخاباتو کي به شرکت نه کوي، دا خبره د پام وړ ده چي تر هلالي مخکي د علي ماهر پاشا د قليل المدت او يوځل بيا د هلالي د وزارتونو په موده کي دوی دواړو د أخوان سره پر نوې پاليسۍ عمل درآمد پيل کړ، علي ماهر خو د أخوان د مرشد(مشر) سره حتی مشوره هم وکړه او د نورو سياسي مشرانو تر څنگ ئي د ده سره هم ملاقات وکړ، او دوهم وزير يعني هلالي به تل د أخوان سره مشوره کوله چي دا د أخوان پر سياسي قوت دلالت کوي.

ددې وروسته پر ملي مصالحو د پخواني شاه فاروق د سياسي لوبي او مطلق العنانۍ په پايله كې په ډير تلوار سره دوه ورځني وزارتونه جوړ شول، چې وروسته د حسين سري وزارت راغی او بيا د هلالې دوهم وزارت، چې د قيام په دوهمه ورځ ئې سمدستي د محمد نجيب تر قيادت لاندې انقلاب رامنځ ته شو، او د فوځ په غوښتنه باندې علي ماهر ته د وزارت وړانديز وشو، بيا پاچا مجبور كړل شو تر څو د حكومت د واک د گدۍ نه د خپل بچي لپاره لاس په سر شي، او هيواد پرېږدي، د ۲۶/جولای/۱۹۵۲م په مبارکه ورځ دا انقلاب ترسره شو، د آخوان مركز او ټولو زعمالو او مشرانو ئې د دې مبارك اقدام پوره پوره حمايت او ملاتړ وكړ، په ځينو خبرپانو كې دا هم نشر شوه چې علي ماهر د آخوان عام مرشد ته په وزارت كې د اشتراك دعوت او بلنه وركړې ده، چې مرشد د فوځي انقلابي گروپ حمايت او تائيد وكړ او د پرمختگ او بريا د دعاء وروسته ئې په وزارت كې د ونډې اخيستلو په هكله معذرت وغوښتې، پر دې موقع شيخ حسن الباقوري د آخوان د جماعة نه استعفى ته اړ شو، ځكه ده د آخوان د عام مرشد د دغه عذرخواهي نه په بې خبرۍ كې په وزارت كې شامل شوى وو، په دغه نوي عصر كې د آخوان اثر او وقار لا زيات شو، ځكه د شاه فاروق په عهد كې دوى تر هرچا زيات د عامي ملكي گډوډۍ او اُبتري په خلاف په بغاوت كې ونډه اخيستې وه، او د هغه په عصر كې دوى د ټولو وزارتونو له لوري د ستم او خپلو نښه گرځېدلي وو.

د آخوان د شعبو تعداد اوس ۱۵۰۰ ته رسېدلى دى، او د دغه تحرير د ليكلو په وخت كې عام مرشد د مصر گوټ گوټ ته په تاريخي سفر وتلى دى، اخبارات دا خبرونه خپروي چې كومي منطقي ته چې هم مرشد ورځي هلته نوي شعبي جوړيږي، يوازي د قاهرې په ښار كې (۷۰) اويا شعبي شته دي، او د كاركونكو تحريري شمېر ئې لس لکه دى (يادونه: دا د ۱۹۵۳م تحرير دى. ژباړن). كه څه هم د آخوان صحيح او حقيقي شمېر معلومول گران دي، ځكه د دوى د سرشمېرني دفتر اوس لږ موده مخكې خپل كار پيل كړى دى، او دوهم دليل ئې دا هم كېدای شي چې ډيرى اخوانيان خپل پر مخصوصي او يا مخفي طريقه باندې كار كولو ته ترجيح وركوي، دوى نه د خپل عملي كار اظهار كوي او نه هم د تحريك د مخصوصو اطوارو سره مُقَيَّد (وابسته/تړلي) دي، دا هر څه يو خواته خو د آخوان په نهضت كې ارزښت د "كيفيت" وي نه د "كميت"، داسي پېښيږي چې د دوى يو غړى په كومه محكمه، شركت او يا فابريكې كې كار كوي خو خپل پر دعوت باندې په پوره يقين او د فهم په پخېدلو سره ټولنه په خپلو سپېڅلو اخلاقو او اعمالو سره متاثره كوي، چې په داسي حالاتو

کي ټول خلک او يا اکثريت ئې د ده سره همغږي کيږي، په دغسې کارونو کي ځيني خلک ډير زيات مهارت لري، ځکه د سياسي گوندونو سره ارتباط او تعلق د تيرو حکومتونو سره د اختلافاتو په سبب دغو خلکو ته د اطمینان ورکولو تجربه ورپه برخه شوې ده، د دې تر څنگ د دوی سره د افرادو د روزني او تعليم و تربيت دومره زيات اهتمام او پابندي وي چي تاسي به يو کاريگر او يا مزدور شخص د جمعي د خطبې او ديني درس ورکولو په حالت کي داسي وگورئ چي گمان به وکړئ چي کوم بهترين عالم او يا ممتاز خطيب د تدريس او تقرير په حالت کي دی، په دې محکم عزم او پوره اعتماد او د دې روح په نازېدلو سره دوی د مصري ټولني په ټولو حلقو کي خپاره شوې دي.

په ۴ ذيقعدہ ۱۳۷۱ ش (۲۶/ جولای/ ۱۹۵۲م) کي د اخوان د مجلس عامله غونډه تشکيل شوه چي په هغه کي د هيواد د صورتحال او وضعيت په اړه د يوې بيانيې په نشرولو او د هيواد د بنيادي اصلاحاتو لپاره د تجاویزو د وړاندي کولو په موخه يو سند لاسليک شو، د هغه وروسته په ۱۲ ذيقعدہ ۱۳۷۱ ش (۱/ اگست/ ۱۹۵۲م) کي د اخوان د "تأسيسي مجلس" غونډه راولبل شوه، چي دې غونډي د "عامله مجلس" لپاره پورته ياد شوی وړانديز تصويب کړ، لکه څرنګه چي اخوان په يوه بيانيه کي نشر کړه چي په هغه کي ئې د مکمل ملکي پاكي، اخلاقي، تربيتي، قانوني، ټولنيز، اقتصادي اصلاحاتو وسائل او د قومي روزني او تقويت او د پوليسو د اصلاح په طريقو باندې په وضاحت سره د بيانولو په ترڅ کي بنيادي نقاط وړاندي کړل.

د هغه وروسته د انجمنونو او گوندونو د تنظيم قانون صادر شو، او د اهرام ورځپاڼي په ۳/ اکتوبر/ ۱۹۵۲م ګڼه کي يادونه شوې چي د اخوان د "تأسيسي مجلس" په غونډه کي چي د ۱۲ اکتوبر په ماښام وشوه، د پورته ياد شوي قانون په رڼا کي د خپل نهضت پر نظام بيا کتنه وکړه او ځيني اصلاحات ئې تصويب کړل، چي د هغو اصلاحاتو له جملې نه يو دادی چي د "عام مرشد" کاري موده به د ابدې خدمت پر ځای درې کلنه کيږي، او د "تأسيسي مجلس" د غړو شمېر به ۱۵۰ يوسل او پنځوس وي، خو يو ځل بيا د غور و فکر وروسته دوی دا فيصله وکړه چي د يو نړيوال اسلامي جماعت په حيث باندې دوی ته دا مناسبه نده چي خپل ځان د مصر د گوندونو تر قانون پوري محدود وساتي، او د يوې بلي اجتماع په دوران کي ئې دا پريکړه وکړه چي په اوسني وخت کي دوی د حکومت حصول خپل په وسائلو کي نه

شمېري، نو پر دې اساس دوی د یو عظیم گوند په حیثیت په انتخاباتو کې برخه نه اخلي، خو د هیواد په لارښوونه او سیاسي او وطني معاملاتو کې د تنقید او رایې ورکولو حق د ځان سره خوندي ساتي. په ۱۷/نومبر ۱۹۵۲م کې دوی خپله دوهمه اعلان نامه "بیانيه" حکومت ته وړاندې کړه او په دې توګه دوی د سیاسي گوندونو د نوي قانوني دائرې نه په امان کې شول.

۳/دسمبر/۱۹۵۳م کې اخوان په خپل مرکز کې د سیرت النبی صلی الله علیه و سلم تر عنوان لاندې یوه غونډه راوبلله، په دې غونډه کې د حکومت ولسمشر جنرال محمد نجیب او (کرنل/Colonel) ډګروال جمال عبدالناصر شرکت وکړ، "عام مرشد" وینا وکړه، د هغه وروسته جنرال محمد نجیب یوه مختصره وینا وکړه چې په دې وینا کې ئې اخوان ته مبارکي وویلې، د دوی د معنوي ځواک او جهاد تعریف ئې وکړ او د دوی د لومړي عام مرشد مرحوم حسن البناء رحمه الله روح ته ئې فاتحه ولوستله.

د ۱۲/فروري/۱۹۵۳م کې چې کله د حسن البناء مرحوم د شهادت څلورمه کلیزه وه، نو ولسمشر جنرال محمد نجیب او د ده سره د کابینې ټول وزیران او انقلابي افسران د زیارت او تعزیت لپاره راغلل، جنرال محمد نجیب یوه تاریخي وینا وکړه چې د راډیو سټېشن له څپو نشر وه، نجیب په دې وینا کې وویل چې: "حسن البناء مرحوم په هغو کسانو کې شېرل کيږي چې یاد به ئې کله هم نه زړیږي، او د هغه مقام و مرتبه به تل ستایل کيږي، ځکه مرحوم خپل ژوند د خپل ځان لپاره ونکړ، بلکې د قوم و ملت لپاره ئې ژوند وکړ او ده د خپلي ذاتي ګټې لپاره هیڅ ونکړل بلکې عامه فلاح ئې موخه او هدف وو."

د موصوف پر وینا باندي عبدالرحمن البناء د شهید حسن البناء مرحوم ورور د کورنۍ له خوا او عبدالحکیم عابدين^۱ د گوند د ویاند په صفت د اخوان د تحریک له لوري ځوابي وینا وکړه.

^۱ د موصوف مرحوم سره زما لیدنه په مصر کې په ۱۹۵۴م او بیا په دمشق کې په ۱۹۵۶م کې وشوه. (ژباړن)

ددې راتګ او ملاقات ډير ښه اثر د آخوانيانو پر زړونو پاتې شو، د جنرال نجيب او د ده د حکومت له لوري د عظيم شهيد په ملي مجاهد سره اعتراف کول يو مبارک گام وو، د دغې ورځې په ماښام د ملي راډيو سټېشن د څپو له لارې دغه تقرير يو ځل بيا نشر شو، او په دغه شپه يوازي د قرآن مجيد تلاوت، خبرونه او پر امام شهيد ويناوي او تقارير د راډيو پروگرام وو، يعنې غزلي او سرودونه نشر نشول.

په دې توګه حکومت په دولتي طرز سره د دې عظيم شخصيت کليزه باندي د دومره قدر و منزلت اعتراف وکړ چي د قبر په خوا چي څلور کلونه مخکي دى يوازي تللى وو او په جنازه کي ئې د ده والد او بچي او د عسکرو د يوې وړوکي ټولګۍ پرته (چي خلک ئې په جنازه کي د شرکت کولو نه منع کول) نور څوک نه وو،... نن د دې شهيد شخصيت پر قبر باندي خپله حکومت د خپل مشر او وزيرانو سره يو ځاى حاضر شوى وو.

دوهم فصل

د اخوان فلسفه: د دين او سياست اهداف، اسلام د يو ټولنيز نظام په حيث

د اخوان فلسفه او اهداف

د اخوان المسلمین فکر خالص اسلامي فکر دی، او په هیڅ حالت کې د اسلامیت له دائرې نه ندی وتلی، د دوی فلسفه هم اسلامي ده چې د اسلامي روح نه اخیستل شوې ده، د فلسفې نه دلته زما مقصد هغه فکر و عقېده ده چې په انساني نفس کې په پوره ډول سره وځلیري، ژوند ئې په رنگ واوړي، او د فکر پر همدې کرښه روان شي، هغه بېزنطیني فلسفه نه چې د بحث و جدال کار کولای شي، د حقیقت او واقعیتو په نړۍ کې د هغه تطبیق کول محال وي، چې پر دې بناء زه د اخوان فلسفه په دریو بنیادي ډولونو ویشم:

۱ روحاني فلسفه

۲ اقتصادي فلسفه

۳ اجتماعي فلسفه

لاندې به دا درې واړه فیصلې په تفصیل سره درته وړاندې شي:

۱ روحاني فلسفه

د أخوان د دعوت د بنياد ډبره او لومړنۍ اساس رُوحاني اړخ دی، بلکې د يوه الأخ المسلم (أخواني) د تکوين و تربيت لپاره اولاً د دوی ټوله توجه او اهتمام پر همدې اړخ وي، د دوی په مقررہ فرائضو کې دي چې (په هر حالت کې پر الله تعالى جل جلاله نظر وساتي او په هر عمل کې خاص د هغه د رضا او خوښۍ غوښتونکي وي، آخرت په ياد وساتي او د هغه لپاره تياری وکړي، او د جسّی او معنوي طهارت پابندي وکړي)^۱.

اخوان المسلمین د خپل د تر ټولو نه د وړوکی تنظيمي ډلگۍ نوم "أسرة" ايښی وو، چې په عربي کې ئې ژباړه "کورنۍ" ده، په هغه کې ئې ستر معنويت مخي ته ايښی وو، چې گواکي اخوانيان په خپل منځ کې د ويني د رشتې کورني غړي دي، ما په شخصي ډول سره د هغه تجربه په مصر کې کړې ده. (ژباړن)

د کورنيو بلکې د امت په جوړښت او روزنه کې هم دوی پر دغه روحاني اړخ ډير فشار اچوي، د دوی عقیده ده چې د امتونو جوړښت، د قومونو تربيت او د ملي هيلو او ارمانونو تکميل، دا هر څه د امت نه زبردست قلبي قوت غواړي چې د همدې لاري ممکن دی.

د دې سره سره دوی د مادي قوتونو نه هم منکر ندي، د قومونو په تعمير و ترقي کې دوی د هغه په اهميت باندي اعتراف کوي، د ډيرو خلکو دا گمان دی چې شرق يوازي د مال و دولت او جنګي آلاتو، او مادّي قوتونو محتاج دی، د هغه وروسته کولای شي ترقي او پرمختګ وکړي، او د نورو غالبو نړيوالو قومونو په مقابل کې ودرېدای شي، چا چې د دوی ټول حقوق سلب کړي او تباہ کړيدي، دا بالکل صحيح او ضروري ده خو ډير زيات ضرورت د فاضلو اخلاقو، پاک نفس، د خپل مسلمو حقوقو په اړه علم او پر هغوی يقين،

^۱"دکورنيو نظام" او "رسالة هدايات" د حسن البنأ مرحوم نه: پاڼه: ۳۴

محکم عزم، د حق په لار کې قرباني او پر خپل عهد و پیمان باندي د وفاء اوصاف دي، دا هغه روحاني قوتونه دي چې مادي قوتونو ته غذا ورکوي، پر روحاني اړخ د دوی دومره توجه ده چې د مادیت د سیلاب مخه نیول دوی خپل هدف او فریضه بولي، هغه سیلاب چې خلک ئې د مادې عبادت کونکي ګرځولي دي، دوی دا هیر کړيدي چې دا د دوی کار وو چې د ځانونو او د ټولني د فلاح او ګټې لپاره ماده مُسخره او د ځان غلامه کړي، نه دا چې دوی ئې غلامان شي، پاتې شو زموږ فهم نو هغه اجمالاً دادی چې: "موږ به د دې مادي سیلاب چې د مادي تمدن، لذائذو او شهوتونو د تهذیب نه راخروبه شوی دی مقابله کوو، دا همهغه سېلاب دی چې اسلامي قومونه ئې د نبي کریم صلی الله علیه وسلم د قیادت او د قرآن د هدایت نه ډیر لري بهولي او غورځولي دي."

د اخوان "روحاني فلسفه" په اساسي ډول سره پر څو مقاصدو مشتمله ده، چې موږ ئې مختصراً پر دریو عنوانونو وېشلاى شو:

الف: للهیت او جامعیت

ب: ټولنیز روحانیت

ج: ایجابي عقلیت

الف: للهیت او جامعیت:

لکه څرنګه چې موږ په پیل کې وویل، د اخوان د دعوت فلسفه خالص اسلامي ده، او د اسلام بلکې د ټولو آسماني مذاهبو اولین رُکن الهي ذات او پر ټولو غیبي امورو ایمان، د جزا او سزا پر عقېدې یقین، او د انساني نفس تزکیه او طهارت دی، نو ځکه هم دا کومه نوې خبره نده چې اخوان دي دغو ارکانو ته معتقد وي، او دې نتیجې ته ورسیري چې د اصلاح د اصولو دارومدار پر روحانیت باندي شي تر څو په مړو شویو زړونو کې د ژوند نوې روح پوه کړي، انساني شعور او ادراک او د هغه په مټو د مَلَأَ الْأَعْلَى په لوړو لوړو فضاوو کې پرواز وکړای شي، او بندگان د خپل واحد آقا او صمد الله تبارک و تعالی سره قربت حاصل کړای شي.

استاد البنا رحمه الله "د کورنیو نظام" تر عنوان لاندې یوه مخصوصه رساله نشر کړه، دا نظام د اخوان د روحاني تربیت عملي ډگر دی، په دې رساله کې استاد شهید د اخوان خاص جماعت ته خطاب وکړ چې نوم یې "الأخوان المجاهدين" ایښی وو، د اخواني شعار او نعرې "الله غَايَتُنَا، وَالرَّسُولُ زَعِيمُنَا، وَالْقُرْآنُ دَسْتُورُنَا، وَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ اَسْمَى اَمَانِيُنَا" (الله مو مقصود دی، رسول الله علیه وسلم مو قائد دی، او جهاد فی سبیل الله زموږ تر ټولو ستر ارمان) وضاحت یې وکړ او ورسره یې د بیعت نقاط چې لس ول هم واضح کړل.

(د دین فهم)، اخلاص، عمل، جهاد، قرباني، اطاعت، استقلال، بې غرضي، اخوت، اعتماد او بیا د دغو لسو ارکانو د تفصیل په بیانولو سره یې یوازي د دین د فهم تشریح او تفسیر په شلو اسلامي اصولو کې وړاندې کړ، چې په هغو کې تر ټولو مهم اصل دادی چې اسلام د هغو جامعو معنی وو سره سره ورزده کول ضروري دی چې وضاحت به یې وروسته وشي، او دوهم اصل دادی چې اسلام عقل پراخوي او آزادوي یې او په کائناتو کې یې غور و فکر کولو ته اړ باسي، د علم او علماوو مراتب لوړ وي، د هر شي صالح او مفید عنصر مني، هره بڼه خبره "ګواکي" د مسلمان ورک شوی مال دی، چیرې چې یې هم ومومي دی یې حقدار او وارث دی.

د اخلاص په تفسیر کې یې وویل چې یو مسلمان باید د خپل قوم، علم، جهاد غرض د هر شي په اړه د الله جل جلاله د رضا غوښتونکی وي او د بلي کومي دنیاوي ګټې، شان، جاه و جلال یا لقب، ترقی او تنزل باندې د ده نظر نه وي، په دې توګه به هغه د فکر و عقېدې یو سرتیری وي، نه د غرض و منفعت متمنی او غوښتونکی.

د عمل په وضاحت کې یې وویل چې هغه د علم و اخلاص ثمر دی، د یو ریښتني اخواني نه چې د عمل کوم مراتب مطلوب دي د هغه تشریح یې وکړه چې هغه ۷ اوه دي.

د للهیت لاندې موږ د هغوی نه یوازي درې مراتب وړاندې کوو:

۱ ذاتي اصلاح، يعني بايد هغه قوي البدن، د پاڅه سيرت خاوند، روشن خياله، د رزق پر گټلو قادر، د عبادت پابند، په خپلو کارونو کي منظم او د نورو لپاره گټه رسوونکی وي.

۲ د مسلماني کورنۍ جوړښت، چي داسي به وي چي د هغه د کورنۍ غړي، د کورني ژوند په ټولو مظاهرو کي د اسلام د آدابو پابند او د اسلامي فکر او طريقو خيال به ساتي او قدر به ئي کوي.

۳ د ټولني هدايت او رهنمايي، او په ټولنه کي د خير دعوت خپور کړي، د ردائلو او منکراتو ريښي وباسي، د فضائلو همت افزائي وکړي، د بنو اعمالو په اړه حکم وکړي او په نيکو کارونو کي سبقت او ورسره عامه رايه د اسلامي فکر په حق کي همواره کړي.

د جهاد تشرېح ئي داسي وکړه چي تر قيامته پوري پاتي کېدونکي فريضه ده، او د رسول الله صلی الله عليه وسلم مبارک قول دی:

مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يَنْوَ الْعَزْوَ مَاتَ مَيِّتَةً جَاهِلِيَّةً.

مفهوم: د کوم شخص چي مرگ راغي او ده جهاد ونکړ او نه ئي هم کله د جهاد نيت کړی وو هغه په غير اسلامي مرگ مړ شوی.

د هر کلمه ويوونکي مقصود دی، د هغه لومړۍ درجه د باطل نه د زړه له تله کرکه او نفرت دی او تر ټولو آخري درجه ئي د الله جل جلاله په لار کي جگړه، او د دغو دوو مراتبو په منځ کي د ژبي و قلم، او لاس جهاد وي، او د ظالم حاکم په مخکي د حق د کلمي اظهار او اعلان.

د قربانۍ په تشرېح کولو سره ئي وفرمايل چي هغه د حکم تعميل او د هغه فوري نفاذ دی، که تنگي وي او که راحت، سخت حالت وي او که آرامه فضاء.

ثبات او استقلال دادی چي اخوانیان برابر د خپل مقصد لپاره کار او هڅي وکړي که څومره وخت هم تیر شي، او څومره میاشتي او کلونه تیر شي، تر داسي حده چي واصل بالحق شي، او په دوو کي یو سعادت ورپه برخه شي، يعني یا د بریا او یا د شهادت سعادت.

د بي غرضی هدف دا دی چي اخوانیان د خپل فکر و عقیدې پابند پاتې شي، د هغه پرته چي کوم اغراض و اشخاص دي په هغوی پوري مربوط نشي، دا ځکه د اخوان فکر و عقیده او فلسفه په دغو ټولو کی لوړه او هر اړخیره ده.

د اخوت تشریح داده چي عقیده چي یوه مُحکمه او گران بیه تعلق او رابطه ده، د همدې سره د زړونو او نفسونو ربط و تعلق هم دی، اخوت د ایمان علامت دی، او تفرق د کفر علامت، لومړنی قوت د اتحاد قوت دی، او دمیني او محبت پرته اتحاد ناممکن دی، او د محبت ادنی درجه داده چي د نورو له طرفه زړه صاف وي، او د اعلی درجي ايثار و قرباني وي.

اعتماد د اطمینان دوهم نوم دی، د یو سرتیري د خپل قائد د اهلیت او خلوص په هکله چي د هغه نه محبت، اعتراف، احترام او اطاعت پیدا کیږي، د اخوان په دعوت کي د اخوان د قائد د دعوت سره هغه تعلق دی چي د پلار د خپل اولاد سره وي، استاد د خپلي علمي حلقې سره، د طریقت د شیخ د خپل روحاني تربیت سره، او د یوه مشر د عام سیاست سره، زموږ دعوت د دغو ټولو حقایقو جامع دی، او د دعوتونو د بریا دارومدار پر مشر او قائد اعتماد وي.

ددې علاوه د للهیت تر عنوان لاندې پر ټولو اخوانیانو دوی د څلوېښتو خبرو پابندي لازمي کړېده، چي د ځینو یادونه ضروري بولو:

لمونځ دي په پوره خشوع و خضوع او پابندي سره په خپلو وختونو کي اداء کړل شي، د مسجد د جماعت پابندي دي وکړل شي، د روژې پوره او صحیح روژې دي ونیسي، که قدرت ولري حج دي وکړي، د توبې او استغفار تجدید به کوي، د خپل نفس د ټیټولو تمرین دي د وردونو په ذریعه وکړي، د مجبورۍ پرته دي دا اوراد نه پریردي.

د اخوان د نوي ادارتي تقسيم وروسته په مرکز کي د "کورنيو" (اُسُر) يوه جلا شعبه (سپکشن) جوړه شوه، دې شعبي خپله لومړنۍ نظام نامه صادره کړې ده چي تر چاپ لاندې ده، د دې رسالې په مقدمه کي ويل شوي دي چي د کورنيو دغه نظام "اخوان عاملين" (د اخوان کارکوونکي) د پخواني نظام بدیل دی، يعني د اخوان کار کوونکي چي موږ ئې مخته يادونه کړې ده، همغه وروسته په "قسم الأسر" د کورنيو شعبي سره ونومول شوه، او بالکل په پيل کي د هغې شعبي نوم "نظام الکتائب" (د ډلو نظام) وو.

د "جامعيت" د لفظ نه زموږ مراد د اسلام صحيح او جامع فهم دی، لکه څرنگه چي هغه پر رسول صلی الله عليه وسلم نازل شو او کوم چي استاد البنأ "زموږ اسلام" تر عنوان لاندې داسي وړاندې کړيدی، "زموږ د دعوت جامع تعريف اسلاميت کېدای شي، او د دې لفظ د دې محدودې ژباړې نه پرته کوم چي په عام ډول سره خلک ورباندې پوهېږي، يوه بله ژوره ژباړه هم لري، زموږ عقیده ده چي اسلام يوه هراړخيزه ژباړه هم لري، چي د ژوند پر ټولو معاملاتو حاوي ده، او د ژوند په هره مسئله کي هغه خپل سفارشات وړاندې کوي، او يو دقيق او محکم قانون وضع کوي، او د هر واقعي مشکل علاج او په اصلاحي نظام کي هغه تش لاسي نده."

په يوه بله رساله کي داسي وايي: "زموږ عقیده ده چي اسلامي احکام او تعليمات خلکو ته د هغوی د ټولو دنيايو او اخروي امورو رهنمايي او لارښوونه کوي، او کوم خلک چي دا گمان کوي چي دا تعليمات يوازي په عبادتي او روحاني اړخونو پوري متعلق دي، هغوی کاملاً غلط دي، اسلام عقیده او عبادت هم دی او وطنيت او قوميت هم، مذهب و حکومت هم دی او روحانيت او عمل هم، قرآن هم دی او توره هم، قرآن حکيم پر دغو ټولو شاهد دی، او دغه ټول د اسلام جواهر بولي او په دغو ټولو امورو کي د اتفاق دعوت ورکوي، د همدې په لور دا آيت اشاره کوي:

وَابْتَغِ فِيمَا ءَاتٰكَ اللّٰهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللّٰهُ إِلَيْكَ ۖ

ژباړه: کومه شتمني چي الله تا ته درکړېده، په هغې سره د اخرت د کور جوړولو فکر وکړه او له دنيا څخه هم خپله برخه مه هېروه. احسان وکړه لکه څنگه چي الله ستا سره احسان کړیدی. (سُورَةُ الْقَصَص : 77)

په دې کي هيڅ شک نشته چي د اخوان دغه فهم د اسلامي عقليت په ميدان کي د وقت يو ډير زيات ترقي خوښوونکی اقدام وو، چي د همدې په سبب اسلام يو ځل بيا په خپل اصلي شکل او اولين رنگ کي راڅرگند شو، دا د اسلامي فهم يوه مهمه مرحله هم وه چي په نتيجه کي ئي انسانان وپوهول شول چي اسلام په مغربي معنی کي هيڅ مذهب ندی، داسي چي د ژوند سره هيڅ اړيکه نلري، خو په خپل پوره تطبيق او پلي کولو او ريښتنو اصولو کي هغه دين هم دی او دنيا هم او يو داسي جامع ټولنيز نظام دی چي د انسانانو د ژوند ټول معاملات منظم کوي او بنکلي کوي ئي.

ب: ټولنيز روحانيت

"جامعيت" د کوم په لور چي مخکي اشاره شوې ده، د اخوان د سيرت تشکيل داسي کړی دی چي هغه عزلت خوشوونکی روحانيت نه مني، چي د ډيرو متشددو صوفيانو مسلک او دعوت دی، او کوم چي د اسلامي تصوف په نسبت عيسايي رهبانيت ته نږدې دی، نو اخوان روحاني او الهي خلک دي، چي په خپلو شخصي ژوندونو او عبادتي اړخونو کي دوی د اهل تصوف پر مسلک عمل کوي، او دوی اجتماعي هم دي داسي چي هم ډوډی خوري او هم ئي گټي او هم په بازارونو کي گرځي، د مختلفو ټولنو سره لیده کاته کوي او خپل دعوت خپروي او خپل فکر عاموي، او په هر حالت کي ځانونه مجاهد بولي، دوی په روحاني ميدان عمل کي د خپل نفس سره مجاهده کوي، او هغه د ماديت د خپاره شويو آلائشونو نه پاکوي، او د خپلو ټولنيزو فعاليتونو په ذريعه د ټولني د اصلاح هڅي کوي، کوم چي د ټولني په امراضو اخته شوي دي، او اخلاقي مريضې ئي ټوټه ټوټه کوي، د دې هدف لپاره دوی د هڅو او قربانيو مثالونه وړاندي کړيدي، او ددغو نفعيت پرستيو د څپو باوجود هم کوم چي د غرب فلسفې په مشرق کي جاري او خپاره کړيدي، نو ځکه هم د يو اخواني د سيرت په تشکيل کي قرباني د بنياد حکم لري، استاد حسن البنا رحمه الله په يوه رساله کي فرمايي: "د

دغه دعوت لپاره هغه څوک مناسب دي چي د هر اړخ نه د هغه په لور مائل وي او هغه د دې لپاره خپل مال و ځان، وقت و صحت د هر يوه چي ضرورت وي د لگولو لپاره تيار واوسي."

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

ژباړه: [ای پېغمبره (ص)!] ووايه: «که ستاسي پلرونه، ستاسي زامن، ستاسي وروڼه، ستاسي ميرمنې، ستاسي خپل خپلوان، ستاسي هغه مالونه چي گټلي مو دي، ستاسي هغه تجارت چي د هغه په وړاندېو اندېښمن کېږئ او ستاسي د خوښي کورونه؛ تاسي ته له الله او د هغه له پېغمبر او د هغه په لار کېني له جهاد څخه گران وي، نو انتظار وباسئ تر دې پوري چي الله خپله فېصله ستاسي مخي ته راولي. او الله فاسقانو ته لارښوونه نه کوي.» (سُورَةُ التَّوْبَةِ : 24)

اخوان پدې پوهيږي چي د تصوف علوم د تربيتي او حياتي امورو دوهم نوم دی، او هغه د اسلام جوهر او اصل هم دی خو د دوی رايه ده چي د ټولني پرمختگ (بهبود) په دې کي دی چي داسی ډله کوم چي قوي روحاني زده کړه ئې کړې وي، د باندي راووخې او په ټولنه کي خپاره شي تر څو دوی عملي نموني وگرځي، چي خلک د دوی اقتداء وکړای شي، هغوی پر حسنه اخلاقو او کریمانه فضائلو روان ژوندي تصویرونه وي چي پر ټولني خپل ښه اثر واچوي، دا ځکه خلکو ته د اطمینان ورکولو لپاره د عملي نموني نه غوره بل شی نشته، د اخوان لوی ارمان پاتې شوی چي سلاسل تصوف د خپلو مبالغو او زیادتیو نه پاک او د "جامعه ازهر" او اسلامي گوندونو سره مرسته وکړي، "که الله تبارک و تعالی وغوښتل او د "ازهر" علمي قوت د تصوف روحاني طاقت او اسلامي گوندونه په عملي ځواک سره یوځای شي، نو دا به یو داسي امت وی چی هیڅ مثل به ئې نه موندل کيږي، چي پر نورو اثر انداز وي خو خپله متأثر نه وي، رهنمائي او لارښوونه وکړي خو د بل مطیع او فرمان بردار نه وي او دغي گمراه ټولني ته سپډه لار ور وښئي."

د ټولنې د اصلاح لپاره په پورته یادو شویو طریقو باندې د دغو دریو اړخونو همدا خپل منځی تعاون دی چې د اوسنۍ زمانې په اصطلاح کې د ټولنې د تنظیمولو د علم (Community Organization) په نوم سره یادوي. زما سره د دې خبرې د توجېبه کولو لپاره کوم ثبوت نشته چې حسن البناء مرحوم دې دغه علم او یا د دغه علم په اړه څه لوستي وي، که څه هم ظاهراً دا ښکاري چې د ده معلومات ډیر پراخ ول، د یوه مصنف د ده په اړه یوه وینا شته چې: "کوم لوري ته چې هم ته گوري که هغه د اقتصاد و سیاست او قانون ډگر وي او که د صحافت، طباعت او اشاعت نړۍ، هغه به د هر مضمون نه تاته باخبر او آگاه په نظر درشي."

هغه به د علم النفس او عمرانیاتو ټول نوي نظریات په ډیره تیزې سره اخذ کول، ګټه به ئې ترې پورته کوله، او د هغه د تطبیق کولو هڅه به ئې کوله.

د ټولنیز او معاشرتي روحانیت نه په بحث کولو سره به زموږ لپاره دا غوره او ګټوره خبره وي چې موږ په دې اړه د حسن البناء رایه وړاندې کړو، چې ده په هغه کې د انساني عقل د ترقی مدارج په دریو مراحلو ویشلي دي:

۱ ساده لوحې او خرافات پرستي، د هر نامعلوم غیب او د خپل وس نه وتلي د لریو طاقتونو په مخ کې سر ټیټول، چنانچه په دې مرحله کې انسان هر شی د یو غائب و بعید طاقت په لور منسوبوي، او هر شی هغوی ته د طاقتونو په واسطه وربښي، د خپل ذات لپاره نه کوم فکر ضروري بولي او نه هم کوم کوم عمل، په نورو الفاظو کې دغه ته "غیبې عقلیت" ویل کېدای شي.

۲ دوهمه مرحله هغه ده چې دی د جمود پرستي ښکار شي، د یاد شوي ناڅرګند غیب نه بې اعتنایي، او د نه محسوسېدونکو طاقتونو او د دوی په اړه د اوامرو خلاف ورزي او سرکشي کوي، هڅه کوي چې د کایناتو فقط ظاهري تعبیر و تفسیر وکړي، چې د انسان د اوږدو تجاربو او مسلسلو کوښښونو او فکر د قوانینو مترادف وي، چې دا نو په "علمي عقلیت" سره نومول شوی دی، مادې انسان په دې مرحله کې د الوهیت او په هغه پوري د

مربوطو متعلقاتو، نبوت او د هغه د عواقبو او نتائجو، آخرت، حساب و کتاب او نورو نه ئې بالکل انکار کړی دی.

۳ د اسلامي عقلیت یا د ایمان بالغیب سره سره د عقل نه د انتفاع، موږ عملاً په یوه نه بلکې په دوه وو نړیو کې ژوند کوو او بالفعل موږ د کائناتو د زیاترو مظاهرو د تفسیر نه عاجز یو، نو ځکه هم د خلکو لپاره ضروري ده چې دوی پر خدای، رسالت، روح او آخرت باندې ایمان وساتي، او د تعلیم و تعلم، اختراع او ایجاد په میدان کې خپل عقلیت ته آزادي ورکړي، تر څو دوی دغه ګونګۍ او ګڼه ماده تسخیر کړای شي او د کائناتو د ثمراتو او برکاتو نه مستفید شي.

دا تقسیم تر ډیره حده د عمرانیاتو د زبردست عالم آوګست کومت (August Comte) د وېش مطابق دی چې په هغه کې ئې انساني افزائش او نشوونمو په دریو مرحلو وېشلي دي:

(۱) دیني مرحله: (Theological Stage) په دې مرحله کې هر شی د خدای په لور منسوبوي.

(۲) طبیعي مرحله: (Physical Stage) په دې مرحله کې انسان د هر شي ساینسي تحلیل او څېړنه کوي، مثلاً د باران حقیقت داسې څرګندوي چې د سمندرونو اوبه چې د نم شکل اختیاروي، همغه اوبه دي.

(۳) عقلي یا ساینسي مرحله: (Positive Stage) په دې مرحله کې انسان د هر شي خالص علمي (ساینسي) تحقیق کوي، مثلاً د باران له پیلېدلو نه مخکې هم نن په امریکا کې دا معلومولی شي چې څو انچه باران به اوري، دا ځکه د دوی سره ډیر زیات دغسې آلات موجود دي.

دا ډیره حیرانونکې خبره ده چې پر خالص عمراني مسئله باندې د استاد حسن البنا علمي نظر د عمرانیاتو تر موجد هم ډیر ژور وو، هغه داسې چې استاد حسن البنا طبیعي او ساینسي دواړه مراحل یوې مرحلې ته ورشامل کړل، چې هغه دوی د عقلي او علمي مرحلې په نوم سره یادوي، دا طبیعي خبره ده چې د کایناتو د مظاهرو د تحقیق او تحلیل لپاره انسان ته د طبیعي علو (ساینسي) او د کایناتو علم ضروري وي، شیخ حسن البنا چې د آوګست

کومت په تقسیم کي کوم څه اضافه کړي دي هغه اصلاً د "اسلامي عقلیت" مرحله ده، چي د غیبي او علمي عقلونو جامع ده، چي په پوره قوت سره ئې داخبره وړاندي کړېده چي انسان د دغه مادې عالم نه ماوراء د خپل روح سره په روحاني عالم کي هم اوسېدلای شي او د خپل عقل سره په مادې عالم کي هم ژوند کولای شي.

د انساني ټولني د فلاح لپاره د مادې او روح اتحاد همهغه اساس دی چي اخوان پر هغه د خپل ټولنیز روحانیت بنیاد ایښی دی، او کوم چي دوی ئې په خپلو زړونو او اعصابو کي په خپرېدلو غواړي، نو ځکه هم د دوی سره په دې خبره کي لږ اختلاف هم نشته چی یو کس پر یو وخت د شپې عابد او بل ځای بیا د میدان او ډگر فارس(زمری) پاتي شي.

ج: ايجابي عقلیت:

ددې نه مراد هغه تخليقي عقلیت دی چي د تعمېر و اصلاح همت لري، او د تخریب او تباه کولو نه منکر وي، چي په معمولي شيانو کي نه راگیر کيږي او په لوړو کارونو کي خپله توجه مصرفوي، د دین د اساس، د مقاصدو د تبلیغ او تکمیل سره سروکار لري، او په فروعی اختلافاتو کي وخت نه ضایع کوي، لکه څرنګه چي د "توسل او وسیلې" په مسئله کي د امت مخي ته راغلې ده، ايجابي عقلیت د اخوان څرګند صفت دی، دا ځکه د دوی دعوت عمومي دی، دوی د کومي خاصي ډلې سره اړیکه نلري، او نه هم د کومي داسي رأيي په لور مائليري چي په خلکو کي په یوه مخصوص شکل کي مشهوره او معروفه شوې وي، او کوم خاص شرائط او لوزم ئې وي، د دوی اصل نظر د دین په لور دی او دوی غواړي چي د خلکو د فکر او نظر یو مشترک رُخ وي، تر څو کار ډیر ګټور او نتائج ئې ډیر قوي او امید افزاء وي.

همدا دلیل دی چي د غلطو افواهاتو برعکس اخوان ډیر زیات روادار او د پراخ زړه خاوند دی، د پراخ او وسیع لرلید او فکري آزادی په وجه دوی په خپل عقلي توازن کي ډیر ممتاز دي، د دین په فروعی مسائلو کي اختلافات تسلیموي او دا لازمي هم بولي، "د دین د فروعاتو په هکله زموږ دا خیال دی چي دا یو ضروري امر دی، او د متعددو اسبابو پر بناء په هیڅ ډول سره دا ممکن نده چي موږ په دغو فروعی اختلافاتو، آراوو او مذاهبو کي متفق

شو، يوه خبره خو داده چي د مسائلو نه استنباط، د دلائلو ادراک، معنی او د حقایقو په موندلو او د یو بل تر منځ د ربط په معلومولو کي انساني عقلونه د یو بل نه جدا او مختلف دي، دوهمه خبره د علم د وسعت او کوتاهی او د ماحول او دلائلو د قدرونو اختلاف دی، د همدغو ډول ډول اسبابو پر اساس موږ پوهیږو چي د دین په یوه فروعی مسئله کي د ټولو اتفاق یو ناممکن العمل خواهش دی، بلکي د دین د مزاج په خلاف دی، دا ځکه الله تعالی جل جلاله خو غواړي چي دا دین قائم و دائم پاتې شي، او د زمانې او حالاتو تر څنګ، څنګ روان اوسي، نو ځکه هم لږ څه لچک(بنویږدل) ضروري امر دی.¹

ددې ایجابي عقلیت تر ټولو لوړ او روښانه مظهر د اخوان المسلمین دعوت دی، ځکه دوی په فروعی مسائلو کي د کنبوتلو او د وخت د ضایع کولو پر ځای د اصلي دین دعوت کړی او د هغو منکراتو د استیصال په لور ئې توجه کړې ده چي د هر مسلمان په نظر د اسلام او د هغه د حقیقي روح سره بالکل متضاد دي، اخوان پوهیږي چي د اسلام د جسم لپاره تر ټولو خطرناک شی اوس "ټولنیزه ګمراهي" ده، کاش چي د ټولو حقیالو داعیانو دعوت اوس په دې حساس وخت کي پر همدې اړخ متمرکز واوسي چي د دین د اساس لپاره سخت خطرناک دي، او موږ ټول نفرت ورځني کوو او د هغه پر ختمولو متفق یو".²

هغوی پر دغه اړخ مختصراً خپله رایه وړاندې کوي، په دې اړه د مسلمان امت اختلاف جائز بولي او د یوې رایې او مسلک لپاره هم تعصب نه خوښوي، تر حق پوري ورسېدل غواړي، او د خلکو د را دعوتولو لپاره د نرمۍ او محبت د انتهایي نازکو وسائلو نه ګټه اوجتوي.

همدا دلیل دی چي د اخوان المسلمین په اساسي قانون کي د دې خبرې صراحت او وضاحت شوی دی چي اخوان یو هر اړخیز اسلامي ګوند دی چي کار او وظیفه ئې د دغو اهدافو

¹ "دَعَوْتُنَا" همغه پورته ذکر شوي حواله

² زموږ دعوت د حسن البناء... پاڼه: ۲۶

تکميلول او لاسته راوړل دي، د کوم لپاره چي اسلام نړۍ ته رالېږل شوی دی، په همدغو اهدافو پوري مربوط او د روحاني اړخ سره نښتي د کوم څه يادونه چي موږ کوو په لاندې ډول دي:

- د قرآن کریم د دعوت صافه صافه تشریح، چي هغه بالکل واضحه، هر اړخيزه او په حقيقي تناظر کي وړاندي کړېده، چي د عصر د روح او زماني د اسلوبو سره پوره پوره مطابقت ولري، او پر اسلامي دعوت چي کوم اتهامات او شبهات دي هغه ټول له جرړو نه وباسي.

- زړونه او نفسونه پر دغو قرآني اصولو باندې جمع کول، د زړونو دغه کيفيات تازه کول او مختلفي اسلامي فرقې د يو بل سره نږدې کول.

۲ اقتصادي فلسفه:

د اُخوان اقتصادي فلسفه هغه مادې فلسفه نده چي شراب و خنزير د گټي په پار او يا د منفعت ذريعه بولي، او يوازي د دوی لپاره يو معاشي ضرورت پوره کوي، اسلامي اقتصادي فلسفه د اسلام د مزاج نه مأخوذ شوې او هغه په هيڅ حالت کي هم له خپلو حدودو نه پښې دباندې نشي ويستلای، نو ځکه هم د دوی په وړاندي شراب و خنزير کوم د گټي وړ او يا د اقتصادي منفعت ذريعه نده، ځکه په اسلامي ټولنه کي چي د کوم شي د اقامت لپاره دوی هڅي کوي هغه له پيله هم دا ضرورتونه، حقيقي ضرورتونه نه بولي چي د کوم شي د پوره کولو لپاره دوی پر دغو شيانو تکیه وکړي، بل لور ته اسلامي شريعت چي د خپل مشرانو طبقې او ټولو افرادو لپاره ئې د ټولنيز تکفل او حاجت روايي لازمي بللې ده، په خپل قانون جوړونې کي د کوم "مجرم اقتصادي سياست" تابع ندی چي د "پيداوار پلانونو" ته مالي مرسته ورکړي او "يوازي اقتصادي پلانونه" (Consumptive Plans) "پر اوږه واخلي. لکه څرنګه چي ټولنيز کفالت چي د اقتصادي علماوو په نزد يو "اتفاقي سکيم(پلان)" دی چي د چندان پاملرني وړ ندی، هغه په اسلام کي يعني پر کوم چي اُخوان د خپل ژوند د فلسفې عمارت ودرولی دی يوه فريضه ده، چي اداء کول ئې پر حکومت فرض دي، تاسي پوهېږئ چي نړيوال قوانين پر جګړه ابيزو بنديانو باندې مصارف، د دوی د خوراک و

څښاک، اغوستلو او د دوی ساتنه او کفالت پر حکومت واجب بولي، هيڅ حکومت داسي نشي کولای چې د بنديانو له لوري بې پرواه شي، هغوی وړي او لوڅ او په عذاب کي گرفتار پرېږدي، او په دليل کي دا عذر وړاندي کړي چې پر دوی مصرف "انفاقي سکيم" دی. چې د پرديو او بنديانو سره دا معامله ده نو بيا د کمزور هيوادوالو سره چې د افلاس او ناروغيو په پنځو کي راگير وي، په لومړۍ درجه کي د حکومت د ساتني او مرستي مستحقين بلل کيږي، په نړيوالو قوانينو باندې په عمل کولو سره د دښمنانو همدرد او دردمند اوسېدلو نه ډيره ضروري داده چې دوی د ټولنيز عدل (Social Justice) تر عنوان لاندې د خپلو هيوادوالو لاس نيونکي او همدرد و اوسي، پر دې بناء موږ ويلای شو چې د اخوان اقتصادي فلسفه د داسي طرز ده چې هغه نن سبا د ټولنيزو معاشياتو يا اقتصاد (Social Economy) په نوم سره يادولای شو، د اقتصادي مسائلو د تنظيم و ترقي لپاره د دوی لاندنۍ غوښتنې دي:

۱ د کرنسۍ آزادي:

اخوان د دې سخت مخالف پاتې شوی چې د برطانوي خزاني پر پلونو د سرو زرو د محفوظي ذخېرې پر ځای د برطانيې پر اسعارو د دولتي مالياتو د توازن (Balance of payment) بنياد کېښودل شي، دوی پر دې هم ډير شديد تعارض او نيوکه وکړه چې د نېشنل بانک^۱، ماليې وزارت د جون/۱۹۱۶م د يوې داسې فيصلې پر اساس باندې چې پر هغه د هيچا امضاء هم نه وه، او ناجائزه گټه ئې ترې پورته کوله، څومره بانک نوټونه چې ئې خوښه وه، چاپولای شول، دوی مسلسل د آزادۍ ضرورت بيانوي، تر داسې حده چې د "اسټرليني دائرې (Sterling Area)" نه مصر آزادي واخيستله، د دې وروسته دوی پر دې فشار وارد کړ چې د سرو زرو محفوطه ذخيره (Gold Reserve) دي مضبوطه کړای شي، او "نېشنل بانک" دي په "ملي بانک" سره واړول شي، د انگرېزانو نه دي د پخوانيو پوړونو د آداء کولو غوښتنه وشي، حکومت د دوی د مطالباتو او په مسلسل اصرار سره د دې وروسته پر ډيرو مسائلو باندې توجه وکړه او پدې اړه ئې عملي گامونه اوچت کړل.

^۱د مصر تر ټولو ستر ملي بانک چې د اغيارو په لاسونو کي دی او د حکومت لا هم باور ورباندې شته. (ژباړن)

۲ د شرکتونو ملي کول (NATIONALIZATION):

دا تل د اخوان غوښتنه وه چې ټول مصري شرکتونه دي مصري(ملي) کړل شي، او تر کومه حايه چې ممکن وي د بهرنۍ سرمايي پر خای دي د هیواد سرمايي ته خای ورکړل شي، د ژوند عام ضرورتونه چې د ملت لپاره تر ټولو مهم شي دي، د بهرنيانو د لاسونو نه آزاد کړای شي، لکه د برېښنا شرکت، د اوبو د ماشینۍ سامانونو او پُرزو شرکت، په داخل او خارج کي د مواصلاتو شرکتونه، اخوان د دې هم مخالفت کاوه او غوښتل ئې چې نور دې سلسلې ته تغیر ورکړي چې د معدني ذخائرو نه لاسته راوړنه تر داسي اندازې چې د مالګي او سوډا سازۍ صنعتونه او فابریکې او د هغو نه ګټه اوچتول دي د بهرنیو شرکتونو په لاس کي وي او عام هیوادوال او غریب مزدوران دي تل د افلاس او محرومۍ پرته بل څه نه ترلاسه کوي.

۳ صنعت ته افزائش ورکول (INDUSTRIALIZATION):

د اخوان دا عقیده ده چې "صنعتکاري" د اسلام لومړنۍ غوښتنه او تقاضا وه، د اسلام د نبي صلی الله علیه وسلم مبارک قول دی: "الله تعالی جل جلاله د کاسب مسلمان سره مینه کوي". او د داؤد او سلیمان علیهم السلام صنعت و ترقی او امتیازات ئې ډیر ستایلي دي، او د ترقی او صنعت و حرفت هغه رموز او نقاط ئې بیان کړيدي چې د هغو نه عام انسان عاجز دی، هغه امت چې په خپل کتاب(قرآن) کي د داوود علیه السلام توصیف:

وَأَلْنَا لَهُ الْحَدِيدَ. أَنْ أَعْمَلَ سَبِغَتٍ وَقَدِّرَ فِي السَّرْدِ^ط

ژباړه: او موږ اوسپنه د هغه لپاره پسته کړه؛ له دې لارښووني سره چې زغري جوړي کړه او د هغو کړۍ په سمه اندازه (ور کړه). (سُورَةُ سَبَا: ۱۱/۱۰)

په دغو الفاظو سره تلاوتوي او بل خای:

وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ^ط

ژباړه: او موږ هغه ته ستاسي د گټي لپاره د زغري جوړولو صنعت وربښودلی و، تر څو چي تاسي يو د بل د گوزار څخه وژغوري. (سُورَةُ الْأَنْبِيَاء : 80)

دا نو بيا کومه الميه ده چي د دوی سره دي د اسلحي جوړوني فابريکه هم نه وي موجوده؛

وَأَسْلَمْنَا لَهُ عَيْنَ الْقَطْرِ وَمِنَ الْجِنَّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَمَنْ يَزِغُ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ . يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَّحْرِبٍ وَتَمَثِيلٍ وَجَفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَتٍ ۚ اَعْمَلُوا ءَالَ دَاوُدَ شُكْرًا ۚ

ژباړه: موږ د هغه لپاره د ويلي شويو ميسو چينه و بهوله. او داسي پېريان مو د هغه تابع وگرځول چي د خپل پروردگار په حکم سره يې د هغه په مخ کي کار کاوه. له هغو څخه چي چا زموږ له حکم څخه سرغړونه وکړل، په هغه باندي به موږ (په اخيرت کي) د لمبه شوي اور خوند وڅکو. د هغه (سليمان ع) لپاره هر هغه څه هغوی جوړول چي هغه غوښتل: دنګي ودانۍ، تصويرونه، د لويو لويو تالاوونو غوندي لګڼونه او له خپله ځايه نه خوځېدونکي درانده ديګونه. اي د داود کورنۍ! د شکر په کړنلاره عمل وکړئ. (سُورَةُ سَبَأ : ۱۲/۱۳)

او د دوی سره کومه کارخانه (Foundry) نه وي، او نه د معدني اوزارو او آلاتو کومه بشپړه فابريکه ورسره وي، او په داسي حال کي چي دا آيت هم تلاوتوي:

وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ

ژباړه: او اوسپنه مو راکوزه کړه چي په هغې کښي ډېر زور دی او د خلکو لپاره گټي دي. (سُورَةُ الْحَدِيد : 25)

او بيا د خپل دغه معدني ثروت نه بې پرواهي وکړي، چي ډير په اعلى طرز باندي او په دومره مقدار سره وي چي د معدنياتو د ماهرينو د اندازې مطابق د دوه سوه کلونو لپاره کافي دي.

۴ د ذاتي ملکیت (سرمایه) نظام او مصر:

ډير خلک به ئې په لوستلو حيران شي چي اخوان تر ټولو مخکي د ملکیت د حد بندۍ لپاره غږ اوچت کړ چي د دغو بې مثله غوره پروگرامونو (سکیمونو) نه يو وو چي اوسنی عصر هغه بشپړ کړيدي¹، خو چي کله دوی پوه شي چي مرحوم حسن البنا د "أخوان المسلمین" د ورځپاڼي په پاڼو باندي تر انقلاب څو کلونه مخکي د دې غوښتنه کړې وه، نو د دوی تعجب و حیرت به کم شي، مرحوم لیکلي وو: "اسلام او د هغه د معاشیاتو د بنيادي مبادۍ وو غوښتنه ده چي موږ د مصر پر ملکياتي نظام له سره غور و فکر وکړو، چي ډير ستر جايدادونه دي، هغه "محدود" کړو، او د هغوی مالکانو ته داسي معاوضه او بدل ورکړو چي د دوی او د ټولني، دواړو لپاره گټه ور وي، موږ بايد د وړوکو ملکیتونو حوصله افزايي وکړو تر څو تش لاسي غريبان دا گمان وکړي چي په دې هیواد کي داسي خلک هم شته چي د دوی په اړه فکر کوي او د دوی له درد نه ځان خبروي، د حکومت ټول املاک دي سمدستي پر دغو غرباوو ووبشل شي تر څو يو څه توازن مراعات شي او پرمختگ وکړای شو.

۵ د محصولاتو تنظيم (TAXATION):

زمونږ "د اقتصادي قانون جوړونې" لپاره اسلام دا ضروري بولي چي عوامي محصولات (Public Taxes) تنظيم کړای شي او په هغه کي تر ټولو لومړی ټيکس زکات دی، چي په نړۍ کي هيڅ کوم قانون داسي ندی کوم چي د اسلام په څېر يوازي پر "گټي" نه بلکي پر "اصلي سرمايه" ئې محصول لگولی وي، چي په دې کي ډير زيات مصلحتونه

¹د دې نه د مصر انقلابي عصر يعني د جمال عبدالناصر زمانه مراد ده، چي ناصر د اخوان دغه منصوبي د ځان کارنامي وبللي. (ژباړن)

شته دي، يو دا چي د ذخيره کولو مخنيوی کيږي او په تجريو کي پيسې د گرځېدلو راگرځېدلو او خوندي کولو نه ژغورل کيږي، ځکه د اقتصاد منشأ او مقصد دادی چي پيسې په بازار کي په گردش وي، او په دې توگه هغه ټول کسان تري مستفيد شي چي تر کومو کسانو پوري دا پيسه ځان ورسوي، نو ځکه هم د "سونې او زرو" پر نظام باندي د "اصل" حسب نه بلکي د "گټي" پر حسب باندي محصول لگول ضروري او مهم دی. چي د دې نه غريب خلک په طبعي ډول سره معاف پاتي کيږي، او بيا د هري ممکني لاري نه "د اقتصاد د معيار" د اوچتولو لپاره مصرف کيږي، د حضرت عمر رضی الله عنه په زړه پوري طرز عمل وو چي هغه به پر انگورو دروند محصول وضع کوی ځکه انگور د اميرانو مېوه ده، او پر خرما به ئې ډير معمولي محصول ايښوده، ځکه خرما د غرباوو خوراک وو.

۶ د سود مخالفت:

د اسلامي روح زموږ نه دا غوښتنه ده چي موږ په لومړي فرصت کي د سود خاتمه وکړو، هغه حرام وگرځوو، او پر دې بنياد هر ډول خريد و فروش غلط و بولو، تر اوسني عصر نه مخکي چي کوم مُصلحين تېر شوي دي هغوی به د دې موضوع نه ځان خوندي ساتی، تر څو دوی ته دا ونه ويل شي چي "دغه شی ناممکن دی، او پر سود د ټولي نړۍ د تجارت مکمل دارومدار دی" خو اوس دا دليل له اهميته غورځېدلی دی، ځکه اوس ئې هيڅ قيمت نشته، روسيې په خپل هيواد کي سود غير قانوني کړ، او هلته سود د بدترين جرم په صفت پېژندل کيږي.

۷ د کورنيو صنعتونو همت افزاي:

دا هم ضروري ده چي د کورني او لاسي صنعتونو همت افرايي وکړل شي، د همدې لاري د کمزورو کورنيو مرسته ممکن ده، او د صنعتي ژوند په لور گام پورته کېدای شي، دا بې کاره لاسونه چي په ابتداء کي کوم کارونه کولای شي هغه د معمولي شيانو د جوړولو او اوبدلو او وړوکو سامانو په ذريعه صابون سازي، عطر جوړول، مږبه جات او نور داسي په لسگونو کارونه دي چي په هغه کي مېرمني، جينکۍ او هلکان خپل وخت په مثبته توگه تېرولای شي، دا صنعتونه به دوی ته ډير گټه رسوونکي ثابت شي او د افلاس و تنگدستی نه به دوی ته نجات ورکوي.

۸ د عياشيو د سامانونو كمې او پر ژوندانه ضرورتونو اکتفاء كول:

په دې اړه بايد سرمايه دار خلک د غرباوو لپاره نمونه جوړ شي، د ساز و رنگ بې ځايه او د عياشيو محفلونه بايد ودرول شي، عياشي خوښونه او تباه کونکي فضول خرچياني ناجائز او ممنوع اعلان شي، دا هغه شيان دي چي پر هغو عمل کول اسلام واجب بولي او د حال و مستقبل غير معمولي حالاتو تقاضا او غوښتنه همدا ده.

په دې توگه دا طريقه د نوي عصر د ساده او محتاط سياست سره هم مطابقت لري، د اخوان المسلمين اساسي قانون په دې اړه وضاحت کړيدی چي د دوی په اهدافو کي دا خبره هم شته چي "ملي ثروت بايد ډير کرل شي، ساتنه ئې بايد وشي، او د پرديو له تسلطه آزاد کرل شي، او د ژوند د معيار د لوړولو لپاره بايد هڅه وکول شي."

دلته دا خبره د يادوني وړ ده چي دا ټول آراء او وړاندويني دي چي د اسلامي حکومتونو په وخت کي په انحطاط کي پرېوتې پاتې شوي او په اسلامي فکر کي د دوی نقش څرگند نشو، تر داسي بريده چي اخوان هغه يو ځل بيا را ژوندی کړ.

۹ اخوان او د ډيري آبادی مشکل:

استاد حسن البنأ مرحوم دغه مسئلې ته په خپلو تحريرونو کي کوم ځای ندي ورکړی، که څه هم د اخوان تل دا فکر پاتې شوی چي مصر ته د ضرورت مطابق د پيداوار او توليداتو کومه ستونزه نده پيدا شوې، بلکي شکايت ئې دادی چي د دولت وېش او تقسيم برابر ندي او د معدني ثروت او زرعي ځمکو د رقبي د توسيع او پراخولو په اړه د غفلت نه کار اخيستل کيږي، مختصراً دا چي دوی د آبادی د ډيرېدو د حل په اړه د ايجابي وسائلو اختيارول ضروري بلل، دا د دوی د اساسي قانون د هغې مادې نه واضح کيږي چي موږ پورته ذکر کړيدي، او هغه عملي تجاویز هم د دې ثبوت دي چي پورته ئې يادونه وشوه.

خو د دې مسئلې د حل لپاره د سلبې وسائلو اختيارول مثلاً ودونه نه کول، يا د ودونو ښ لا زيات کرل شي، او يا کورنۍ د "ضبط ولادت" په ذريعه د کمولو هڅه وکړل شي، نو دغو ټولو ته اخوان په ښه سترگه نه گوري، حسن البنأ مرحوم د خاندان او د واده په اړه د تقريرونو يوه سلسله پيل کړې وه، چي په هغو کي به ده ويل چي اسلام څرنگه انسان دې ته چمتو کوي او په هغو اخواني خلکو به ده د ناراضگۍ اظهار کاوه چي د هغوی مالي ذرائع او حالات د واده اجازه ورکوي خو بيا هم دوی واده نکوي، د ده دغه سياست د اسلامي روح

سره عیناً مطابقت لري، چي اسلام د واده په ذریعه د اخلاقو د ساتنې د وسیلې په اختیارولو باندې ډیره توجه ورکوي، د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم مبارک قول دی:

الزَّوَّاجُ نِصْفُ الدِّينِ / ژباړه: واده نیم دین دی.

ددې سره سره اسلام د نسل اضافه خوښوي او د مختلفو ذرائعو نه د هغه لپاره هڅي کوي، په حدیث کې شته "واده وکړئ، نسل وچلوئ، شمېر مو زیات کړئ تر څو د قیامت په ورځ پر نورو امتونو ستاسي د ډیر شمېر په سبب فخر وکړم."

د ولادت ضبط ته که څه هم اخوان د واقعي او معقول ضرورت پر اساس بالکل حرام نه وایي، خو د دوی یو مصنف بل مصنف ته چي هغه د افلاس او لوړې د مشکل لپاره د ضبط ولادت د حل وړاندیز کړی وو، په ځواب کې ئې "د ولادت ضبط نه بلکې د نسل اضافه" تر عنوان لاندې لیکلي وو چي:

"حقیقت دادی چي په مصر کې د افلاس اصل دلیل د دولت غلط تقسیم او وېش دی، د پیداوار د کمبود نه، او بیا کوم پیدا وار چي موږ په راتلونکي کې د کوششونو پر اساس تر لاسه کولای شو هغه د دې نه په څو چنده زیات دی کوم چي فعلاً ئې موږ تر لاسه کوو، که چیرې زموږ د کار لاسونه د خپل ځان لپاره د کار میدان پیدا کړي، او ملي سرمایه پر بې کاره ناستو خلکو نه بلکې پر کارکوونکو تقسیم کړل شي نو په مصر کې به یو مفلس او محروم هم ونه موندل شي، مصر د نه سوه ۹۰۰ لکو انسانانو لپاره کافي دی، او دلته به یو کس ته هم د شکایت موقع په لاس ورنشي، په دې شرط چي حکومت په صحراء کې د زراعت او د کانونو د کیندلو پر ذریعه کار پیل کړي، او د خپل پراخو سمندرونو نه د خپل بین المللي جغرافیایي محل وقوع او دنیل د سیند نه بشپړه ګټه اوچته کړي چي هر کال د برکتونو یوه خزانه له ځان سره راوړي."

دا همهغه رایه ده چي څو کرښي مخکي موږ د اخوان په وړاندیزونو او تجاوزو کې د هغې یادونه وکړه، او د دوی د دې خیال تائید ئې کړی دی چي د آبادی د کثرت مسئله دي په "ایجابي ذرائعو" سره حل و فصل کړای شي چي د دې مسئلې د حل لپاره همدا کافي دي چي د هغه وروسته د سلبي وسائلو د اختیارولو ضرورت نه پاتې کیږي.

۳. عمراني فلسفه

که چیري د اخوان د دعوت د پیل خښته "روحاني اړخ" وي لکه څرنگه چي موږ په مخکنيو پاڼو کي وضاحت وکړ او "اقتصادي اړخ" د هغه یوه محکمه ستن، چي د هر دعوت او ژوندانه فلسفې لپاره ضروري دي، نو د ژوند سیمه اییز اړخ او د هغه اصلاح و ترقي د اخواني دعوت هدف او مقصد دی، د دوی دعوتي تحریک یو ټولنیز اصلاحي دعوت هم دی چي د مکملې ټولني اصلاح غواړي، افراد، خاندان، قومونه او حکومتونه ټول په هغه کي شامل دي، دوی غواړي چی د ټولو مرسته وکړي او د ژوند په هر اړخ کي د دوی لپاره د اسلام د نقطه نظر سره مطابق یو بشپړ مصلح نظام وړاندي کړي چي د اخوان په نظر کي د افرادو او جماعتونو، قومونو او دولتونو خلاصه د ټولو مشکلاتو یوازینی حل ده، نو ځکه هم موږ ویلای شو چي د دوی عمراني فلسفه یو انساني اصلاحي پروگرام دی، تاسي په نورو الفاظو کي هغه داسي هم ویلای شئ چي هغه "اسلامی عمراني فلسفه" ده چي د دوی د دغي عقیدې بالکل مطابق ده چي اسلام یوازي د "عباداتو مجموعه" مذهب ندی بلکي یو بشپړ ټولنیز نظام دی.

خو د وضاحت لپاره ئي د اسلامیت د لفظ تکرارول کافي ندي، نو ځکه هم زه مناسب بولم چي د اخوان عمراني فلسفه د دوی د عقیدې په دائره کي دننه په دریو ټکو ووېشم، او تفصیل ئي وړاندي کړم:

الف: د اسلامي ټولني تعمیر

ب: اسلامي وطنیت

ج: نړیوال انسانیت

الف: د اسلامي ټولني تعمیر

د اخوان عقیده ده چي اسلامي ټولنه همهغه رهبري ټولنه ده چي د هغې د تاسیس لپاره دوی هڅي کوي، او د امن و اطمینان تبری انسانیت ئي غوښتونکی او سترگي په لار دی، دوی د اسلامي ټولني د تعمیر لپاره د قرآن کریم نه اخیستل شوي اصلاحي اصول او قواعد په گوته کړي چي په لاندې توگه دي:

- ۱- د ټولو انسانانو تر منځ دي د ورورۍ او اخوت اعلان وکړل شي.
 - ۲- د نارینه او ښځینه دواړو لپاره دي د ترقۍ لاري چاري پرانیستل شي، او په عامه انساني حقوقو کې دي د دوی خپل منځي مساوات او کفالت اعلان کړل شي.
 - ۳- د هر فرد لپاره دي د ژوند د ملکیت، عمل، صحت، آزادۍ او د تعلیم حقوق ومنل شي، د امن تضمین دې وشي، او د درآمد پر لارو چارو دې غور و فکر وکړل شي.
 - ۴- د انسان د دواړو بنیادي او عزیزې غوښتنو یعنی "د خپل ځان د تحفظ غریزي" او "د خپل مال د تحفظ غریزي" باید ساتنه وشي، په نورو ټکو باید د دوی د خیتي او جنسي خواهاستو د جائزي لاري د تکمیل مواقع ورته برابر کړل شي.
 - ۵- د اصلي او بنیادي جرائمو په مخنیوي کې له شدت نه کار واخیستل شي.
 - ۶- د امت د اتحاد هڅه دي وکړای شي، او د افتراق او جهت بندی ټول مظاهر دي ختم کړل شي.
 - ۷- د اسلام دغه حقیقي نظام چې د صداقت کوم دعوت راوړی دی، نو ټول امت ئې د هغه لپاره په هڅو کولو لازم و ملزوم ګرځولی دی.
 - ۸- حکومت د دې اسلامي ژوند د فلسفې نماینده او محافظ وي، په خپل مخصوصي اسلامي دائره کې به د دې مقاصدو د تکمیل او ټول انسان دي د هغه د دعوت و تبلیغ ذمه په غاړه واخلي.
- د دې نظام لپاره هغه ځینې عملي شعارونه هم مقرر وي، چې د هغو شعائرو تکرار یوازې په ژبه کول کافي ندي بلکې پر هغه عمل کول هم لازم دي، تر څو خلک د دې نظام په قالب کې ونیول شي، د هغه د روح نه سرشار شي، دا شعائره په لاندې ډول دي:
- کسب و عمل او د فقر نه اجتناب و پرهېز.
 - هڅه او جهاد، د مجاهدینو تیارول، د هغوی وروسته د هغوی د اولادونو، اهل و عیال حفاظت او مرسته.
 - امر بالمعروف او خلک د خیرخواهي په لور رابلل.

- نهی عن المنکر، او د ردائلو او بدکاریو د مقاماتو او مرتکبینو سره مقاطعه.
- هر مسلمان نارینه او ښځینه باید د خپل استعداد مطابق د ژوند په مختلفو فنونو کې علم او پوهه ترلاسه کړي.
- صافي معاملي، داسي چي هر فرد د ښو اخلاقو یوه څرگنده نمونه وي.
- د جسماني صحت او عام انساني حواسو ساتنه او حفاظت.
- د حاکم و محکوم تر منځ رعیت پروري او د اطاعت شعارۍ په ذریعه سره "مشرک تجاوب (Collective Reciprocity) د دې قرآني عمراني نظام پر اساساتو باندې اخوان یوه مثالي ټولنه (Ideal Islamic Society) جوړول غواړي، چي پر دغو اصولو ژور ایمان او باور ولري او د هغه په پوره ډول سره ئې په نافذولو مستعد وي، د دغه تعميري هدف د تکمیل لپاره د نورو قومونو د علم و تمدن مفید وسائل ترلاسه کول اخوان ناجائز بولي، خو د دې شرط سره چي دا د دوی پر اسلامي قومیت او پر هغه د فخر و اعتماد په حق کې مضر او تاواني نه وي، په دې سلسله کې دوی د پخواني اسلامي قومونو مثالونه وړاندې کوي، چي هغوی د نورو غیر مسلمانانو قومونو سره روابط و ساتل، د هغوی د تمدن پیر شیان ئې اختیار کړل خو د خپل ایماني قوت او نظام د پختګۍ په وجه بیا هم پر هغو ټولو غالب پاتي شول، پایله ئې دا شوه چي یا خو دوی هغه غیراسلامي تهذیبونه پوره پوره عربي کړل، او یا ئې څه نا څه خپل په رنگ واړول، او په دې توګه ئې هغوی د خپلي ژبي او مذهب تابع کړل، د دغه تهذیبونو د غوره شیانو په اخذ کولو سره د دوی لپاره کوم مانع نه وو خو په دې ډول سره چي د دوی پر مخصوص عمراني او سیاسي رنگ باندې دغه شیان اثر انداز نشي.

پاتي شوه د اسلامي ټولني د تعمیر لپاره د اخوان طریقه کار، نو موږ هغه طریقه په څلورو مراحلو ویشو:

(۱) مسلمان فرد (۲) مسلمان کورنۍ (۳) مسلمان قوم (۴) مسلمان حکومت

۱ مسلمان فرد: د اخوان خیال دادی چي د کوم روحاني بیداری چي دوی داعیان دي هغه تر هغه پوري ممکن نده تر څو د ټولني افراد، کورنۍ او په جماعتونو او ګوندونو کې د

يوې عامې بيدارۍ څپې راپورته نشي، دوى هود كړى چې فردي روزنه به پداسي انداز سره ترسره كوي چې هغه د اسلام د منشأ مطابق يو مثالي انسان جوړ كړاى شي، اسلام د فرد نه غوښتنه كوي چې هغه دي پاك وجدان ولري، چې د ياد وجدان نه د ډاډ احساس وكړاى شي او د داسي ادراك صلاحيت ولري چې د بنو او بدو سالم تفكيك وكړاى شي، د داسي محكمي او مضبوطي ارادې خاوند وي چې كله هم پسته او ټيټه نشي، او داسي صحت مند بدن ولري چې انساني فرائض په احسنه طريقه سرته ورسولاى شي، د صالحو عزائمو د تكميل او بشپړېدو يوه صالحه ذريعه وگرځي، د هغه لپاره دوى پر هر اخواني دا لازمي كړي ده چې هغه به د الله جل جلاله د احكاماتو مطابق په پوره پابندي سره عبادت ترسره كوي چې له دې لاري نه به د ياد شخص د وجدان عروج او ترقي ممكنه وي، تر كومه ځايه چې ممكن وي د علم د حصول په اړه هڅاند واوسي، تر څو د ده په ادراك كې وسعت پيدا شي، په خوراك، اغوستلو او خوب كولو كې د اسلامي نظام د آدابو پيروي وكړي، تر څو د ده بدن د ناروغيو د هلاكت وركوونكو څپو نه په امن كې پاتې شي، دوى د دې وضاحت هم كړى دى چې دغه اصول د نارينه وو لپاره هم دي او د ښځينه وو لپاره هم.

۲ مسلمانان كورنۍ: د فرد د اصلاح اثر پر كورنۍ هم لويږي، دا ځكه كورنۍ د افرادو مجموعه ده، كله چې نارينه او مېرمني اصلاح شي چې دا نو د كورنۍ اصل دى، نو بيا په ډيره آساني سره د اسلام د اصولو مطابق يو نمونه اييز كور جوړېداى شي، اسلام د كورنۍ د اصلاح ډير په زړه پوري اصول وړاندي كړيدي، اسلام وايي چې زوجين دي د يو بل په انتخاب كې د غوره اصولو نه كار واخلي، او د خپل منځي ارتباط او اړيكي بهترين وسائل ئې په گوته كړيدي، واجبات او حقوق ئې متعين كړيدي، او پر دواړو اړخونو (زوجينو) ئې د واده د ثمراتو يعني اولادونو ساتنه او سرپرستي په احسنه طريقه فرض گرځولي ده، تر هغه وخت پوري چې ماشومان ئې د نشوونمو د مراحلو نه د ځوانۍ حالت ته نه وي رسېدلي، په ازدواجي ژوند كې چې كوم مشكلات رامنځ ته كيږي د هغوى بهترين حل ئې وړاندې كړيدى، او خپلو ټولو نظرياتو كې ئې داسي اعتدال ساتلى دى چې هيڅ افراط و تفريط پكې نشته.

۳ مسلمان ملت: كله چې كورنۍ منظمه شوه نو ګواکي ملت اصلاح شو، دا ځكه قوم بيا د همدغو كورنيو مجموعه ده، اسلام د يو پرسكون ژوند اصول په ډير وضاحت سره وړاندي

کړیدي، هغه د امت د افرادو تر منځ د اخوت د تعلق نشاندهي کړې ده، او هغه ئې د ایمان مترادف بللي دي، د دغه تعلق معیار ته ئې د محبت، بلکې د ایثار عظمت ئې ورپه برخه کړیدی، او د دغو تعلقاتو شلوانکي یا د دغو قربانیو کمزوره کوونکي ټول اسباب ئې ختم کړيدي، د حقوقو او واجباتو او تعلقاتو حدود ئې څرگند کړيدي، او د خلکو خپل منځي تعلقات ئې ډیر په تفصیل و تشریح سره بیان کړيدي، د نیکۍ د فضیلت نه علاوه ئې هیچا ته هم پر بل چا فضیلت ندی ورکړی.

۴ اسلامي حکومت: د اخوان آخري هدف چي پر هغه ئې ټولي هڅي متمرکزي دي هغه د اسلامي حکومت قیام دی، چي د اسلام حکومتي نظام په پوره توگه نافذ کړای شي، د مسلمانانو متفرق طبقات پر یو واحد محور راجمع کړای شي، د هغوی بایلی عظمی اعاده کړای شي، د دوی نه غصب کړل شوي ځمکي، په زور باندې تري اخیستل شوي حقوق او هیوادونه دوی ته ورواپس کړای شي، او بیا د جهاد او دعوت الی الله بیرغ رامنځته او اوچت کړای شي تر څو نړۍ د اسلام د تعلیماتو نه مستفیض شي.

په اسلامي ټولنه کي د اقلیتونو او بهرنیانو احکام:

اخوان دا گمان کوي چي د اسلامي نظام د نفاذ او د غیر اسلامي اقلیتونو په بقاء کي کوم وړوکی تعارض هم نشته، دغه هر څه د دوی لومړی عام مرشد(حسن البناء) پدې ټکو بیانوي: "خلک گمان کوي چي اسلام د ژوند د نظام په ډول په جوړوېدلو سره او د هغه اقامت په اسلامي امت کي د غیر مسلمانو اقلیتونو د وجود او د امتونو د خپل منځي اتحاد په توان او ضرر دی، چي د اوسني عصر یو مستحکمه ستن ده، خو حقیقت بالکل د دې برعکس دی، د اسلامي اساسي قانون او مقدس لارښود(قرآن حکیم) د اقلیتونو د حفاظت او حقوقو یو ډیر واضح او په زړه پوري قانون راوړي چي هیڅ شک و شبهه پکي نشته."

لَا يَنْهٰكُمُ اللّٰهُ عَنِ الدِّينِ لَمْ يُقْتُلُوْكُمْ فِى الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوْكُمْ مِّنْ دِيْرِكُمْ اَنْ تَبَرُّوْهُمْ وَتُقْسِطُوْا اِلَيْهِمْ ۚ
 اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ

ژباړه: الله تاسي له دې خبرې څخه نه منع کوي چې له هغو خلکو سره د نېکۍ او عدل چلند وکړئ چې د دين په باب يې ستاسي سره جنگ ندی کړی او تاسي يې له خپلو کورونو څخه نه ياست ايستلي. الله عدل کوونکي خوښوي. (سُورَةُ الْمُتَحَنَّةِ : 8)

لکه څرنگه چې دا صريح نص او حکم يوازي د اقليتونو پر ساتنه او حفاظت دلالت نه کوي بلکې د دوی سره د غوره سلوک او معاملي تعليم هم ورکوي.

د دوی د موجوده مرشد(يعنی حسن الهضبي مرحوم رحمه الله) الفاظ دي چې: "اسلام چې د معاملاتو کوم احکام وړاندي کړيدي، چې په نني اصطلاح کې "د شخصي احوالو قوانين" Personal Statute په نوم يادېږي، پر نصراني يا نورو غير مسلمانو قومونو د دې اطلاق نه کيږي بلکې پر دوی د دوی د مذاهبو د احکاماتو مطابق اطلاق کيږي، نو ځکه هم موږ ته حکم شويدي چې دوی د دوی پر دين پرېږدو، نو تر کومه چې دوی د خپل کتاب نه فيصلې کول غواړي، موږ د دوی سره څه سروکار نلرو، خو کله چې بيا دوی زموږ خواته راشي بيا به موږ د الهي قانون مطابق د دوی فيصلې ورکړو، تر کومه ځايه چې د معاملاتو تعلق دی لکه "بيع" "رهن" "کرايه" نو په دغو مسائلو کې د عيسايانو په کتابونو کې کوم احکامات نشته، نو چې کوم اکثريت په دې اړه د دوی لپاره څه شی مناسب بولي د هغه پابندي پر دوی واجب ده، پر مسلمانو له دې امله چې د دوی دين دی او پر نصرانيانو له دې جته چې دا يو قانون دی، دا هم بايد واضح کړل شي چې په اسلامي شريعت کې معاملات، د انصاف او لوړوالي د کمال پر درجه دي، نصرانيان نه بايد د هغه نه شکايت وکړي چې اسلام ولي "سود" حرام کوي، ځکه سود د دوی په شريعت کې هم حرام دی، او تر ديارلس سوه کلونو پوري دوی پر دغه حکم باقي پاتې شول، تر داسې حده چې په دې اړه اسلامي قوانين د دوی لپاره د قومي قوانينو په حيثيت باندي راغلل.

ب: اسلامي وطنيت:

دا تعبير به شايد غوږونو ته څه عجيب ښکاره شي، خو د اخوان په نزد د وطنيت صحيح تعبير همدا دی چې هغوی خپل اعمال، مقاصد او معتقدات په اسلام پوري مربوط وساتي، او وطنيت د دوی په نظر کې د دين يو جزء دی، د رسول الله صلى الله عليه وسلم قول مبارک دی:

"وطنیت د ایمان جزء دی". اخوان د وطن لپاره د هڅو کولو په وخت کې دا عقیده لري چې دا هڅې او کوششونه د عبادت یو ډول دی، چې د هغه په ذریعه سره د خدای رضا حاصلوي، په تېرو پانوي کې لکه څرنګه چې مور ويلي دي چې دوی د دین په اړه پوره فهم لري، او په ژوند پوري ئې مربوط بولي، د وطنیت په اړه د دوی فکري طرز د دې مطابق دی.

خو د دې سره دوی بیا هم د وطن پرستانو نه په یو بل اهم اصل کې باکل مختلف دي، او شاید دا همهغه اصول دي چې پر هغه د دوی د وطنیت دارومدار دی، هغه اصول دادي چې د وطنیت حدود د دوی په نزد عقیده ده، جغرافیایي یا د هیواد حدود نه بلکې هره هغه علاقه او سیمه چې هلته کوم د "لا اله الا الله محمد الرسول الله" ویونکی موجود وي هغه اسلامي وطن دی، چې د دوی حقوق دي، او د هغه لحاظ او د هغه سره محبت ضروري دی، چې په اړه ئې اخلاص او د هغه د فلاح او جوړولو هوډ او د هغه لپاره هڅې واجب دي.

"پر دغو جغرافیایي حدودو باندې په وېشل شویو هیوادونو کې چې څومره مسلمانان دي هغوی زموږ وروڼه او عزیزان دي، موږ د دوی په اړه فکر کوو، د دوی په احساساتو کې شریک یو، خو د وطن پرستانو او نېشنلسټانو (Nationalists) دا مسلک ندی، دوی یوازې د یوې ټوټې ځمکې سره تعلق ساتي، د کومي سیمې چې دوی هستوګن دي."

په هر صورت مناسبه ښکاري چې د وطنیت په اړه د مختلفو آراوو او د نظرونو د زاویو په مقابل کې د اخوان چې کومه رایه ده هغه به دلته درته وړاندې شي.

۱ ملیت:

اخوان مصري ملیت ټائیدوي، او هغه خپل د اصولو مطابق بولي، دا ځکه مصر د دوی لومړی او خاص وطن دی، "موږ پر دې فخر کوو چې موږ د دې وطن مخلصین یو، د هغه لپاره کار او د هغه سره بې سارې مینه کوو، او د هغه د پرمختګ لپاره هڅې کوو، تر ژونده به مو همدا شعار وي، موږ پوهېږو چې مطلوبې ترقۍ د ځنځیر همدا لومړی کړی ده، زموږ دا هیواد "د ستر عربي هیواد" یو جزء دی، موږ چې کله هم د مصر لپاره کومي هڅې کوو نو ګواکې شرقي عربي ملیت او اسلام لپاره زموږ دا هڅې ترسره کېږي.

خو اخوان نسلي مليت نه مني، هغه مليت چي غربيانو غوښتل په عربو کي ئي عام کړي، چي د هغه په وسيله د دوی د وحدت مزي او ريښي پرې کړي، او د دوی خپل منځي روابط کمزوره کړي، نو ځکه هم اخوان المسلمین د قوميت او مليت د دې تعبير او د دې په شان نورو تعبيرونو د منلو لپاره کله هم چمتو ندی، او د دوی سره د فرعونيت، عربيت، فنيقيت¹، شاميت²، په نوم څه نشته، او نه هم دوی د دغو نومونو او القابو سره څه سرو کار لري، د کوم په وجه چي خلک يو پر بل ختي شيندي، بلکي د رسول الله صلی الله عليه وسلم پر دې مبارک ارشاد د دوی ايمان و عمل دی چي: "الله تعالی جل جلاله د جاهليت تکبر او د پلرونو پرستش له تاسي نه ووپست، ټول انسانان د آدم عليه السلام اولاد دي، او د آدم تخليق له خاوري شوی، د تقوی پرته کوم عرب په غير عرب د نسل پر بناء هيڅ فضيلت نلري."

۲ عرب ليگ:

اخوان د عرب ليگ هرکلی کوي، دا ځکه هغوی د پاشل شويو عربو قومونو لپاره چي ډیری ئي مسلمانان دي، د اتحاد او اجتماع د يوې ريښي حيثيت لري، او د دوی گمان دی چي د دوی د يو ستر اميد يعني(اسلامي ټولني) د وجود په لار کي(Arab leage) لومړنی گام دی، دوی دا عقیده لري چي "کله چي عرب مغلوب شول، نو پر اسلام به هم د مغلوب گمان وکړو."

"د عربو قومونو د اتحاد او يو ځای کېدلو او ترقي پرته د اسلام ترقي ممکن نده، د عربي وطن د يوه بالبنست په اندازه ځمکه هم موږ خاص خپل وطن او خپله ځمکه بولو، دغه جغرافيايي حدود او سياسي تقسيمونه زموږ د زړونو نه د اسلامي عربي وحدت نقش نشي پاکولای، د دوی دا هم عقیده ده چي همدا ژبه او اسلام د عربي قوميت اساسات دي، د حضور اکرم صلی الله عليه وسلم مبارک قول دی چي: "اي خلکو! پالونکی يو دی، او پلار(آدم) يو دی، دين يو دی، او عربيت ستاسي د پلار او مور څخه ندی بلکي يوازي ژبه ده". نو څوک چي عربي وايي هغه عرب دی، همدا دليل دی چي د عربي قوميت لپاره خپلي هڅي اسلامي هڅي بولي، او هغه د ټولي نړۍ لپاره د خير کار بولي.

¹ د مسيح د عهد نه مخکي د لبناني قوم په لور نسبت دی.

² يعني تر اسلام مخکي شامي قوميت(ژباړن)

۳ شرقي بلاک:

اخوان د شرق او شرقي قومونو لپاره ډیر گرم احساسات لري، دا ځکه دوی هم مسلمانان دي او هم شرفیان، دوی غواړي چې د شرق قومونه پر خپل مشرقیت افتخار وکړي، لکه څرنگه چې غرب په غربیت افتخار کوي، نو ځکه هم دوی د استعمار په خلاف د شرقي دولتونو په هڅو کې په مادي او معنوي لحاظ يعني هر ډول مرسته کوي، د دوی اخبارونو تل په هندوستان او انډونیزیا کې د برطانیې د استعمار په خلاف حملې کولې، دوی د "پاکستان غوښتنه" کاملاً تائید کړه تر داسې وخته چې پاکستان ظهور وکړ، مادي مرستې ئې یوازې د ډاکټرانو د هیئتونو تر رالېږلو پورې وکړای شولې، یا د درملونو (دارو او دواوو) په صورت کې لکه څرنگه چې ئې د سوريې او انډونیزیا سره وکړل، په دې ډول سره دوی د هغو شرقي محصلینو سره هم مالي مرستې وکړې د کومو سرپرستانو چې د دیکتاتوري دولتونو د قانون پر اساس خپلو بچو ته پیسې نه شوې لیرلای، دغو محصلینو د دوی د احسان غوره بدله په دې توګه ورکړه چې خپلو هیوادونو ته د ستنېدلو وروسته ئې د اخوان او د هغوی د دعوت بلکې د ټول مصر او مصریانو بهترینه ترجماني ئې وکړه، خو شرقي بلاک او د هغه پر اصولونو باندې د دوی عقیده یو وقتي شې ده، چې د غرب د خپل غربیت د اعزاز او افتخار کولو په مقابله کې را څرګنده شوې، په دې اړه د دوی وینا ده چې: "زموږ د تحریک په دعوت کې د شرقیت یوه درجه ده، که څه هم فعلاً د دې سلسلې د مشترکو جذباتو پر اساس یو ایمرجنسي صورتحال دی، چې دا حالت غرب زېږولی، د هغوی پر خپل کلتور فخر، د خپل تهذیب په توصیف کې مبالغه، د هغو قومونو په مقابل کې چې دوی د "شرقي قومونو" نوم ورکوي، دوی نړۍ په دوو بلاکونو غرب و شرق تقسیموي، او د دې وېش اعلان، حتی چې د دوی د یو شاعر دا یو مشهور شعر دی چې: "شرق شرق دی، او غرب غرب¹، دا دواړه به کله هم سره یو ځای نشي، همدا شیان د دې سبب شول چې شرقي قومونو د دوی په مقابل کې جلا صف بندي پیل کړه، کله چې غرب د انصاف لار ونیسي او د ظلم او حق تلفۍ طریقه پرېږدي، دغه هنګامي عصبیت به له منځه ولاړ شي، او یوه نوې نظریه به د هغې ځای ونیسي، يعني د پرمختګ او ترقي په کارونو کې د مختلفو قومونو د خپلمنځي مرستې نظریه.

دا خو د غرب په مقابل کې د شرق او اهل شرق په تعصب پورې مربوط خبره ده، خو تر کومه ځایه چې د اسلامي سلطنتونو او د هغوی د اتحاد ارتباط دی، اخوان د هغه پوره ملاتړ

کوي او دا عقیده ساتي چي د شرقي او غربي دواړو بلاکونو تر منځ د توازن ساتلو لپاره اسلامي بلاک یو ډیر په زړه پوري قوت دی.

(ج) عالمگیر (نړیوال) انسانیت:

په تېرو کړنډو کې د غربي فکري انداز په ځواب کې د شرقي تعصب د ظهور په اړه د اخوان دا قول چې دا یوه وختي جذبه ده چې د دې جذبې د اسبابو د ختمېدلو سره جوخت به یاده جذبه هم له منځه ولاړه شي، او نړیوال بین المللي تعاون به ئې ځای ونیسي، د دې خبرې قوي دلیل دی چې د اخوان د فکر اړخ د نړیوال انسانیت په لور دی، یوازي پر دې موقع نه بلکې د هغوی په تحریر و تقریر کې زیاتره د دې نړیوالې انساني نظریې یادونه شوې ده، "عالمیت یا انسانیت زموږ هدف او نصب العین دی، او د دې سلسلې د اصلاح آخري کړۍ یعنې د راتلونکي نړۍ رځ به په همدې لور وي، اسلام په دې اړه د نړۍ لپاره یوه سپډه لار انتخاب کړې ده، لکه څرنګه چې ئې تر هر څه مخکې په عقیده کې وحدانیت ایښی دی، د هغه وروسته ئې په ټولو اعمالو او نظام کې هم د وحدت شکل ایښی دی، د ټولو انسانانو پالونکی یو دی، د دین منبع یوه ده، ټول انبیاء کرام د تعظیم لایق او مقدس دي، ټول آسماني کتابونه د الله له لوري دي، او د دوی ټولو دعوت یو دی:

﴿ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ ۚ ﴾

ژباړه: هغه ستاسې لپاره د دین همغه کړنلاره ټاکلې ده چې د هغې حکم یې نوح (ع) ته کړی و؛ او چې اوس [ای محمده (ص)] تا ته مو د وحیې په وسیله درلېږلی دی، او د هغه حکم مو ابراهیم (ع)، موسی (ع) او عیسی (ع) ته کړی دی، په دې سپارښت سره چې دغه دین برقرار کړئ او په ده کې تبت پرک کېږئ مه. (سُورَةُ الشُّورَى : 13)

¹د مشهور انګریز شاعر او ادیب کیپلنګ (Kipling) وینا ده. (ژباړن)

د دوی عقیده ده چي د اسلامي اصلاح اصول او قواعد درې دي:

(۱) **اللهیت:** چي د هغه نه په مړو زرونو کي ژوند پیدا شي، په انساني شعور کي ملکوتي عظمت پیدا شي، او د الله تبارک و تعالی سره د خلکو ژوندی تعلق قائم شي.

(۲) **انسانیت:** چي انسان د دغه پستی ځمکي نه اوچت کړای شوی، د دې د منلو وروسته چي الله جل جلاله دی په خپله پیدا کړیدی، په خپل کامل قدرت سره ئې هغه ته انساني شکل و صورت ورکړی دی، په هغه کي ئې خپله روح اچولې ده، او ملائکي ئې د هغه په وړاندي په سجده کولو امر کړيدي.

(۳) **عالمگیریت (نړیوالیزم):** چي ټول انسانان د حق و صداقت په میدان کي د یو بل وړونه او مرستندویان وگرځوي.

"د دغو دریو حقایقو په دائره کي په اوسېدلو سره د آدم بچی په دنیا کي د الله جل جلاله خلیفه او د هغه د مخلوق په نگراني کولو سره ژوند تېرولای شي، الله تعالی جل جلاله د دوی لپاره د ځمکي او آسمان ټول شیان مسخر کړيدي، دغه هر اړخیز حقایق پر ځینو حقوقو او واجباتو، تنظیماتو او تشکیلاتو مشتمل دي، کوم چي موږ په خدای پالو نفسونو او مذبذبو او حیرانو زرونو کي د ځای پر ځای کولو هڅي کوو، او په ګډوډ شوي ماحول او ټولنه کي د دغو حقایقو لپاره لار پاکوو، همدا اسلام دی او همدا هغه تحریکي دعوت دی چي پر کوم اخوان المسلمین ایمان لري."

دین او سیاست:

په غربي قومونو کي د دین د لفظ یو خاص مفهوم دی، چي د دې پرته بل څه ندی چي هغه یوه داسي عقیده ده د الله جل جلاله سره د بنده ذاتي تعلق او ارتباط استواروي، د دې نه علاوه ئې یو بل مفهوم دا هم دی چي عیسائیت د رومي (Romi) شهنشاهیت تر سایي لاندې

پرورش موندلی دی چي د هغه سره داسي مشهور قوانین ول چي تر نن پوري معاصر اروپايي قوانین د هغوی مأخذ دي، نو ځکه هم عيسايي ټولنه نه هغه وخت عيسائيت ته دومره محتاجه وه او نه هم عيسائيت پردي قادر وو چي د پخواني رومي سلطنت او گډوډي رومي ټولني لپاره د قوانينو په وضع کولو سره نظام او حدود قائم کړي، چي د هغو په لارښوونه کی حکومت او ټولنه خپل د ژوند لار په هغه کچه عیاره کړي، کوم چي دوی د روحاني اصلاح او وجداني طهارت ضرورت مند ول.

پر دې اساس عيسائيت د روح او وجدان پر طهارت ډيره توجه کوله، چي نتیجه دا شوه چي د انساني ټولني او د هغه د ژوند د واقعاتو سره ئي کوم خاص تعلق او ارتباط برقرار ونشو ساتلای، د عيسائيت د نشوونمو دا لومړنی تاریخي اړخ وو، او دوهم اړخ ئي دا دی چي دوی ته د عيسايي مذهب د احکامو نفاذ ناممکن و برېښیده، دوی ته دا تقریباً ناممکنه وه چي د يوناني عهد د خالص ماده پرستی نه د عيسائيت عهد و خالص روحانيت ته یو په یوه منتقل شي، په دې توگه په خپل واقعاتي ژوند کي هم د نصرانیت پر سختو نظرياتو باندي د دوی عمل کول خورا مشکل وو، چي نصرانیت به لارښوونه کوله چي: "که څوک تاسي پر راسته مخ په خپره ووهي، نو یو ځل بیا خپره ورته ونیسئ" او چي "څوک ستاسي سره د جگړي په دوران کي قميص درنه وباسي نو هغه ته خپل څادر هم ورپرېږدئ" دوی دا احساس کړه چي دین د ژوند لپاره مناسب ندی، نو ځکه هم دوی وویل: دین د الله جل جلاله او بنده تر مابین د تعلق نوم دی، نو څه مشکل نشته چي دوی د کلیسا په سایه کي واوسي، په مقدس هېکل کي د هغه په هواوو باندي خپل ځان مُعطر کړي او د هغه وروسته په ټولنه کي د خپل "وحشي" روایاتو مطابق ژوند وکړي، او د وحشت او ظلم په وخت توره د دوی لپاره فیصله کوونکي وسیله وي، کله چي دوی باتهذیبه شول، بیا عام ټولنیز قانون د دوی حاکمانه طاقت وو، پاتي شو دین، نو هغه د روحاني، زړه او ضمیر په تنهایی کي پاتي وو، یا په مقدس هېکل کي وو، یا د اعتراف پر څوکی¹، او په دې ډول سره د غرب په ژوند کي دین او دنیا د یو بل نه بیگانه شول.

¹ د کاتولیک عيسايي فرقي یوه خاصه اصطلاح ده، يعني د پادري په مخ کي تر پردې او یا جالی چي په کلیسا کي جوړه ده آ خواته په کښېنستلو سره خلک د خپلو گناهونو اعتراف کوي، او خپل گناهونه د پاپ په واسطه بخښي. (ژباړن)

غربي استعمار چي کله پر شرق او اهل شرق باندې حمله وکړه او خپلي منگولي ئې ورباندې ټينگي کړې نو د خپل ځان سره ئې خپل افکار و نظريات، خپله خالصه ايډيالوژي او د خپل د ژوند نظام ئې هم د ځان سره راوړی، او د پروپاگندونو د منظمو ذرائعو د رسوخ و نفوذ په مختلفو لارو (Means of Communications) باندې ئې د هغه د خپرولو هڅې پيل کړې، چي په دې توگه دوی بيمار ذهنونه د خپل ځان په لور مائل کړل، د خواهشاتو لرليد ته ئې تغيير ورکړ، او د خپل سياسي او اقتصادي او کلتوري مصالحو مطابق ئې هغه وچلاوه، د يوې زمانې د تېریدلو وروسته په شرق کي يو نوی نسل را پيدا شو، چي پر دغو نظرياتو ئې پوره ايمان درلوده او د هغه د تطبيق کولو هڅې ئې کولې، خو که چيري څوک په دغه باب د دوی مخالفت وکړي يا د دوی د مطمئن کولو هڅه وکړي نو دوی د دغو نظرياتو په حمايت او مدافعت کي مخ ته وي.

اوس موږ د خپلي اصلي موضوع يعني د اسلام نه په بحث کولو سره د دې د ليدلو هڅه کوو چي د سياست سره ئې څه اړيکه شته؟ او د اسلام د ځينو احکامو او قوانينو نه بحث کوو تر څو دا واضحه شي چي د خلکو ژوند، د هغوی ټولنه، د ژوند عام مسائل چي بالخصوص په سياسي مسائلو پوري متعلق دي.

د اسلام په کتاب او ابدي لارښود(قانون) کي راغلي دي چي:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِی الْأَرْضِ خَلِیْفَةًۭ

ژباړه: او [اې پېغمبره (ص)] د هغه وخت يادونه وکړه چي کله ستا رب پرېستو ته ويلي وه: "زه په ځمکه کښي د يو خليفه پيدا کوونکی يم. (سُورَةُ الْبَقَرَةِ : 30۹)

الله تعالی جل جلاله د آدم عليه السلام او د هغه اولاد يعني ټول انسانان پر ځمکه خپل ځای ناستي و ټاکل، مطلب دا چي هغوی ئې پر ځمکه آباد کړل، پر کایناتو ئې هغوی ته د تسلط حقوق ورکړ، تر څو د خپل رب د اوامرو او نواهیو په حدودو کي په اوسېدو سره د دنیا د نعمتونو نه گټه اوچته کړي، "په نړۍ کي د انسان خلافت" په دوه ډوله دی:

"عمومي خلافت" او "خصوصي خلافت"

عمومي خلافت: ټولو انسانانو ته د ځمکې د آبادولو او پر هغه د قابض پاتې کېدلو له اعتباره حاصل دی:

هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِّنَ الْأَرْضِ وَأَسْتَغْمِرَكُمْ فِيهَا

ژباړه: هماغه ذات دی چې تاسې یې له ځمکې څخه پیدا کړي یاست او دلته یې تاسې مېشته کړي یاست. (سُورَةُ هُود : 61)

دا جانشیني د آدم علیه السلام لپاره وه، او د ده وروسته د ده د ټول اهل لپاره چې دوی ټول د هغې (ځمکې) د آبادولو وارثین دي.

خصوصي خلافت: خلافت د حکومت نوم دی، چې پر دوه ډوله دی، د "حکومتونو خلافت" او د "افرادو خلافت". د حکومت خلافت د خپلو کوچنیو اقسامو له مخې یو انعام دی، چې الله جل جلاله ته څوک محبوب وي ورباندې نازوي ئې؛

وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ.

ژباړه: او موږ دا اراده درلودله چې پر هغو خلکو چې په ځمکه کېني ذلیل ګرځول شوي ول مهرباني وکړو، رهبران ئې وګرځوو او هماغوي وارثان وګرځوو. (سُورَةُ الْقَصَص : 5)

یو بل مبارک آیت دی:

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا ۖ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ.

ژباړه: او کله چې هغوی صبر وکړ او زموږ په ایتونو باندې یې باور وکړ، نو په هغو کښې مو داسې لارښودونکي پیدا کړل، چې زموږ په امر یې لار ښوونه کوله. (سُورَةُ السَّجْدَةِ : 24)

لوستونکي ئې گوري چې موږ دلته کوم آیتونه وړاندې کړل، د هغوی نه په ډیر صراحت سره دا نه لازمیري چې د قرآن مطابق حکومت کول واجب دي، نو موږ د دوی مخي ته داسې آیتونه هم وړاندې کولای شو چې د هغه نه دا خبره ثابتیري چې د الهی کتاب مطابق حکومت جوړول پر موږ بالکل فرض دي، چې په هیڅ صورت هغه صرف نظر نشو گرځولای، او نه هم زموږ لپاره دا مناسب دي چې د هغه د عدم نفاذ لپاره د حالاتو او بې وسی عذر وړاندې کړو، ځکه دغه حالات خپله زموږ زېږنده دي، او اصلاح کول او د اصلاح کولو ممکنې هڅې ئې راباندې واجب دي، دا قرآني آیتونه په لاندې ډول دي چې هر سړی په ډیره آسانی سره د هغوی مفهوم درک کولای شي:

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ ۖ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ ۚ

ژباړه: او [ای محمده (ص)!] موږ تا ته دا کتاب درلیرلی چې په حقه راغلی دی؛ او له کتاب څخه چې څه دده په وړاندې موجود دي د هغو رښتیني کوونکی او د هغو ساتونکی او محافظ دی. نو له دې کبله ته د خدای له نازل کړي قانون سره سمې د خلکو چاري فېصله کړه. او کوم حق چې تا ته راغلی دی، له هغه څخه په مخ اړولو سره د هغو د غوښتنو پیروي مه کوه.

وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۚ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يُرِيدُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ ۚ وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ۖ أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ.

ژباړه: نو [اي محمده (ص)!] ته د الله له نازل کړي قانون سره سمه ددې خلکو د چارو فېصله وکړه، او د هغو د خواهشاتو پېروي مه کوه. پام کوه چې دا خلک تا په فتنه کېني وانه چوي، يوه ذره قدرې دي هم له هغه هدايت څخه وا نه روي چې خدای تا ته درلېرلی دی. نو که دوی مخ ورڅخه واړوي، نو وپوهېږه چې الله د دوی د ځينو گناهونو په مجازات کېني، په غم کېني د دوی د اخته کولو اراده کړېده. او دا حقيقت دی چې له دې خلکو څخه زياتره فاسقان دي. (که دوی د خدای له قانون څخه مخ اړوي) نو ايا بيا د جاهليت فېصله غواړي؟ په داسي حال کېني کوم خلک چې پر الله باور لري، د هغو په نزد له الله څخه بل غوره فېصله کوونکی هيڅ نشته.

وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

ژباړه: کوم خلک چې د الله له نازل کړي قانون سره سمې فېصلې ونه کړي، هماغوی کافران دي.

وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

ژباړه: او کوم خلک چې د الله له نازل کړي قانون سره سمه فېصله ونه کړي، هماغوی ظالمان دي.

وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

ژباړه: او کوم خلک چې د الله له نازل کړي قانون سره سمه فېصله ونه کړي، هماغوی فاسقان دي.

دغه صاف او واضح آيتونه دي چې د الهی کتاب مطابق د سلطنت کولو د فرضيت د ناقابل انکار دلائلو حيثيت لري، هغه شخص ددې په خلاف د څه ويلو جسارت کولی شي چې کفر، ظلم، فسق، د الله او رسول الله صلى الله عليه وسلم مخالفت او د هغه د دين سره ئې لاتعلقی

ته ملا تړلې وي، د داسي کس په اړه يوازې دومره ويلای شو چې هغه د هدايت او توفيق نه محروم دی.

په دغو څو کرښو کې مو پر ياده موضوع باندې ځکه رڼا واچوله چې حکومت او سياست د دين د وجاييو نه دي، اوس د دې پاک دين د اوامرو او نواهيو نه بحث کوو، تر څو موږ وگورو چې د انسانانو د ژوند سره څومره تعلق لري، او آيا رښتيا هم دين يوازې د الله جل جلاله او بنده تر مابين د خپلمنځي تعلق او ارتباط نوم دی؟ د دين واضح نصوص دغه دوهم خيال (دين د الله جل جلاله او بنده تر منځ د ارتباط شخصي معامله ده چې دا د اوسنيو سيکولرانو عقیده ده. ژباړن/ شاهين) نفي کوي، ځکه د اسلام د اکثرو احکاماتو تنفيذ د افرادو د دائره عمل نه وتلی دی، يوازې حکومتونه هغه نافذولی شي، دا خبره د دې حقيقت د ثبوت لپاره کافي ده چې حکومت د اسلام فطرت او د هغه طبعي غوښتنه ده، او اسلام په يو وخت کې هم دين دی هم سلطنت، اسلام ډېرو کړنو ته د جرائمو په سترگه گوري او د هغوی ارتکاب ناقابل سزا فعل، د دغو جرائمو لپاره ئې حدود او سزاوي ټاکلي دي، د همدې جرائمو له جملې نه يو عمداً قتل (Permediated Killing) دی، چې سزا ئې قصاص ده:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى ۖ

ژباړه: اي مؤمنانو! ستاسې لپاره د قتل په دعوو کېبې د قصاص حکم ليکل شوي دي. (سُورَةُ الْبَقَرَةِ : ۱۷۸)

غلا ده چې سزا ئې د لاس پرې کول (کاتول) دي:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا.

ژباړه: او غل، که نر وي که ښځه، د دواړو لاسونه پرېکړئ، (سُورَةُ الْمَائِدَةِ : ۳۸)

اتهام(تُهْمَت/تور لگول) دي چي سزا ئي په درو وهل دي:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَنِينَ جُلْدَةً

ژباړه: او څوك چي په پاك لمنو بنځو باندي تور ولگوي، بيا څلور شاهدان تېر نه كړي، هغوى اتيا درى ووهي. (سُورَةُ النُّور : ٤)

په دې كې د كوم اختلاف گنجائش نشته چي دغه ټول افعال ناجائز دي، او انسان د جرمونو په سترگه ورته گوري، خو بيا سزا ورته ټاكل دا ټول په سلطنت او حكومت پوري مربوط اوامر دي، كه اسلام د مذهب او حكومت مجموعه نه وای نو كله به ئي هم دا انداز نه غوره كولاى.

همدا دليل دى چي حسن البناء رحمه الله د اسلامي انجمنونو او نهضتونو د قوانينو د دې مادې سره سخت مخالف پاتي شو چي د اساسي قانون د پيل ماده به ئي هم وه يعني: "دا گوند/انجمن به د سياسي مسائلو سره تعلق نه ساتي" او ده به ويل چي: "اسلام عقیده هم ده، عبادت هم، وطن هم دى، قوميت هم، سياست هم دى، قوت هم، ثقافت هم دى، قانون هم، د اسلام د حكم مطابق د مسلمان نه غوښتنه ده چي هغه د خپل قوم مسائلو ته جدي پاملرنه او توجه وكړي، څوك چي د مسلمانانو د مسائلو فكر نه كوي هغه د دوى څخه ندي، او زه په صراحت سره دا وایم چي كامل مسلمان به هم هغه وي چي يو باخبر سياست پوه(سياسي) وي او د اسلامي امت پر مسائلو ژور نظر ولري، د دې لپاره فكر مند یم بلکي دردمند ئي یم، پر هر اسلامي گوند باندي واجب ده چي د هغه د پروگرامونو سرفهرست موضوع بايد د اسلامي امت پر سياسي مسائلو توجه وي، د دې پرته په بل صورت كې به دا گوند خپله د اسلام پوهني محتاج وي¹."

¹"زموږ دعوت په نوي پړاو كى" د حسن البناء مرحوم نه؛ ص: ۱۳ ... دا هم هغه فكر دى چي د اوسني عصر ستر مفكر مولانا سيد ابوالحسن على ندوي رحمه الله د تصانيفو او اعمالو نه واضح شوي او د مولانا مودودي مرحوم د فكر و دعوت امتيازات پاتي شوي.(ژباړن)

پر یو وخت د اسلام د دین او سیاست اوسېدلو په اړه واضح او څرگند نص دا دی چې د مشرانو د انتخاب او عامو منصبونو په ډکولو کې د هغه طریقه ډیره حقیقت خوښوونکې ده، یعنې د هغه په نزد د انتخاب او غوراوي اساس یوازې پر قابلیت او د ذمه داری پر احساس او د منصب د غوښتنو د سرته رسولو په صلاحیت کې دی، او د دې علاوه به کوم شي ته اهمیت نه ورکوي، په دې اړه چې اسلام کوم احکامات وړاندې کړي دي هغه په هیڅه توګه له دې کم ندي کوم ته چې یو دنیاوي نظام د دنیا او د هغه د معاملاتو لپاره وړاندې کولای شي.

لکه څرنګه چې په اسلام کې د هر منصب لپاره همغه کس غوره کېدای شي چې ډیر موزون(غوره) کس وي، یو ډیر امانت دار او بل ډیر طاقتور او زړه وړ شخص که څه هم په هغه کې کومه وړوکې خرابي هم وي خو پر کمزور او بې همته سړي دي ترجیح ورکول شي، که څه کمزور شخص زیات امانت دار وي.

د امام احمد بن حنبل رحمه الله نه ئې وپوښتل: که په یوه جګړه کې دوه مشران وي، یو طاقت وړ خو بدکردار، او بل نیک خو کمزور، د چا په مشرۍ کې باید جګړه وشي؟ ده وفرمایل: د بدکردار طاقتور قوت د مسلمانانو لپاره ګټور دی، او د هغه بدکرداري د هغه د خپل ځان لپاره تاواني، او د نیک او کمزور سړي نیکی د ځان لپاره ده، او د ده کمزوري مسلمانانو ته تاواني ده، نو ځکه هم باید د بدکردار سپه سالار تر قیادت لاندې جګړه ترسره شي، د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم مبارک قول دی: "الله تعالی جل جلاله د فاجر کس په ذریعه د دې دین مرسته کوي."

همدا دلیل وو چې د کوم وخت نه چې حضرت خالد بن ولید رضی الله عنه اسلام راوړی وو حضور صلی الله علیه وسلم به هغه ته د جګړې پر وخت د سپه سالاری منصب ورکاوه، که څه هم کله کله به ئې داسې خبرې وکړې چې حضور صلی الله علیه وسلم به نه خوښولي، حتی یو ځل حضور صلی الله علیه وسلم لاسونه د آسمان په لور اوچت کړل او د عاء ئې وکړه چې "یا الله! خالد چې څه وکړل زه د هغه نه بریء الذمه یم". واقعاً داسې وه چې یو ځل حضور صلی الله علیه وسلم حضرت خالد رضی الله عنه د جزیمه د قبیلې په لور ولیر، حضرت خالد رضی الله عنه د قبیلې خلک ووژل، د هغوی د مالونو په اړه چې په هیڅه طریقه جائز نه ول ځینې صحابه رضی الله عنهم چې د ده سره ول، د ده پر دې کار باندي د

ناخوښی اظهار او انتقاد وکړ، تر داسي حده چې رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه خلکو ته د هغوی دیت ورکړ، او د هغوی مالونه یې واپس ورکړل، خو د دې باوجود به رسول الله صلی الله علیه وسلم د جگړو د قیادت لپاره خالد رضی الله عنه ته ترجیح ورکوله، ځکه په دې معامله کې هغه تر نورو ډیر اهل وو او څه چې ده وکړل هغه یې په هر صورت د یو تأویل پر اساس وکړل.

حضرت ابوذر غفاري رضي الله عنه په ریښتین ولی او امانت داری کې تر هغه غوره وو، خو د هغه باوجود نبي کریم صلی الله علیه وسلم و فرمایل:

يَا أَبَاذَرٍّ إِنِّي أَرَاكَ ضَعِيفًا وَ إِنِّي أَحِبُّ لِنَفْسِي لَا تَأْمُرَنَّ عَلَى رَأْيَيْنِ وَلَا تَوَلَّيَنَّ مَالَ الْيَتِيمِ. (رواه مسلم)

ای ابوذره! زه تا کمزور وینم او ستا لپاره هغه څه غوره کوم چې د ځان لپاره یې غوره کوم، ته به پر دوو کسانو هم امیر نکړل شي او نه به هم د کوم یتیم د مال سرپرست.

حضور اکرم صلی الله علیه وسلم ابوذر رضی الله عنه د امارت او منصب نه ځکه منع کړ چې د ده له نظره هغه کمزوری وو، که څه هم روایت دی چې: "د ځمکې پورته او د آسمان نه کښته تر ابوذر رضی الله عنه ډیر رښتیا ویونکی بل څوک نشته".¹

شاید اوس به دوی مطمئن شي؛ د چا تنگ نظری او د اسلام په اړه د دوی محدود فهم چې دوی ته دا گمان ورپه برخه کړیدی چې د حکومت، وزارت او پر عامو منصبونو باندي د اسلام د حکومت په سایه کې د نرمو قره قولو خاوندانو، د لانبی لانبی تسبیح ویونکو او د درندو بگړیو خاوندانو او د سترو سترو ډیرو وال قبضه لگولی شي، اوس مناسب ده چې په دې موجوده عصر کې د سلطنت د تشکیل پر عواملو هم ژور بحث وکړو، چې اسلام تر کومه ځایه او تر کومې درجې پورې د دغه ارکانو حامل دی.

یو سیاسي یونټ یا حکومت (State) پر څو عواملو جوړیږي:

(۱) عامه اراده (General Will)

(۲) قانون: چي رياست منظم کړي او په ځينو اصطلاحي تعريفونو کي قانون (Constitution)

(۳) نافذ قوت يا په ځينو اصطلاحاتو کي حکومتي واک (Governmental Authority)

(۴) د رائج نظام سره وفاداري (Loyalty)

اوس موږ څلور واړو عواملو ته د اسلام په رڼا کي په تفصيل سره گورو:

(۱) عامه اراده:

اسلام پر دغه اړخ خاصه توجه ساتي، هغه داسي ټول ذرائع د يو بل سره نښلوي چي د هغوی په ذريعه امت د اجتماعي ارادې او په يوې رأيي سره خپل ټول اوامر سرته ورسوي، دغه اړخ د مختلفو لارو نه په ټولو معاملاتو کي د امت د وحدت هڅه کړېده، استاد حسن البناء رحمه الله فرمايي: "تر کومه ځايه چي د امت د وحدت تعلق دی، حنيف اسلام ئي فرض او د اسلامي ټولني يو بنيادي جزء گرځوي، چي په هغه کي په هيڅ صورت تساهل او سستي نه زغمي، هغه اتحاد د ايمان لپاره لازم بولي."

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ

ژباړه: مؤمنان خو يو د بل سره وروڼه وي. (سُورَةُ الْحُجَرَاتِ : ۱۰)

په دې توگه اختلاف و افتراق ته د کفر د متراف او هم مفهومه په سترگه گوري:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَطِيعُوا فَرِيقًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كُفْرِينَ

ژباړه: اي مؤمنانو! که تاسي ددې اهل کتابو د يوې ډلې خبره ومنئ، نو دوی به تاسي له ايمان څخه بيرته د کفر لوري ته واړوي. (سُورَةُ آلِ عِمْرَانَ : ۱۰۰)

يعني ستاسي د وحدت وروسته په تاسي کي افتراق پيدا کوي، د رسول الله صلى الله عليه وسلم قول دی:

لَا تَزِجُوا مِنْ بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ وُجُوهَ بَعْضٍ.

زما نه وروسته تاسي بيا مه کافران کيږئ، چي د يو بل سره لاس و گرېوان شئ.

په دې توگه حضور صلى الله عليه وسلم د اختلاف و افتراق تعبير د کفر په لفظ سره کړيدی، او تاسي گورئ چي اسلام د داسي ټولو اختلافاتو د دروازو د تړلو هڅه کړېده چي د اجتماعي ارادې په وجود کي خنډ جوړ کړي، او دا ډول ټول اختلافات ئي معصيت او د دين نه د وتلو يوه لار او طريقه بللي ده، د دې پرته د نړۍ د خرابولو يو ستر سبب او علت هم دادی.

مصري حکومت ته د دې آخری انقلابي تحریک نه مخکي کله هم د ترقی او کمال د دې اساسي شرط يعني اجتماعي ارادې نه د گټي پورته کولو فرصت په لاس نه وو ورغلی، او دا هرڅه د داسي گوندونو په واسطه وشول چي خپل ځانونو ته ئي د سياسي گوندونو نومونه ورکول چي د هغوی ټولو فکر دا وو چي د حق و باطل، په هره طريقه چي ممکن وي د خپل ځان(گوند د گټي) لپاره عامه رایه او لاره هواره کړي، د وطن مفاد او گټه د دوهم پړاو خبره ده، او شايد همدا دليل وو چي تر هر څه مخکي اخوان د دغسي گوندونو د لغوه کولو غوښتنه وکړه، استاد حسن البنا په خپل کتاب "زموږ مشکلات د اسلام په رڼا کي" کي ليکي: "موږ نه پوهېږو دغه گوندونه چي ځانونو ته د سياسي گوندونو نوم ورکوي، پر دغه ساده زړي، مجاهد، صابر او شريف ملت د څه شي تحميلول غواړي؟ معامله ډيره مهمه ده، ډيرو مصلحتينو دا هڅه وکړه چي په دغو نازکو حالاتو کي چي هيواد مو اوس ورنه تيريزي، د يو وختي اتحاد په پيدا کولو بريالی شي، خو دوی مأيوس و ناکام پاتي شول، او اوس معامله په داسي ډول(نيمه حل) نشي زغملای، د نن نه وروسته د دې پرته بله چاره نشته چي دغه ټول

گوندونه دي منحل کړل شي، او د امت ټول قوتونه دي په يو داسي تنظيم کي ضم کړای شي چي د دوی د بشپړي آزادۍ لپاره هڅي وکړي".

(۲) اساسي قانون/دستور:

دستور د هغو قوانينو مأخذ وي چي يو رياست ضرورت ورته لري، اسلام په خپل قانوني مأخذ کي ډير ممتاز دی، هغه په خپل مجموعي حيثيت کي د ژوند لپاره د هر ډول ضروري قوانينو يوه کامل ترينه منبع ده، د اسلامي قانون جوړوني مأخذونه څلور دي:

(۱) کتاب (۲) سنت (۳) اجماع (۴) قياس

(۱) کتاب: يعني قرآن حکيم خپل د ټولو اوامرو او نواهيو سره که ئي هدف په واضح او څرگند اسلوب باندې بنيي، او که اشارتاً، که په دليل سره او که په اقتضاء سره.

(۲) سنت: هر هغه حديث چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه ثابت دی، چي کوم مبهم حکم واضح کوي، يا د کومي مجملې مسئلې تفصيل بيان کړي يا د هغه د تفصيلاتو رهنمايي وکړي چي په هغه اړه قرآن سکوت غوره کړی، د دې شرط سره چي دغه احاديث د قرآن د روح سره متفق وي او د پوخ او بصيرت بڼونکي عقل لپاره د منلو وړ وي، تر څو داسي موضوع او غلط احاديث سره بېل شي.

(۳) اجماع: دا د اهل حل و عقد او د معتمد عليه مسلمانو او مجتهدينو د اکثريت د دنيا يا د دين په کومه معامله کي د رأيي د اتفاق نوم دی، چي د هغه وروسته هغه رايه د شرعي قانون حيثيت غوره کوي، د دې اطاعت او پر هغه باندي عمل شرعاً فرض گرځي.

(۴) قياس: د کومي جزئي مسئلې پر اصل باندي د اېښودلو نوم دی، او د دې نه په هغو مسائلو کي کار اخيستل کيږي چي د هغوی په اړه کوم نص(قطعي حکم) وارد شوی نه وي،

نو پر داسي موقع باندې ضروري ده چې انسان د کتاب و سنت په لارښوونه کي خپل عقل په کار واچوي، او کوم کسان چې هم رامنځ ته کيږي، هغه د قانون جوړونه د مقصد او اوامرو او نواهيو د علت په رڼا کي قياس کړي: ¹(¹"دا دی اسلام" (عربي) د عبدالقادر عمادي نه ص ۹۹).

نو ځکه هم اسلام له دې اړخه په خپل دستور او قانوني مصادرو کي د چا محتاج ندی، پر دغه قانون باندې په اوسنۍ زمانه کي په مثالي ډول سره یو حکومت تشکیلېدای شي.

(۳) نافذ قوت یا حکومت:

دې لوري ته هم اسلام ډیره پاملرنه کړې ده، او دا ئې د دین د مهم ترینو واجباتو نه ګرځولی دی، امام ابن تیمیه رحمه الله فرمایي: "په دې پوهیدل ضروري دي چې حکومت د دین د مهم ترینو واجباتو نه دی، بلکې دین د دې پرته قائمېدلای نشي، ځکه د انسانانو مفاد او ګټه په همدې صورت کي ممکن ده، ځکه دوی باید د حاجت او ضرورت پر اساس سره یو ځای وي او پر داسي مجموعي او ټولني باندې باید د دوی کوم مشر وي، حتی چې د نبی کریم صلی الله علیه وسلم ارشاد مبارک دی: "درې کسان که په سفر روان شي، نو په خپلو کي دي یو امیر(مشر) وګرځوي، نو حضور صلی الله علیه وسلم چې په یو وړوکي هنګامي سفري اجتماع کي هم د امیر مقرر کول ضروري بللي دي، چې هدف ئې د اجتماع په ټولو صورتونو کي دې لوري ته راګرځول دي، او ځکه هم(حکومت) ضروري دی چې، الله جل جلاله امر بالمعروف او نهی عن المنکر واجب ګرځولی دی، او دا قوت د اقتدار پرته په بشپړه توګه ناممکن دی، ځیني نور احکام چې الله جل جلاله واجب کړيدي مثلاً جهاد، عدل، حج اداء کول¹، د جمعي او اخترونو لمونځ، د مظلوم مرسته، د حدودو اقامت، دا ټول هم د بشپړ طاقت او هم د منظم سلطنت پرته نشي پوره کېدلای، د دې لپاره روایت شوي چې:

¹لکه څرنګه چې د لمونځ لپاره د اقامت لفظ استعمالیږي، او د هغه لپاره امام ضروري وي همدا صورت د حج دی، د داسي فريضي اداء کول د مسلمانانو د امیر یا د هغه د نائب په نګراني کي بشپړېدای شي.(ژباړن)

السُّلْطَانُ ظِلُّ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ ژباړه: سلطان پر ځمکه د الله جل جلاله سایه ده.

او ویل کیږي چې د ظالم امام(حاکم) تر تسلط لاندې اوسېدل تر هغه یوې شپې غوره دي چې په هغه کې د مسلمانانو کوم حاکم نه وي.

زه غواړم پر دې موقع دا وضاحت وکړم چې د "سلطان ظل الله فی الارض" مطلب دا ندی چې اسلام د ملوکو او سلاطینو لپاره دغه مطلق فراست او سیادت تسلیموي، چې په منځني عصرونو کې ئې د "حق الهی" په نوم سره یاداوې، بلکې د دې برعکس اسلام د "جمهور سلطاني" نظریه لري، د سلطان د ظل الله فی الارض مطلب د دې پرته بل څه نده چې ځمکه او آسمانونه، دین او ژوند، او په حکومت او عقیده کې خپلمنځي ربط و تعلق پیدا کړل شي، په ټولو اعمالو کې اخلاص یو قسم عبادت و شمېرل شي، چې د یادو ټولو کړنو په سر کې به حکومت وي، او د دې اخلاص فی العمل په ذریعه د خدای جل جلاله تقرب حاصل کړای شي، په اسلام کې حکومت یا خلافت د بیعت نوم دی، حاکم د الله جل جلاله او رعیت په مخکې مسئول دی، هغه د دوی کار کوونکی او خادم دی، د رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد مبارک دی:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَ كُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ.

مفهوم: په تاسې کې هر یو راعي دی او د خپل رعیت په اړه مسئول دی.

حضرت ابوبکر رضی الله عنه چې کله د خلافت دروند بار پر اوږو واخلي نو وفرمایي: "ای خلکو! ما به د خپل اهل و عیال لپاره کار کاوه، او د هغوی لپاره به مې روزي پیدا کوله، اوس زما کار (یعني خلافت) ستاسې لپاره دی، تاسې زما لپاره د خپل بیت المال نه څه مقرر کړئ."

ده د دغې طریقې په تعبیر سره د عمراني تړون (Social Contract) بهترینه تشریح او توضیح وکړه، نو د بیعت حقیقت، د امت او حاکم تر منځ د عام مفاد پر حمایت و حفاظت د

يو خپل منځي تړون نه پرته بل څه ندي، که حاکم د حُسن عمل ثبوت ورکړ نو هغه د اجر و ثواب مستحق دی، کله نو بيا د سزا و عتاب مستحق.

د حکومت او حکومتي چارواکو په اړه د اسلام صحيح ځای هم دادی، پاتې شوه دا خبره چې حکومت په څه ډول او کومه طريقه وچليري نو په دې اړه هم اسلام خپل مستقل اصول لري، چې موږ به ئې وروسته وړاندي کړو، خو وروسته، کله چې د "اسلام او حکومتي نظام" پر موضوع بحث کوو.

(۴) د رائج نظام سره وفاداري:

دا د رياست د ارکانو نه يو مهم رکن دی، چې د هغه نه اسلام غافل ندی پاتې شوی، هغه چې په څه ډول سره پر حکامو عدل و انصاف فرض کړیدی په همهغه ډول ئې پر محکومو کسانو د هغوی اطاعت هم فرض گرځولی دی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ ۖ

ژباړه: اې مؤمنانو! د الله، رسول او هغو کسانو اطاعت وکړئ چې ستاسې څخه د امر خاوندان وي، (سُورَةُ النِّسَاءِ : 59)

په دې آيت کي د الله جل جلاله، رسول الله صلى الله عليه وسلم ، او حاکمانو اطاعت پر يو ځای د راغونډولو حقيقت دادی چې د اطاعت نوعيت او حدود بيان کړل شي، ځکه د حاکمانو اطاعت د الله او د هغه د رسول صلى الله عليه وسلم د اطاعت نه مأخوذ شوی، ځکه په اسلام کي د حاکم اطاعت د هغه پر شخصي حيثيت نه بلکي يوازي پر دې بناء دی چې هغه د الله او رسول الله صلى الله عليه وسلم شريعت نافذوي، د دې شريعت د نفاذ لپاره ده ته د اطاعت حق ورپه برخه شوی، که دی د هغه نه منحرف شي نو اطاعت ئې پر خلکو فرض نه پاتې کيږي، بيا د ده د احکامو نافذول ضروري نه وي، د رسول الله صلى الله عليه وسلم قول دی چې:

لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ.

ژباړه: د خالق د معصیت کونکو پر هېڅ مخلوق اطاعت فرض ندی.

د دې مطلب دا ندی چې هر څوک چې غواړي د حاکم په تصرفاتو کې تشکیک پیدا کړي او د نظام خلاف ورزي وکړي، بلکې مطلب دا دی چې ټول خلک د دین د مقاصدو او "حکومت د مقاصدو" یا په نورو ټکو د اسلام د مقاصدو محافظین وي او همدا هغه ټولنیزه بیداري ده چې نن سبا "ملي شعور" او یا په "سیاسي پختگی" باندې تعبیرېږي، نو ځکه هم د برحال حکومت اطاعت پر هر مسلمان د دین د حکم پر اساس واجب دی، نبوي حدیث دی:

اسْمَعُوا وَ اطِيعُوا وَ لَوْ اَمَرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ

حکم ئې ومنئ او اطاعت ئې وکړئ که څه هم کوم حبشي غلام پر تاسې امير وگرځول شي.

خو کوم شی چې موږ په ډیر تاکید سره غواړو درته بیان کړو، هغه دا دی چې په اسلام کې حاکم ته د تقدس او کوم خدایي صفت ورپه برخه شوی ندی، نو د کومو حاکمانو نه چې په اسلامي احکامو کې کومه اشتباه شوې وي د دوی په رعیت کې داسې خلک موندل شوي دي چې د الله او رسول الله صلی الله علیه وسلم د نوم او خدمت اسلام پر جذبه ثابت ولاړ دي، او هغوی د حاکمانو پر غلطیو باندې هغوی راټینګ کړېږي، هغوی ئې د حکومت د واک نه لرې کړېږي او د دوی پر ځای ئې نور دیندار خلک حاکمان کښېښولي دي، چې د دوی د رأی مطابق ډیر حق پرست ول، په اسلام کې هر فرد دیني فرد دی، دین په کومي خاصي ډلې پورې مربوط ندی، دا اصل د حاکمانو په تنفیذ کې ډیر کومکي او معاون ثابت شوي دي.

پر دې اساس په اسلامي حکومت کې د برحاله حکومت سره وفاداري پر کوم ظاهري شکل باندې موقوف شوې نده، بلکې په دین او دیني جذبې او وجدان پورې مربوط ده، حتی که

خپله حاکم هم د دې نظام خلاف ورزي وکړي يا داسي څه وغواړي نو هغه د يوې دقيقې لپاره هم پر خپل منصب باقي نشي پاتې کېدلای، خو کله چې د نظام سره د ده وفاداري، پر هغه پختګی او د هغه د ترقي لپاره په هڅو باندې ثابته شي بيا نو د ده اطاعت فرض دی، بيا نو که چيري هغه کوم حبشي غلام هم وي اطاعت به ئې کيږي، د دې پړاو وروسته د برحال او قائم نظام سره د وفاداري کومه درجه باقي نه پاتې کيږي، او شايد تر اوسه کوم داسي رياست نه وي پاتې شوی چې په هغه کې دي د هغه د نظام سره د وفاداري او د هغه احترام په دې درجه کې وي کوم چې په اسلامي رياست کې ايښودل شوی دی، يا کوم چې خلفای راشدينو او د هغوی د حقيقي پيروانو په زمانه کې ترسره شوی دی.

د دې بيان وروسته څرګنده شوه چې د يو سياسي يونټ يا رياست (State) د تشکيل عوامل چې د سياسي علومو ماهرينو بيان کړيدي، هغه په اسلام کې يوازي دا نه چې پوره پوره موندل کيږي، بلکې هغه ټول د اسلام د شرائطو نه دي او اسلامي جماعت د خپلو مفاداتو او گټو لپاره هغه ټول واجب ګڼي.

شايد اوس به دا خبره صافه شوې وي چې په اسلام کې دين او سياست کوم تعارض او اختلاف نه سره لري، او هغه خلک چې د کوم دليل پرته يوازي د غرب په رانده تقليد کې يا د غير اسلامي افکارو پر نفاذ فشار اچوي داسي کوم بهتان پيدا کوي چې هغه خپل پر خای قطعاً غلط وي.

"حکومت او د هغه ټول ضوابط و قوانین د اسلامي شريعت مطابق کېدل داسي مسئله ده چې په هيڅه توګه د عقيدې نه نشي جلا کېدای، هغه د عقيدې يو جزء دی چې د هغه پرته عقیده نشي تکميل کېدلای، د عقيدې وجود هم د حکومت پر وجود منحصر دی:

وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

ژباړه: کوم خلک چې د الله له نازل کړي قانون سره سمې فېصلې ونه کړي، هماغوی کافران دي. (سُورَةُ الْمَائِدَةِ : ٤٤)

نو کوم سلطنت چي د الهی وحي مطابق حکومت نکوي، هغوی د دې آیت مطابق چي د کوم تأویل گنجائش هم پکي نشته، مطلق کافران دي، او د مجبوری په حالت کي د مسلمان لپاره دا جائز ده چي هغه د کافر حکومت اطاعت وکړي يعني په هغه صورت کي چي دی د دغه حکومت د بدلولو نه عاجز وي، د دې نه دا خبره جوته شوه چي د مسلمان فرد د اسلامي حکومت د جوړولو عزم، د همدې اسلامي عقیدې د تکمیل اراده وي، د خالصي عقیدې پرته هغه بل څه ندی، په دې باب کي اسلامي عقیده د عيسايي يا هندو عقیدې نه په اساسي ډول سره مختلفه ده¹.

ما غوښتل چي د دې موضوع عنوان د "دين او سياست" پر ځای "اسلام او سياست" کړم، ځکه د دين د لفظ چي ما مخکي هم يادونه کړېده، په اذهانو کي ئې يو خاص مفهوم قايم شوی چي هغه يوازي د بنده او الله عزوجل تر منځ د تعلق نوم دی، خو په اسلام کي داسي نده، عبادتي اړخ د اسلام يو مختصر باب دی، نو ځکه هم د اخوان المسلمین دا مضبوطه عقیده ده چي اسلام يوازي يو مذهب ندی، بلکي د ژوند يو بشپړ نظام دی، چي د روحانيت سره سره د سياست، عمرانياتو او اقتصادياتو په ټولو مسائلو او معاملاتو کي شامل دی.

اوس پاتي شوه دا چي په څه ډول او څرنگه دا دين حکومت وکړي، او څرنگه د شريعت د سلطنت او د هغوی تنظيمي امور کنټرول کړي، نو دا به موږ ته د راتلونکي عنوان "اسلام د يو ټولنيز نظام په حيث" بيان کړو.

اسلام د يو ټولنيز نظام په حيث:

په دې کي کوم شک نشته، او هر مُنصِف انسان به زموږ مؤيد وي چي ټول آسماني اديان د خپل ذاتي حيثيت له امله د انساني تهذيب او انساني معيار د اوچتولو انتهايی ترقي خوبونکي اقدامات ول، خو خلک د يهوديت د ماده پرستۍ (چي د روحانيت بقاء ورسره مشکل ده) او د عيسائيت د رهبانيت (چي د ټولني وجود برقرار نشي ورسره پاتېدلای) تر منځ په کشمکش کي راگير دي، تر داسي حده چي د اسلام په راتگ سره په دواړو جهتونو او دواړو عقيدو کي هم آهنگي او اتحاد پيدا کړل شو، او د دوی دواړو د مجموعي نه ئې د دنيا او آخرت د

فلاح. مادي او روح د ژوند يو کامل ترين نظام وړاندي کړ، په دې اړه نبايد کوم تعجب وکړل شي دا ځکه اسلام د ټولو آسماني مذهبو تتمه او پر انسانيت د الهي انعام تکميل دی.

أَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ۚ

ژباړه: نن ما ستاسي دين، ستاسي لپاره بشپړ کړ او خپل نعمت مي پر تاسي پوره کړ. او ستاسي لپاره مي اسلام ستاسي د دين په توگه منظور کړ. (سُورَةُ الْمَائِدَةِ : ۳)

دا همهغه امتياز وو چي د هغه له امله اسلام د آخرت او روحانيت د هدايت د خراغ سره سره د انسانانو د مادي او ارضي حيات، ژوندانه قانون(دستور حيات) هم راوليږل شو. هغه د دوی د ژوند کومه مسئله او کوم اړخ داسي پرېښودل چي په اړه ئې کوم قانون او نظام وړاندي کړی نه وي.

په پيل کي مسلمانانو دغه حقيقت درک کړی وو، نو د دې په تردد کي اسلام د يو مذهبي عقيدې باوجود د ژوند دستور او قانون هم وو، بيا چي څرنگه دوی د نبوي عهد نه لري کيدل په همهغه اندازه ئې د دين قدر او د هغه په ارتباط گرم جوشي هم سره شوه، د نبوت او راشيدينو خلفاوو عهد د اسلامي نظام د عملي تطبيق زمانه وه، د هغه وروسته کرار کرار پر مسلمانو حاکمانو خواهشات او ذاتي اغراض مسلط شول، دوهم لور ته په محکومينو کي غفلت عام شو، او بيا خلکو يو دم وليدل چي د دوی د حاکمانو همدا خواهشات هم د نافذ شريعت او د هغوی د حاکمانو همدا رغبات هم واجب اطاعت قانون دی، پر همدې غلط صورتحال باندي څومره نسلونه وروزل شول، حتی چي مسلمانان يو داسي حالت ته ورسيدل، چي د اسلام سره ئې تر ډيره لري پوري هيڅ اړيکي پاتي نشوې، او د اسلامي نظام د سقوط سره اسلامي سلطنتونه هم يو په بل پسې ونږېدل، د اسلام پخواني دښمنان يو ځل بيا راڅرگند شول، او دوی د اسلام او اسلامي سلطنتونو د محوه کولو دا غوره موقع وليدله، نو ځکه هم تاتاريانو(منگوليان) پر عباسي خلافت او صليبيانو پر عثماني خلافت پرلپسې حملې وکړلې، اسلامي سلطنت ټوټه ټوټه شو، او د عظيمو او سترو فتوحاتو علمبردار سلطنت د کوچنيو او سترو سلطنتونو د حملاتو او فوځونو د لښکر کشيو په نښه شو، هر چا چي غوښتل پر دوی به ئې لاس اوچت کړ، تر داسي اندازې چي د اروپا د ترقی

دور راغی، مشینونو، بهپ او برق غرب ته یو نوی مادې قوت ورکړ او اوس ئې نو د نوي علمي او عملي وسائلو په مرسته په شرق منظمه حمله پیل کړه او بالاخره پر شرق باندي مسلط شول.

غربي استعمار ته چي د صليبي جگړو پر وخت کومي تجربې ورپه برخه شوي وې د هغه وروسته د دوی پوره باور وو چي پر شرق به په بشپړه توگه د قبضي او استعمار لپاره يوازي فوځي ځواک کافي نه وي، نو ځکه ئې هم د نورو وسائلو نه هم گټه اوچته کړه، چي د فهرست په سر کي ئې کلتوري او په خاصه توگه تعليمي وسائل ول، داسي بنکاري چي دا ډير يو منظم پلان وو او ټول غرب ورباندي متفق وو، تر داسي حده چي نېپولين هم غافل نشو تري پاته، پر مصر د حملي په وخت ده د فوځي پلان سره سره تعليمي پلان هم د ځان سره راوړ، په دې ډول سره انگریزانو په مصر کي (ډنلوپ) تعليمي مشاور وټاکه، چا چي په "تعليم و تعلم" کي پر کوم پلان عمل وکړ، د هغوی د بدو آثارو نه تر ننه پوري مور متاثر يو، دغو وسائلو د خلکو پر عقل و فکر ډير ژور اثر واچوی حتی چي په شرق کي د مسلمانانو يو داسي نسل چمتو کړل شو چي د غربي تهذيب و کلتور نه ډير په شدت سره متاثر شوی او د اسلام نه زښته زيات لري شوی وو.

لکه څرنګه چي مور مخکي هم وويل، د دغو خلکو له نظره دين يوازي د خدای او بنده تر مابين د شخصي تعلق او ارتباط نوم دی، د خلکو ژوند او د ټولنې سره د هغه هيڅ تعلق نشته او نه هم د ژوند ټولنيز نظام کېدای شي، جمهوريت، نازيت، کمونيزم او فاشيزم د نظامونو نه کوم يو حاکم کېدای شي، ځکه هغه په عملي بڼه کي په مختلفو رياستونو کي قايم دی، او دا سلطنتونه د کلونو او پېړيو نه پر دغو نظامونو چليري.

خو دا يو تاريخي حقيقت دی چي اسلام د يو ټولنيز نظام په حيث باندي څو سوه کلونه مسلسل د شرق و غرب پر مختلفو هيوادونو قايم وو، هغه يو بشپړ ټولنيز نظام دی، يوازي د طاعت او عبادت دين ندی، هغه انساني فطرت ځان ته مخاطبوي، او د انسان روحاني قوتونه بيداروي، د راسخو عقائدو، شريفو اخلاقو، لوړو افکارو او گټورو اعمالو جذبه پيدا

کوي، د فردي قوتونو، د کورنۍ د ژوند، د امت د طبقاتو او د سلطنت د فرائضو په تنظيمولو، د عامه انساني اړيکو او د ورورۍ محرکاتو ته نشوونمو ورکوي.

د ټولنيز نظام مزاج:

د ټولنيزو نظامونو عام او مقرر اصول دا دي چي داسي نظامونه بايد پر لاندي دريو ارکانو ووېشل شي تر څو هغه د دې مستحق شي چي يو بشپړ ټولنيز نظام وبلل شي.

(۱) په ټولو حالاتو کي د انسانانو خپلمنځي تعلقات تنظيموي.

(۲) د حاکمينو او محکومينو علاقې تنظيموي.

(۳) د رياست يا ټولني د نورو رياستونو يا بهرنيو ټولنو سره ارتباطات تنظيموي.

اوس به موږ په پوره تفصيل سره د دغو ارکانو نه هر يو رکن بيان کړو تر څو په اسلام کي د دوی مقام وموندلای شو.

(۱) د انسانانو د خپلمنځي تعلقاتو تنظيمول:

اسلام د خلکو د آزادۍ او د هغوی د حقوقو ضمانت ورکړی دی، او د هغوی خپل منځي تعلقات ئې تر يو پراخ عنوان لاندي منظم کړيدي، چي په اسلامي فقه کي د "باب المعاملات" په نوم سره يادول کيږي، په دې ډول سره هغه د مسلمانانو او غير مسلمانانو خپل منځي تعلقات استوار کړيدي، د مخالفينو لپاره ئې سزاوي ټاکلي دي، او د عامه مفاداتو او گټو د ساتلو هڅه ئې کړېده، او د اهل وطن تر مابين ئې د "خپل منځي ټولنيز کفالت" ضرورت اعلان کړیدی، لاندي به دا ټول په تفصيل سره درته وړاندي شي، اولاً د عامي آزادۍ ضمانت:

۱ شخصي آزادي: اسلامي شريعت د بني نوع انسان د شخصي آزادي ضمانت ورکړيدی، او چي په دې اړه ئې د څومره توسيع او پراخۍ نه کار اخيستی دی د هغه په اړه نوي قانون جوړوونکي تصور هم نشي کولای، حضرت عمر رضی الله عنه خپل يو "والي" ته ليکلي وو: "تا د کوم وخت نه د خلکو غلامی ته جواز ورکړيدی، پداسي حال کي چي د دوی مېندو دوی آزاد زېږولي دي."

۲ د فکر آزادي: د الله جل جلاله حکم دی:

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ۚ

ژباړه: دوی ته ووايه: "په ځمکه کښي وگرځئ او وگورئ چي الله د هستوني پيل په څه ډول کړيدی، (سُورَةُ الْعَنْكَبُوت : ۲۰)

د حضور اکرم صلی الله عليه وسلم د دې مبارک ارشاد: (د الله جل جلاله په ذات کي غور مه کوئ چي غلط به شی، د الله په مخلوق کي غور و فکر وکړئ.) نه پرته بل هيڅ شی د دغي مُطلقې آزادي حد بندي نشي کولای، د حضور اقدس صلی الله عليه وسلم د فرمان منشأ د الحاد نه خوندي کول او په امان کي ساتل دي.

۳ د تقرير آزادي: اوسنئ د بيان د آزادي قوانين، د تقرير آزادي، د تحرير آزادي او تنفيذ آزادي په نومونو چي د کومو تعبير کوي دا ټول د هغو مجموعه ده، الله تعالی جل جلاله موږ ته حکم راکړی دی چي د حق اظهار وکړئ، په مباحثو او مجالسو کي نرمي او دلائل مراعات کړئ، او په بشپړ موعظت حسنه سره د خپلو عقائدو په لور دعوت ورکړئ، د ظلم په مخکي سر مه ټيټوئ، پر بدو معاملاتو او د حق پر پټوونکو باندي غلي مه پاتي کيږئ، او په دغو ټولو حالاتو کي مه د دروغو نه گټه اخلئ او مه هم د بهتان تراشی نه او مه هم د خدای جل جلاله د نافرمانی مرتکب کيږئ، حضرت ابوبکر صديق رضی الله عنه چي د خلافت د واک په وخت کومه لومړنی خطبه ولوسته په هغه کي ئې وفرمايل: "تر کوم وخت پوري چي زه د الله اطاعت کوم تاسي زما اطاعت کوئ". او دوهم خليفه حضرت عمر

فاروق په خطبه کي وفرمايل: "په تاسي کي چي څوک هم په ما کي کج روي(دلاري او مسير بدلون) وويني د هغه د اصلاح کولو هڅه دي وکړي"، په حاضرينو کي يو ناست کس وويل: "په الله قسم! که مو په تا کي د خپل تگلاري نه انحراف او يا بدلون وليدی نو د توري په څوکه به ئي سيده کړو". فاروق اعظم پر دې ځواب د الله شکر اداء کړ چي هغه په اسلامي امت کي داسي خلک پيدا کړيدي چي دده کجروي د توري په زور سيده کولای شي، همده يو ځل په تقرير کولو سره خلک وهڅول چي د مهر په مقدار کي کمي وکړي چي په دې حال کي د مسجد د يو کونج نه يوې بوډۍ وويل: "ای عمره! دا صحيح نده، الله موږ ته ډيره طلاء راکوي او ته يوازي يو څو اشرفی راکول غواړي". حضرت عمر رضی الله عنه نه د دې بنځي پر داسي تونده لهجه په غصه شو او نه هم ورباندي خفه، بلکي وئې فرمايل: "مېرمن پر حق ده او د عمر نه غلطې وشوه". د ده په اړه يوه بله واقعه هم ده چي يو ځل په مدينه طيبه کي روان وو، يوې بوډۍ بنځي راوگرځوی، او څه هدايات ئي ورکړل، چي څه ئي په گمان کي صحيح وو ده ته ئي وويل او د رعيت سره ئي د ښه سلوک سپارښتنه ورته وکړه، د دې ټولو خبرو د اورېدلو په وخت نه عمر رضی الله عنه خفه شو او نه هم د هغې په انتقاد ناراحت شو.

۴ د عمل آزادي: او په دې کي هغه ټول اوامر په ډير وسعت سره شامل دي کوم چي د انسانانو په وضع شويو قوانينو کي دي يعني:

الف: د اجتماع آزادي: نبي کریم صلی الله عليه وسلم د خلکو د اجازې پرته د هغوی د مجالسو د خبرو د اورېدلو نه منع کړېده، او په همدې ډول سره د دوو خلکو تر منځ د هغوی د اجازې پرته د ناستي نه هم رامنع کړي.

ب: د مکان آزادي: په اسلام کي په خاصه توگه سره د هغه ساتنه شوې ده.

د الله قول دی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا

ژباړه: اې مؤمنانو! له خپلو کورونو څخه پرته نورو کورونو ته تر هغه پوري مه ننوځئ چې اجازه تر لاسه نه کړئ (سُورَةُ النُّور : ۲۷)

وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ اَرْجِعُوا فَاَرْجِعُوا^{۱۷}

ژباړه: او که تاسي ته وويل شي چې بېرته وگرځئ، نو بېرته لاړ شئ. (سُورَةُ النُّور : ۲۸)

رسول الله صلى الله عليه وسلم د کړکيانو نه همسايه گانو ته د کتلو نه منع کړېده؛ فرمايي:

مَنْ نَظَرَ إِلَى كُوَّةِ جَارِهِ فَإِنَّمَا يَنْظُرُ فِي النَّارِ

مفهوم: څوک چې د خپل همسايه تر کلکین (کړکۍ) ورگوري هغه جهنم ته گوري.

مَنْ تَتَّبَعَ عَوْرَاتِ النَّاسِ تَتَّبِعُ اللَّهُ عَوْرَتَهُ فَفُضِّحَتْهُ فِي عُرِّ دَارِهِ.

مفهوم: چا چې د خلکو پټ اسرار څرگند کړه، الله عزوجل د ده اسرار لوڅوي، او بيا هغه عيني په خپل کور کې رسوا کوي.

ج: د جامو آزادي: د جامو لپاره اسلام انتهايي حدود ټاکلي دي، تر څو د فتنې اندېښنه پاتې نشي، نارینه د ستر غليظه د حفاظت په کولو سره چې هر څه غواړي اغوستی ئې شي، اسلام د نارینه لپاره په جامو کې عیش پسندي، لکه د وربښمو اغوستل، د طلاء گوتمۍ په گوته کول نه خوښوي، د ميرمنو لپاره دا دواړه ناجائز ندي، هغه هم د دې شرط سره چې په هر صورت کې به ئې جامې ستر پوتوونکي وي، شفافي او نازکي نه وي، او نه به هم د بدن ساخت ښکاره کوي، او د هغه وروسته چې هر څه اغوندي پاک نشته، که جامې دومره نرۍ وي چې بدن تري ښکاري يا تنگي وي چې د ښځې د بدن اعضا پکې ښکاري نو هغه د ستر پوتوونکي نه بلل کيږي، او حرام دي.

د: د سفر آزادي: هجرت و سياحت د دواړو خبرو اسلام حکم کوي:

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ^ط

ژباړه: هغه ذات چې ستاسي لپاره يې ځمکه پسته هواره او تابع کړېده، د هغې پر سینه باندي گرځئ او د خدای روزي خورئ، (سُورَةُ الْمُلْكِ : ۱۵)

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ

دوی ته ووايه: "په ځمکه کښي وگرځئ (سُورَةُ الْعَنْكَبُوت : ۲۰)

قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ^ح قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا^ط

ژباړه: هغوی ځواب ورکړ چې: موږ په ځمکه کښي کمزوري او مجبور وو. پرېستو وويل: ايا د خدای ځمکه پراخه نه وه چې تاسي په هغې کښي هجرت کړی وای؟ (سُورَةُ النَّسَاء : ۹۷)

ه: د عقیدې آزادي: اسلام موږ ته حکم کړیدی چې د نورو مذاهبو خلک د هغوی پر خپل حالت پرېږدو، او د "جزيې" په بدل کي د هغوی د ساتني ضمانت ورکړو چې خپل عبادات او مذهبي شعائر په آزادی سره برحال وساتي، دا ممکن ده چې د دوی ځای هغو محصولاتو ته ورکول شي کوم چې د نورو مذاهبو خلک ئې د اهل وطن د حکومت خزانې ته اداء کوي، اسلام تر دې ځايه حکم کړیدی چې په ټولنيزو اقتصادي معاملاتو کي د دوی آزادي ومنو، او پر هغوی د همدوی "تعزیرات" نافذ کړو، چې په حقوق العباد پوري مربوط دي، او کوم حقوق چې په الله پوري مربوط دي د هغو فیصلي د الله په واک کي دي:

وَلَا تُجَدِّلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

ژباړه: او له اهل کتابو سره بحث مه کوي، خو په غوره ډول (سُورَةُ الْعَنْكَبُوتِ : ٤٦)

وَإِنَّا إِلَيَّكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

ژباړه: اوس هرو مرو زموږ او ستاسي څخه يو لوری پر سمه لاره دی؛ يا په ښکاره گمراهۍ کېني لوبډلی دی. (سُورَةُ سَبَا : ٢٤)

بلکي تر داسي حده ئې د عقیدې د آزادۍ احترام ساتلی دی چې مسلمانانو ته ئې حکم کړیدی چې د اور لمانځونکو (آتش پرستانو) سره دي د اهل کتاب په څېر معامله وشي، په يوه حديث کي حضرت علي رضی الله عنه د رسول الله نه روايت کوي چې حضور صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

سُئُوا بِهِمْ سُنَّةَ أَهْلِ الْكِتَابِ

مفهوم: د دوی سره د اهل کتاب په څير عمل وکړئ.

دوهم: د معاملاتو خپلمنځي تنظيم:

يعني هغه احکام چې د خلکو خپل منځي تعلقات تنظيموي او د هغوی په مابین کي روابط قائموي چې بنياد ئې پر عدل و انصاف، محبت او مرستې، عامه گټې، د ظلم و زیادتی او شر څخه پر اجتناب و پرهيز باندی دي د هغه دوه قسمة دي:

الف/ مالي معاملات: يعني خريد و فروش، کرایه داري، اوسېدل، شراکت او نور...

په دغو ټولو اوامرو کي د شریعت قوانین د اوسني عصر د نویو قوانینو مقابله کوي، پرته لدې چې الله جل جلاله حرام کړيدي هغه خو به تر قیامته پوري حرام وي.

ب/ شخصي معاملات: يعني د واده، طلاق، عدت، ميراث او نور...

هغه اسلام په دې ډول منظم کړيدي چي ډير نوي او صناعي قوانين (Positive Laws) د هغه معيار ته نشي ورسيدلای.

په اسلامي ټولنه کي د غير مسلمانانو حيثيت (پوزيشن):

د الله جل جلاله مبارک قول دی:

وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ

او له اهل کتابو سره بحث مه کوئ، خو په غوره ډول پرته له ظالمانو څخه يې، (سُورَةُ الْعَنْكَبُوت : ٤٦)

نو د اسلام کتاب(قرآن) او د هغوی ابدی قانون د مباحثو د طریقو وضاحت کړی دی، او په پوره تأکید سره ئې فرمایلي دي چي هغه دي په "احسنه او بهترينه" طریقه باندي ترسره شي، دا خبره باید په پام کی ونیول شي چي په مناظره کي حالت داسي وي چي د کلام او لهجې توندي او گرمي خپل اوج ته ورسیري، اسلام د دې خبري په اړه دومره وضاحت کړیدی چي مسلمانانو ته ئې د نهی په صیغه سره امر کړیدی او بیا ئې د استثناء لفظ ذکر کړیدی، چي د هغوی نه هدف د حکم تأکید دی، دا هغه اصول دي چي اسلام د مسلمانانو او غیر مسلمانانو تر منځ د تفاهم طریقي ورباندي تنظیم کړي او متعین کړيدي.

او لکه څرنګه چې موږ په پیل کې وویل، د اسلام په "شخصي حقوقو" پورې د مربوطو قوانینو اطلاق نه پر عیسایانو کېږي او نه پر نورو نامسلمانانو، بلکې پر دوی به د دوی د مذاهبو له مخې اطلاق کېږي، موږ ته امر شویدی چې دوی د دوی پر دین پریږدو، او تر کوم وخت پورې چې دوی د خپل کتاب (مذهبي قانون) مطابق پر فیصلو متفق دي موږ د دوی سره څه کار نلرو، خو چې کله دوی خپله پدې هکله زموږ خوا ته راځي بیا به نو موږ د قرآن کریم مطابق د دوی فیصلې کوو.

په مالي معاملاتو یعنې کرایه داري، اوسېدا، او نورو کې چې ترکومه حده ئې ارتباط دی، د عیسایانو سره د هغوی په اړه صریح احکام نشته نو چې د اکثریت د ګټو لاندې کوم څه مناسب وي پر دوی ئې هم پابندي واجبیږي، مسلمان به هغه د دین په حیثیت سره غوره کوي او عیسایان به ئې د قانون په حیثیت باندې، او شاید د مسلمانانو لپاره همدا غوره ده چې دوی دي هغه د دین په حیثیت باندې انتخاب کړي، ځکه دا نظریه دوی (مسلمانان) د هغه د نفاذ په ارتباط د لغزش نه ساتي، او د الله عزوجل نظر به پر ده نگران وي نه حاکم چې هر وخت د حاکم نه تېښته او فرار ممکن وي.

او دا هم ده چې په اسلامي شریعت کې د معاملاتو معیار ډیر اوچت وي، هغه پر بشپړ عدل ولاړ وي، عیسایان دا حق نه لري چې دوی په دې هکله شکایت وکړي چې اسلام ولي سود حرام کړیدی؟ سود خو د دوی په مذهب کې هم حرام دی، عیسایانو تر دیارلس سوه کلونو پورې دا حکم عملي کاوه، تر داسې وخته چې اسلامي قوانین پر دوی باندې د ملي قوانینو په صفت واجب العمل شول.

د دې نه علاوه د فقهانو له لوري اهل کتاب ته د "ذمي" او یا "اهل کتاب" په نومونو سره نسبت کول د دوی لپاره د بشپړ ضمانت اعلان دی، د دې لفظ نه د مردانګۍ جوهر راپاڅول مُراد دي، چې د هغه وروسته یو مسلمان د دوی د حفاظت او حمایت پر ځای د دوی سره د بد عهدۍ او دوکې تصور هم نشي کولای، دا ځکه د اسلام په عام قانون کې دا تر ټولو ستر جرم دی، بلکې د دې برعکس یوازي دا احساس چې دی "اهل ذمه" دی مسلمانان په پوره شدت سره د هغوی پر حفاظت کولو باندې مجبور کوي، تر داسې حده چې د ادنی ظلم و

زیادتی احساس هم ورته ونشي او پدې توگه دي خپل منځي اعتماد ته لاره هواره کړل شي، اړیکي اصلاح کړل شي او ټول د امن و محبت تر سایې لاندې ژوند وکړي.

دریم: تعزیرات

د خلکو د ژوند، آبرو او مال د ساتنې لپاره اسلام سزاوې او تعزیرات ټاکلي دي، چې هدف ئې د جرمونو د ارتکاب نه د خلکو راگرځول دي، لکه د قتل، غلا، لوټ، بغاوت، زنا او تهمت سزاوې یا په نورو الفاظو قصاص او حدود.

صحیح خبره خو داده چې د اسلام نظام پر تعزیراتو قائم ندی، بلکې حقیقتاً د باطن پر پاکوالي، د زړه پر طهارت، د ټولنې پر اصلاح او د جرائمو د منع کولو پر هڅو ولاړ دی، د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم ارشاد دی: "ما کومه داسې نیکې نده پرې ایښې چې تاسې ته مې د هغه په اړه حکم نه وي درکړی او نه مې هم داسې بدې پرې ایښې چې تاسې مې ورځینې منع کړي نه یاست."

اسلام چې کوم دیني تربیت واجب کړیدی هغه د دې خبرې ظامن دی چې څوک ئې پر اصولو تربیه شي هغه به خیر خوښوونکی وي، د خلکو سره د مرستې د هغوی سره د مینې او نیکۍ غوښتونکی به وي، دا تربیه او روزنه په ده کې د تعاون او مرستې روح پوه کوي، او د گناه په لور د میلان نه ئې راگرځوي، مسلمان چې څومره هم په خپلې عقیدې کې پوخ وي د نورو خلکو سره هغومره کم تعصب کوي، د دوی د عقائدو، ځان و مال او آبرو خیال ساتي، د تعزیراتو او سزاوو ضرورت بالکل په پای کې احساس کیږي، تعزیرات د هغو مخصوصو خلکو لپاره وضع شوي چې په موعظت حسنه سره د جرائمو د ارتکاب نه نه پر شا کیږي.

په دغو سزاوو کې چې تر ټولو ستر کوم اعتراض دی هغه د غله د لاس پر کاتولو دی، او د واده شوي زانې پر سنگسار (رجم) دی، اسلام د دې وضاحت کړیدی چې لاس هغه وخت قطع کېدای شي چې هغه د تعلیم، مکان، جامو، د علاج بشپړ مصارف او د پور د اداء کولو پیسې یعنې خلاصه خپل ټول بنیادي حقوق ئې تر لاسه کړي وي، ځکه په اسلام کې د شپږو

کسانو د لاسونو د کاتېدلو نه پرته د نورو ثبوت نشته، سزا داسي ویره اچوونکي ده چي په وجود کي ئې ظلم او زیاتي ممکن نده، تر کومه بریده چي د سزا تعلق دی دا خبره زموږ لپاره کافي ده چي یوه واقعہ هم داسي نده چي د پوره شاهدانو یعنی څلورو کسانو د شاهدۍ پر اساس دي لگول شوي وي¹، چي د هغه لپاره ضروري ده چي دوی دي خپل په سترگو د دغه عمل د ارتکاب په وخت لیدلي وي.

دا تعزیرات حتماً ویره اچوونکي دي، خو یوازي په دې غرض باندي چي خلکو ته د جرم د غیر معمولي بللو احساس ورکول شي، او په دې اړه ډیر منصفانه هم دی چي هغه یوه بشپړه اسلامي ټولنه کي نافذېدلای شي، چي په هغه کي سالمه روزنه، مادي او معنوي او د ټولنیز امن استقرار برابر شي.

د دغو څو حدودو(سزاوو) علاوه چي په قرآن سره ثابتې دي او احادیثو ئې وضاحت کړیدی، په اسلام کي د سزا یو ستر باب د "تعزیراتو" په نوم موجود دی، چي په هغه کي فقهاوو ډیر تحقیقات کړيدي، دا تحقیقات په دومره مناسب ډول سره شوي دي چي د غربي قانون کوم زده کوونکی په حیرت کي اچوي چي مسلمان څرنگه بیا هم د داسي قانون نه بی خبره دی او استفاده نه تري کوي.

څلورم: عامو مصالحو ته پاملرنه او د هغوی ساتنه

۱: قومي مصالح ۲: ټولنیز مصالح ۳: اقتصادي مصالح

¹مدعا دا ده چي داسي سزاوي د مجرمینو په خپل جرم د اعتراف وروسته ورکول شوي دي، نه د بهرنۍ شاهدۍ پر اساس.(ژباړن)

(۱) قومي مصالح پر دريو اقسامو وېشلی شو:

(الف) پر قوميت باندې د افتخار و اعتزاز جذبه:

د ترقی په لور روان قومونه د دې ضرورت احساسوي چې د یو لائق او معزز قوم په صفت باندې خپل په قومیت فخر وکړي، هغه قوم چې خلاند تاریخ او امتیازات ولري، او له امله یې د نویو نسلونو په زړونو او ماغزو کې دا تصور نقش شي او بیا د یې پر عزت و عظمت او حفاظت و ساتنه باندې خپل ځانونه هم قربان کړای شي، لکه څرنګه چې په اسلام کې موږ ته دغه ستر او څرګند حقائق په نظر راځي چې په بل کوم نظام کې کله هم نه موندل کېږي، کوم امت چې پدې پوهیږي چې د هغه د عزت او عظمت تقدس الله تعالی جل جلاله په خپل ازلي علم سره فرمایي او په خپل ابدی کتاب قرآن کې یې ساتلی دی:

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ

ژباړه: اوس په نړۍ کېنې هغه غوره ډله تاسې یاست چې د انسانانو د لارښودنې او اصلاح لپاره منځ ته راوړل شوېده، (سُورَةُ آلِ عِمْرَانَ : ۱۱۰)

وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

ژباړه: پداسې حال کې چې عزت خو د الله، د هغه د پیغمبر او مؤمنانو لپاره دی، (سُورَةُ الْمُنَافِقُونَ : ۸)

داسې امت پر خپل رباني عزت ټوله نړۍ قربانولای شي خو دا هم باید واضح کړل شي چې په اسلام کې د نسلي قومیت په مثل څه نشته، او نه هم پر درواغجن فخر د هغه اساس او بنیاد ولاړ دی، چې ددې په اړه ډیر دولتونه دا افتخار بولي چې دوی تر ټولو غوره دي، بلکې اسلام یو مثالي قومیت دی چې دنیا ته د خیر دعوت ورکوي.

تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ

ژباړه: تاسي د نېکي امر کوي او له بديو منع؛ او پر الله ايمان لري. [سُورَةُ آلِ عِمْرَانَ : (۱۱۰)]

(ب) د فوحي قوت اهتمام:

اسلام د دې اړخ نه هم غافل ندی پاتي شوی، بلکي د حکومتي نظام د ساتني په موخه ئې هغه د فريضي په توگه ياد کړيدی، او په هغه او په لمونځ او په روژه کي کوم فرق نشته، په نړۍ کي هيڅ نظام هم داسي نشته چي پر عسکري او فوحي اړخ دې دومره ټينگار کړی وي، لکه څرنگه چي اسلام کړی دی:

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ

ژباړه: او تاسي تر خپلي وسي وسي ډېر زيات طاقت او تيار زين کړي اسونه، د هغوی د مقابلي لپاره برابر کړئ. تر څو چي په دې وسيله د الله پر دښمنانو، پر خپلو دښمنانو او پر هغو نورو دښمنانو هيبت راولئ، (سُورَةُ الْأَنْفَالِ : ۶۰)

نبوي حديث دی:

عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ السَّبَاحَةَ وَالرَّمَايَةَ وَأَمُرُوهُمْ تَيْبُو عَلَى الْخَيْلِ وَتَيْبَا. (الحديث)

مفهوم: خپلو اولادونو ته لامبو او غشي ویشتل ورزده کړئ، او هغوی ته په مهارت سره په آسونو باندي په ورتوب وهلو سره د کښېنستلو حکم وکړئ.

دقرآن کریم آیتونو د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم په غزواتو او د ده وروسته د خلفای راشدينو په فتوحاتو کي داسي جنگي طريقې پيدا کيږي چي د نويو نظامي سسټمونو مترادف دي، او نن چي د کوم شي زده کړه په فوحي اکېډميو او پوهنتونونو کي ورکوي، دلته د هغه د تشریح موقع نده.

خو اسلام چي د قوت ئي هومره اهميت په گوته كړيدى خو په هر صورت امن ته ترجيح ورکوي، لکه څرنګه چي د قوت د آيتونو سمدستي وروسته الله جل جلاله فرمايي:

وَاِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۖ

ژباړه: او [اي پېغمبره (ص)!] كه دښمن د روغي جوړي خوا ته ميلان ولري، نو ته هم د هغې لپاره تيار اوسه او پر الله توكل وكړه. (سُورَةُ الْأَنْفَالِ : ٦١)

تعليم، صحت عامه (Public Health)، د كردار او اخلاقو جوړښت، جهالت، ناروغي او د رذائلو استيصال، اسلام د دغو ټولو مسائلو نه بحث كړيدى او په هغه پوري مربوط د ټولو مشكلاتو حل ئي وړاندي كړى دى.

(الف) اسلام او علم:

اسلام علم د خپلو فرائضو نه يوه فريضة بولي، د قرآن حميد چي كوم لومړنى آيت نازل شويدى هغه د علم په اړه دى:

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ؛ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ؛ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ؛ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ؛ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

ژباړه: [اي پېغمبره (ص)!] ولوله، د خپل رب په نوم چي هغه (ټول مخلوقات) پېدا كړي؛ د كلکي شوي ويني له يوې ټوټې څخه يې انسان هست كړ؛ ولوله، او ستا رب ډېر مهربان دى؛ چي هغه د قلم په مرسته (انسان ته) علم وښودى؛ انسان ته يې هغه علم وركړ، چي هغه پرې نه پوهېدى. (سُورَةُ الْعَلَقِ : ٥/١)

رسول الله صلى الله عليه وسلم د بدر په جگړي كي د فتحي وروسته د دښمنانو د بنديانو فديه دا كېښوده چي په هغوى كي دي هر يو ۱۰ - لسو مسلمانو ماشومانو ته ليك لوست ور زده

کړي، ددې طريقې نه ئې هدف وو چي د امت نه جهالت ختم کړي، الله جل جلاله عالم او جاهل ندي سره برابر کړي:

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ.

ژباړه: "ايا پوهېدونکي او نه پوهېدونکي يو شانته کېدای شي؟" - نصيحت خو د پوهي خاوندان مني. (سُورَةُ الزُّمَرِ : ٩)

د دين او دنيا په علم کي فرق ندی شوی، بلکي د دواړو په اړه ئې حکم ورکړیدی، او د کایناتو ټول علوم ئې په يوه آيت کي جمع کړيدي او د دې ترغيب ئې ورکړی دی، او دا ئې د ويري لار او د معرفت الهي لار بللې ده:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً

ژباړه: ايا ته نه وينې چي الله له اسمانه اوبه اوروي (سُورَةُ فَاطِرٍ : ٢٧)

په دې حصه کي ئې د آسماني علم او د آسمان و ځمکي د خپل منځي ربط په اړه اشاره کړېده؛ ورپسې فرمايي:

فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا ۚ

ژباړه: او بيا د هغو په وسيله موږ راز راز مېوې راباسو چي مختلف رنگونه يې وي. (سُورَةُ فَاطِرٍ : ٢٧)

د آيت په دې حصه کي د نباتاتو د علم، د هغه د عجائباتو او د هغوی د ترکیب او امتزاج په لور اشاره کوي؛ او فرمايي:

وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَنُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٍ

ژباړه: په غرونو کېنې هم سپینې، سړې او ټکي توري لیکي (لاري) موندل کيږي چې بېلابېل رنگونه یې وي؟ (سُورَةُ فَاطِر : ۲۷)

په دې حصه کې د "طبقات الارض د علم" او د حُکمي د تغیراتو او انقلابونو په لور اشاره شوېده:

وَمِنَ النَّاسِ وَالْدَّوَابِّ وَالْأَنْعَمِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَنُهُ كَذَلِكَ ۝

ژباړه: او په همدې ډول د انسانانو، ځناورو او څارویو رنگونه هم مختلف دي. حقیقت دا دی (سُورَةُ فَاطِر : ۲۸)

د آیت په دې حصه کې د حیواناتو د علم په اړه اشاره شوې ده، چې په هغه کې ئې ټول اقسام، یعنې انسان، د حُکمي حشرات او هر څه شامل دي، بیا اشاره فرمایي:

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ۝

ژباړه: چې د الله د بندګانو څخه یوازې عالمان د هغه څخه وېرېږي. (سُورَةُ فَاطِر : ۲۸)

دا آیت پر دې خبره دلالت کوي چې الله جل جلاله خلکو ته د کایناتو د مطالعې حکم کوي، او ورته هڅوي ئې او څوک چې د دې کایناتو د رموزو او دقانونو نه باخبر دي هغوی د معرفت او خشیت خاوندان بولي، د دې نه به تاسې ته پته ولګیږي چې اسلام څومره د جهل دېنمن دی.

(ب) اسلام او عام صحت:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خلک هڅولي دي چي د خپل جسماني قوت په لور پاملرنه وکړي، چي د هغه نه وروسته دوی د روحاني قوت په اړه فکر کولای شي، نبوي صلى الله عليه وسلم ارشاد دی:

الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ

مفهوم: قوي مسلمان تر کمزوره مسلمان غوره دی.

بل ځای فرمایي:

إِنَّ لَبَدَنِكَ عَلَيْكَ حَقًّا

مفهوم: ستاسي د بدن پر تاسي حق شته.

سرور کائنات صلى الله عليه وسلم خپل امت لره د صحت په اړه ډیر قواعد بیان کړيدي، او په خاص ډول سره د ځان ساتني د صحت په اړه چي د طبي علم لومړنی ضروري جزء دی.

د حضور صلى الله عليه وسلم دا قول دی چي: "مور داسي خلک یو چي د لوړي په حالت کي خوراک کوو، او چي کله خوراک کوو نو ډیر ځانونه نه مروو". او یا د اوبو څښلو په هکله د حضور اکرم صلى الله عليه وسلم احتیاط همداسي دی، حدیث کي راځي:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَعْذِبُ الْمَاءَ.

مفهوم: رسول الله صلى الله عليه وسلم به خوږې اوبه راغوښتلې.

په ولاړو اوبو کي د بولو کولو او يا گندگي اچولو نه حضور صلی الله عليه وسلم منع کړېده، په کوم ښار کي چي به وباء خپره شوې وه د هغه ځای پر اوسېدونکو به ئې د قرنطینه¹ امر (نه به خپله د هغه ځای نه چيري ځي او نه به بل څوک ورته راځي) کاوه.

د ساري ناروغۍ او ناروغانو نه د حضور اکرم صلی الله عليه وسلم تنبيه او د لري کېدلو حکم، د مختلفو جسماني ورزشونو په لور د ده توجه، لکه د غشو ویشتل، لامبو وهل، آس چلول، منډه وهل، او د هغوی په لور د امت هڅول، تر داسي حده چي په حدیث مبارک کي راځي:

مَنْ عَلِمَ الرَّمَى ثُمَّ نَسِيَهُ فَلَيْسَ مِنْئِ

مفهوم: چا چي ویشتل (غشي ویشتل) زده کړه او بیا ئې هېر کړه هغه زما نه ندی.

حضور اکرم صلی الله عليه وسلم د الهي قربت د حصول په نیت د رهبانیت، قطع علائق، جسماني تعذیب او د هغه د بې ساري کمولو نه منع کړې ده، په دغو ټولو اوامرو کي د اعتدال په لور د امت لارښوونه کول، دا ټول پر دې شاهدي وايي چي اسلام د خپل ملت عام صحت ته ډیره توجه او پاملرنه کوي، په ډیر شدت سره د صحت ساتنې پر اصولو د عمل توصیه کوي او د دې سلسلې ټولو گټورو شيانو ته ښه راغلاست وايي، دا هغه طریقه ده چي اسلام پدې طریقه سره د ناروغيو سره مقابله کړېده.

¹کوم کس، ښار يا کښتۍ چي به د وباء ښکار شوه، هغه به تر کومي ټاکلي مودې پوري د خلکو د تلو راتلو نه منع کېدل، دغه علاج به ئې قرنطینه بلۍ. (ژباړن)

(ج) اسلام او اخلاق:

اسلام د اخلاقو په لور ډیره زیاته پاملرنه کړېده، د نفس اصلاح او پاکیزګي د خیر و فلاح اساس بولي، د الله جل جلاله ارشاد مبارک دی:

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا

ژباړه: په رښتیا سره بری هغه چا تر لاسه کړ چې نفس یې پاک کړ. (سُورَةُ الشَّمْسِ : ۹)

د امتونو انقلابي حالت ئې د هغوی د اخلاقو په بدلون او د نفس په اصلاح پوري مربوط بللی دی:

إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ

ژباړه: حقیقت دا دی چې الله د هېڅ قوم حالت نه بدلوي، تر څو پوري چې هغوی خپل اوصاف نه وي بدل کړي. (سُورَةُ الرَّعْدِ : ۱۱)

پر تړون باندي د وفا کولو ټینګار کوي:

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا؛ لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ

ژباړه: له مؤمنانو څخه ځیني داسي شخصیتونه شته چې له الله سره یې کړې ژمنه رښتیا کړې ده: له هغو څخه چا خپل نذر پوره کړ او څوک د وخت راتلو ته انتظار باسي. هغوی پخپله کړنلاره کښي هېڅ تبدیلی را نه وستله. (دا هر څه ددې لپاره وشول) تر څو چې الله صادقانو ته د هغو د صداقت مکافات ورکړي. (سُورَةُ الْأَحْزَابِ : ۲۴/۲۳)

په همدې توگه د اتفاق، صبر، قرباني، برداشت او هڅو لارښوونه کوي:

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْئُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ؛ وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

ژباړه: ځکه چې داسې به هيڅکله نه وي چې هغوی د الله په کار کېني د لوري، تندي او بدني تکليف څه کړ او وگالي او د حق د منکرانو چې کومه لاره بده ايسي هغوی پرې کوم گام واخلي، او له کوم دښمن څخه (چې له حق سره يې دښمني وي) څه غچ واخلي او د هغه په بدل کېني هغو ته يو نېک عمل ونه لیکل شي. دا باوري ده چې د الله په وړاندي د نېکانو د خدمت حق نه ضايع کيږي. په همدې ډول دا به هم هيڅکله نه وي چې (د خدای په لار کېني) هغوی څه لږ ډېر لگښت کوي او (د جهاد په منډو تړو کېني) کوم ناو (دره) ووهي او په حق کېني يې هغه ونه لیکل شي، تر څو چې الله د هغوی ددې غوره کړنچارې مکافات هغو ته ورکړي. (سُورَةُ التَّوْبَةِ: ١٢٠/١٢١)

د اسلام په شان د ضمير د بيدارولو والا د شعور د ژوندي کولو والا او پر انسان خپله د خپل ځان پيره درولو والا (چې تر ټولو غوره پيره ده) بل کوم محرک نشته. او دا هغه طريقه ده چې په هغه سره اسلام د رذالت سره مقابله کړې ده.

(س) "خپلمنځي ټولنيز کفالت" او د افلاس استیصال:

اسلام په پيل کې د افلاس سره نظرياتي مقابله کړېده، چې هغه ئې د کفر مترادف بللی دی، او رسول الله صلی الله عليه وسلم د هغه نه پناه غوښتي ده، په حديث کې شته:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ

مفهوم: ای الله! د کفر او فقر نه ستا پناه غواړم.

خالص او پاک مال ئې خوښ کړیدی:

نِعْمَ الْمَالُ الصَّالِحُ لِلرَّجُلِ الصَّالِحِ

مفهوم: د نیک کس لپاره پاک مال څومره ښه دی.

د زهد مرکز ئې زړه بللی دی، نه د دنیا مال، په خلکو کې تر ټولو ستر زاهد هغه دی چې د خپل ذاتي اختیار او امکان نه زیات پر الله جل جلاله باور وکړي، اسلام د افلاس سره په ایجابي طرز باندې مقابله کړېده، ځکه چې د عمل او کسب امر کوي:

فَأْمْسُوا فِي مَنَاقِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ^ط

ژباړه: د هغې پر سینه باندې ګرځئ او د خدای روزي خورئ، (سُورَةُ الْمُلْكِ : ۱۵)

کسب ئې د تقرب الهي ذریعه بللی دی، هغه ئې د مغفرت او محبت ذریعه بللی، د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم قول مبارک دی:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُؤْمِنَ الْمُحْتَرِفَ

مفهوم: الله تعالی جل جلاله کاسب مسلمان خوښوي.

د محتاج د زړه نه ئې د ذلت د احساس د لري کولو هڅه کړېده، او هغه ئې پوه کړیدی چې افلاس د دې نوم ندی چې د چا سره د دنیا د زیب و زینت سامان او تسکین او راحت

ښوونکي شيان نه وي بلکي افلاس هغه دی چي د انسان زړه مفلس او فقير وي او په اخلاقو کي محتاج وي.

د حضور اکرم صلی الله عليه وسلم مبارک قول دی:

لَيْسَ الْغِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ لَكِنَّ الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ

مفهوم: غنا د سامان د کثرت نوم ندی بلکي غنا د زړه د بي احتياجي نوم دی.

د "خپلمنځي ټولنيز کفالت" چي تر کومه ځايه تړاو دی اسلام دغه اصول په خپل ټولو اشکالو او صورتونو کي منلی دی، لکه څرنګه چي ئې د يو فرد او د هغه د خاندان افرادو کي د خپل منځي کفالت طرز ايښی دی.

وَبِالْوَلَدَيْنِ إِحْسَانًا

ژباړه: له مور او پلار سره ښه چار چلند وکړئ. (سُورَةُ بَنِي إِسْرَءِلَ/الإِسْرَاءِ : ۲۳)

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَلَدَيْهِ إِحْسَانًا

ژباړه: موږ انسان ته، د خپل مور او پلار سره په غوره سلوک کولو هدايت کړيدی. (سُورَةُ الْأَحْقَافِ : ۱۵)

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ

ژباړه: د ويني خپلوان (د ميراث د وړلو د نظره) يو د بل زيات حقدار دي. (سُورَةُ الْأَنْفَالِ : ۷۵)

د کورنیو په منځ کې د دې خپل منځي کفالت اهمیت دادی چې هغه په دې کې توازن ساتي، او دا ښکاره خبره ده چې همدا کورنی نظام د یوې ټولنې د بنیاد لومړنۍ خښته ده.

د فرد او نهضت او د نهضت او فرد تر منځ ئې هم همدا اصول برقرار ساتلي دي، د دوی نه پر هر فرد څه نا څه فرائض ایښودل کیږي، او د هغه څه نا څه حقوق مقرر کوي، هر کس لومړی په دې مکلف دی چې خپل ذاتي عمل تر ښه هم په غوره انداز کې سرته ورسوي، ځکه د دغه ذاتي عمل ثمر د نهضت ملکیت دی، که څه هم په پای کې هغه ور ورسېږي.

نبوي صلی الله علیه وسلم حدیث دی:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ إِذَا عَمَلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا أَنْ يُتَّقِنَهُ

مفهوم: بې شکه الله تعالی جل جلاله خوښوي چې په تاسې کې چې کوم شخص کله کوم کار کوي نو په احسنه طریقه دې وکړي.

هر کس په دې هم مکلف دی چې هغه دي د نهضت د مفاد او گټو داسې ساتنه وکړي لکه څرنگه چې ئې دی محافظ او ساتونکی وي، او ورباندې متعین دی، په حدیث کې راځي:

أَنْتَ عَلَى ثَغْرَةٍ مِنْ ثَغْرِ الْإِسْلَامِ فَلَا يُؤْتَيْنِ مِنْ قَبْلِكَ

مفهوم: ته د اسلام د سرحدونو نه پر یو سرحد ئې ، نو ستا له لوري نباید حمله وشي.

هیڅ فرد د عامه مصالحو د ساتنې او پاسدارۍ نه بری الذمه (معاف) ندی.

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

مفهوم: ستاسي نه هر يو راعي دی او د خپل رعیت په هکله مسئول.

په ټولو افرادو د نهضت د گټو لپاره خپل منځی تعاون واجب دی، د نیکی او ښه والي د حدودو د ساتلو د شرط سره سره په قرآن کي راځي:

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ

ژباړه: کوم کارونه چي د ښکۍ او خدای پالني دي، په هغو کښي له ټولو سره مرسته وکړئ؛ او کوم کارونه چي د گناه او تيري وي، په هغو کښي د هېچا ملاتړ مه کوئ. (سُورَةُ الْمَائِدَةِ : ۲)

امت د کمزورو د حفاظت او د هغوی د گټو د رعایت او ضمانت مسئول وي، نو ځکه هم ورباندي واجب ده چي د ضرورت پر وخت د هغوی د ساتني او حفاظت لپاره حتی د جگړي نه هم دریغ ونکړي.

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ

اخر څه دلیل دی، چي تاسي د الله په لاره کښي د هغو بېوسو نارینه، ښځو او ماشومانو په خاطر نه جنگېږئ چي کمزوري کړای شوي، (سُورَةُ النَّسَاءِ : ۷۵)

دا هم ورباندي واجب ده چي د دوی تر بلوغ پوري به د دوی د اموالو ساتنه کوي.

وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ ۖ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا

ژباړه: او يتيمان تر ازمويښي لاندې ونيسي، تر دې پوري چې هغوی د نکاح کولو وړ عمر ته ورسيري، بيا که تاسي په هغو کښي اهليت وليد، نو د هغو شتمنۍ ورته وسپاري. داسي هيڅکله مه کوئ چې د انصاف له حد څخه تېری وکړئ او له دې وېرې څخه د هغو شتمني په بېره بېره وخورئ چې که هغوی لوی شي خپل حقوق به درڅخه وغواړي. (سُورَةُ النَّسَاء : ۶)

امت د دې ذمه دار هم دی چې د خپلو فقراوو او محتاجو کسانو لپاره د خپل استطاعت مطابق خوراک پيدا کړي، د هغوی لپاره به زکات راغونډوي او د دوی په فلاحي چارو کي به ئې مصرفوي، که دا کفايت ونکړي نو بيا به پر سرمايه دارو خلکو د همدوی لپاره څه نا څه زيات محصول ېږدي، او په دې اړه کوم قيد و شرط ورباندې نشته د دې پرته چې هغه به د کفالت لايق وي.

دغه ستر او حنيف دين(اسلام) خير و سلوك يوازي تر تشويق او ترغيب پوري محدود ندی بلکي په دې هکله ئې د پوره تعاون ضمانت کړيدی، هغه پر هر صاحبِ قدرت مسلمان باندي دا فرض کړيدي تر څو د فقراوو او اهلِ ضرورتو خلکو سره د هغوی د حيات د بار په سپکولو کي د خپل قدرت مطابق برخه واخلي.

وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ؛ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ.

ژباړه: د هغو په مالونو کښي يو ټاکلی حق دی؛ د سوال کوونکي (فقرانو) او محروم (هغه فقرانو چې سوال نه کوي) لپاره. (سُورَةُ الْمَعَارِج : ۲۵/۲۶)

د اغنيالو نه ئې د زکات په ټولولو کي کوم رعايت ندی روا کړی، د اصلي سرمايي دوه نيم فيصده اداء کول فرض ده، چې هر کال به ئې د مسلمانانو بيت المال تري وصولوي، يوازي ئې د سرو او سپينو زرو پر زکوة بسنه(اکتفاء) نده کړې، بلکي اوبښان، پسونه، وزې، د تجارت سامان، ميوه او غله جات ئې هم پکي شامل کړيدي، د زکات يو بل ډول هم شته، يعني صدقه فطر چې تر روژو وروسته فرض کيږي، د صدقاتو د وېش په اړه اسلام د

انتهايي عدل و انصاف لار غوره کړې ده، په قرآن کي د تقسيم د هغو اړخونو په اړه هم اشاره شوې ده:

إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغُرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۖ

ژباړه: دا صدقې خو په اصل کښي د فقيرانو او مسکينانو لپاره دي، او د هغو خلکو لپاره دي چي د صدقو د چارو مامورين وي، او د هغو لپاره چي زړونه يې په لاس راوړل مقصد وي. دغه راز دا د غاړو د ازادولو او د پورورو د مرستي لپاره د خدای په لار کښي او په مسافر پالنه کښي د استعمالولو لپاره دي. (سُورَةُ التَّوْبَةِ : ٦٠)

لکه څرنګه چي زکات په يو مقدار کي په لاندي طبقاتو باندي ويشل کيدای شي:

- الْمَسَاكِينُ: چي کوم مال او دنيا نلري.
- الْفُقَرَاءُ: چي د ضرورت مطابق مال و جائيداد نلري.
- الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا: هغه خلک چي د زکات د راغونډولو او تقسيمولو پر کار مأمور شوي دي.
- الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ: هغه خلک چي د اسلام اظهارول ئي غوښتل خو ويريدل چي ددوی کورنی به ئي د مال او ميراث نه محروم کړي.
- الرِّقَابُ: کوم مسلمان غلامان چي د کفارو په قبضه کي وي د هغوی د آزاديدلو لپاره.
- الْغُرَمَاءُ: قرضداران، دومره دي ورکول شي چي قرضونه ئي رفع شي.
- فِي سَبِيلِ اللَّهِ: د هغو مجاهدينو مصارف چي د کفارو سره په ډګر کي وي.
- ابْنِ السَّبِيلِ: هغه مسافر چي د سفر مصرف ورسره نه وي.

په دې توگه اسلام د امت د ټولو ټولنيزو مصالحو ضمانت ورکوي او د هغوی ساتنه کوي، او خپل منځي کفالت، مرستي، محبت، فرد او د هغه ذات، د ټولني د افرادو تر منځ پر اعتماد باندې اسلامي ټولنه جوړوي.

۳- اقتصادي مصالح

اسلام د امت د اقتصادي مصالحو ساتنه کوي، او د اقتصادي اصلاح قواعد او ضوابط ټاکي، چي ځيني ئې په لاندې ډول دي.

(۱) پر هر قادر شخص باندې کار کول او روزي لاسته راوړل فرض دي، اسلام د کسب و عمل ترغيب ورکوي او په هر قادر فرد ئې فرضوي، د کار کوونکو او کاسبو خلکو تعريف کوي او فقر کول او بل چاته لاس غزول حرام بولي، وايي تر ټولو ستر عبادت کار کول دي، دا د انبياوو عليهم السلام سنت دی، بي کاران غندي، او وايي دوی پر ټولنه بار دي، که څه هم د دوی د بي کارۍ سبب هر څه وي، که څه ئې هم د فراغت نه هدف د عبادت لپاره وزگار تيا وي، اسلام دا ډول بي کاري نه خوښوي، پر الله جل جلاله توکل دا دی چي انسان اسباب اختيار کړي، او پر نتايجو ئې هم نظر وساتي، چي پر دغو دواړو اړخونو ئې د يوه په اړه هم بي اعتنايي وکړي هغه متوکل ندی، کوم رزق چي د الله جل جلاله له خوا مقرر شوی دی هغه د سالمو هڅو سره ترلی دی.

وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ^{۲۷}

[او اي پيغمبره (ص)! دوی ته ووايه: «تاسي عمل کوئ! الله، د هغه پيغمبر او مؤمنان ټول به وگوري چي ستاسي کړه وړه اوس څه دي. (سُورَةُ التَّوْبَةِ : ۱۰۵)]

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

مَا أَكُلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلٍ يَدِيهِ

مفهوم: په تاسي کي کله هم چا تر هغه چا چي د خپلو لاسونو (د لاس گټلي) خوري غوره څه ندي خوړلي.

حضرت عمر فاروق رضی الله عنه فرمايي:

لَا يَقْعُدُ أَحَدُكُمْ عَنْ طَلَبِ الرِّزْقِ وَ لَا قَدْ عَلِمَ أَنَّ السَّمَاءَ لَا تُمَطِّرُ ذَهَبًا وَ لَا فِضَّةً

مفهوم: په تاسي کي دي څوک د رزق غوښتنه نه پرېږدي، او نه دي هم لاس پر لاس کښيني، حال دا چي ورته معلومه ده چي له آسمان نه نه طلا رالويږي او نه سپين زر.

(۲) د طبعي ثروت د مراکزو لټه کول او په کایناتو کي چي کوم قوتونه دي د هغوی نه استفاده کول، په دې کایناتو کي چي د ثروت څومره منابع او د دولت څومره مصادر هم دي د هغوی په لور اسلام د خپلو پیروانو پاملرنه او توجه ور اړوي، د هغوی په لور د توجه رغبت پکي پیدا کوي، او د هغوی نه گټه اوچتول واجب بولي، اسلام وايي چي په دې عجیبو کایناتو کي چي هر څه شته هغه ټول د انسانانو لپاره مسخر دي، تر څو گټه تري پورته کړای شي.

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظُهْرَ النَّهَارِ وَبَاطِنَهُ

ژباړه: ایا تاسي نه وینئ چي الله د اسمانونو او ځمکي ټول شيان ستاسي لپاره مسخر کړي دي او خپل ښکاره او پټ نعمتونه یې پر تاسي تمام کړي دي؟ (سُورَةُ لَقْمَانَ : ۲۰)

(۳) د ناپاکو ذرائعو نه د کسب حرمت: د گټي ناپاکي داده چي هغه د کوم "کار" پرته تر لاسه شي، لکه سود، ځمار، لاتړی او نور... یا د کوم مسلم حق پرته تر لاسه شوی وي لکه

شراب، خنزیر، منشیات او نور، د گټې دغې ټولې لارې چارې اسلام نه مني بلکې ناجائز ئې بولي.

(۴) د مختلفو طبقاتو تر منځ دې مادې فرق راتیټ کړای شي، چې د هغه سره به د عرش نشین امارت او خاک نشین غربت تر منځ فاصله له منځه ولاړه شي، په دې لړ کې اسلام پر مالدارو خلکو د تجربو ډکول او ناجائز او د عیش و عشرت مظاهر منع اعلانوي، د فقراوو د ژوندانه چارو د ښه کولو وړاندوینه کوي، د حکومت او سرمایه دارانو په مال کې د هغوی حق مقررول او د هغه لپاره یوه عملي طریقه ښيي، د مصارفو په څیر کې د مصرفولو لپاره لارښوونه کوي، او د بخل، ریاء، احسان ښوونه او د تکلیف رسول غندي، د خپلمنځي مرستې، حسنه قرض، او غوره سلوک اصول ټاکي.

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ

ژباړه: کوم کارونه چې د ښکې او خدای پالنې دي، په هغو کېني له ټولو سره مرسته وکړئ.
(سُورَةُ الْمَائِدَةِ : ۲)

د دې ټولو ملي، ټولنیزو، اقتصادي، مصالحو د ساتنې په موخه شریعت د اهل حل و عقد کسانو ته د قانون جوړونې حق ورکړی دی، که څه هم دا حق مشروط دی، یعنې چې دوی کوم قواعد او قوانین جوړ کړي، هغه به د شرعي قطعي احکامو، د هغه د قانوني روح او د هغه د بنیادي اصولو مطابق وي، او دا حق اسلام په دوه ډوله منحصر کړیدی:

(الف) تنفيذي قوانين (Executive Legislation):

ددې هدف د اسلامي نصوصو د نفاذ ضمانت دی، دا ډول قوانین به د هغو احکامو او ضوابطو مشابه غوره کيږي چې نن سبا ئې وزیران صادروي، او د هر وزیر یوه اختیاري دائره وي چې په هغه کې دننه کولای شي داسې احکام صادر کړي.

(ب) انتظامي قوانین (Administrative Legislation):

ددې هدف د عام شریعت د اصولو پر اساس د نهضت تنظیمول، ساتنه او د هغه د ضروریاتو پوره کول دي، داسې دستوري قوانین په همدغه امورو کې وضع کېدای شي چې په اړه ئې شریعت خاموش پاتې شوی وي، او د هغوی په اړه مخصوص نص موجود نه وي، د دې ډول قوانینو لپاره دا شرط دی چې هغه به په هر صورت سره د شریعت او د شریعت د دستوري (قانوني) روح مطابق وي.

ډیر داسې ټولنیز او اقتصادي قوانین دي چې اسلامي شریعت دیارلس سوه کاله مخکې وړاندې کړيدي او اوسني غربي قوانینو هغوی تر همدې شلمې پېړۍ مخکې نه پېژندل.

(۱) د شرابو حرمت او د طلاق جواز:

دا داسې قوانین دي چې د نني عصر حکومتونو د دې پېړۍ نه مخکې ونه موندل، بیا په هغوی کې ځینې داسې قوانین دي چې شراب ئې مطلق حرام کړل او ځینو په جزوي طرز باندې (یعنې په خاصو صورتونو کې)، ځینې د هر قید و شرط پرته طلاق جائز بولي او ځینې بیا د شرائطو او قیوداتو سره.

(۲) خپل منځي مرستې او مشترک التزام:

اسلامي شریعت تر ټولو مخکې هغه شریعت دی چې د "خپل منځي تعاون" نظریه ئې وړاندې کړه:

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ

ژباړه: کوم کارونه چې د نېکۍ او خدای پالنې دي، په هغو کېنې له ټولو سره مرسته وکړئ.
(سُورَةُ الْمَائِدَةِ : ۲)

او په همدې توگه ئې د مشترکي ذمه داری (Mutual Obligation) نظريه هم وړاندې کړه:

وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ؛ لِّلْسَائِلِ وَالْمَحْرُومِ.

ژباړه: د هغو په مالونو کښې يو ټاکلی حق دی؛ د سوال کوونکي (فقرانو) او محروم (هغه فقرانو چې سوال نه کوي) لپاره. (سُورَةُ الْمَعَارِجِ : ۲۵/۲۶)

دا دواړي داسې نظريې دي چې غیر اسلامي نړۍ تر دې مخکې نه وو موندلې، او اوس دوی په ځينو مقررې حدودو کې د هغه تطبیق کوي.

(۳) ذخیره کول، رشوت، او د واسطې نه ناجائزه گټه اوچتول حرام دي:

د رسول الله صلی الله علیه وسلم مبارک قول دی:

لَا يَحْتَكِرُ إِلَّا خَاطِئٌ

مفهوم: همغه کس د احتکار جرأت کوي چې پر غلطه لار وي.

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبُطْلِ وَتُدْخُلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

ژباړه: او تاسې مه په خپلو منځو کښې يو د بل مال په ناروا توگه خورئ او مه هغه مال حاکمانو ته په دې غرض وړاندې کوئ چې تاسې ته په قصدي توگه او ظلم سره د نورو خلکو د يو څه شتمنۍ د خوړلو فرصت په لاس درشي، په داسې حال کې چې تاسې پوهیږئ. (سُورَةُ الْبَقَرَةِ : ۱۸۸)

دا هغه ضوابط او قوانین دي چې د ډیرو وختونو نه د انسان په لاسونو جوړ کړل شوي قوانین تري بېخبره ول، او اوس بالاخره تر هغوی پوري ور رسېدل.

۲- د حاکمانو او محکومینو د خپل منځي تعلقاتو تنظیمول:

اسلام د حاکم او محکوم تعلق په دې ډول سره منظم کړيدي چې تر ننه پوري هم په نویو ټولنو کې په هیڅ کوم تنظیم کې نه موندل کېږي، په هغه کې مثالي طرز حکومت شورائي(جمهوري) دی، د حاکم لپاره د اقتدار کرسی ته د ورسېدلو یوازي یوه لار ده چې هغه هم د محکومینو خواش او د هغوی انتخاب دی.

وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ

ژباړه: خپلي چاري پخپل منځي مشورې سره سرته رسوي. (سُورَةُ الشُّورَى : ۳۸)

وَشَاوَرَهُمْ فِي الْأَمْرِ

ژباړه: او د دین په چارو کېني هغو ته هم په مشوره کې برخه ورکړه، (سُورَةُ آلِ عِمْرَانَ : ۱۵۹)

شریعت چې د شوری کومه خاصه طریقه نده مقررې کړې هغه لدې امله چې دا ئې د ژوندانه چارو د ضرورتونو مطابق پرې ایښې ده، خو اساسي اصول او بنيادي طریقه ئې ورته ټاکلې ده، یعني خلک به د حیات په تنظیم او د حکومت په تشکیل کې د یو بل سره شریک وي.

پر دې اساس موږ ویلای شو چې اسلامي نظام د اوسني پارلماني نظام تر حکومت ډیر نږدې دی، او د اسلامي لارښوونو مطابق د ستر حاکم انتخابول، د ولسمشر غوره کول د جمهوري نظام سره په یو ځای کې مختلف دي هغه داچې په اسلام کې تر هغه چې کله حاکم

خپله د یو داسي کار مرتکب نشي چي دی باید د خپلي عهدې نه معزول کړل شي کولای شي د ژوند تر پایه خپل پر منصب باقي پاتي شي، د دې طریقي نه په اسلامي حکومت کي یو لور ته د جمهوري نظام امتیازي اصل، یعنی د عوامو د انتخاب کولو په طریقه باندې د حاکم غوره کول موجود دي او بل خوا د پاچاهۍ د نظام امتیازي اصل یعنی ثبات او استقرار، د حاکم د تجرباتو نه لکه څرنګه چي حق دی استفاده (چي ده ته د حکومت کولو په وخت کي ور حاصل شوی دی) هم موندل کيږي، او ورسره دا نظام د یادو دواړو نظامونو د عیوبو نه هم پاک دی، اسلامي نظام د دغو نظامونو سره په ځینو اساسي شیانو کي مختلف دی.

(۱) د حاکم ذمه داري: په اسلام کي حاکم د خپلو ټولو اعمالو په هکله ځواب ورکونکی دی، دی په خپلو سیاسي، تعزیري او قانوني تصرفاتو کي یو ډول محاسبه کيږي، دا یو داسي امتیاز دی چي اوسني اکثر نظامونه تري محروم دي، ځکه د زیاترو نظامونو قانون دا دی چي د حاکم نه (که پاچا وي او که ولسمشر) د هغه د افعالو په اړه سیاسي یا تعزیري پوښتنه نه کيږي، بلکي وزراء به د ده د اعمالو ذمه داري په غاړه اخلي، لکه څرنګه چي په مصري اساسي قانون کي په ۶۲ ماده کي وو، (چي په ۲۳ جولای ۱۹۵۲م په فوځي کودتا کي رد شوه) چي د پاچا احکام که تحریري وي او که تقریري د وزارت ذمه داري ئې په هکله نه ختمیږي.

یعني پر پاچا د خپلو تصرفاتو کومه ذمه داري نشته بلکي وزارت ئې ځواب ورکونکی دی، د دې ډول غلطو او فاسدو قوانینو لاندې پر هیواد او هیوادوالو چي د دواړو لوریو نه کوم مظالم وشول ټولو ولیدل، یو خوا پاچا دی چي د خپلو افعالو ځواب ورکونکی ندی، بل خوا وزراء دي چي د پاچا د تقریري او تحریري اوامرو په هکله په خپل منح کي اختلاف کوي، او پره ئې یو پر بل وراچوي، تر څو د خپل ذمه داری نه خلاص شي، ځکه دا وخت چي کوم استبداد خپور شوی وو پر اساس ئې هیچا هم د پاچا د اوامرو په نتیجه کي پر غلطو نتایجو د لاسته راوړنو باندې نیوکه نشوه کولای.

(۲) بشپړ مساوات او برابري: حاکم و محکوم په هر ډول او ټولو حقوقو کي برابر دي، د عوامو هر فرد ته دا حق ورپه برخه دی چي هغه دي په هره محکمه کي چي وغواړي د حاکم په خلاف عریضه وکړي، او د خپل حق غوښتونکی وي، ځکه د عدل و انصاف په

نفاذ کي اسلام د وړو کي او لوی تر منځ کوم فرق نه پیژني، د هغه په نزد ټول د ږمونځي د غاښونو په څیر برابر دي.

اسلام د مساواتو پر دې اصولو د خپلو پیروانو نه په ډیره سختي سره د پابندي غوښتنه کوي، حتی دا هم جائز نه بولي چې د محاکمې په وخت کي دي د دواړو لوریو د منځ نه د یوه سړي سره امتیازي سلوک وشي، لکه څرنګه چې روایت دی چې حضرت علی رضی الله عنه پر دې خبره خفه شو چې قاضي ده ته د ده په کنیت (په عربي تهذیب کي کنیت یعنی "ابوالحسن" ابوبکر او داسي نورو خطاب کول چې د تعظیم علامت دی) خطاب وکړ، او د ده دښمن ئې یوازي د هغه په نوم وروبلې او ویي ویل: (ای فلانکيه! ولاړ شه او ای ابوالحسن "علی"! ولاړ شئ) چې کله قاضي ته دا وهم پیدا شو چې ګواکي حضرت علی رضی الله عنه ځکه خفه شو چې ولي ئې دی د ده د دښمن سره برابر یو ځای درولی دی، چې یو یهودي دی نو د هغه د ناراضګۍ دلیل ئې وپوښته، ده ورته وفرمایل: "ځکه تا زموږ دواړو سره یو ډول معامله ونکړه، دی دي یوازي په خپل نوم او زه دي په خپل کنیت سره راوبللم"، د غور و فکر خبره ده چې حضرت علی رضی الله عنه دا نکړه خوښه چې د ده سره دي د دې ډول ادنی رعایت او ځانګړي ادب نه کار واخیستل شي، تر څو داسی نه وي چې د خلکو په اذهانو کي د کامل مساوات په معیار کي کوم شک او شبهه پیدا شي.

(۳) بشپړ انصاف:

د اسلام به نظر کي انصاف د هغه معتدل او بې ساري انصاف نوم دی چې د هر ډول محبت او عداوت یا مال و جاه و شخصیت نه متاثر نه وي، په قرآن حکیم کي چې د عدل په اړه کوم آیتونه دي، هغه ډیر قطعي، قوي او په فیصله کوونکي اسلوب کي دي.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ ۚ

ژباړه: ای مؤمنانو! د عدالت علمبرداران او د خدای لپاره شاهدان اوسئ، که څه هم چې ستاسي د عدالت کولو او شهادت زیان په خپله تاسي یا ستاسي مور او پلار یا ستاسي خپلو خپلوانو ته راجع کیږي هم. (سُورَةُ النَّسَاءِ : ۱۳۵)

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ ٓأَلَّا تَعْدِلُوٓا۟ ۖ

ژباړه: د کومي ډلي دښمني دي تاسي دومره را و نه پاروي چي له عدالت څخه واورئ. عدالت وکړئ، (سُورَةُ الْمَائِدَةِ : ٨)

په اسلام کي د عدليي دا وظيفه ده چي بي پري انصاف او عدل قائم کړي، يوازي پر بيانانو او دلائلو اعتماد وکړي، د مدعيانو د شخصيتونو سره بالکل تعلق ونه ساتي، که حاکم وي او که محکوم، پدې اړه هم موږ د حضرت علي رضی الله عنه مثال وړاندي کوو، د ده د اميرالمؤمنين کېدلو نه وروسته واقعه ده چي ده خپله يوه ورکه شوې زړه د يوه عيسايي سره وليدله، هغه ئې د خان سره د قاضي(شربح) پر لور راوستی او وئې فرمايل: "دا زما زړه ده چي نه مي خرڅه کړېده او نه مي هم دې شخص ته "هبه" کړې ده" قاضي عيسايي ته وويل: "ته څه وايي؟" هغه وويل: "زړه زما ده، او گمان کوم اميرالمؤمنين زياتي کړېده" اوس نو قاضي حضرت علي رضی الله عنه ته په توجه سره وويل: "ای اميرالمؤمنينه! ستاسي سره څه ثبوت شته؟" حضرت علي رضی الله عنه وخنډل او وئې فرمايل: "قاضي خو ښه وايي، البته زما سره څه شاهد او ثبوت نشته" نو قاضي د نصراني په حق کي فيصله ورکړه، چي په اورېدلو سره ئې نصراني څو گامه ولاړی خو بيرته راوگرځېدی او وئې ويل: "فيصله چي څرنگه وه اوس خو وشوه، شاهدی ورکوم چي دا د انبياوو عليهم السلام د فيصلو په څېر وه، د مسلمانانو يو امير(ستر حاکم) ما خپل قاضي ته بيایي او قاضي ئې په خلاف فيصله کوي، زه شاهدي ورکوم چي د الله جل جلاله پرته بل معبود نشته او محمد صلی الله عليه وسلم د الله بنده او رسول دی، (يعني اسلام راوړم)، دا زړه د اميرالمؤمنين ده، کله چي دی د صفين نه راتلی نو زه د لښکر په شا پسې راروان وم، تر داسي حده چي کله دی د خپل خاكي اوبښ نه لري شو، نو ما غلا کړه" حضرت علي رضی الله عنه وفرمايل: "لکه څرنگه چي تا اوس اسلام راوړی نو دا زړه ستا شوه."

(۴) د شريعت د حدودو پابندي:

په څه ډول سره چی اسلام پر حکامو د عدل او محکومينو اطاعت فرض گرځولی دی، هممهغسي ئې لومړئ وعده د هر راز قيد و شرط پرته د "مطلق انصاف" کړې ده، او دوهمه

خبره يعني اطاعت ئې د شريعت د حدودو سره مشروط كړيدى، د نبى كريم صلى الله عليه وسلم حديث مبارك دى:

لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ

مفهوم: د هيڅ مخلوق اطاعت په داسي كار كي واجب ندی چي په هغه كي د خالق معصيت وي.

له دې نه جوته شوه چي پر رعيت د حاكم فرمانبرداري تر هغه وخت پوري واجب ده چي تر كله هغه شريعت قائموي او د دې قانون پر نفاذ باندي پابند اوسي، كله چي دې له دې نه انحراف وكړي نو د ده اطاعت ختميري، نبى كريم صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

اسْمَعُوا وَاطِيعُوا وَانْ اسْتَعْمَلْ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ كَانَ رَأْسُهُ زَبِيئَةً مَا أَقَامَ فِيكُمْ كِتَابَ اللَّهِ تَعَالَى
مفهوم: كه پر تاسي حبشي غلام هم حاكم كړل شي نو كله چي هغه د خداى د كتاب مطابق حكومت كوي د هغه فرمانبرداري وكړئ.

نو ځكه هم حضور صلى الله عليه وسلم په ډير وضاحت سره د حاكم اطاعت د شريعت په پابندي سره مشروط كړيدى.

(۵) د اُمت وحدت:

مسلمان امت يو امت دى، ځكه اخوت د ايمان په اصولو كي يو اصل دى، چي د هغه پرته نشي بشپړيدلاى، او د ده اسكليت مكمل شكل نشي موندلاى، او دا د رأيي د آزادى او د وړوكو او لويانو تر منځ د خير خواهي او تابعدارى پرته ممكن ندی، همدې ته د اسلام په مخصوصه اصطلاح كي د "نصيحت" او "امر بالمعروف او نهى عن المنكر" د الفاظو سره تشبيه وركول شوې ده، حديث مبارك دى:

الدِّينُ النَّصِيحَةُ، قَالُوا لِمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِكِتَابِهِ وَ لِأَيِّمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَ عَامَّتِهِمْ.

مفهوم: دین د خیر خواهی نوم دی، صحابه وو وفرمایل یا رسول الله صلی الله علیه وسلم د چا خیر خواهي؟ حضور صلی الله علیه وسلم وفرمایل: "د الله جل جلاله، د هغه د رسول، د هغه د کتاب، د مسلمانو حاکمانو او مسلمانو عوامو¹...

بل خای حضور اکرم صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

إِذَا رَأَيْتَ أُمَّتِي تَهَابَ أَنْ تَقُولَ لِلظَّالِمِ فَقَدْ تَوَدَّعَ مِنْهَا الْخَيْرُ

مفهوم: چي کله تاسي وگورئ چي زما امت ظالم ته په ظالم ويلو ويريزي نو د دوی نه اصلاح او خیر رخصت شوی دی.

د ژوند چي کوم اساسي اوامر دي په هغوی کي د امت د اختلاف تصور هم نشي کېدلای، ځکه د ټولنیز ژوند چي څومره اوامر دي هغوی ټول د یو نظام ماتحت دي، او د ټولو خلکو په وړاندي منل شويدي، نو ځکه هم د اختلاف گنجائش نشي پاتي کېدلای.

فروعی اختلاف خو نه تواني دی او نه هم د کیني او عداوت باعث، او نه هم دلته گوندي سیاست (Party Politics) دي چي پر سیاست ئي حکومت چلیري، او په کوم لور ئي مخ واوري بلکي د سیاست اساس ئي د فکر و تحقیق او خپل منځي مشوره او خیرخواهي ده.

¹د علماوو د تشریح مطابق د الله جل جلاله خیرخواهي، د هغه د توحید اقرار و اطاعت دی، د رسول خیرخواهي د هغه د رسالت اقرار او اطاعت دی، د قرآن خیرخواهي، د هغه د تلاوت احترام او د احکامو پابندي ده، همداسي د حاکمانو خیرخواهي د هغوی د مشروط اطاعت او خیر خواهي ده.

په هر صورت په اسلامي نظام کي د حاکم و محکوم تر منځ خپلمنځي لومړی تعلق او آخر محبت او اخوت او فرض شناسي او اعتماد باندې قائم دی، نو ځکه هم په اسلام کي حاکم ته د راعي (ساتونکي/محافظ او نگهبان) په نوم ويل شويدي، د حاکم په نوم نه، بلکي د راعي په نوم کي د همدردۍ، پاملرنې، شفقت او ساتنې ژباړي مخفي دي، او پر همدې دليل باندې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَ كُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

مفهوم: ستاسي نه هر يو راعي دی او د خپل رعيت په هکله مسئول.

۳- د يو حکومت د نورو حکومتونو سره د تعلقاتو او روابطو تنظيمول:

د اسلام په راتگ سره مسلمان امت ته په نړۍ کي د استادۍ مرتبه... چي موږ د آقائيت او سالارۍ مرتبه نه ورته وايو... ورپه برخه شوې ده، له همدې امله په اسلامي حکومتونو کي کوم حکومت ته دا اجازه نشته چي د چا تابع دي پاتي شي، د چا غلام دي وي، او يا دي د کوم اشغالگر په مخ کي سر تپت کړي، يا د کوم ظالم و بد کار غاصب په مخکي غاړه کړه کړي، د يو حکومت او بل حکومت (State) تر منځ تعلق نن سبا دې ته وايي چي د بين المللي قوانينو او معاهداتو او ميثاقونو مطابق وي، پر دغو قوانينو او معاهدو باندې د ټولو مشترکو سلطنتونو لاسليک وي، او دا سلطنتونه د دغو معاهدو د شرايطو پابندي خپل پر ځان لازم بولي، اسلام د خپل بين المللي بلکي بين الانساني قانون اصل د "عهد ساتنې" اصول جوړ کړيدي.

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ ۖ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا

ژباړه: د ژمني پابند اوسئ، دا يقيني ده چي د ژمني په اړه به تاسي وپوښتل شئ. (سُورَةُ بَنِي إِسْرَآئِيلَ/الاسراء : ۳۴)

الله تعالى جل جلاله چي څومره د وفاء، عهد او پر هغه د پابندو خلکو عظمت بيان کړيدی، په همغه اندازه ئې د عهد ماتوونکي خلک حقير او ذليل بللي دي، حتی چي هغوی ئې له انساني دائرې نه ويستلي او د حيواناتو په زمره کي ئې شامل کړيدي.

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ؛ الَّذِينَ عَاهَدَتْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ

ژباړه: په يقيني توگه د الله په وړاندي، پر ځمکه په خوځيدونکي مخلوق کښي، تر ټولو بدتر هغه خلک دي، چي د حق له منلو څخه منکر شوي دي؛ بيا په هيڅ ډول د هغه منلو ته حاضر نه دي. (په تېره بيا) له دوی څخه هغه خلک چي تا ژمنه (وعده) ورسره وکړه، بيا هغوی په هر وخت کښي هغه ماتوي او يو بڅری له خدايه نه وېرېږي. (سُورَةُ الْأَنْفَالِ : ۵۵/۵۶)

حتی چي د مسلمانانو نه د خپل داسي دښمن په خلاف مرسته وغواړي چي له مخکي نه ئې تړون ورسره کړی وي، نو دوی نبايد عهد و تړون مات کړي.

وَإِنْ أَسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ إِلَّا عَلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ

ژباړه: هو که هغوی د دين په باب ستاسي څخه مرسته وغواړي، نو د هغوی مرسته کول پر تاسي فرض دي؛ خو د يو داسي قوم پر خلاف نه چي له هغه سره ستاسي تړون وي. (سُورَةُ الْأَنْفَالِ : ۷۲)

دا د عهد و فاء هغه قُله (د ستر غره آخري څوکه) ده چي الفاظ تر هغه ځايه له پروازه عاجز دي.

دا يوازي د نظرياتو لوړ پرواز يا آئيدل خبره خبره نده، بلکي د مسلمانانو په ژوند کي د هغه څومره مثالونه دي، مشهور صحابي حذيفه بن اليمان رضی الله عنه فرمايي: "زه د بدر په جگړه کي يوازي له دې امله شريک نشوم چي زه او ابو الخسيل يو ځای ووتلو، کفارو (قریشو) موږ ونيولو، او وئې ويل: تاسي د محمد صلی الله عليه وسلم خواته ځئ؟،

مور وويل: نه! مور د هغه خواته نه خو، بلکي مور خو همداسي مدينې ته روان يو، پر دې باندي دوی زموږ نه د خدای په نوم قسم او وعده وکړه چې مور به مدينې ته خو، خو د رسول صلی الله عليه وسلم تر څنگ به د دوی په خلاف جگړه نه کوو، نو مور د رسول الله صلی الله عليه وسلم په لور راغلو او ټوله قصه مو ورته وکړه، حضور صلی الله عليه وسلم وفرمايل تاسي په جگړه کي شرکت مه کوئ، مور به عهد پوره کوو او د الله جل جلاله نه به د دوی په خلاف نصرت غواړو.

په خپل دغي ستري نظريې کي د شرف و تکریم او اخلاقو سره اسلام يو گام نور هم پر مخ ځي، او په دې حالت کي هم د عهد ماتولو اجازه نه ورکوي، حال دا چې د نورو نه د دې ويره وي، د دې لپاره اړينه ده چې لومړی د دښمن اعلان وکړل شي، د جگړي صراحت او وضاحت وکړل شي، او د خپل دښمن عهد، د اعلان سره د هغه پر مخ ورويشتل شي، يعني يو دم عهد مات نکړل شی چې هغه د تړون سره په دوکه کي مترادف شمېرل کيږي.

وَأَمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَأَنْذِرْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ

ژباړه: او که د کوم قوم له خيانت څخه ستا وېره وي، نو د هغه تړون په ښکاره ډول د هغه په وړاندي وغورځوه. دا يقيني ده چې الله ځاننان نه خوښوي. (سُورَةُ الْأَنْفَالِ : ٥٨)

د دې نه علاوه اسلام حکم کوي چې ټول اسلامي سلطنتونه دي د اسلامي بيرغ لاندې راغونډ کړل شي، که هغه د بين المللي سياست ميدان وي او که عسکري او يا اتحادي ميدان وي، د دوی دغه اتحاد بايد په پيل کي پر دې بنياد وي چې دوی به د خپل ځان په هکله د بشپړي آزادۍ او خود مختارۍ غوښتونکي وي، او چې څوک هم د دوی پر دغي خود مختارۍ بريد وکړي د هغوی په خلاف به جگړه کوي، او دوهم دا چې دوی به پر دې ځمکه د هر ډول ظلم او زيادتي او د استعمار متضاد او مخالف وي، دا همغږي او اجتماع کولای شي خپل ځان د نوي بيرغ تر سايې لاندې پر مخ يوسي چې د يوې نوي انساني ژوندانه فلسفي نماينده وي او د هغه په ذريعه دوی د ورک شوي او خورول شوي انسانيت لارښوونه وکړل شي.

مور ليدلي دي چي اسلام د افرادو، حکامو او محکومينو او سلطنتونو تر منځ خپل منځي تعلقات پر هغه جديد ترين طرز باندي استواروي چي اوسني نوي ټولنيز نظامونه به ئي هم غوښتونکي او مدعيان شي، او نه يوازي دومره کوي بلکي په يو داسي شکل کي دا تعلقات قائموي چي تر هغه ځايه دغه نظامونه رسيدگي هم نلري.

غالباً دا وضاحت به د اذهانو د پاکولاي لپاره کفايت وکړي چي اسلام د يو داسي مذهب سره سره چي د خالق او بنده تر منځ تعلق استواروي، د ژوندانه چارو د نظام کېدلو تر کوم ځايه صلاحيت لري، دا هغه انداز دی چي اخوان المسلمین ئي په ذريعه سره په اسلام پوه شوی، په دې هکله دوی مطمئن او پر هغه بشپړ ايمان لري او خلک د هغه په لور را دعوتوي.

ددې فصل بهترينه تتمه به شايد دا وي چي مور د بين المللي تقابلي قانوني کانفرانس چي په پاریس کي منعقد شو رایه دلته رانقل کړو، د دې کانفرانس شرقي شعبي په خپل آخري ناسته ۷ جولای ۱۹۵۱م کي دغه تاریخي اجتماعي وړاندیز تصویب کړ.

د کانفرانس گډونوالو چا چي "د اسلامي قانون هفتي" په دوران کي تر بحث لاندې مشکلاتو باندي د ډيري پاملرني اظهار وکړ، په دې اړه چي کوم بحثونه وشول د هغه نه د اسلامي اصولي قوانینو د قیمت ډیر ښه وضاحت وشو، او دا هم روښانه شوه چي د عظیم ترین قانوني نظام په دائره کي د مذاهب و مدارسو د فکر تعدد، د قانوني نظریاتو زیاتوالی او پر بې مثاله دقیقې څیړني باندي دلالت کوي، دا ټول اوامر داسي دي چي دغه قانون ته د موجوده ژوند د ټولو تقاضاوو د پوره کولو صلاحیت ورکوي، د کانفران گډون وال د دې خبري غوښتنه کوي چي دا هفته هر کال پر اسلامي شریعت باندي د بحث و مباحثې خپل دغه پروگرام جاري وساتي او د "قانون د هفتي" د دفتر وظیفه ده چي هغه د دغو ټولو موضوعاتو یو فهرست جاري کړي چي په دې هفته کي بحث ورباندي وشو، تر څو د تیري هفتي دا موضوع یو ځل بیا د بحث محور وي."

دا دی هغه اسلامي قانون او د موجوده ژوند د تقاضاوو د پوره کولو د هغه صلاحیت، د کوم
چي په بین المللي کانفرانسونو کي لا معترف او مشهور دی، او د مسلمانانو اکثریت لا هم
ورځني بې خبره او یا منکر دي.

د اخوان المسلمین ادارتي تنظیم

د اخوان المسلمین د تنظیم ادارتي چاب(خاکه) چی مخکي وړاندي شوي ده په هغه کي موږ گورو چي د هغه پیل او ابتداء اللجنة التأسيسية(اساسي کمیټی) نه کيږي، دا کمیټه د اخوان لومړنۍ اختیاري طاقت دی، د دې حیثیت داسي دی لکه په نورو گوندونو او تنظیمونو کي چي د جنرل کونسل وي، د اخوان د اصلي جنرل کونسل اجتماع آسانه نده، ځکه چي د غړو تعداد او شمېر ئي په لکونو دی، نو ځکه هم بنيادي کمیټه د هغه ځای ناستي ټاکل شوي ده، د نهضت سره دومره مادي وسائل هم نشته چي ټول اخوان سره راجمع شي، دغه بنيادي کمیټه د اخوان المسلمین د مرکزي مجلس شوری ده، او د "مکتب ارشاد"(هائي کمانډ يا تنفيذي مجلس) لپاره د کونسل حیثیت لري، د دې کمیټې تشکیل د هغو اخوانانو نه شوی دی چي په تحریک او دعوت کي د سبقت امتیاز لري، چي کار ئي د دعوتي امورو عامه نگراني، د مکتب ارشاد(تنفيذي مجلس) د ارکانو انتخاب او حساب کتنه او د محاسبې لپاره د(Auditor) پلټونکي انتخابول دي.

د بنيادي کمیټې غونډه هر کال د هجري میاشتي مطابق په محرم الحرام کي ترسره کيږي، چي په هغه کي د راروان کال لپاره د دعوت د سرگرمیو په اړه د مکتب ارشاد يا تنفيذي مجلس پر راپور بحث کيږي، که د انتخاب موده پوره شوې وه نو نوي غړي غوره کيږي او د پلټونکي پر راپور او حسابونو د تېر کال په پرتله بحث ورباندي کيږي، د راروان کال پر بودیجه بحث او نوی پلټونکی غوره کيږي، خو هغه وخت چي د ده د کار موده په ختمېدو وي،(د پلټونکي لپاره دا شرط دی چي هغه به د اخوان غړی وي او په تنفيذي مجلس کي به نه وي غوره شوی) د دې اوامرو نه علاوه او نور کوم مسائل چي دي يا وړانديزونه او داسي نور... وړاندي کيږي، او پر هغو غور و بحث کول هم د دې کمیټې وظیفه ده، د تنفيذي مجلس د مشر(عام مرشد) يا ۲۰ شلو غړو په غوښتنه د ضرورت په وخت کي د هغه عاجله غونډه دایريږي، عام مرشد به د دې ناستي مشرتوب کوي، که چيري هغه حاضر نشو يا غونډه په همدې ارتباط د کومي معاملي پوري راغوښتل شوې وه يا ده خپله د دې مجلس مشرتوب نه کولو، بيا به ئي مرستیال د غونډي مشرتوب کوي، خو که چيري هغه هم شرکت ونکړ او يا ئي عذر وړاندي کړ نو بيا به د غړو نه یو د پوخ عمر شخص چي تر نورو مشر وي دا وظیفه سر ته رسوي، او که د غړو اکثریت(يعني که له نیم تعداد نه یو فرد هم اضافه وي) حاضر شي نو دا اجلاس صحیح دی، پرته د هغو صورتونو نه چي په هغه کي د غړو د کوم مقرر تعداد موجودیت شرط وي.

اساسي کمیټه دا حق لري چي هغه په خپله هره اجتماع کي چي خوښه ئې وي او هر څوک چي ئې خوښ وي د آخوان کوم غړي ته د اساسي کمیټې د غړیتوب حق ورکړي، پدې شرط چي په یاد کس کي به لاندې مواصفات موجود وي:

الف: مستقل غړی به وي.

ب: عمر به ئې تر ۲۵ کلونو کم نه وي.

ج: په تحریک کي به ئې لږ تر لږه پنځه کلونه تېر کړي وي.

د: په ده کي هغه اخلاقي، علمي، تهذيبي او علمي مواصفات موندل کيږي چي پر بنیاد ئې باید دی د غړیتوب حقدار شي.

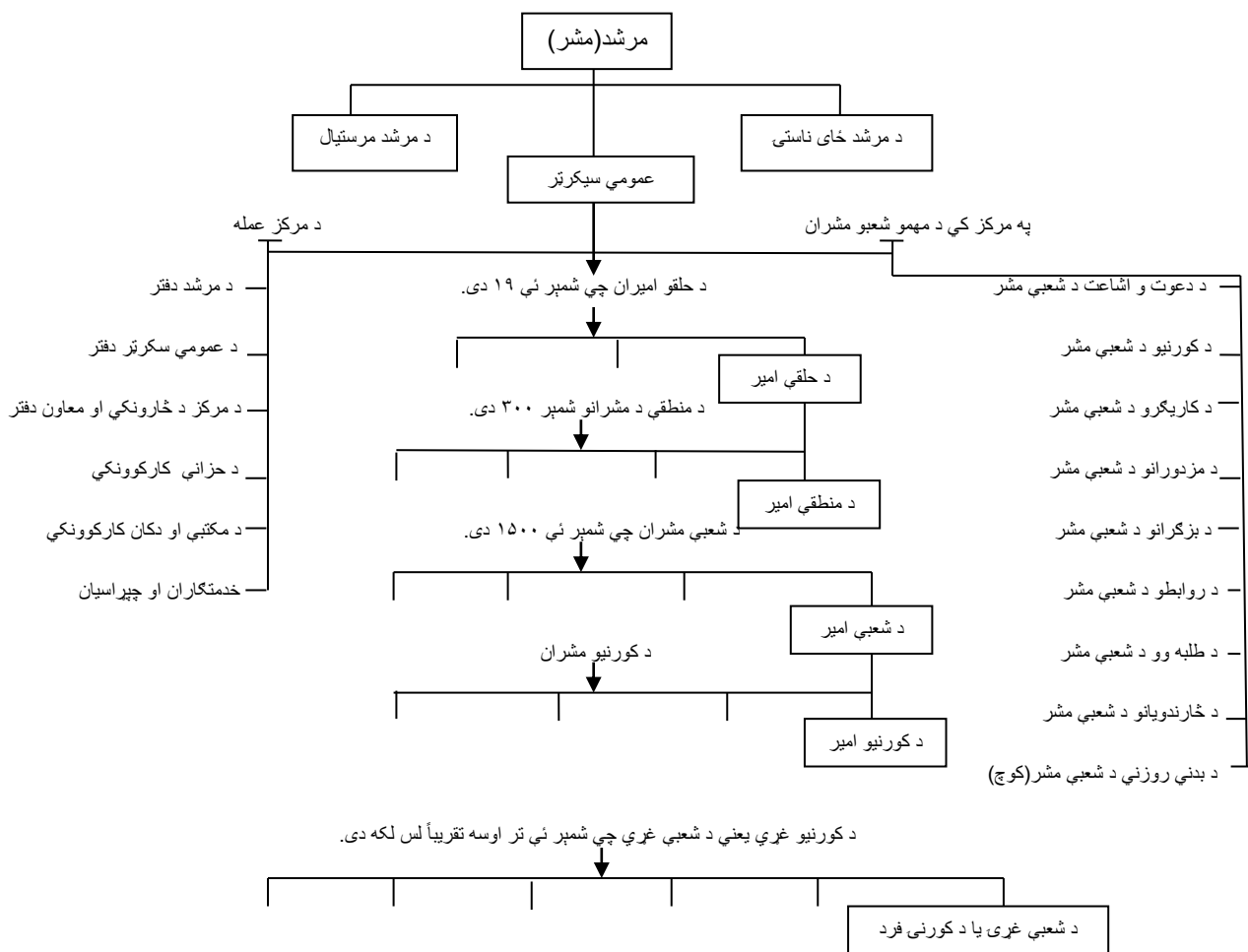
تنفیذي مجلس (مکتب الارشاد العام) چي بنیادي کمیټه ئې غوره کوي د ۱۲ دوولسو کسانو نه تشکیلیږي، چي د نهضت د مشر نه پرته د اساسي کمیټې د غړو نه غوره کيږي، او د هغه په غوره کولو کي دا امر وړاندي ایښودل کيږي چي ۹ غړي به ئې د قاهرې نه وي او نور درې د نورو ولایتونو نه، کوم شخص چي د تنفیذي مجلس لپاره نوماند کيږي، په هغه کي باید لاندیني شرایط موجود وي:

الف: د اساسي کمیټې غړی به وي او د غړیتوب به ئې درې کلونه پوره شوي وي.

ب: د اخلاقي، علمي، او عملي اعتبار له مخي به د غړیتوب اهل وي.

ج: عمر به ئې له دیرشو کلونو کم نه وي.

انتخاب د قرعه اندازی (پچي اچولو) په ذریعه ترسره کيږي، او د نتیجې د اعلان نه وروسته غړي قسم کوي چي هغه به د آخوان د اغراض و مقاصدو محافظ او ساتونکي وي، د هغه پر قیادت به اعتماد او باور کوي، د تنفیذي مجلس فیصلې به مني، که څه هم دده د رأیې مخالفې وي، او په دغو شیانو به دی بیعت کوي، وروسته به همدا بنیادي کمیټه د قاهرې د ۹ نه وو تنفیذي مجلس د غړو د مشر مرستیال، عمومي سیکریټر او خزانچي غوره کوي، ددې مجلس د غړیتوب موده دوه کاله ده، ددې مودې په ختمېدلو سره نوی انتخاب ترسره کيږي، او یو غړی ددوهم ځل لپاره بیا غوره کېدلای شي، د ټاکلي مودې دپوره کېدو نه مخکي که د کوم غړي ځای خالي شي نو د هغه کس دوه ځای ناستي کیدای شي، چي د انتخابېدلو په وخت د بنیادي کمیټې په غوره کیدلو کي دده وروسته ئې د رأیو شمېر تر نورو کاندیدانو زیاتي وي.

د اخوان، د اخوان د عام مرشد، د تنفيذي مجلس مركزي دفتر، د اخوان ستر دفتر(عام مركز) دی، تر دې مركز لاندي حلقې دي چي په ټول هيواد كي ئي شمېر ۱۹ دي، په هر ښار كي ئي يوه حلقه ده چي تفصيل ئي په لاندي ډول دی؛ قاهره، اسکندريه، سويس، قنال، شرقيه، غريبه، فواديه، منوفيه، بحيره، قليوبيه، جيزه، فيوم، بنی سويف، منشيه، اسيوط، سوهاج، قنا، اسوان، البحر الاحمر.

د دغو حلقاتو تابع "منطقي" وي، منطقه په هره حوضه يا تحصيل كي وي، د هغه کاري دائره تر حوضي يا تحصيل لويه او وړوکي هم کېدای شي، تر اوسه چي کوم مناطق دي شمېر ئي تر ۳۰۰ درې سوه پوري رسېدلی دی.

د مناطقو لاندي بيا "شعبي" وي، شعبه په هر کلي او يا بانډه كي کېدای شي موجود وي، د موجوده شعبو تعداد ۱۵۰۰ پنځلس سوه دی، يوازي د قاهرې په ښار كي اوس د شعبو تعداد ۷۰ دی، حالانکه "مركز" د شعبي د خلاصولو اجازه په ډير مشکل سره او د ډيرو مادې او معنوي شرائطو سره ورکوي، د هغه باوجود ئي دومره ستر شمېر دی.

د هري حلقې يوه انتظامي کمیته وي چي د حلقې پر مشر(او بالعموم هغه د شعبي ښکاره مشر وي، خو مرکزي تنفيذي مجلس د هغه مجاز دی او هغه د دې منصب لپاره د کوم داسي کس انتخاب وکړي چي نه د شعبي مشر وي او نه هم د شعبي غړی)، د مشر معاون او سيکرېټري او يو خزانچي باندي مشتمل وي، دا خلک په عامه توگه د حلقې په څرگندو شعبو كي پر لوړو دندو او منصبونو مأمور وي، د دې انتظامي کمیټي نور غړي لاندي افراد وي:

- (۱) د حلقې په حدودو كي چي څومره منطقي دي د هغوی مشران.
- (۲) د حلقې په حدودو كي اوسيدونكي د "بنیادي کمیټي" غړي.
- (۳) په حلقه كي د دعوتي سرگرمی مسئول افراد.
- (۴) د تنفيذي مجلس گشتي نماينده چي رایه ئي د مشورې حيثيت لري، خو د رأيي حق ورسره نه وي.

د منطقي انتظامي تشکيل په لاندي ډول دی:

- (۱) د منطقي د څرگندي شعبي مشر.
- (۲) د منطقي په احاطه كي چي څومره باقي شعبي دي د هغوی ټولو مشران.
- (۳) د شعبو گشتي او گرځېدونكي نماينده گان.
- (۴) د مقامي مركز گشتي نماينده.
- (۵) په څرگنده شعبه كي د دعوتي سرگرميو ذمه دار افراد.

د شعبي انتظامي کمیټه پر پنځو اشخاصو مشتمله وي، چي په هغو کي یو ئي د اخوان د مرکز نه غوره کيږي او هغه د شعبي عمومي "مشر" وي، نور پاتي څلور ئي د شعبي کونسل انتخابوي، په دغو څلورو کي دوه د مشر معاونين، دريم ئي مرستيال او څلورم ئي خزانچي غوره کيږي، دا انتخاب پټ او مخفي وي، د شعبي د انتظاميه مجلس د غړي لپاره شرط دی چي عمر ئي لږ تر لږه ۲۱ یوويشت کاله وي، په شعبة کي ئي د غړيتوب لږ تر لږه یو کال پوره شوی وي، او په دې موده کي د هغه نه کومه داسي خبره وا نه وربدل شي چي د غړيتوب د فرائضو منافي وي.

د شعبي د غړي لپاره لاندیني شرائط دي:

- (الف) عمر به ئي له ۱۸ اتلسو کلونو نه کم نه وي.
- (ب) خوش اخلاق او خوش مزاجه به وي، پر عمل او کرپکټر به ئي کومه خبره نه وي راغلي.
- (ج) د اخوان په نظريه به پوهېدلی وي، او خپل فرائض به سرته رسوي.
- (د) خپل پر ځان میاشتنی څه چنده اجباري کړي چي په پابندي سره ئي شعبي ته ورکړای شي.
- (س) وعده وکړي چي د اخوان پر قانون به عمل کوي، او د هغه پر طریقي باندي به بيعت کوي.

شعبه د خپلي متعلقه منطقي او منطقه د خپل متعلقې حلقې، او حلقه د انتظامي مجلس تابع وي، پدې یونټونو کي د خپل منځي ربط و اتصال د پورته نه د کښته او د کښته نه د پورته پر لور په همدې ترتیب باندي وي.

د اخوان د ادارتي تنظیم د دې کتني وروسته موږ گورو چي آیا هغه د هغو نویو بهترینو تنظیماتو همسر او برابر دي چي د "علم تنظیم Administration" پر اصولو قائم شوي دي، که څه هم ځيني خلک د اخوان نه خبر نه وي او د اخوان د ظاهري اړخ نه دا اندازه ولگوي چي هغه هم پر شخصي نظام Autocracy پر اصولو ولاړ دی، چي پر دغو اصولو نازيې ایزم او فاشیزم عمل کاوه، چي خلاصه ئي په دې جملې سره کولای شو "ته هغه څه وکړه چي زه ئي امر کوم، او زه هغه څه کوم چي ستاسي لپاره غوره وي"، You do what i tell, and i do what is good for you. یا دا چي د اخوان په منځ کي د رأیې د اظهار آزادي نشته، خصوصاً په تنظیمي امورو کي، خو دا اندازه صحت نلري، حقیقت ئي بالکل برعکس دی، اخوان په خپل تنظیمي او دعوتي امورو کي پر مشاورتي(شوری) باندي عامل او عمل کوونکی دی، لکه څرنګه چي بنیادي کمیټه د تنفیذي مجلس د نهضت مشر، د مشر مرستيال، جنرل سیکرټر او خزانچي غوره کوي، بالکل په همدې ډول سره لکه څرنګه چي حلقه، منطقه او شعبه خپله د خپل انتخابي کمیټې انتخاب

کوي، "مرکز" د ځان سره د دغو تنظیماتو د مشرانو د انتخاب حق خوندي ساتلی دی، او هغه هم یو خو د وحدت د حکم (Unity of Command) د برقرار ساتلو په موخه او دوهم دې خیال نه چې د دغو یونټونو غړي کوم داسې کس غوره کړای شي چې مرکز ته نږدې وي، او د قیادت د منصب اهل وي، په داسې صورت کې هغه دغه انتخاب فوراً قبلوي او د هغه منظوري ورکوي.

د اخوان په نزد تنظیم تر ډیره حده د نوي ممتاز ترین ادارتي نظام مطابق دی چې هغه د "مشترکه ذمه داري Shared Responsibility" په نوم یادول کېږي، او چې په سابقه دوه وو نظامونو (شخصي او جمهوري) د تجاربو نتیجه وي، د مشترکه ذمه داری د نظام بنیاد پر همدې نظریې قائم دی چې یوازې اکثریت هم نه بلکې د ټولو موافقت تر لاسه کړل شي، او که څه هم پدې سلسله کې د ټولو غړو په شخصي ډول سره په یو ځای کېدلو سره هغوی د اکثریت پر رایه مطمئن کړل شي، تر څو د ټولو په اتفاق سره فیصله وشي او بیا ټول د هغه په نفاذ کې مرسته او تعاون وکولای شي، نو ځکه هم د اخوان زیاتره مهمې فیصلې په اجماع سره صادريږي، د دې طریقه کار نه غوښتنه او هدف دا دی چې د دوی وحدت همداسې وساتل شي، په صفونو کې ئې درز پیدا نشي، او په داخل کې ئې نور گروپونه جوړ نشي، یوازې په ځینو مخصوصو حالاتو کې استثنا شته چې هلته دا اجماع (د ټولو موافقت) ناممکن وي، فلها پر دغو موافقو باندې د غیر مشروط اکثریت پر رایو باندې فیصلې صادريږي، یا لکه په ځینو بعضي ضروري او مهمو فیصلو کې مثلاً د عام مرشد "مشر" د تقرر یا برطرفی لپاره دا صراحت شوی دی چې هغه به د درې پر څلورمه برخې شوری د غړیو په موافقت سره صادريږي، او هغه هم د دې شرط مطابق چې مشروط اکثریت (تر نیمې اضافه) په صورت کې صادريږي، او د گوند د ۵/۴ غړو حاضري شرط نده بلکې یوازې دا شرط دی چې دومره شمېر ئې وي چې په قانوني بڼه کې اجتماع منعقد شي.

په دې توگه دا خبره هم د غور و فکر وړ ده چې په تنظیمي چارې کې موږ د "فني مجالس" Staff Unit نده بنودلې چې په دفترې تنظیمي چارې کې ویل شوي دي او دا ځکه چې دا عمله لکه څرنګه چې نور ستر دفترې تنظیمونو کې د هغه صراحت کېږي، مشاورتي او فني (For Advisory & Action) اهدافو لپاره دي، د هغه کار فکر کول او مشوره ورکول وي، او تنفيذي کمیټې یا (Line Units) با اختیاره او تنفيذي یونټونه دي (For Command & Action).

ثانیاً _ مالیات:

د اخوان په اساسي قانون کې د دې خبرې صراحت او وضاحت شوی دی چې هر غړی به خپل پر ځان میاشتني او یا کلنی یوه اندازه چنده ټاکي چې په بشپړه پابندي سره به ئې اداء کوي، او چنده د دې لپاره په دې خبره کې مانع نه وي چې هغه به د دعوت به اخراجاتو کې

عطيہ، يا وصيت يا وقف يا د دغو ټولو په ذريعه برخه واخلي، د دعوت صاحب نصاب غړو په زکاة کي هم حق وي، د دغو ټولو خدماتو نه د مجلس شعبه پر فيصلي باندې غير مستطيع خلک مستثنی بلل شوي دي، خو چي کوم څه ورکولای شي بيا ئي بيرته غوښتنه په هيڅ حالت کي ممکن نده.

په همدې توگه په هري شعبي باندې دا هم فرض دي چي خپل ځان پوري متعلق د منطقه بالا ضروري مصارفو يو بل ته رسولو کي هم ونډه واخلي، او د هغه وروسته د حلقي د اخراجاتو لپاره پيسې پيدا کړي او پر هره حلقه ضروري دي چي هره مياشت مرکز ته د خپلو اخراجاتو په اندازه پيسې وړاندې کړي، انتظامي مجلس يا High Comand به دا فيصله کوي چي هره حلقه به مياشتني او په کومو تواريخو باندې پيسې اداء کوي.

د دې نه علاوه چي څومره اخواني فارمونه دي او په گټه چليري هغه به د خپلو کلنيو گټو نه يوه حصه د مرکز لپاره ساتي.

دوهم باب

مصري ټولنه او د اخوان خدمات

دوهم باب

لومړۍ فصل

ټولنيز خدمات

د اخوان المسلمین د ټولنیزو خدمتونو په یادولو سره ډیر خلک د تعجب اظهار کوي، د هغه یو دلیل خو دادی چې اخوان د دې ډول کارونو پروپاګندو ته ډیره پاملرنه نه کوي، او دوهم دا چې پخواني ټول حکومتونه د هغوی په بدناملو کې مخته مخته روان ول او د دوی پر دې ډول ډول خدماتو به ئې پرده هواروله، خو حقیقت دا دی چې اخوان د پیل نه هم په ټولنیزو سرګرمیو کې ونډه اخیستله، موږ د دوی د تاریخ په بیانولو کې د دې په اړه یادونه کړېده، د دوی په اساسي قانون کې په صراحت سره ویل شوي دي چې د "ټولنیز انصاف" Social Justice بشپړ کول د هیواد د هر اوسېدونکي د ټولنیزو ضروریاتو ضمانت Social Security عوامي خدماتو کې شرکت، جهالت، ناروغي، افلاس او فحاشي و بد کړداری د پاکولو لپاره هڅي او د فلاح و ترقی په کارونو کې همت افزایي د دوی د اهدافو نه دي.

د همدې لپاره دوی د لومړۍ ورځې نه هم د کلیو او بانډو د اصلاح په لور توجه ورکړې ده، او د مصري اطرافو د اصلاح و ترقی لپاره ئې یو ګوند تأسیس کړ، ځینو اخوانیانو په فرشوط (د یو کلي نوم دی) کې یو نمونه اي تعاوني مزرعه "Model Cooperative Farm" جوړه کړ، په یو بل کلي کې ئې د فقراوو او مساکینو د مړو لپاره څلور سترې هدیرې جوړې کړلې، د اخوان شعبو په هرو دریو مبارکو میاشتو کې فقراوو ته د خوراک په تیارولو د یو بل نه د بازي وړلو لپاره هڅي کولې، او په کلیو کې ئې د رڼا انتظام وکړ، د روژې په میاشت کې ئې د زکاة راویستلو پروګرام جوړ کړ، او د مخاصمینو تر منځ ئې پر سولي کولو توجه وکړه، یوې کمیټې د بیکاره ګرځېدونکو یتیمو او غریبو ماشومانو او

محتاجو کورنیو یو فهرست چمتو کړ تر څو ماشومان د دوی د استعداد و قوت مناسب په صنعتونو کې ولگوي او د بې آسري معذورانو مرسته وکولای شي.

د دې غرض لپاره دوی د فلاحي انجمنونو نه متعلق د ۴۹نمبر قانون مجريه ۱۹۴۵م د تصویب نه مخکې د همدې ټولنیزو خدماتو یو د فتر فعال کړی وو چې کار ئې د غریبو کورنیو نظارت او پر صحیح علمي بنیادونو باندې د هغوی ټولنیز خدمت کول وو، تر څو په دې توگه د هغوی لپاره د عام ژوند لار هواره کړل شي، او دوی د لوړې په لاسونو د تباهي یا مرگ ښکار نشي.

اخوان چې د مصري ټولني کوم ټولنیز خدمت کوي هغه باید پر دریو بابونو تقسیم کړو:

(۱) فلاحي او ټولنیز خدمت (Welfare Work & Social Service)

(۲) بدني تربیت او څارندويي (Physical Training & Scouting)

(۳) وطني او ملي خدمت (Home Land & National Service)

(۱) فلاحي او ټولنیز خدمت:

د کومو فلاحي کارونو او ټولنیزو خدماتو په لور چې مو په پورته کړښو کې اشاره وکړه هغه په پیل کې د اخوان یو عام او څرگند صفت وو، خو چې کله په قاهره کې د هغوی مرکز قائم شو نو دوی د ټولنیز خدمت اوجدید ترینو نظامونو مطابق یو دفتر د همدغو خدماتو لپاره جوړ کړ، او وضاحت ئې وکړ چې دا دفتر به په څو ډوله خدمات وړاندې کوي:

۱- **وقتي او تسلي ورکونکي خدمات:** لکه د ضرورت مندو اعانت، دا به په عام ډول سره حقيقي او معنوي وي، خو که چيري د ضرورت تقاضا وه نو مالي اعانت اومرسته به هم وشي، صدقه، د قرباني غوښه او پوستونه جمع کيري او پر غرېاوو به وېشل کيري.

۲- **اطمينان ورکونکي خدمات:** لکه څرنگه چي بي روزگار خلکو ته روزگار ورکول، د هغوی لپاره اېمپلائمنټ ايکسچېنج، په نورو ادارو او صنعتي کارونو کي دوی ته وظيفي موندل، په ځينو حالاتو کي د فائدي پرته وړو کي سرمايي (Capitals) قرض ورکول، په همدې توگه د مريضانو مفت يا برآی نام معاوضي باندې علاج.

۳- **حفاظتي خدمات:** لکه څرنگه چي په دغو کورنيو کي د حفظان صحت د اصولو مطابق چي د "ټولنيزو خدماتي دفترونو" تر نظارت لاندې دي، د محلي غرېاوو ته په ارزان ترين قيمت باندې د غذا او خوراکي توکو موندل.

۴- **تعميري خدمات:** چي د هغوی په ذريعه به د ژوندانه عام معيار اوچت شي، د دې غرض لپاره د خواري کښو او وړوکو آزاد کسبو د يو انجمن بنياد ايښودل او تأسيس کول، چي په ذريعه ئې د هغوی خالي وقتونه منظم کړل شي، او کسب، د وطن خدمت، او د صحت مندی په ميدانونو کي د هغوی لارښوونه وکولای شي.

د پورته ياد شوي دفتر په پاليسۍ کي دا وضاحت وي چي مادي خدمات يوازي د لاندې خلکو لپاره وي:

(۱) داسي شريفې کورنۍ چي د روزمره حوادثو ښکار شوي وي.

(۲) داسي کورنۍ چي د خپل يوازيني سرپرست او کفيل نه محرومي شوي وي او د هغوی لپاره د معاش د حصول او لاسته راوړلو کومه ذريعه نه وي.

(۳) داسي غريبې کورنۍ چي په غوره ژوند او اخلاقو کي مشهوري او معروفې وي، اخلاق ئې مشکوک نه وي او هغه د ټولنيزو خدمتونو د دفتر په مقاصدو کي هم مرسته وکړي يعني د هغوی پر هداياتو عمل وکړي.

چي کله د فلاحي او خيراتي ادارو او انجمنونو د تشکيل لپاره د ۱۹۴۵م قانون ۴۹ ماده تصويب شوه نو دا دفتر د اخوان نه جلا شو او يوه عليحده اداره وگرځېده، او د دې لپاره يو مخصوص دستور العمل او کاري لائحہ تياره شوه، د دې ادارې نوم "د اخوان المسلمین د ټولنيزو خدماتو او پرمختګ اداره (Ikhwan Welfare & Social Service Board) کېښودل شوه.

د دغو پخوانيو کارونو علاوه چي کوم پخواني دفتری خدمات سرته رسول هغه طبي او ثقافتي خدمات هم ترسره کړل چي يادونه ئې موږ په نورو عنوانونو کي کوو.

دې ادارې د هغې د غير قانوني اعلانېدلو نه مخکي ډير عوامي خدمات سرته ورسول چي شمېرل ئې آسان ندي، د بندېدلو نه مخکي د "رفاه عام د امورو د وزارت" تر نگرانی او څار لاندې ئې د مصر په هیواد کي ۵۰۰ پنځه سوه بڼاخونه درلودل، خو د گوند يو ځل بيا آزادېدلو وروسته هغه د يو زبردست اسکيم په افتتاح کولو سره د خپل سرگرمی آغاز وکړ، چي تکميل ئې د قاهرې د محلة روضة د بڼاخ په ذمه وو، دا اسکيم د يو ټولنيز ادارې (Social Foundation) د تعمير پلان وو، چي په هغه کي يو مسجد يوه ډسپنسري، يو کتابتون او يو لکچر هال وو، د اوقافو وزارت د همدې غرض لپاره ځمکه هم ورکړه، او انجنيير سيد کريم د هغه د عمارت نقشه او نورو د جوړولو لپاره خپل رضا کارانه خدمات وړاندي کړل، اخوان فوراً هغه ځمکه پاکه کړه او څلورو اطرافو ته ئې د لرگيو چار ديواړي ودرول، د بانسونو يو عارضي چت ئې ورباندې ولگاوه، برق ئې هم ورته راوسته تر څو چي د ضرورت مطابق چنده جمع نشي بايد همداسي د مسجد کار تري واخيستل شي، ځکه په دې محل کي مساجد ډير کم دي.

اخوان يوازي پر خپلو متعلقو مساجدو د نگرانی وظيفه سرته نه رسوي بلکي د نورو غير آبادو مساجدو د اصلاح او مرمت کار هم کوي، د کومو مساجدو چي څوک پوښتنه کوونکی نشته د هغوی نگراني او څار هم کوي، د هغوی لپاره د جمعي د خطيب او امام انتظام هم کوي، په قاهره و جيزه کي پر کومو مساجدو چي د اخوان داسي نگراني ده ما هغه شمېرلي چي په لاندې ډول دي^۲.

د اخواني مرکز تابع چي کومي مهمي شعبي دي هغه هم خپل متعلق د فرائضو سره سره په ټولنيزو خدماتو کي ونډه اخلي، چنانچه د "بزگرو او خواري کښو د شعبي" په دستور العمل کي د دې تصريح شوي ده چي د کارخانو د قوانينو د کار مطالعه، د هغوی تشریح او تنفیذ، خواري کښو ته د دوی حقوق وربښودل، د هغوی د حقوقو د حصول لپاره هڅي کول او د مزدورانو له خوا د جوړيو شويو کمپنيو او شرکتونو لارښوونه کول، هغه په اسلامي رنگ باندي رنگول، کاسب او خواري کښه خلک خپلو انجمنونو ته د شاملولو لپاره دعوتول، د بزگرانو او مزدورانو د انجمنونو د جوړولو غوښتنه کول، په اخواني مزدورانو کي د خپل منځي تعاون روح پوه کول، او په خپل منځي مرستندويه اسکيمونو کي د هغوی د گروپ بندي کولو نه گټه اوچتول د دې شعبي اغراض دي.

په پورته يادي شوي شعبي کي په دې سلسله کي ډير عملي گامونه اوچت شوي دي، په مرکز کي يوه د "مزدورانو او خواري کښو تربيتي مدرسه" جوړه شوې ده، چي کار ئې مزدوران د هغوی د حقوقو نه خبرول دي، د "مزدورانو د قوانينو" توضيح او تفهيم، د دغو قوانينو نه د امکان تر حده د گټي اوچتولو لپاره د هغوی مرسته کول، په همدې توگه د همدې فصل په دستور العمل کي ددې په اړه هم وضاحت شوی دی، چي د ټولنيزو مساواتو او د ټولنيزو خپل منځي کفالت هڅي، په ټولو کارخانو کي د ټولنيزو خدماتو د اصول ترويج، د بزگرانو مالي مشکلات او د هغه سره متعلق زرعي ملکيتونو د مشکلاتو حل، د سلطنت نه د داسي اقتصادي او ټولنيزو قوانينو د جوړولو غوښتنه چي د هغه نه د دوی د حقوقو ساتنه وشي، د مزدورانو نوي نوي پيدا شويو مشکلاتو د حل کوښښ کول تر څو د صنعتي او زرعي هرو دوو ټولونو د مزدورانو مفادت او گټي خوندي شي، دا هم د دې شعبي اغراض او اهداف دي.

2 مصنف په پوره تفصيل سره د دغو مساجدو يوه نقشه وړاندي کړې وه، چي نقول ئې مور غير ضروري وبلل، په دې کي د مساجدو تعداد ۳۵ ښودل شوی وو چي په هغه کي د ۸ مساجدو مکمل مصارف د اخوان پر اوږه دي او په باقي مساجدو کي امام و خطيب يا يوازي د خطيب انتظام کوي، دوه مساجد د اخوان ملکيت دي، دا يوازي د قاهرې او جيزې د مساجدو يادونه ده، د مصر په نورو ښارونو کي چي د اخوان تر نگراني او ملکيت لاندې کوم مساجد دي هغه لدې نه عليحده او جلا دي. ژباړن

د "خواري کښو او مزدورانو شعبه" خپله هم د مزدورانو ټولنيز خدمت کوي يعني د هغوی د مشکلاتو حل وړاندي کوي، د دې شعبي دفتر چي د اخوان په مرکز کي واقع دی، او پکي د مزدورانو لپاره د مسائلو په حلولو کي خصوصي مهارت لرونکي وکیلان موجود دي، چي ددوی سالمه رهبري کوي او دوی ته د دوی د گټو لار ښيي، دا شعبه به روزگاره او بهي کاره خلکو ته د کار زمینه برابروي، د دوی لپاره د ایمپلایمنټ ایکسچینج او نورو تجارتي او صنعتي کمپنیو کي منډي وهي چي اخوان هلته ښه تعلقات لري.

په مرکز کي چي د "کاسبانو شعبه" ده هغه هم د خپلو سرگرمیو علاوه ځيني ټولنيز خدمات سرته رسوي، د دوی په قانون کي ئې صراحت هم شوی دی چي د هغه په اغراضو او اهدافو کي د "مصر او نورو اسلامي هیوادونو د صنعت د خاوندانو تر منځ تعلقات استوارول" دي، د دې لپاره چي دوی کومه طریقه غوره کړي ده هغه دا ده چي "کاسب شخصیات، د انجمنونو، کلبونو او جماعتونو او سیمه ایزو او بین المللي علمي ادارو سره اړیکي ساتي او برابروي او د ضرورت او امکان مطابق سند یافته اخوانیان په دولتي یا غیر دولتي خدماتو کي د ځای پر ځای کولو انتظام کوي.

دلته د ټولنیزو خدماتو د موضوع په مناسبت موږ د "کاسبو خلکو د شعبي" یوازي د دوو ښاخونو یادونه کوو:

ا: د زراعت د ماهرینو شعبه: د دې شعبي په اغراضو او اهدافو کي د زراعت اصلاحي طریقي وړاندي کول، زرعي صنعتي پلانونه ترتیبول، او تر کومه ځایه چي ممکن وي د محدودو شرکتونو یا Cooperative Societies کو آپریټیو سوسائټیز په ذریعه ورباندي عمل کول دي، ځيني اسکیمونه ئې په لاندې ډول دي:

الف- د شیدو نه تیارېدونکي شیان Dairy Product

ب- سبزیجات او میوې په ډبو کي خوندي کول او د نباتاتو نه ترلاسه شوي دواوي، روغنیات او داسي نور...

ج- د زرعي پیداوار د معیار د اوچتولو لپاره او د پیداوار زیاتولو په موخه په لاندینیو طریقو باندي استوار اسکیمونه:

- ۱- بزگرانو ته پر نویو طریقو د زراعت کولو ترغیب ورکول او هڅول.
- ۲- د اعلی درجې تخم کارول.
- ۳- د څارویو د نسل زیاتولو ته پاملرنه او د هغوی نه د ممتازو نسلونو روزنه.
- ۴- د زرعي ماشینې آلاتو په مټ خپل منځي تعاون او مرسته او په وسیله ئې ګټه پورته کول، تر څو د څارویو شیدې، مستې... او د نسل افزائش ئې مخصوص پاتې شي.
- ۵- د بې آزاره حیواناتو په صحیح او علمي بنیادونو باندي پرورش او روزنه.
- ۶- د عسلو د مچيو او د وربښمو د چینجیو ساتنه عامول.
- ۷- په مرستې سره د محصولاتو د بازار(نرخ) مقررول.
- ۸- په ګډه سره د کلیوالو صنعتونو توسیع او پراخول.

۲: د عمرانیاتو د شعبي ماهرین: تفصیل ئې په لاندې ډول دی:

- ۱- عمراني مسائلو ته زړه ښه کول او د عمرانیاتو ماهرین
- ۲- د رفاهي بیمې محکمه (Social Security Department) د رفاهي بیمې د عمرانیاتو ماهرین
- ۳- د کښت ګرو د عمرانیاتو ماهرین
- ۴- د عمرانیاتو شعبي "د ادبیاتو پوهنځی" سند لرونکي او فارغ شوي محصلین
- ۵- د "تولنیزو خدماتو مکاتب" نه سند تر لاسه کړي، د دې شعبي اهداف و مقاصد په لاندې ډول دي:

- ۱- داسې علمي تحقیقات وړاندي کول چي د اسلامي اصولو په رڼا کي د "تولنیز انصاف" Social Justice په قائلولو کي د حکومت رهبري وکړي.

۲- په عوامي خدماتو کي برخه اخیستل، د هغه لپاره علمي تحقیقات او فني راپورونه وړاندي کول چي په رڼا کي ئې د افلاس، جهالت، ناروغۍ او اخلاقي انحطاط د پاکولو لپاره د ټولنیزو ادارو تأسیس په عمل کي راوستل شي، د دې شعبي فریضه دا هم ده چي هغه د داسي ټولنیزو ادارو تر منځ د تعاون او مرستي ډگر برابر کړي.

۳- د اخوانیانو د ټولنیزو خدماتو لپاره اقدامات کول، او هغه په داسي توگه چي د ټولنیزو اسکیمونو په څېر د عامه(سوشل) بیمې، د صحت بیمې او حسنه قرض نظام عام کړل شي، په همدې توگه د افرادو پر مشکلاتو باندي غور و فکر کول او د هغوی د حلولو لپاره وسائل وړاندي کړای شي.

۴- عام ټولنیز او د فکر و عمل میدانونه او د اخوان د راپورونو جمع کول، په داسي توگه د هغوی ترتیبول چي د هغوی تحقیقي مطالعه او تحلیل وشي، او ګټور نتائج تري اخذ شي، او د دعوت په میدان کي ګټه تري پورته کړای شي.

د دې شعبي "تنفیذي کمیټی" چي د پورته مقاصدو د تنفیذ فرائض سرته رسوي په لاندې ډول دي:

- ۱- د ټولنیزې سرشمېرنې کمیټه
- ۲- د ټولنیزې منصوبه بندۍ کمیټه
- ۳- د ټولنیزو خدماتو تنظیمي کمیټه
- ۴- د ثبت او نشر و اشاعت کمیټه

د محصلینو د شعبي: کار دا دی چي څومره محصلین چي د اخوان د تحریک سره تړاو لري د هغوی د ضروریاتو تکمیل او د هغوی تر منځ مدرسي مرستي تنظیم کړي، د گرمیو په رخصتیو کي د استفادې او افادې انتظام وکړي، محصلینو طالبعلمانو ته ووايي چي د مدرسي عملي سرگرمیو نه کومي ګټي ترلاسه کېدای شي.

د کورنیو شعبه: دا شعبه په خپلي روحاني او تربیتي سرگرمۍ او کارکردګۍ نه علاوه په ټولنیزې کارګزارۍ کې هم ونډه اخلي، لکه څرنگه چې د شعبي په دستور العمل کې دي چې د کورنیو د افرادو تر منځ د اخوت او ورورۍ روابط مضبوط کړای شي، د دې کاري دستور له مخې پر دوی واجب ده چې هره هفته د شعبي د دفتر علاوه پر یو ځای سره راغونډ شي، د جمعې د لمونځ لپاره په یو مسجد کې سره راجمع شي، د میاشتي یوه شپه د څارندوی کیمپنګ Scout Camping پر طریقې باندې یو ځای تېره کړي، او د شپې ډوډۍ او سهار ناشته یو ځای وکړي، په دې دستور العمل کې افراد "کورنۍ" (أسرة) د مشکلاتو د حلولو طریقه هم وړاندې شوې ده، چې یاد مشکلات به د افرادو د مشر(د کورنۍ نگران) په مخکې وړاندې کېږي، که چیرې هلته حل نشي بیا به د شعبي د مشر خواته ځي، که چیرې هغه هم نابریالۍ شو نو بیا به د کمېټې عمومي مشر د هغه فیصله کوي او هغه به نو حتماً منل کېږي، د کورنیو نظام پر هر اخواني خپل منځي کورنۍ کفالت لازمي او اجباري کېږي، او هغه ته دوی دومره عظمت ورکړی دی چې د اصل ایمان او حقيقي اخوت نوم ئې ورکړی دی.

اخوان د خپل نهضت په داخل کې "د خپل منځي ټولنیز کفالت" اسکیم ته عملي جامه وراغوستې ده، د منځنۍ قاهرې د "منطقي" لاندې د "محلة باب الشعرية د شعبي" د خپل منځي مرستې پر نظام باندې دا اسکیم چلولی دی، هر اخواني لس قرشه^۱ پکې میاشتنۍ برخمن وي، بیا دا ټولې پیسې جمع کېږي او په تجارتي کارونو کې لگول کېږي، د دې تجارت ګټه د داسې اخوانیانو په مرستې کې مصرفیږي چې کاروبار ئې کله وي او کله نه یا ئې مالي حالت د مرستې متقاضی او غوښتونکی وي.

^۱قرش: مصري سکه ګواکې د یوې روپۍ برابر(اوس ۱۹۹۷م نه ۳۰ دېرش کاله مخکې ئې ډیر قیمت درلود، خو اوس زموږ د روپیو په څېر بې قیمتې دي) په یو مصري پاؤنډ(جبنیه) کې ۱۰۰ قرشه موجود وي. ژباړن

د اسلامي نړۍ تر منځ د روابطو شعبه: د اسلامي نړۍ سره د روابطو دا شعبه د هيواد نه بهر د خپلي عملي سرگرمۍ سره سره د ضرورت مندو بهرنيو محصلينو ټولنيز خدمت کوي، چي حالات ئي د مرستي متقاضي وي، د تحقيق وروسته هغوی ته مياشتنۍ امدادي وظيفه ورکوي، پدې توگه معمولي مالي خدمات په دغو هيوادونو کي مصري ټولني ته زبردست معنوي او مادي گټه ور رسوي، د کومو هيوادونو نه چي دا محصلين راغلي وي چي کله خپلو هيوادونو ته ستانه شي نو دا فائده څرگنديږي، د يو ځل واقعه به وليکم چي کله يو زبر ځواک هيواد په کونسلگرۍ کي د محصلينو د يو گروپ هغه پيسې چي د کورنيو له لوري ورته رالېږل شوي وې وگرځولي، او د ورکولو لپاره ئي دا شرط ورته وړاندي کړ چي دا محصلين دي پردې وطني سياسي جدوجهد باندي د نفرت اظهار وکړي چي د دوی سرپرستان او اقارب ئي کوي، محصلينو دا شرط ونه منی، او د روابطو د شعبي لمني ته ئي پناه يووړه، چي دې شعبي د دوی ستاينه وکړه او د دې صورتحال د لري کېدلو تر وخته ئي د دوی لپاره ضروري مياشتنۍ امداد وټاکي، چي له دې نه محصلين ډير متاثر شول او خپل هيوادونو ته تر ستنېدلو وروسته ئي د دې احسان بدله په څو چنده زياته بيه اداء کړه، د اخوان بلکي ټولي مصري ټولني لپاره دا کار د يو ستر پروپاگند سبب شو.

اخوان د فلسطيني مهاجرينو د مرستي لپاره د فلسطيني ريل په نوم يو زبردست پلان باندي عمل کول غوښتل، چي ددې لپاره پر دوی د چنډو او مرستو باران پيل شو، او دوی عملاً د ريل گاډۍ ډبې په کرايه ونيولي، خو د نقراشي¹ پاشا حکومت دغه سکيم متوقف کي، دده دا گمان وو چي پدې کار سره به د اخوان لپاره ډير پروپاگند کيږي، او بيا وروسته همدا پلان په ۱۹۵۲م کي د فوځي کودتا نه وروسته "د رحم گاډۍ" په نوم باندي يو ځل بيا پيل شو.

نمونه اييزه مرستندويه ټولنه (Model Cooperative Society):

اخوان يوازي د خپلو خاصو مشکلاتو د علاج په موخه په يوه محدوده دائره کي پر جدوجهد او مرستي باندي اکتفاء ونکړه بلکي دوی دغه تعاون د خپل منځي مرستي د ژوند په پراخو دائرو کي د غوړولو هڅي وکړي، نو ځکه هم دوی د دې نقطه نظر لاندي د کورنيو د تعمير لپاره، د کورونو د پر شا کولو لپاره، يوه نمونه اييزه مرستندويه ټولنه په پخواني مصر کي تاسيس کړه چي اوس ئي دفتر په شارع ۷۷ الملکه (قاهره) کي دی، او د يوې نموني په څېر مرستندويه کالوني ئي جوړه کړه، چي د اوسېدونکو لپاره ئي شرط دا کېښود چي هغه به

نيک نومي او خوش اخلاق وي، د خپل منځي تعاون او عامو همدردانه اخلاقو درلودونکي به وي، تر څو يوه داسې پاکه او صافه ټولنه جوړه کړل شي چې ټول افراد ئې د يو بل خير غوښتونکي او درد مند وي، د دې منصوبې اقتصادي امتياز دادی چې د دې کورونو د جوړولو، ځمکې او د هغې خوا و شا د باغچې ټول مصارف به د يو زر ۱۰۰۰ پاؤندونو نه تجاوز نه کوي.

په دې توگه هغوی د دغو امتيازاتو نه برخمن کېدای شي چې د کو آپريټيو ټولنو د قانون مطابق دوی ته ورپه برخه شوي، هر کور پر ۴۰۰مېتره مربع ځمکې باندې جوړېږي، ۱۵۰مېتره د کور لپاره او ۲۵۰مېتره د باغچې لپاره، د بيبي اداء کول به ئې په قسطنونو ممکن وي، چې کوم مزدور، خواري کښه او د متوسطي درجې تاجر او نورو... غوندي د محدودې آمدنۍ درلودونکي و کولای شي د دې کور د بيبي لومړنۍ قسط ۵/۱ حصه ئې د پېشگۍ په صورت کې اداء کړي، او کور به ورته ورکړل شي.

هغه نوري پيسې به د لسو کلونو په موده کې د قسطنونو په صورت کې اداء کوي، په کالونۍ کې چې کوم تجارتي، صنعتي او نور څومره اقتصادي شيانو ضرورت وي هغه ټول به د ټولني ملکيت وي، چې گټه به ئې ټوله د يادې ټولني غړو ته وروېشل کيږي، په دې ډول سره به د خود غرضۍ فردي نظام پر ځای "د خپل منځي مرستې نظام" ځای ونيسي.

.....

¹د مصر پخوانی صدراعظم چې د اخوان سخت مخالف پاتې شوی دی، په لومړي باب کې ئې يادونه وشوه. ژباړن

²هغه پخوانی ښار چې د عمروين العاص آباد کړ، د ډيري مودې نه دا ښار په موجوده قاهره کې شمېرل کيږي. ژباړن

³د ۱۹۵۲م مصري انقلاب وروسته د دې نوم مشارع الجلاء دی. ژباړن

⁴مصري پاؤند ۱۹۵۲م کې انگریزي پاؤند سره نږدې مساوي او برابر وو، خو نن سبا ئې حیثیت ډیر کم دی. ژباړن

د دې منصوبې يو امتياز به دا وي چي هغه به د كالونۍ په داخل كې د اوسېدونكو تر منځ د ورورولۍ او خپل منځي محبت پيدا كولو هڅه كوي، د دې غرض او هدف لپاره به هغه صالح او لايق عناصر انتخابوي، د هغه هدف دا هم دی چي يو مضبوط نوی نسل چمتو كړای شي، او د هغو لپاره د ماشومانو د تعلیم و تربیت انتظام د دیانت دارو او فرض شناسو خلكو په لاسونو وركول شي، ټولنه د دې هدف لپاره "مانټيسوري مكتب" او ابتدایي او ثانوي تعلیم لپاره مكاتب جوړوي، دا منصوبه په كالونۍ كې د اوسېدونكو تر منځ د "ټولنيز خپل منځي كفالت" د طريقې د رائجولو هڅه كوي، او د ټولنيزي صحت مندي بیمې (Social Health Insurance) نظريه هم په دوی كې عاموي، د ورزشي لوبو يو انجمن (Sports Clubs Society) يوه ملي كتابخانه، يو مسجد او د هغه نه علاوه د يوې نوي ټولنې لپاره چي كوم ضروري د ژوند سامان كېدای شي هغه به پيدا كوي.

دا كالونۍ به د كورونو د مشكلاتو د حلولو يوه اهمه ذريعه وي، چي د منځني درآمد خاوندان د اخوان په نښه دي، او د مثالي ټولنې په عمارت كې يوه بهترينه څښتنه وي.

۲- جسماني تربيت او څارندويه (Scout)

(۱) **جسماني تربيت:** بدني روزنه او تربيت د اخوان په وړاندي يوه لازمي او ضروري وظيفه ده، چي هره ورځ ئې تر سره كول ضروري دی، د دې نه ئې هدف د يوه داسي كامل مسلمان چمتو كول دي چي د جهاد د ذمه داريو او دعوت بوج وزغملای شي، او دا د هممهغه شخص لپاره ممكن دي چي په هغه كې د دغو د زغملو جسماني قوت موجود وي، په دې اړه دوی لاندینی نبوي صلی الله عليه وسلم مبارك حديث مخي ته ږدي:

الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ

مفهوم: طاقتور مسلمان تر كمزوري مسلمان غوره او الله جل جلاله ته ډير محبوب دی.

د جسماني تربيت د دې هدف د تکميل په موخه دوی لاندینی طریقه غوره کوي:

۱- روزانه په کور او شعبه کي کسرت او ورزش کول.

۲- سفر او Camping (تحقيقي سفر)، اکثراً د دغو سفرونو انتظام د شعبي له لوري وي چي زیاتره ئې د زړو او قدیمو آثارو په علاقه او خالي مقاماتو کي وي.

۳- ورزشي لوبې: د اخوان سره د لوبو ډیر زیات تیمونه موجود دي مثلاً، د فټ بال، باسکټ بال، بېدمنتن، ټیبل ټینس، درانده ورزشونه یا جناسټیک (وزن پورته کول، بوکسنگ، کشتي) سوېډش ورزشونه، د باسکلانو مسابقه، لامبو، رگبي (دا یوه پخوانی انگریزي لوبه ده چي د باسکټ بال Basket Ball سره مشابه ده، خو دومره فرق لري چي دا لوبه د فټ بال په گراوند کي لوبول کیږي، او گېند ئې د هگۍ په څېر وي، په دې کي د توپ د یو بل نه اخیستل او گول کول شامل دي).

د اخوان د غیر قانوني اعلانېدلو نه مخکي د دوی ستر ستر ورزشي سالونونه (Sports Clubs) ول، چي د مختلفو لوبو انتظام پکي وو، غږي ئې په ډیرو مقابلو کي شریک شوي ول، چي د مصر سپورټس فېډرېشن او په نېشنل کمېټې کي ئې ریکارډونه لا هم موجود دي، دا تورنامنتونه د اسماعیلیه، طنطا، منصوره، پورټ سعید، پورټ سویز، راس غارب، منوف، بني سويف، منیا، دمنهور، حلوان، شبين الکوم په ښارونو کي ترسره کېدل.

د هیواد په مختلفو علاقه کي د اخوان د فټ بال ۹۹ تیمونه موجود ول، چي یوازي ۳۶ ئې په قاهره کي ول، ۳۲ تیمونه د باسکټ بال، ۲۸ تیمونه د ټیبل ټینس، ۱۹ تیمونه د وزن اوچتولو، ۱۶ د سوک وهني Boxing، د کشتي، ۸ د لامبو چي د آب بازی د تیم کوچ (مربي) او لارښوونکی ئې مشهور نړیوال آب باز محمد مصطفی لوري د "فلسطین چمپئن شپ" او "مډل ایست چمپئن شپ" کي بریالی شو.

د نهضت د غیر قانوني اعلانولو وروسته که څه هم د جسماني تربيت شعبه اوس په خپل ابتدایي دور کي ده خو د هغو ټولو لوبو تیمونه ئې جوړ کړيدي او فعلاً په هر سیمه اییز مرکز کي حد اقل یو تیم موجود وي، یعنی د مختلفو لوبو ۱۹ تیمونه (دلته باید دا خبره په ذهن

کي وساتو چي اخوان تر هغه وخته د لوبو ټيمونه جوړوي تر څو هغه د پيل د هڅو په ذريعه په احسنه طريقه سره اخوان ته دا واضحه نکرې چي د دغو ټيمونو د جوړولو اساسي هدف د جسم تربيت، اخلاقو اصلاح او خپل منځي تعاون تعليم ورکول دي، يوازي د لوبو گټل او انعامات تر لاسه کول نه، ځکه دا اخوان د مزاج مطابق ندي).

۴- د گرميو د موسم کمپ:

د تېر کال (۱۹۵۲م) په گرميو کي اخوان دوه ستر کمپونه جوړ کړل، يو په دخيله(د اسکندريې د سمندر په غاړه لري يوه سيمه او هواداره ځای. ژباړن) پر سيمي، په دې کي شل خيمي وې، هره خيمه ده پنځو کسانو لپاره يعني د سلو نفرو کمپ وو، دا کمپ تر دوو مياشتو پوري موجود وو، او هره هفته به په نوبت نوبت مختلف جماعتونه دلته راتلل، د دوو مياشتو په موده کي ۸۰۰ کسانو شرکت پکي وکړ، او دوهم کمپ د دمياط په ښار کي د حمصه پر سيمه ولگول شو، پدې کمپ کي نږدې ۱۲ دوولس خيمي وې، په هره خيمه کي ۵ پنځه کسان يعني پوره کمپ پر (۶۰) شپېتو کسانو مشتمل وو، تر يوې نيمي مياشتي پوري قائم وو، هره هفته به نوي خلک ورته راتلل، يعني د ټولو راتلونکو شمېره ۳۶۰ کسانو ته ورسېده.

په دغو کمپونو کي اخوان د لامبو نه علاوه ځيني د نورو ورزشونو او سختي لوبي کولي، او د شپې لخوا به ئې هم پروگرامونه برابرول، چي په هغو کي به د اخوان ډرامې نندارې ته وړاندي کېدلې.

(ب) څارندويي (Scouting):

د نظرياتي نقطه نگاه هدف د اخلاق حسنه وو او ديني تربيت په ذريعه يو صالح فرد چمتو کول دي، په دې طريقې سره د ځوانانو د خوښو سترو اهدافو بشپړول او د هغوی روزنه يو ځای ممکن ده، ځوانان په دوه ډوله دي:

(الف) هغه ځوانان چې څارندويي ځکه خوښوي چې په هغه کې د مېراني او شهامت د طاقت اظهار دی، نو ځکه هم دوی د څارندويي په تنظيم کې د خپل همدې فطري خواش د پوره کولو لپاره شرکت کوي دلته دوی د هغه د تعلیم او روزني او تمرین په شکل کې چمتو کړي او د وطن د یو مفید او خیر اندېشه سپاهي په څېر را اوچتېږي.

(ب) هغه ځوان چې د تقوی، اخلاق حسنه وو او د فضائلو تربیت ترلاسه کوي خو نه ئې کوم جسماني تربیت وي او نه عامه مطالعه، پدې توګه هغه نه جماعتي ژوند تېرول غواړي او نه هم د انساني واجباتو د آدائیګۍ، د تعاون او اشتراک سلیقه لري، داسې ځوان د څارندويي په تنظیم کې د شاملېدلو وروسته د انساني ورورولۍ یو داسې لایق غړی ګرځي چې خپل په ذات کې د خپل اوسېدونکي ټولني او بیا د عمودي ټولني یعنې مملکت حقوق په احسنه طریقه سرته رسولای شي.

د استاد حسن البنا مرحوم په دماغ کې دا تصور په ۱۹۳۸م کې راغی چې ځوانان یو ستر طاقت دي، ضرورت دی چې هغه د ټولني سره په یو ځای کېدلو سره او دیني ژوند او اله پرستی د دنیاوي ژوند سره سره یو ځای تېرولای شي، او د دې هدف د بشپړولو لپاره چې د کومو قدرونو ضرورت دی دوی ته حاضر دي، لکه مضبوط جسم او د ټولني د خدمت تمرین، عام څارندویه تنظیم چون تر اوسه د دې حقیقت په لور پاملرنه نه وه کړې او نه ئې ځوانان په دې خوا رهبري کړي ول، ځکه نو شیخ حسن البنا او د سکاوټ(څارندوی) ایسوسي اېشن تر منځ یو پراخ خلیج واقع وو، همدا دلیل وو چې دوی د ځوانانو د تیارولو یو خاص نظام جوړ کړ، تر څو وروسته دوی د مصري "څارندویه تنظیم" پابند او محتاج پاتې نشي، او په نړۍ کې چې د څارندويي د تحریک کوم هدف او پیام دی؛ چې د ځوانانو دیني، قومي او ټولنیزه روزنه دي وشي، پر هغه به دتګ لار دوی ته آسانه شي، په ۱۹۳۸م کې دوی ددې عنوان لومړنۍ تنظیم جوړ کړ، او د هغه نوم ئې جماعة السفر کېښودی، او د اسماعیلیه په ښار کې ئې هغه عملي کړ او د دې جماعة لائحه عمل(کاري دستور) ئې چمتو کړ، هغه ئې منظم کړ، په خپله ئې د هغه د نګراني فرائض سرته ورسول، او په خپل زړه او نظر سره ئې د هغه په لور توجه وکړه، تر داسې حده چې دا نظریه بریالۍ شوه، او اوس نو قاهرې ته د خپلي تبادلې وروسته ئې همدا تګلاره هلته رائج کړه، او بیا ئې دریم جماعت د دقلهې په ولایت کې او څلورم په شرقي ولایت کې قائم کړ.

په ۱۹۴۰م کي استاد حسن البنا په سنجيدگي سره غور و فکر وکړ چي د سکاؤټ ايسوسي اېشن په عمومي نظام کي باقاعده داخل شي تر څو د اخوان د جماعة او بالخصوص "جماعة السفر" د دغو آسانتياوو او امتيازاتو نه برخمن شي چي په دې ايسوسي اېشن کي د رجسټرېد کېدلو وروسته ورپه برخه کېدل، او ددې نه علاوه د هغو اخواني ځوانانو نه گټه پورته کړای شي چي په ايسوسي اېشن کي يا د هغه نه بهر د مخبريت په ميدان کي باقاعده خدمات ترسره کړي.

نو ځکه لومړنی څارندويه گروپ تاسيس کړل شو او ثبت هم شو، دا گروپ محمد ابوالسعود او عبدالعزيز احمد تر صدارت لاندې وو، ۳۵ افرادو گډون پکي کړی وو، چي اکثريت ئې هغه وخت د اخوان د "تاسيسي مجلس" غړي ول، دې نظريې ډير رواج وموند، او د قاهرې په ټولنه کي ئې اثر ظاهر شو، د دې لومړنی کمپ د ۱۹۳۹م په پای کي په اسکندريه کي د "دخيلې" په سيمه کي جوړ شو، په همدې موده کي مېجر محمود لبيب د دې گروپ سره متعارف شو، او د ده د اخوان ځوانان ډير خوښ شول، د ده ډير ارمان وو چي په مصر کي داسي ځوانان وای چي په ايمان و قوت دواړو باندي مسلح وي نو ځکه هم ده د اخواني ځوانانو په روزنه کي پوره پوره ونډه واخيستله.

د ۱۹۴۹م په پيل کي د اخوان په حلقه کي د څارندويي د سيستم لومړنی تشکيل وشو چي د هغه لپاره يو خاص منهج غوره شو، تر څو په ټول هيواد کي عام کړل شي، نو د هغه اهداف او مقاصد ئې لاندني وټاکل:

(۱) ځوانان د هيواد قوت وي او د هغوی هڅي پر يو واحد مرکز او محور راغونډول ضروري دي.

(۲) د قائدینو يو جماعت تيارول چي د دغو جماعتونو د روزني بار پر اوږه واخلي او د اخواني مخبريت د نظريې د اهدافو او مقاصدو تمرين دوی ته ورکول شي.

(۳) د اخوان په هره شعبه کې کم از کم د دریو کلونو لپاره د لسو داسې اخواني عملي غړو یو جماعت تشکیل کړل شي چې په روحاني او اخلاقي طرز کې ممتاز وي او اخواني فکر د دوی په رڼا او وینه کې په ښه توګه سرایت کړی وي.

(۴) په هرو دوو میاشتو کې هر جماعت ته د پنځو نویو افرادو د شاملولو اجازه ورکول، په دې توګه د خپل منځي مرستې په ذریعه دوی اخواني اهداف او مقاصد په ښه طریقي سره درک کولای او منلای شي، او د خپلو مخکنیو (اسلافو) د اخلاقو نه متاثر کېدلای شي.

بیا همدا نظریه په لاندې ډول عملي کېدلای شي:

۱- اخواني څارندويي د (جواله) یو ستر امریت وګرځېدی چې پر ۷ اوو افرادو مشتمل وو، عام مرشد (د اخوان عمومي مشر) د هغه مشر پروفیسر ډاکټر کمال الدین حسین، ډائریکټر جنرل مېجر محمود لبیب مرحوم، انسپکټر جنرل او حضرات محمود ابوالسعود، سعدالوليلي، عبدالغني عابدين، عبدالعزيز احمد غري مقرر شول.

۲- د دغو څارندويه جماعتونو د نګراني لپاره د ۳۵ افسرانو روزل او د دوی لپاره د تمریناتي مکتب افتتاح (د وړاندیز مطابق د څارندويي د ممتازو خلکو په لاسونو په دوو میاشتو کې د یادو ۳۵ نفرو روزنه بشپړ شوه).

۳- په پیل کې په قاهره کې د داسې څارندويي جماعتونو تشکیل وشو او دا روزل شوي افسران پر دوی څارونکي وګمارل شول.

۴- په قاهره کې د دې پلان د بریا وروسته په اسکندریه کې عمل ورباندې وشو، بیا د ټولو ولایتونو پر نماینده ګانو باندې مشتمل عمومي کمپ تأسیس شو تر څو هغوی د خپلو خپلو حلقو د روزنې لپاره چمتو کړل شي.

۵- د ۱۹۵۱م په پیل کې د اخوان المسلمین د څارندویانو شمېر دوه زرو ۲۰۰۰ ته رسېدلی وو، بیا د دې نظريې اشاعت او خپرول پیل شو، او د ځوانانو په ماغزو باندې خپرېده، ځکه په خپل ظاهري شکل کې هغه د دوی د خواهشاتو د بشپړولو یوه غوره ذریعه وه، دوی به پکې شاملېدل او په پیره کمه موده کې به د اخوان نظریه د دوی زړونو ته ورننوتله، او د هغې د خپرولو په هڅو کې به ئې ونډه اخیستله.

په ۱۹۴۱م کي دغه ځوانان د عام خدمت په لور مائل شول، اوس نو دوی په خپلو تشکيلاتو لکه "د ټولنيزو خدماتو او پرمختګ شعبي" په دائره کي د عامو انسانانو په خدمت کي عملي ونډه واخيستله، د هر انسان مرسته کوي، هر ضرورت مند ته مرسته او تګيه ورکوي.

په ۱۹۴۲م کي د څارندويانو شمېر (۱۵۰۰۰) پنځلس زرو ته ورسېدی، ځکه اوس دا طريقه کليو ته هم په رسېدو وه، په کليوالي ټولنه کي د دې څارندويي تحريک ډير اثر پرېوتی، هغه کليوال چي د لوڅو پښو په ګرځېدلو په عادي شوي وو اوس د جورابو او بوتونو په اغوستلو عادت شوي وو، او هغه چي د کلي د طريقې مطابق به ئي پراخ او ډيله جامې اغوستلې اوس ئي په څارندويي نظام کي چسپي جامې اغوستلې، همغه چي مخکي به ټيټ روان وو اوس به په سيده ملا روان وو، او هم هغه کليوال چي مخکي به ئي غير جماعتي ژوند تيروی اوس جماعتي ژوند تېروي او د هغه پابند هم شول، اوس نو د دغو افرادو ټول عمر او هڅي يوازي تر همدې پوري محدودې پاتې نشوي بلکي هغه د خپل دوهم هيوادوال، کليوال خدمت خپل فرض او وظيفه بولي، دا ټول خدمات د اخواني تنظيماتو په دائره کي دننه ول.

په ۱۹۴۳م کي اخوان يو تنظيمي مهم پيل کړ، لکه څرنگه چي دوی د لومړي ځل لپاره په مصري ديني حلقه کي يوه ټولنيزه منصوبه وچلوله چي لاندي خدمات پکي شامل ول:

- ۱- د کليوالو او د هغوی د معززينو د يوې کميټې تشکيل، چي کار ئي د کليو د جګړو ختمول او د مخالفينو تر منځ خپل منځی سوله کول دي.
- ۲- په کلي کي چي کوم اخواني څارندويان دي د هغوی په ذريعه د کليو او سړکونو صفايي کول.
- ۳- د کليو پر سړکونو د رڼا په موخه څراغونه لګول، ددې لپاره به د سيمه ايزو خلکو نه پيسې را جمع کيږي او د کليو څارندويه ځوانان به د هغوی د چلولو او د هغوی د ساتني وظيفه ترسره کوي.

۴- په امکاني حدودو کې تر دوی پورې طبي خدمات ورسوي، لکه د کلیو خلکو ته دا ور بنودل چې د علاج لپاره بهترین ځای شفاخانه وي، که څه هم هغه په هنگامي او فوري حالاتو کې د ځان سره دواوي او داسې نور لازم مواد ږدي.

۵- د کلي خلک عام ټولنیز ژوند ته رانږدې کول، د دې لپاره داسې غونډې کول چې په هغه کې د کلیو ټول ځوانان برخه واخلي او په دې توګه خپل په منځ کې د تعارف عادي او معاشرتي ژوند تېرول زده کړي.

۶- جائز او پاکي لوبې او د "دلچسپو" روح پکې پیدا کول، چې پر روزنیزو اصولو د نیکی په لور مائلوي، مېړانه پیدا کوي او د هیواد خدمت ته ئې هڅوي.

۷- په خپله وړوکې ټولنه کې یعنې د کلي د ترقۍ په کارونو کې د کلیوالو ځوانانو همت افزائي کول.

۸- په نږدې کلیو کې د سفر دعوت ورکول، تر څو په دې توګه د هر تحصیل په ځوانانو کې علیحده علیحده خپل منځي تعارف او تعلقات پیدا شي، او په دوی کې دې ټولنیز اتحاد او هم آهنگي پیدا کړل شي.

په ۱۹۴۵م کې د څارندویه ځوانانو شمېر (۴۵۰۰۰) زرو ته ورسېدی، ځکه ځوانانو ته اطمینان ورکول شوی وو چې دا به په دوی کې د قوت و طاقت د پیدا کولو یوه ذریعه وي چې هدف ئې پر چا د ظلم او زیاتي کولو نه بلکې د وطن خدمت او د خپل ذات او شخصیت د فلاح او بریا لپاره د جسم او روح روزنه ده.

ځوانان چې په اخواني "څارندویه تنظیم" کې پر شاملېدلو باندي کوم شي په شدت سره چمتو کړل هغه غربي استعمار او د هغه بدترین آثار ول، په داسې وخت کې چې کله په ځوانانو کې نزاکت پسندی او زنانه توب عام شوی وو دا یوازینی داسې تحریک وو چې د دوی په زړونو کې ئې د مېړاني او ننگ جواهر پیدا کولای شول، نو ځکه هم ځوانانو په خپل ځان کې دا اوصاف پیدا کول غوښتل، د اخوان دا سپاهیانه تحریک د دوی پناه گاه وه او په دې ډول سره د دوی تعداد او شمېر ورځ په ورځ مخ په زیاتېدو وو.

دا کال چي کله په صعيد(د مصر لري پرته سيمه) کي د مليريا وباء خپره شوه نو د اخواني اسکاوت(څارندويه) تنظيم مشرتابه هلته د خلکو د مرستي په اړه فکر وکړ، ده د صعيد ټول اخواني څارندويه ځوانان دې ته چمتو کړل چي د حفظان صحت د محکمې "هلال احمر" سور صليب د انجمنونو او نورو جماعتونو سره په بشپړه توگه مرسته وکړي دوی د څارندويي شعار چي خدمت خلق دی بهترين مثالونه وړاندي کړل.

په همدې زمانه کي چي کله صعيد د مليريا په تباه کاريو کي راگېر وو، ناڅاپه د يو زبردست سېلاب ښکار شو، چي کلي او باندې ئي وېجاړ کړل، په دې وخت کي هم اخواني څارندوی تنظيم په پلونو باندې پيره کوله او پوليس به ئي خبرول او د کليوالو او دولتي مأمورينو سره ئي په حفاظتي تدابيرو کي برخه اخيستله، دوی دوي مياشتي مسلسل د دغو سيلابونو مقابله وکړه، يوازي په صعيد کي نه بلکي د هيواد په ټوله شمالي برخه کي د راغليو سېلابونو نه د خلاصون بار پر اخوان وو.

په ۱۹۴۶م کي د هغو خدماتو اثرات پر خلکو واضح شول او هغوی اوس په پيره تيزي سره په اخواني څارندويه تنظيم کي شامليري، او د ۱۹۴۶م په اواخرو کي يو دم د دوی شمېر ۶۰۰۰ زرو ته ورسېدی.

په ۱۹۴۷م کي د هيواد په شمالي حصه کي کالرا(کولرا) خپره شوه، ملت د خدمت او مرستي په موخه خلک چمتو کړل، خو پيره د افسوس خبره ده چي د حکومت نه پېرو ذمه دارو خلکو د وباء او مرگ له ويري تېښته کوله، حالانکه په داسي وخت کي د اخواني څارندوی امریت د دې وباء د کمولو په موخه ۷۰۰۰۰ اويا زره څارندويه ځوانان د حکومت تر امریت لاندې د کارکولو لپاره وړاندي کړل، پر دې موقع باندې څارندويه ځوانانو او د صحت ذمه دارانو تر منځ مشوري لپاره يوه کمیته جوړه شوه، پدې کميټې کي د اخوان دوه نماينده گان موجود ول، مېجر محمود لبيب مرحوم او عبدالغني عابدين، څارندويه ځوانانو په پير همت سره کار وکړ، خصوصاً په کلیو کي چيري چي دوی خلکو ته وښودل چي د "کالرا په مرض د اخته کسانو مسئولين نه خبرول پير خطرناک دي"، د خلکو او مريضانو په وخت ذمه دارو کسانو ته ورتلل، هغوی د مريضو خلکو نه خبرول او د احتياطي تدابيرو

زده کول او پر هغوی د عمل کولو لپاره دا هڅي ډیري بریالی وې، او د وباء په کمولو کې ډیر مؤثر ثابت شول، پر دې موقع باندي د حکومت د ذمه دارانو د اعتراف اندازه له دې بیان نه کېدلای شي چې د اخوان د هڅو د تعریف کولو په لړ کې ډاکټر نجیب سکندر ورکړی وو.

اخواني څارندويي تنظيم چې د وباء په زمانه کې کوم خدمات سرته رسول هغه په لاندې ډول دي:

اولاً په کلیو کې:

- (۱) د هیضي د حالاتو او حملاتو اطلاع ورکول.
- (۲) د وباء خپلو کلیو محاصره کول، او څوک داسې کلیو ته نه ور پرېښودل او نه راپرېښودل.
- (۳) اعلانات یا د وزارت صحت د پروپاګند کولو والا وو په لاؤډ سپیکرونو او موټرونو په ذریعه په کلیو او کوڅو کې طبي هدايات ورکول.

ثانیاً په ښارونو کې:

- (۱) په ناپاکو او چټلو محلونو کې صفایي کول، چې د محلي پر خلکو نې زیات اثر وکړ، ځکه د څارندويه ځوانان چې اکثریت نې تعلیم آفته دي په خپلو جاړو واهه.
- (۲) د D.D.T په پمپونو د کورونو صفا کول، او خلک د هغوی د دواء د پاشلو د گټو نه خبرول، چې خلک تري مطمئن شي.
- (۳) د گندگیو، امبارو او غلیظو ځایونو اطلاع ښاروالی ته ورسول.
- (۴) په مساجدو او څلور لارو باندي هدايات لگول او په دیوالونو د بېنرونو (Banners) لگول.

(۵) د ۱۹۴۷م کال د ختمېدلو په وخت د څارندويه ځوانانو شمېر (۷۵۰۰۰) زرو ته ورسېدی، او بيا په آخر کي په ۱۹۴۸م کي د اخوان د غير قانوني اعلانېدلو تر وخته همدا شمېر وو.

د ۲۶ جولای ۱۹۵۲م د فوځي انقلاب وروسته اخوان تر ټولو نه مخکي په مصري څارندويي کي د اصلاح کولو ضرورت احساس کړ تر څو هغه پر دې سيده لار باندې ولاړ شي او گټه پورته کړای شي چي پر هغه باندې اخواني څارندويان عمل کوونکي ول.

دوی د حکومتي ذمه دارانو سره په يو ځای کېدلو باندې د دغو اوامرو د اصلاح په اړه د غور و خوض لپاره کوم چي د اخواني څارندوی او مصري څارندويانو د خپل منځي نزاع سبب وو، د يوې کميټې د جوړولو وړانديز وکړ، د اخوان نقطه نظر دا وو چي دوی څارندويه تحريک د تربيت، مېړاني او طاقت تحريک بولي نه د نزاکت خوښوني، زنانه يي او د غربي فېشن ځای، حکومتي مسؤلينو د دوی دې اصلاحي دعوت ته لبيک ووايه. په ۱۰ اگست ۱۹۵۲م کي د لومړي ځل لپاره د دې کونسل غونډه وشوه، او د څارندويه تنظيم يو ځل لومړنی عارضي کيمني جوړه شوه، چي په هغه کي د ځوانانو عناصرو غلبه وه، چي دوی د څارندويي تحريک د هغه پر صحيح لار او لوري روان کړ، د جنرل کونسل يوه کاري کميټې جوړه شوه چي په هغه کي صحيح او ديانت دار خلک شامل ول چي تر دوو کلونو پوري د دې څارندويه تنظيم لپاره مرسته کړې وه، ډاکټر عباس عمار د "عامه رفاهي امور د وزارت" د وزير کېدلو وروسته نوي څارندويه تنظيم ته ډيري مرستي ورکول شولې، ځکه موصوف هم د څارندويه تنظيم د ځوانانو د تربيت يوه وسيله بلله، دا د حيرت ځای دی چي هغه وخت په څارندويه تحريک کي مخکښ اخوان وو خو پدې حيثيت نه چي هغه اخواني وو بلکي له دې حيثيته چي هغوی د مطلوبه اصلاح پر اصولو يقين کاوه.

يووازي د دوو مياشتو په عرصه کي د قوم لپاره مخلصو او طاقتورو ځوانانو يو لوی تعداد تيار شو چي له دې شمېر نه د څارندويه تنظيم تر اوسه پوري تاريخ خالي وو، د عيسايي او اسلامي فرقو او ډلو تر منځ د خپل منځي ربط و محبت فضاء قائمه شوه، مصري او غير

مصري ټول خلک د مینې، د هیواد د خدمت او د هغه لپاره د هر ډول قربانۍ ورکولو ته چمتو او متحد شول.

بیا نو دوی د عوامي خدمت په میدان کې عملي ونډه واخیستله او څرنگه چې د "امان هفتې" پلان تیار شو د هغه لاس او مټ وگرځېدل، چې ولسمشر او صدراعظم محمد نجیب او د هغه ملګرو اعتراف ورباندې وکړ، حتی چې موصوف ولسمشر او فوځي افسرانو دا محسوسه کړه چې څارندویه تنظیم په حقیقت کې یو دفاعي تنظیم دی په دې ډول سره دوی د ټول هیواد خلک په دې تنظیم کې د شاملېدلو لپاره وهڅول او په هرې مدرسې، هرې کارخانې او هره مزرعه کې ئې د څارندویۍ پر ضرورت فشار واچوی.

د ولسمشر محمد نجیب پر دغو اصولونو یقین او د هغو لپاره د ده جدوجهد او هڅې دومره ممتازې او بنائیسټې وې چې څارندویه ایسوسي اېشن په ۲۶ اپریل ۱۹۵۳م کې هغه ته تر ټولو ستر څارندویه مډال ورکړ، په دې موده کې چې اخواني څارندویانو کومې هڅې او خدمات سرته ورسول هغه د هر فرد په سترگو کې څرګند ول.

اوس د اپریل په آخره ۱۹۵۳م کې د اخواني څارندویانو شمېر ۷۰۰۰ اوږه زره دی.

دغه اخواني څارندوی ګروپ د ۲۶/جولای/۱۹۵۲م نه وروسته جوړ شوی دی، چې وروسته د اخوان ذمه دار خلک مطمئن شول چې اوس په مصر کې د څارندویانو تنظیم واکي د دیانت دارو خلکو په لاسونو کې دي او دوی ئې پر صحیح لارې چلوي.

په مصر کې سکاوټ ایسوسي اېشن هم اوس د کلیو لپاره د ټولنیزو خدماتو پلانونه چمتو کوي، چې د دې په ذریعه به د صحیح ټولنیزو بنیادي اصولونو باندې تعمیرېږي او د دې کار ستر بوج به پر اخوان واچول شي ځکه هغه په کلیو کې خپاره شوي دي او د دوی لاس رسی هلته آسان دی.

۳- ملي او وطني خدمات:

(۱) **وطني خدمات:** د اخوان د نظريه حیات او مقاصدو په وړاندې کولو سره موږ دا ويلي دي چې د اخوان په نزد د وطنيت حد بندي د عقيدې له نگاه او لرليد نه کيږي نه د جغرافيايي حدودو له مخې، خو د حالاتو خرابي او په مصري ټولني کې د اوسېدلو په سبب د دوی ټولنه او اصلي وطن يعني مصر د دوی د زياتو توجهاتو مرکز وو، په پيل کې خو به دوی د حکومت وزراوو ته خطوط وليکل او د ټولني د معاشرتي او اقتصادي اصلاح غوښتنه به ئې ترې کوله، خو چې کله دوی يو قوت او ملي آواز شو نو نه يواځې دا چې تحريري وسائل ئې کافي او بشپړ بلل، بلکې په سترو سترو جلسو او طاقتورو مظاهرو ئې لاس پورې کړ چې پر حکومت باندې نظر انداز کېدلای شول او د ذلت او غلامۍ د تړونونو په لار کې يو عوامي خنډ جوړېدلای شوای، لکه څرنګه چې د "صدقي او بيون تړون"^۱ په سلسله رامنځ ته شو.

دا خبره په خاصه توګه د توجه وړ ده چې اخوان ملت ته صحيح وطنيت وروښود، او د بې ساري وطنيت اعلى مثالونه ئې وړاندې کړل، ګڼه تر اوسه به د خلکو د وطنيت په ارتباط يوازي د سياسي جهت بندۍ باندې متمرکز وای او چې هر کار د خپل ګوند د ګټو لپاره وای هغه به ئې وطنيت بللای، که به څه هم د هغو لپاره هرڅومره غلط وسائل پکار نه اچول کېدلای، او همدا دليل وو چې هر نوي راتلونکى نظام به د مخکني حکومت ټول کارونه غلط او نفي کول، که به څه هم هغه ټول د ملت په ګټه ول، هدف به ئې دا وو چې د پخواني وزارت پر اصلاحي او تعميري کارونو باندې پرده واچول شي تر څو ملت ئې نوم هم وانخلي، د هغو څو حکومتونو پرته چې آزاده پاليسي به ئې درلوده، او د پيرو لږو وختونو لپاره قائم شول، په دوی کې خصوصاً د علي ماهر وزارت شامل وو، د فوځي کودتا نه مخکې چې کوم وزارتونه جوړ شول د هغوی ټولو همدا حالت وو.

^۱ د مصر د صدراعظم صدقي او د برطانيې د خارجه وزير بي ون غوښتل يو تړون لاسليک کړي، چې اخوان د دې تړون مانع شو، ګڼه تر ننه به د سويس نه انګرېزان نه وو وتلي. ژباړن

د حالاتو په دې شرمېدلي رو کي اخوان خپل مقام او پوزيشن ډير مضبوط وساتي او په هره سياسي مسئله کي ئې په پوره وضاحت او قوت سره خپله رايه وړاندي کوله، د بې پري او اخلاص وطنيت مثالونه ئې قائلول، او يوازي د حق لپاره به ئې د حق تائيد کاوه، په دې اړه دوی د هېچا د دوستۍ او دښمنۍ نه متاثر نشول، چي د دې بهترين مثال د دوی د امن د مجلس "سيکورتي کونسل" په ملل متحد کي د نقراشي پاشا حمايت او تائيد کول دي، د دې باوجود چي امريکا ته تر سفر کولو مخکي نقراشي د اخوان ډير سخت دښمن وو، تر داسي حده چي د ملت لويي برخي دا تصديق نشو کولای چي اخوان دي دومره لوړ شوی وي، ځکه تر اوسه دوی د داسي اخلاص مثالونه نه وو ليدلي، او بيا عام اخلاق د انتهايي انحطاط په حالت کي وو، ځينو خلکو د دغه تائيد د غير معمولي واقع کېدلو په سبب مخالفت وکړ چي د نورو گوندونو دغه پرو پاگند ئې هم رښتيا وبلل چي د اخوان او سعديانو تر منځ اتحاد شوی دی خو څو ورځي وروسته دا حقيقت څرگند شو، چي کله نقراشي له امريکا نه راستون شو او د ده د وطن په حقوقو کي له سستۍ او کوتاهۍ نه کار واخيست نو اخوان دا هر څه ونه زغمل او د هغه او اخوان تر منځ داسي شديد مخالفت پيدا شو چي د مصر په معاصر تاريخ کي ئې مثال نشو موندلای چي د يو وزارت او گوند او يا د يو گوند دي د بل وزارت سره داسي مخالفت واقع شوی وي.

د مصر په گوټ گوټ کي خپرې شوي اخواني شعبي د وطنيت او جهاد مدرسي وي، چي د هيواد د اشغال شويو حقوقو د غوښتلو په وخت په پوره توگه مصروف په کار وي، د دې نه علاوه د مصر کوم گوند داسي نه وو چي په هغه کي دي د اخوان د پښو په څېر محکم څه مقرر وي.

مختصراً موږ ويلای شو چي اخوان لاندني وطني خدمات سر ته رسولي دي:

۱- په ښارونو کي په عوامي حلقو او کليو کي ئې د اطرافو په حلقو کي سياسي جهالت له منځه يووړ.

۲- د ملت او عوامو د ټولنيز ژوند سره ربط پيدا کول او هغوی د وطن د خدمت سره عادي کول.

۳- په ځوانانو کې ئې د مردانګۍ او مېړانې روح پوه کړه، او په عوامو کې ئې د هيواد د خدمت روح را بیداره کړه، چې له ډیرې مودې نه استعماري قوت يعني انګریزانو ځپلې وه او لا ئې هم د دغو جواړو د ځپلو هڅې کولې.

۴- د تازه ترین سیاسي صورتحال او کشمکش نه خلک او په خاصه توګه ښاري او کلیوال اشخاص په صحیح توګه خبرول، خصوصاً چې کله کومه داسې مسئله وي چې په مخنيوي توګه ترسره کېږي، او په هغه کې د هيواد تاوان وي چې داسې به نو هره ورځ کېدل.

۵- د یو نوي نسل تربیت چې په هغه کې به د وطنیت او جهاد جذبات په بشپړه توګه ځای پر ځای شوي وي او هغه د هيواد د دفاع او د هغه د عزت لپاره خپل ځان و مال او د هر عزیز شي د قربانولو لپاره هر وخت چمتو وي لکه څرنګه چې د انقلاب نه مخکې د سویز کانال په مصر کې رامنځ ته شوی وو^۱.

غالباً هیڅوک هم د پورتنیو پنځو خدماتو نه د یوه نه هم انکار نشي کولای، ځکه اخوان چې د خلکو په ذهني تربیت کې کوم جدوجهد وکړ، موجوده سیاسي شعور د هغه په اړه شاهد دی، په همدې ډول د فاسدو حکومتونو(وزارتونو) په خلاف چې دوی کوم جدوجهد او کوششونه وکړل د هغوی نه هم څوک انکار نشي کولای چې د هغه له وجې ځینې وزارتونه لکه د صدقي وزارت چې د انګریزانو سره ئې دوستانه تړون غوښتی، نو د دولتي اعلامیو په ذریعه به ئې پر دوی داسې اتهامات واردول او دوی به ئې بدناملول چې نه کله چا اورېدلي ول او نه ئې لیدلي ول، د هغه وروسته چې د سعدیانو کوم وزارتونه راغلل د هغوی مخالفت او د دښمني ئې هم وکړه.

.....
^۱ په ۱۹۵۲م کې وفدي حکومت چې کله په ۱۹۳۶م کې مصري او برطانوي تړون یو طرفه ختم کړ، په نتیجه کې ئې مصریانو او په سویز کانال کې موجود د انګریزي فوځونو تر منځ نښتي رامنځ ته شوې، نو په هغو کې اخوان مخکښ وو، د اخوان ډیر ستر ستر مبارز او قابل ځوانان په دغو نښتو کې شهیدان شول. ژباړن

د سويز کانال په سيمه کې د هيواد د دفاع په سلسله کې چې اخوان کومي هڅې وکړې د هغه په لور مو اشار کړېده، دلته همدومره کافي دي چې شهيد شوي ډيری ځوانان اخوانيان ول، اضافه لا دا چې د نوحاس وزارت اعتراف هم پرې کړيدی، چې دوی د اخوان سره خبرې کول غوښتل تر څو د آزادۍ د تحریک سرپرستي د دوی په لاس ورکړي ځکه اخوان د هغه تر ټولو زیات اهل وو.

دا خبره هم په خاصه توگه د یادوني وړ ده چې د اخوان سیاسي رهبري پر علمي او تحقیقي اساساتو قائم وو، دا کوم سطحې او جذباتي تحریک نه وو، دوی پر ۱۲ ډولسو افرادو مشتمله یوه سیاسي کمېټه جوړه کړې وه چې کار ئې پر عامو سیاسي حالاتو غور و فکر، د راتلونکو حالاتو مطالعه او اخوان د هغه نه خبرول وو، تر څو په اخوان کې دننه په مجموعي توگه سیاسي بصیرت پیدا شي او دا بصیرت لا ژور کړل شي.

(ب) قومي خدمات:

د قومیت او ملیت نه دلته زموږ هدف هغه قومیت دی چې مثال ئې اخوان د فلسطین په جگړه کې وړاندې کړی وو، چې د هغه مثال په ټولو عربي سلطنتونو او عوامي حلقاتو کې نشو موندلای، دلته موږ دا ویل غواړو چې د فلسطین جگړه د کوم لپاره چې اخوان د پوره مستعدۍ څرگندونه وکړه، د هغې په لور ئې دعوت وکړ، د هغې د منلو او په هغې کې د شرکت کولو لپاره ئې اذهان تیارول لکه څرنګه چې ځینې ډارن او مات شوي خلک وایي، د مصر لپاره د مادي یا معنوي تاوانونو سبب نه وو، بلکې هغه د خطر داسې زنگ وو چې مصري قوم ئې په هغه غار کې د ولېدلو نه وژغوری چې پر غاړه ئې پخوانی خود سره پاچا او د هغه همغه مجرم حاشیه نشین ملګرو په واسطه رسېدلي وو، چې د هغوی مجرمانه ذهنیت تر داسې حده لوړ شوی وو چې هغوی د هيواد او هيوادوالو په روزي او مال باندي ډاګه اچوله او د هغه لوټل ئې کافي نه بلل بلکې د الله جل جلاله د بندګانو ځانونه او عزتونه هم د دوی د لوبو په نښه شول، دغو مجرمینو په دې جگړه کې (د فلسطین د جګړې پر وخت) خرابې اسلحې رانیولې تر څو دوی د معصومو او هيواد د مجاهدینو د شهادتو د لاسونو په لیدو سره شیطاني خنداوي وکړای شي، د فلسطین جگړه چې دعوت ئې اخوان ورکړ، او پر خپل قول و عمل ئې د پوره گرمجوشۍ اظهار هم وکړ د مصر او مصري ټولني لپاره د څو حیثیتونو نه ډیر ګټور ثابت شو چې ځینې ئې په لاندې ډول دي:

(۱) دې جگړې د خلکو سترگې پرانیستلې، د یو داسې قوم په حیثیت چې د خپلې آزادۍ دفاع او د نورو سلطنتونو په وړاندې خپل عزت برقرار ساتل غواړي، زموږ جگړه ایبزي تیاری ډیرې ناقصې دي، او دا څرگنده ده چې څوک خپل کمزوره اړخ درک کړي نو بیا د هغه د اصلاح هڅه هم کوي.

(۲) په مصري قوم کې ئې یوه نوې روح پوه کړه او د هغه بزدلانو خولې ئې وتړلې چې ویل به ئې مصري قوم یو سوله خوښوونکی ملت دی، دوی د جگړې او دفاع اهل ندي، بیا ئې په خلکو کې اعتماد پیدا کړ چې که ضروري سامان او تیاري وي نو دوی په بشپړه توګه د جگړې صلاحیت لري، اخوان خپله د دې غوره مثال دی.

(۳) په ملت کې ئې د قربانۍ او مجاهدانه هڅو امیدونه را ژوندي کړل، ګڼه حالات داسې شوي ول چې د هر کس مخ ته یوازي د هغه خپل ذات وو، د ملت او قوم لپاره حتی وړوګي قربانۍ ته هم چمتو نه ول، اوس چې کله د اخوان د شجاعت او قربانیو مظاهر مخي ته راغلل نو د خود غرضو او منفعت خوښوونکو بنیادونه ولړزېدل.

(۴) د حقیقي مرض يعني د استعمار تر سایې لاندې اوسېدل، او د ټولو خرابیو د جرړو په لور ئې خلک متوجه کړل، دا خود سره او دوکه شوی پاچا(فاروق) وو چې پر تخت متمکن وو او همدې وو چې هیواد ئې د دغه ذلت او بې کسۍ حالت ته ورسولی وو چې اوس پکې راګېر وو، د فلسطین جگړه د دې نږدې(۱۹۵۲م) فوځي انقلاب یو مهم ترین سبب وو.

د اخوان مثالي وطنیت او قومیت چې د سترو سترو مهذبو ملتونو افراد نشو ور رسېدلای، شاید تر ټولو څرګند دلیل ئې لاندې یوه واقعې وي:

عام مرشد حسن البنا مرحوم رحمه الله به دحکومت د سختیو او نیولو او خورولو په زمانه کې د هغو دوو مېرمنو قصه بار بار اوروله چې د یو ماشوم په اړه ئې خپله شخړه او دعوه د سلیمان حکیم خواته راوړله، هري یوې دا دعوه درلوده چې ماشوم د دې دی، سلیمان حکیم حکم وکړ چې ماشوم په دوو برابر وټوټو ووېشي او هري میرمني ته دي ئې یوه حصه ورکول شي، دروغجنه مور په دې تقسیم راضي شوه، او حقیقي مور دا تقسیم وغندی

او په هيڅ توگه داسي کار ته چمتو نشوه، بلکي خپله حصه ئې هم ور پرېښوده او دا ئې خوښه کړه چې په هر حالت کې بايد ماشوم روغ پاتې شي.

د دې قصې د ويلو وروسته به ئې وفرمايل: "زموږ او د دې هيواد د حاکمانو معامله بالکل همداسي ده، د هيواد د خود مختارۍ او آزادۍ تر دوی ډير غوښتونکي او قدرکوونکي يو، نو تاسي دا سخت مشکلات برداشت کړئ، د سعدي (د هغه وخت حاکم گوند چې د اخوان سخت ترين دښمن گوند وو. ژباړن) گوند لپاره خپلي اوږې ټيټې کړئ، که هغوی تاسي قتل کړي، له هيواده مو وشړي خلاصه دا چې هر څه درسره وکړي، د وطن د راتلونکي او د هغه د وحدت همدا غوښتنه ده چې تاسي دا هر څه برداشت کړئ."

مرشد شهيد رحمه الله وپرېده چې هسي نه د اخوان او دولت تر منځ کورنۍ جگړه رامنځ ته نشي، چې په نتيجه کې به انگرېزان د امن و امان د برقرارولو په پلمه او بهانه دې هيواد ته راشي، که اخوان دوی ته د اخوان د غير قانوني اعلانولو پر حکم رد عمل ښودلی وای نو د دې کورنۍ جگړې پوره احتمال موجود وو، ځکه هغه وخت په هيواد کې د اخواني "شعبو" شمېر دوه زره ۲۰۰۰ وو چې يو سل او شل ۱۲۰ شعبي ئې يوازي په مرکز قاهره کې وې، او د هري "شعبي" لپاره ډيره آسانه وه چې هغه په لسو زره ورو، قهرمانو او جنگياليو اخوانيانو خپله دفاع وکړي، که چيرې اخوان داسي کړي وای نو هغه به راپورته شوي وای چې انگرېزانو ئې انتظار کاوه، د دوی تقراشي ته اشاره کول چې د اخوان سره دي هره سختي وکړل شي د همدې غرض تر عنوان لاندي وه، پر اخوان غير معمولي سختي او د دوی د راپارولو حقيقت هغه وخت څرگند شو چې کله نقراشي (صدراعظم) څو سوه مسلح عسکر او لس زره دار موټرونه د اخوان د مرکز د محاصرې لپاره ولېږل چې په مرکز کې د لسو اخوانيانو پرته بل څوک نه وو، او هغوی هم د هيڅ ډول رد عمل اراده نه درلوده، د کومي شخړې پرته ئې ځانونه ور وسپارل، مرشد شهيد رحمه الله ډير اصرار وکړ چې دی دي هم د نورو اخوانيانو سره ونيول شي، خو هغوی د دې خبرې په کولو سره انکار وکړ چې گواکي دوی ته داسي امر ندی شوی!!! چې بيا نو مرشد مرحوم وفرمايل: "تاسي مي ځکه نه نيسئ چې زما د وژلو اراده لرئ"، دا خبره په سبا سهار په خبر پانو کې نشر شوه او چې څه ئې فرمايلي وو بالاخره همهغسې وشول.

د اخوان يو بل موقف همداسي وو چي په اعتراف کي ئې سر تیت شي، دا د هغو اخواني مجاهدینو موقف وو چي هلته د فلسطین په جگړه کي ئې د شجاعت داد ورکوي، او دلته د دوی گوند غیر قانوني اعلانوي، په دې وخت کي د جگړي ستر مأموریت دا گمان وکړ چي اخوانیان باید د فوځ د مرستي نه لاسونه پورته کړي، خصوصاً چي کله پر فوځ د غلطو پالیسیو په سبب چي پر دوی په قاهره کې ناستو سیاسي کسانو د جگړي په میدان کي کمانډرانو ته هدايات ورکول، دا ډیر سخت وو خو د دغو ټولو وهمونو برعکس اخوان د انتهایي لور ظرفیت او بی مثاله وطنیت ثبوت وړاندي کړ، په هره معرکه کي په یوه انتهایي جانبازي سره وجنگېدل، او د هیواد په دفاع کي ئې د خپلو وینو آخري څاڅکو د بهولو نه هم ډډه ونکړه، بالخصوص کوم وخت چي یهودي فوځونو د هیواد په مشرقي حدودو باندي حمله وکړه، حتی چي د جنرال فواد صادق "کمانډر انچیف" نه ئې د اخوان په اړه وپوښتل نو هغه د دې اعتراف په ویلو سره ځواب ورکړ: "د اخوان المسلمین بی حده زړه ور او جنگیالي سپاهیان ول، دوی په انتهایي ایماندارۍ او قربانۍ سره خپلي فريضي سرته ورسولي."

د دې ډول معنوي برتریو سره اخوان جگړه وکړه چي فوځي سپاهیانو او افسرانو کي د معنوي قوت د پیدا کولو تر ټولو ستر محرکین ول، د جگړي پر ختمېدلو دغو مجاهدینو ته چي کومه بدله ورکول شوه هغه د دوی د نیولو او بندي کولو حکم وو، بالاخره دوی د رفح(د فلسطین او مصر سرحدي بندر) په چاونۍ کي بندي شول.

دلته موږ د دې پرته چي دا ووايو نشو پاتېدلای چي د فلسطین په جگړه کي د اخوان جهاد تر اوسه پوري د مصريانو لپاره د افتخار موجب دی، او په ټولو عربي هیوادونو کي د مصري شجاعت او میراني موضوع د خبرو مهمه نقطه ده، د فلسطین یوه اخواني مجاهد افسر یو کتاب لیکلی دی، "اخوان المسلمین د فلسطین په جگړه کي"¹ دا کتاب د اخوان لپاره د فخر و عظمت یو ځلانده مرقع ده، چي په هغه کي هیڅ ډول خیال آرائي او یا مبالغه نشته بلکي هغه د سترگو لیدلي حالات او واقعات او د جگړه اییزو معرکو سیده ساده بیان دی، لومړی چاپ ئې فوراً وپلورل شو او اوس د دوهم ځل لپاره چاپ شوی دي.

د ملي خدماتو د يادولو په ترڅ کې موږ ته دومره ويل حتماً معلومېږي چې اخوان د عرب ليگ د تقويت تر ټولو ستر سبب وو، دوی د عرب دولتونو تر منح همغږي او ارتباط پيدا کړ او پدې اړه ئې ستر خدمات سرته ورسول.

.....
1د استاد کامل شريف تصنيف دی چه په ۱۹۵۳م کې پر اخوان د جمال عبدالناصر د ظلمونو او د سختيو په سبب اردن ته تللی وو، د هغه ځای تابعيت تر لاسه کړ، دی په پاکستان کې د اردن سفير هم پاتې شوی دی، له څه مودې نه په عمان کې يوه ورځپاڼه "الدستور" چاپوي، او اوس (۱۹۹۸م) کې په اسلامي دعوت کې مصروف دی، ما څو ځله د هغوی سره ملاقات کړی دی.. ژباړن

دوهم فصل

ثقافتي خدمات

د مصري ټولنې ثقافتي خدمات چې اخوان سرته رسولې دي او رسوي ئې هغه ټول موږ په څلورو برخو تقسيمولای شو:

- ۱- روحاني تربيتي
- ۲- اسلامي ثقافت
- ۳- علمي تعليمي
- ۴- لارښوونکي يا تحقيقي مقالې

اوس موږ د هر يوه جلا يادونه کوو:

۱- **روحاني تربيتي:** اخوان پر روحاني تربيت ډير فشار اچوي، په تيرو پانډو کې د اللهيت او هر اړخيزيت تر عنوان لاندې موږ د هغوی يادونه کړې ده، د کورنيو (اُسُر) چې کوم نظام په اخوان کې دی هغه ۳۹ فرائض پر هر اخواني اجباري کړيدي، چې په سر کې ئې دا دي چې هر اخواني به د قرآن تلاوت مسلسل هره ورځ کوي چې تر يوې سپارې به کم نه وي، په غوره انداز کې به تلاوت وکړي او يا ورته غوږ شي او په ژباړه کې ئې غور و فکر وکړي.

دې نظام پر اخوان ۴۰ نور فرائض واجب کړيدي، چې د پورته يادو شويو فرائضو سره چندان مختلف ندي، په فرائضو کې آخري دا دي چې هره ورځ تر ويده کېدلو مخکې هر اخواني بايد يو څه وخت مقرر کړي تر څو په دغه وخت کې د خپل نفس سره محاسبه

وکړي چي تر کومه ځايه ئي دا فرائض سرته رسولي دي، که خير په نظر ورغی نو د الله تعالی جل جلاله حمد دي اداء کړي، او که بيا ځان مقصر ومومي نو بيا دي د الله جل جلاله نه بښنه وغواړي او د هغه په لور دي رجوع وکړي.

د اخوان په مرکز کي چي کومه د "کورنيو شعبه" شته هغه د ټول اخوان د روحاني تربيت نگران او ذمه دار ده، او د دې سلسلې ټول هدايات د همدې شعبي له دفتره صادريري، "کورنی"(أسره) د اخوان د روحاني تربيت عملي ډگر دی.

د "اخوان المسلمات/مسلماني خويندي" لپاره چي لومړنۍ رساله نشر شوه په هغې کي د دوی لپاره د روحاني تربيت يو بشپړ نظام وو، په هغه کي دا ويل شوي چي د هري "کورنی" يا "أسره" د افرادو شمېر له ۵-پنځو نه نيولي تر ۸-اتو پوري وي او په هفته کي يو ځل د دې اجتماع وکړي، تربيت ئي پر څلورو مراحلو وېشلی دی، او د يوې مرحلې نه تر بلې مرحلې پوري ئي د ټلو لپاره امتحانات مقرر کړيدي.

اخوان په خپل روحاني تربيتي پروگرام کي وړوکي ماشومان هم شامل کړيدي. د "جمعي د مدارسو" په نوم چي اخوان د نوي نسل پر اسلامي اصولو د روزلو په نيت کوم مدارس تاسيس کړيدي د هغه په تربيتي نظام کي د هغه صراحت شوی دی، چي په هغه کي به د أسوه حسنه مقام ممتاز وي، او بايد هڅه وشي چي ماشومان عبادات په شوق او رغبت سره ادا کړي، د ويرې او خوف له امله نه، د دوی لپاره د قصو او داسي ترانو نه گټه پورته کړای شي چي ماشومان په ښه انداز کي ورباندي پوه شي.

په دغو "مدارس جمعہ وو" کي د روحاني تربيت يو مفصل کورس مقرر شوی دی، چي په هغه کي ديني، اخلاقي او وطني تراني او قصې ايښودل دي او د هغو د ور لوستلو او ور ښودلو طريقې ښودل شوي دي.

۲- اسلامي ثقافت: په "مرکز" کې چې کومه د "دعوت و اشاعت شعبه" ده، هغه دا خدمت کوي. همدا شعبه د تقريرونو او خطباتو لپاره مبلغين چمتو کوي، د ضرورت مطابق رسالې او اخبار نشروي، اخوان المسلمین چې د دعوت د موضوع په اړه کوم رسالې او کتابونه چاپوي د هغې نشرول تنظيموي، داسې چې کومه رساله د شعبي د مطالعې او منظورېدلو پرته نشر نشي.

د اخوان د مرکز نه تر اوسه لاندې کتابونه او رسالې چاپ شوي او نشر شوي دي:

۱-دعوتنا	زموږ دعوت	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۲-الى آئ شني ندعوا الناس	موږ خلکو ته د څه دعوت ورکړو؟	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۳-نحو النور	د نور په خوا	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۴-هل نحن قوم عمليون؟	آيا موږ عملي خلک يو؟	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۵-المنهاج	کاري طريقه	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۶-المناجاة	سرگوشي	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۷-المأثورات	مسنوني دعاوي	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۸-عقيدتنا	زموږ عقیده	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۹-رسالة المؤتمر الخامس	د پنځم کانفرانس پيغام	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۱۰-الاخوان تحت راية القرآن	اخوان د قرآن تر بيرغ لاندې	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۱۱-العقائد	عقائد الاستاد	حسن البنأ مرحوم
۱۲-الى اخوان الكتاب	د اخواني تربيتي گروپونو په نوم	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۱۳-رسالة المؤتمر السادس	د شپږم کانفرانس پيغام	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۱۴-بين الامس و اليوم	پرون او نن	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۱۵-نظام الاسر و رسالة التعاليم	د کورنيو نظام او تعليمي رساله	الاستاد حسن البنأ مرحوم
۱۶-مشكلاتنا في ضوء النظام الاسلامي	زموږ مشکلات د اسلامي نظام په رڼا کې	الاستاد حسن البنأ مرحوم

- ۱۷- دعوتنا فی طور جدید زموږ د دعوت نوې مرحله الاستاد حسن البنأ مرحوم
- ۱۸- دستورنا زموږ قانون استاد حسن الهظيبي(اوسنی مرشد)
- ۱۹- الرسالة الاولى للاخوات د خویندو لومړی رساله د اخوات المسلمات شعبه
- ۲۰- كيف ندعوا الناس موږ خلكو ته څنگه دعوت وركړو؟ عبد البديع صقر
- ۲۱- تذكرة الدعاة د حق داعيانو ته نصيحتونه بهي الخولي
- ۲۲- المرأة بين البيت و المجتمع په كور او ټولنه كي د ميرمني مقام بهي الخولي
- ۲۳- صفحة من مساوئ الاستعمار في وادي النيل / د نيل په دره كي د استعمار د تباھيو يو پاڼه محمد عبد الباري
- ۲۴- المنهج الدراسي الاسلامي الاخوان الأُسَر / په "كورني نظام" پوري د منسلكو اخوانيانو د اسلامي مطالعي نصاب

يادونه: ۱يعني د ۱۹۴۹م نه تر ۱۹۴۵م پوري د هغه وروسته جمال عبدالناصر اخوان المسلمين غير قانوني اعلان كړ او ضهيبي رح ئي زندان ته وليږی ډيره موده مخكي وفات شویدی.(ژباړن/۱۹۹۷م)

له دي شعبي نه اووه کتابچي نشر شولي:

د هغوی نه علاوه د اخوان نور ډیر تأیفات دي خو هغه د مرکز نه ندي نشر شوي چي ځيني ئي په ډول دي:

- ۱-الاسلام والامواضاع الاقتصادية اسلام او موجوده اقتصادي مسائل محمد الغزالي
- ۲-الاسلام والمنهاج الاشتراكية اسلام او اشتراكي اساليب محمد الغزالي
- ۳-عقيدة المسلم د مسلمان عقیده محمد الغزالي
- ۴-من ههنا نعلم له همدې ځايه ئي بايد زده کړو محمد الغزالي
- ۵-تأملات في الدين و الحياة د دين او ژوند څو فکري شيبې محمد الغزالي
- ۶-الاسلام و اوضاعنا القانونية اسلام او زموږ موجوده قانوني مسائل عبدالقادر عوده(شهيد)
- ۷-المال و الحكم في الاسلام مال او حکومت د اسلام له نظره عبدالقادر عوده(شهيد)
- ۸-الاسلام بين جهل أبنائه و عجز علمائه د عامو مسلمانانو د جهل او د علماوو د علم تر منځ د اسلام ځورونکي حالت عبدالقادر عوده(شهيد)
- ۹-التشريع الجنائي في الاسلام د اسلام فوجداري نظام عبدالقادر عوده(شهيد)

يادونه: ۱ د کتاب مؤلف ددي کتاب يادونه نه وه کړې، د موصوف شهيد دا يو ضخيم معركة الأرا کتاب دی چي د اهميت له امله ئي موږ يادونه مناسبه وبلل.(ژباړن)

- ۱۰-العدالة الاجتماعية في الاسلام په اسلام کي ټولنيزه برابرې سيد قطب(شهيد)
- ۱۱-السلام العالمي و الاسلام د عالم او اسلام امن سيد قطب(شهيد)
- ۱۲-معركة الاسلام و الراسمالية د اسلام او سرمايه دارۍ جگړه سيد قطب(شهيد)
- ۱۳-الاسلامية لاشيوعية و لا رأسمالية نه کميونيستم نه سرمايه دارانه نظام بلکي اسلام بهي الخولي
- ۱۴-القرآن والذرة قرآن او "جوهر"(ايتم) ډاکټر محمود حامد
- ۱۵-فقه السنة فقه، حديث سيد سابق
- ۱۶-المعز لدين الله الفاطمي معزالدين الله الفاطمي عبدالرحمن البنا
- ۱۷-الهجرة هجرت عبدالرحمن البنا
- ۱۸-بدر (غزوة)بدر عبدالرحمن البنا

عبدالرحمن البنا	د ويني بغاوت	١٩-ثورة الدم
احمد انس الحجاجي	رحمت و ريجان	٢٠-روح و ريجان
احمد انس الحجاجي	مسلمانه مبرمن	٢١-مع المرأة المسلمة
احمد انس الحجاجي	درې او درې	٢٢-ثلاثة و ثلاث
احمد انس الحجاجي	محكمه	٢٣-محاكمة
احمد انس الحجاجي	وثائق	٢٤-وثائق
احمد انس الحجاجي	د زماني سړی	٢٥-رجل الساعة
احمد انس الحجاجي	د انقلابي جنت نه يو آواز	٢٦-صوت من جنة الثورة
احمد انس الحجاجي	چا چي اور بل کړ	٢٧-الرجل الذب اشعل
احمد انس الحجاجي	امام لومړی برخه	٢٨-الامام(الجزء الاول)
احمد انس الحجاجي	امام دوهمه برخه	٢٩-الامام(الجزء الثاني)

يادونه: ¹د شهيد حسن البنا د ژوند سوانح(ژباړن)

انور الجندی	اخوان المسلمين د حق په ترازو کي	٣٠-الاخوان المسلمون في ميزان الحق
انور الجندی	د دعوت گټه	٣١-فائدة الدعوة
انور الجندی	د حاجيانو سره وفد	٣٢-مع بعثة الحج
انور الجندی	مصري مسئله	٣٣-المسألة المصرية
انور الجندی	د رسول تاريخ	٣٤-تاريخ الرسول
انور الجندی	د رسول شمائل	٣٥-شمائل الرسول
انور الجندی	نبوي مشرتابه	٣٦-الزعامة النبوية
انور الجندی	قيادت او ډلگي	٣٧-القيادة و الجندية
انور الجندی	پر صحافت او ادب د اسلامي دعوت اثر	٣٨-أثر الدعوة الإسلامية في الصحافة والادب
انور الجندی	د سسلامي هیوادونو مسائل	٣٩-قضايا الاقطار الإسلامية
انور الجندی	فلسطين او غرب د دور ذبیحو جدوجهد	٤٠-كفاح الذبيحين-فلسطين و الغرب
انور الجندی	اسلام مخ په وړاندي ځي	٤١-الاسلام بزحف

- ۴۲- الوفد الاخوان فى الميزان وفد(گوند) او اخوان په ترازو كي كامل الشافعى
- ۴۳- دولة الخلق اخلاقي سلطنت كامل الشافعى
- ۴۴- دعوتنا والوحدة الدينية زمور دعوت او ديني اتحاد كامل الشافعى
- ۴۵- الاسلام يحارب الفقر اسلام د افلاس دېمن دى محمد فتحى عثمان
- ۴۶- مصرع الفقر فى الاسلام په اسلام كي د افلاس جنازه على شحاته
- ۴۷- قذائف الحق د حق گولي محمد جبر التيميمى
- ۴۸- مسلاد الخلود د ابدیت د پیدا کېدو ورځ احمد مختار رمزى
- ۴۹- الشهداء شهداء شعبه طلاب
- ۵۰- سلسلة الابحاث الجامعية جزئين د پوهنتون تحقيقي مقالې شعبه طلاب
- ۵۱- فيلسوف من الغرب د غرب يو فلسفي شعبه طلاب
- ۵۲- من انت؟ ته څوک ئي؟ شعبه طلاب
- ۵۳- مجلة البركان د آتش فشان مجله د پورټ سعيد محصلين
- ۵۴- اخبار السويس د سويس خبرونه د سويس محصلين
- ۵۵- تاريخ القرآن و اداب التلاوة د قرآن تاريخ او تلاوت آداب احمد لطفى عبدالبدیع
- ۵۶- انهيار الحضارة الغربية د غربي تمدن زوال انور جندى
- ۵۷- اخوانيات-ديوان شعر اخوانيات-اشعار رشيد ابومره
- ۵۸- من وحي الدعوة-ديوان شعر د دعوت الهام-اشعار ابراهيم عبدالفتاح
- ۵۹- البواكير-ديوان شعر شگوفې-اشعار عبدالحكيم عابدين
- ۶۰- الشيوعية و الاسلام کمونيزم او اسلام عمر هندى
- ۶۱- بين الهدى والضلال هدايت او ضلالت لبيب البيومى
- ۶۲- الرجل المستجاب الدعاء مستجاب الدعوات انسان لبيب البيومى
- ۶۳- تاريخ الدعوة د دعوت تاريخ احمد عبدالجليل
- ۶۴- الاسلام اسلام(انگريزي) عبدالسميع المصري
- ۶۵- القرآن و العلوم الحديثة قرآن او نوي علوم احمد كامل ضوء
- ۶۶- الصراع کشمکش عبدالمجيد محمد هیکل
- ۶۷- القتال فى الاسلام جگړه په اسلام كي احمد نار

د اسلامي ثقافت د اشاعت په نړۍ کې د اخوان هڅې يوازي د دغو کتابونو او رسالو تر چاپ پورې محدودې ندي پاتې شوي، بلکې د تصنيف و تأليف سره ئې نور وسائل هم انتخاب کړل چې ځينې ئې په لاندې ډول دي:

(۱)- د اسلامي اعيادو او نورو مناسبتونو پر وخت عامي غونډې:

د دغو جلساتو انعقاد د "فلاح او پرمختګ د شعبي" په غاړه وي، او د "نشر دعوت شعبه" بيا په دغو د تقارېرو اهتمام کوي، چې عموماً په عامو ميدانونو کې ترسره کېږي تر څو ټول عوام گټه ترې پورته شي.

(۲)- منظم دروس او خطبې:

چې دا نو عموماً اوونيزي وي، او تر ټولو مهم ترين ئې د سه شنبې تقرير وي چې خپله به د حسن البناء مرحوم له خوا ترسره کېده، او اوس د "نشر و اشاعت شعبه" د دغو تقارېرو اهتمام او نگراني کوي، په همدې توګه په ټولو شعبو کې په هفته کې يو تقرير ترسره کېدل ضروري^۲ دی، دا د سه شنبې پرته په بله کومه ورځ ترسره کېږي، تر څو ټول د مرکز په مهمه غونډه^۳ کې شريک شي.

(۳)- اخواني صحافت:

صحافت په طبعي توګه عوامو ته د نږدې کېدلو، پراخ نفوذ او په عوامي حلقو کې د اسلامي ثقافت د عامولو تر ټولو مؤثره طريقه ده، د غير قانوني اعلانېدلو نه مخکې د اخوان لاندني جرائد چاپېدل:

۱- جريدة	الاخوان المسلمون	ورځپاڼه
۲- مجلة	الاخوان المسلمون	اوونيزه
۳- مجلة	الشهاب	مياشتنۍ گڼه
۴- مجلة	الکشکول	اوونيزه

هغه رسالې چې که څه هم د اخوان باقاعده استازي نه وې خو د دوی د فکري تگلاري نقيب ول، دغه دي:

- ۱- مجلة الدعوة اوونيزه
- ۲- مجلة منزل الرحي^۱ اوونيزه
- ۳- جريدة منبر الشرق اوونيزه
- ۴- مجلة المسلمون^۳ مياشتنۍ گڼه

د الشهاب او المسلمون نه پرته ټول رسائل او اخبارات د دواړو يعني اسلامي ثقافت او سياسي خبرونو حامل دي، دغه دواړه رسائل يوازي اعلى اسلامي ادبيات (لترېچر) وړاندي کوي او معياري دي.

(۴)- اخواني کتابتونونه:

په "مرکز" کې يو کتابتون شته، چې په هغه کې ۲۵۰۰ کتابونه شته (چې دا د ۱۹۵۳م شمېر دی. ژباړن/۱۹۹۷م) او دا پر ۲۵ پنځه ويشتو موضوعاتو وېشل شوی دی:

.....

(۱) او (۲) دا دواړې رسالې بندي شوي دي، (ژباړن). د دې مرکز سره سره دا کتابتون هم د دېمن له لوري وسوځول شو. (ژباړن)

(۳) اوس د ۱۹۵۴م له منځ نه يو ځل بيا "مجلة المسلمون" پيل شوه، "کينه کېن دېمن" دا مجله و نشوه زغملای ځکه هم درې مياشتې وروسته سمدستي بنده شوه. (ژباړن). وروسته بيا همدا مجله سعيد رمضان مرحوم له دمشق نه چاپول پيل کړل. (ژباړن)

(۱) اسلامي تاريخ (۲) د شخصيتونو نومونه (۳) نظم (۴) قرآني علوم (۵) فلسفه او منطق (۶) قصص (۷) عمرانيان (۸) سياسيات (۹) پند و نصيحت (۱۰) ژبي (۱۱) فقه (۱۲) نحو (۱۳) اخلاق (۱۴) اصول (۱۵) حديث (۱۶) عقائد (۱۷) اسلاميات (۱۸) قانون (۱۹) ادب (۲۰) بلاغت (۲۱) سيرت (۲۲) تفسير (۲۳) تصوف (۲۴) ملي او سياسي تاريخ (۲۵) د سياسي او ادبي مجلاتو فائل

لکه څرنگه چې د دې فهرست نه ښکاري چې ډيری کتابونه په اسلامي ثقافت پوري مربوط دي، د اخوان په هره شعبه کي همداسي يوه دارالمطالعه (د مطالعې ځای) موجوده وي، چې د هري شعبي لپاره لازمي ده، که څه هم هغه هر څومره وړوکی هم وي، "شعبة الأُسَر" (د کورنيو شعبي) نن سبا داسي يوه رساله چمتو کړې ده چې په هغه کي د هري شعبي لپاره ضروري کتابونه او د هغوی د انتخاب د اهميت بيان وي، تر څو دغه کتابتونونه په پوره توگه خپل خدمات سرته ورسوي.

۳- علمي تعليمي:

په مرکز کي چې کومه د کاسبانو شعبه ده هغه په علمي پلانونو کي ډيره ونډه اخلي، ځکه هلته هره پنجشنبه يو اعلى علمي لېکچر ورکول کيږي، چې دا لېکچر د همدې موضوع د کوم ماهر له لوري چمتو او اورول کيږي، تر اوسه د دې شعبي د انتظام او لارښووني مطابق لاندې خطبات ورکول شوي دي:

مقررين	موضوعات	تاريخ
ډاکټر محمد عبدالله العربی	اسلامي اقتصاديات	۱۳/۱۱/۱۹۵۲
استاد سيد قطب	د ځوانانو په تعمير کي د درسگاه اهميت	۲۰/۱۱/۱۹۵۲
استاد محمد العشماوی	د غوره ټولني په لور	۲۷/۱۱/۱۹۵۲
ډاکټر محمد عبدالله العربی	د کليو اصلاح	۴/۱۲/۱۹۵۲
ډاکټر ابراهيم سلامه	د عوامي تعليم انتظام	۱۱/۱۲/۱۹۵۲
ډاکټر سعيد نجار	زرعي اصلاح او د هغه اساليب	۱۵/۱۲/۱۹۵۲

د اسلامي فقهي ځيني خصوصيات	ډاکټر محمد يوسف موسی	۱/۱/۱۹۵۳
اسلام او ټولنيزه برابري	شيخ محمد ابو زهره	۸/۱/۱۹۵۳
د صحت ترقي	ډاکټر سعيد عبده	۲۲/۱/۱۹۵۳
د زرعي شتمنی د وسائو ترقي	ډاکټر محمد مهدي عزونی	۲۹/۱/۱۹۵۳
د اصلاح زراعت پر قانون آزادانه نظر	مصطفی کامل	۵/۲/۱۹۵۳
د اوسني اقتصادي بحران حل	محمد عبدالله العربي	۲۶/۲/۱۹۵۳
ټولنه څرنگه په برياً سره د ترقي پر اونه تېرولای شي	سعيد رمضان	۵/۳/۱۹۵۳
کيميايي صنعتونه او د ثروت په اضافه کېدلو کې نې اثرات	ډاکټر حسن ابراهيم	۱۹/۳/۱۹۵۳
زرعي او صنعتي توسيع او پر مختلفو ډولونو پيداوارو او ملي درآمداو باندې نې اثرات	پروفيسر حسن عارف	۲۶/۳/۱۹۵۳
زموږ تعليمي سياست	پروفيسر عبدالحميد مطر	۲/۴/۱۹۵۳
په مصر کې طبي نباتات	پروفيسر عزالدين رشاد	۹/۴/۱۹۵۳
بیمه د اسلام په رڼا کې/مباحثه	پروفيسران: عبدالوهاب خلاف، احمد دانش،	۲۳/۴/۱۹۵۳
محمد ابو زهره، احمد غسان، محمد عبدالله دراز، زکريا محمد شفيق، محمد يوسف موسی، عبدالله فکري اباضه، محمود شلتوت، محمد عبدالعزيز، عبدالکریم منصور		
مخکنی مباحثه	-----ايضا-----	۳۰/۴/۱۹۵۳
د اسلامي د اقتصادي نظام مرکزي صفات	ډاکټر زکي محمود شيبانه ^۱	۷/۵/۱۹۵۳

يادونه: ^۱د ځينو مشهورو نومونو نه به تاسي ته دا اندازه شوې وي چي په لکچرونو کې حصه اخيستونکي ټول استادان د مصر علمي شتمنی او د علم خاوندان ول. ژباړن

دغو لکچرونو په عمومي توگه د خلکو د اذهانو په سوځولو کې اساسي رول اداء کړ او په پرلپسې توگه ئې د سامعينو شمېر مخ په زياتېدو وو حتی چي په پای کې ئې شمېر زرگونو ته ورسېده.

د اسلامي تصانیفو نه پرته د اخوان د عام نوعیت تصانیف هم شته دي لکه:

نمبر	د کتاب نوم	مصنف
۱-	د جوهر (اتوم) راز	پروفیسر محمود حامد
۲-	علم الاساطیر (میتولوژي)	پروفیسر محمود حامد
۳-	لائت هاؤس (بحري عمود نور)	احمد عبد الجلیل
۴-	آلات چي د عمارتونو د بنیادونو د کیندلو په موخه په مصر کي کارول کيږي	پروفیسر محمد سعید یوسف
۵-	مظاهري او جلسي او غوندي	پروفیسر عبدالکریم منصور
۶-	عمومي اسمبلي	پروفیسر عیدالعلوي عبدالهادي
۷-	زموږ تیرې شپې ۱۱/جولای/۱۸۸۲م	پروفیسر محمد منیر الجندی
۸-	د کائناتو کتاب	پروفیسر عبدالعزیز زهيري

تر کومه ځايه چي د تعليمي خدماتو اړیکه ده اخوان په دې ډگر کي پر خپل ځان د بندیز لگېدلو نه مخکي او د هغه وروسته هم ډیر مهم رول اداء کړیدی، د پابندی نه مخکي دوی د تعلیم په خپرولو کي په ډیر شدت سره برخه واخیستله، چي بالاخره په جون ۱۹۴۶م کي د اخوان په مرکز کي د تربیتي کمیټي لاندې یوه ثقافتي کمیټه جوړه شوه، په مئی ۱۹۴۶م کي ابتدائي او ثانوي او د نجونو او هلکانو د مکاتبو د جوړولو لپاره یوه جلا کمیټی جوړه کړه، په دغو مدارسو کي دغو خبرو ته پاملرنه شوې وه چي دوی به د نورو شخصي مکاتبو په مقابل کي امتیازي حیثیت ولري، چي د همدې لپاره ئې لاندې خدمات سرته ورسول:

۱- لوستل او د دیني ثقافت د عامولو لپاره ئې متعدد مکاتب پرانیستل چي تعلیم به ئې بالکل مفت وو.

۲- د قرآن د حفظولو لپاره ئې متعددي مدرسې جوړي کړلې.

۳- د مزدورانو او بزگرانو لپاره ئې د شپې له خوا د مدارسو انتظام وکړ.

۴- په عامو امتحاناتو کې ئې د ناکامو شاگردانو لپاره خصوصي کلاسونه جوړ کړل چې په هغه کې د هر فن او علم متخصص استادان ئې د تعلیم پر ورکولو مامور کړل.

۵- د هغو هلکانو لپاره چې په کسبونو کې د لگېدلو له امله د تعلیم نه بې برخې شوي وو، مختلفې تعلیمي شعبې پرانیستلې.

۶- د هلکانو مکاتب ئې جوړ کړل.

۷- د "امهات المؤمنین په نوم مدارس" ئې (د نجونو د تعلیم په موخه) جاري کړې.

۸- د مکاتبو تر څنګ ئې صنعتي روزنیز مرکزونه هم جوړ کړل، تر څو کوم هلکان چې خپل تعلیم نشي بشپړولای هغوی د صنعت د زده کړې نه برخمن شي.

په دغو مختلفو مدارسو او په هغوی کې د شاگردانو او استادانو شمېر معلوم ندی، خو دومره خبر یم چې دغه مدارس د هر سیمه ایز مرکز تر څنګ قائم دي، په همدې توګه په هر مقامي مرکز کې یوه نه یوه تعلیمي اداره حتماً موجوده وي، د بالغانو د تعلیمي مرکز د شاگردانو شمېر نږدې تر سلو پوري ورسېدلی وو، چې په دغو ټولو مدارسو کې ئې شمېر ډیر زیات وو چې صحیح اندازه ئې له دې نه لګولی شو چې په ۱۹۴۶م کې د مصر وزارت معارف د جهالت د خپلو یو پروګرام جوړ کړ او د هغه نافذول ئې وغوښتل نو دوی په دې اړه د اخوان هڅې او مقبولیت په مخکې ایښودلو سره د هغوی نه د مرستې غوښتنه وکړه.

د اخوان د مقدماتو چې کوم وکیلان دفاع کوي، د هغوی په دفاترو کې د تالاشۍ کولو او پلټولو وروسته د اسکندریې د اخواني مکاتبو "کاري لائحې" وموندل شوې، چې په پوره توګه دا صراحت پکې شوی وو چې د مکاتبو دغه پلان د یوې شخصي (عوامي) شرکت له لوري چلول کېږي چې د غړو او شرکاوو ئې له دې کار نه کله هم هدف تجارت او بزنس ندی، د دې شرکت غرض یوازي دادی چې د مصري وزارت تعلیم د نصاب مطابق د دې تعلیم او شاگردانو ته د تربیت او روزنې ورکولو لپاره مکاتب جوړ کړل شي. چې مرکزي دفتر نمبر (۱) ئې په اسماعیلیه اسکوائر (اسکندریه) کې دی، (دا د ۱۹۵۳م خبره ده. ژباړن) او موده ئې ۲۵ ویشته کاله ده، چې د ۱۰مې ۱۹۴۸م نه پیل شوې، د شرکت ابتدایي سرمایه ۴۰۰۰ زرره مصري پاؤنډه ده (نږدې ۶۰۰۰۰ زرره روپۍ) به وي، چې زیاتېدلای هم شي او دا

به پر زرو برخو وېشل کيږي، دې شرکت لومړی د ماشومانو یو ابتدایي مکتب پرانیست، بیا ئې څه ثانوي کلاسونه پیل کړل چې د ترقي کولو وروسته ئې د ثانوي لیسي حیثیت غوره کړ، د دغو(معاهدو) درس گاډو نومونه په لاندې ډول دي:

۱- د "حضرت عمر فاروق رضی الله عنه مثالي درسگاه"

۲- د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه ابتدائي درسگاه

۳- محمدیه ثانوي درسگاه

د سیاسي پابندي د لري کېدلو وروسته یعني په خپله موجوده وقفه کې اخوان په تعلیمي سلسله کې د شپې له خوا مدارسو او جمعي ورځو مدارسو ته ډیره پاملرنه وکړه، په ځینو "مناطقو"^۱ کې د دوی نومونه د "نوي نسل مکتب، ابتدایي مکتب، د بالغانو تعلیمي مدرسه" کېښودل شوي، د قاهرې په حلقه کې او جیزې تر امر لاندې چې کومي درسگاوي دي شمېر ئې په لاندې ډول دی:

(لیکوال په دې ځای کې یوه تفصیلي نقشه ورکړې ده، د نوم او سیمې د اجنبیت په سبب موږ د هغوی یادونه دلته ونکړه، نو ځکه ئې هم پر خلاصه باندې بسنه کوو، دا وړوکي او غټي ۳۱ مدرسې دي، او د شاگردانو شمېر ئې ۳۳۷ نفره دی).

ثانوي شبانه ۱۰

شبانه ابتدائي ۱

د جمعي مدارس ۱۰

ابتدائي مکاتب ۷

د بالغانو تعلیم ۲

کامرس مکتب ۱

^۱د اخوان د گوندي تنظیمي د وېش مطابق چې تفصیل ئې مخکې تېر شوی دی، "منطقه" به سیمه اییز مرکز بلل کيږي چې د "حلقې" ماتحت وي. ژباړن

(۴) - تربيتي عملي تحقيقي:

د داسي تحقيقاتو انواع په دوه ډوله وي:

(الف) د اخوان يا د عامه ذهنييت د تربيت لپاره د اسلام په رڼا کي پر موجوده پېچلو مسائلو د تحقيقي موادو چمتو کول، د هغه نه ځيني په لاندي ډول دي:

(۱) نظام الاسر (د کورنيو نظام) د هغه نشوونو او د هغه مقاصد، دا يوه علمي (سائنسي) رساله ده، چي د اخوان له مرکز نشر شوي ده، په اخوان کي "اسر" د (کورنيو) چي کوم نظام دی د هغه نه دا بحث کوي، د مصر د سياست عام اړخ توضيح کوي او د هغو داخلي عواملو په لور اشاره کوي چي د اخوان په تعمير کي له پيله په کار اچول شوي دي، او د دوی د ترقيو پر مراحلو اثر انداز شوي وي، هغه د "اسر" (کورنيو) نظام او د هغه د ارکانو تشریح هم کوي، او د نظام تحقيقي کتنه کوي چي د رأيي ورکولو وروسته ختميري.

(۲) المرأة بين البيت المجتمع د استاد بهي الخولي تصنيف، د ميرمني حيثيت په ټولنه او کور کي، دا هم يو علمي کتاب دی چي پکي ويل شوي دي چي په زړو تمدنونو کي د ميرمني کوم حيثيت وو او بيا اسلام کوم حيثيت ورکړ، د کورنيو حقوق، واده، ازدواجي تعلقات، طلاق، د يوې نه زياتي مېرمني، د ولادت ضبط کول، د ميرمني بناست، د اولاد حقوق، د کورني حق، ميرمن او ټولنه، ميرمن او کار (هڅه)، د ميرمني سياسي حقوق، دا ټول موضوعات د دې مباحث کلام دي.

په دغو ټولو پېچلو مسائلو کي دوی د اسلام رايه وړاندي کړې ده، تر څو دوی د اخوان او ټولو متدينو مسلمانانو لپاره مددگار ثابت شي، او حقيقت خوښوونکي د صحيح اسلام په رڼا کي دوی خپلي کورني او ټولنيز ژوند واچولی شي.

(۳) عقيدة المسلم (د مسلمانانو عقیده) مصنف: محمد الغزالي: دا پر عقيدې يو جامع تحقيقي کتاب دی چي پکي د الوهيت او توحيد، الهي صفات، قضا و قدر، د ايمان بنيادونه، گناه و توبه، رسالت او خلود او داسي نورو... باندې په داسي توگه بحث شوی دی چي د مبالغه

کونکو تحریف، د باطل د خاوندانو تأویل او د دروغو او افتراءاتو جامې څیرې څیرې شوي دي.

(۴) الاسلام و اوضاعنا القانونية (اسلام او زموږ قانوني احوال) مصنف: عبدالقادر عوده (مرحوم): په دې کتاب کې مصنف د اروپايي ټولنیزو قوانینو او د هغوی په اړه د اسلام رايه وړاندې کړې ده، او ویلي ئې دي چې دوی د ټولنیز نظام لپاره تر کومه حده تاواني دي، په بحث کې ئې تقابلي طرز غوره کړیدی، او د اسلام د امتیازي حیثیت په ثابولو سره ئې د رفاه عامه لپاره د هغه قوانینو د غوره کولو پر ضرورت باندې زور اچولی دی.

(۵) تذكرة الدعاة (د حق داعیانو ته نصیحتونه) مصنف: بهی الخولی: دا یو ډیر مفصل کتاب دی، چې د اخوان المسلمین دعوتي کارکوونکو ته مشورې ورکول شوي دي، د یو داعي د مهم (عملیاتو) تشریح، د هغه د دعوت اصلي مآخذ، ضروري وسائل، د دعوت توضیح او د هغو مختلفو سرگرمیو تعارف شوی دی، چې د هغه نه به یو داعي تیریري چې په دې کې د تقریر، درس، خطبې، مقالې لیکنه، عامه ویناوو په اړه تفصیلي هدايات ورکول شوي دي.

(ب) پر دوهم نمبر هغه علمي تحقیقاتي مقالې یا کتابونه دي چې اخوان د مطلوبه اصلاح په سلسله کې د دولتونو د لارښوونې لپاره لیکلي دي، په دې کې د اساسي غلطیو په لور اشاره شوې ده او پر مضبوطو صحیحو علمي بنیادونو باندې د هغوی علاج په ګوته شوی دی.

د دې سلسلې تر اوسه دوه مطبوعات شائع شوي دي:

۱- السياسة العامة للتربية و التعليم (د تعلیم و تربیت عامه پالیسي).

دا کتاب په مرکز کې د کاسبانو د شعبي "معلمینو انجمن" نشر کړیدی، چې په هغه کې تعلیم او تربیت، د تعلیم مراحل او د تعلیم د نصاب تربیت، د امتحاناتو پر طریقو او د یو صالح استاد روزنه او د لامرکزیت نه د نجات حاصل کونکو موضوعاتو نه بحث پکې شوی دی.

۲- خطوط فی الاصلاح علی ضوع الاسلام(د اصلاح خاکه د اسلام په رڼا کې) د دې دوي حصې دي: لومړۍ حصه "معاشياتو" او "محصولاتو" پر موضوعاتو مشتمله ده، چې دا بيا د "کاسبانو په شعبې" پورې مربوط د معاشياتو ماهرينو ليکلې دي، دوهم زراعت "صنعت کاري (Industrialization)" پر موصلاتو او تعميراتو دي، د دې حصې په چمتو کولو کې په هر فن پورې مربوطو شعبو ونډه اخيستي ده، او پر هري موضوع باندې د ماهرانه فني اساليبو رڼا اچول شوې ده.

د دې ډول تحقيقي لټرېچر (ادبيات) چمتو کول د "کاسبانو د شعبې" د فرائضو نه دي، چې کار ئې دا دی چې داسې تحقيقي لټرېچر، منصوبي او اصلاحي پروگرامونه چمتو کړي چې پر اساس ئې د ژوند د مختلفو اړخونو تنظيم د اسلامي اصولو په رڼا کې وشي، دا هم د هغوی د فرائضو نه دي چې دوی خپله کارکردګي د داخلي او بين المللي عامه رأيي لپاره نشر کړي، سيمه ايزو محکمو ته ئې وړاندې کړي او د هغه د نافذولو هڅې وکړي.

دریم فصل

اخوات المسلمات (مسلماني خوښندي)

په ۱۹۳۲م کي د "فرق الاخوات المسلمات" (د مسلمانو خوښندو گروپ) په نوم د مسلمانو خوښندو لومړنۍ کمېټې د اسماعيلي په ښار کي تاسيس شوه، چي د "الاخوان المسلمون" د مجلې په "لومړۍ گڼه" کي ئې خپله لائحه عمل (اساسي قانون) نشر کړه، په همدې نوم په قاهره کي هم يوه بله کمېټې تشکيل شوه، په ۱۹۴۴م کي ځينو "خوښندو" چي د دعوت سره ښه اشنا شوي وې او هغه د دوی په رگ او وینه کي جريان موندلی وو د خپل همدې تحریک له اساسه د تنظيم کولو اراده وکړه، او د نگرانی او سرپرستۍ لپاره ئې د اخوان المسلمین "مرکز" انتخاب کړ، د اخوان "مرکز ارشاد" (تنفيذي مجلس) دا ورسره ومنله، او په ۱۲ د ربيع الاول ۱۳۶۳ش موافق ۱۴ اپریل ۱۹۴۴م کي لومړنۍ کاري شوری جوړه شوه، د قاهرې پر ۱۷سړک سجز الخازن، محله حلمیه جديده کي ئې خپل دفتر پرانیست، د هغه وروسته د مسلمانو خوښندو دا تحریک نه یوازي په هیواد کي خپور شو بلکي د هیواد نه بهر هم ورسېده، اوس اخواني مرکز د دې خوښندو د شعبي لپاره یو مخصوص قانون چمتو کړیدی چي د هغه سره دا تنظيم لا پیاوړی شو، او په پوره هڅو سره ئې د خپل مأموریت Mission سر ته رسول پیل کړل.

تر ۱۹۴۸م پوري په هیواد کي د دې شعبي ښاخونه ۵۰ ته ورسېدل، چي ۵۰۰۰زره میرمني پکي شاملې شوي وې، په دغو دیني مراکزو کي او د خپل دعوت د صحیح فهم درلودونکي قابلې مېرمنو او ځینو علماوو هم تقاریر کول.

په دسمبر ۱۹۴۸م کي چي کله اخوان غير قانوني اعلان شو، نو د مسلمانو خوښو فعاليتونه هم ودرېدل، خو په دغه درېوونکي وخت کي دوی د بندي شويو اخواني وړونو د کورنيو ساتنه، د هغوی سره راشه درشه او د دوی د زړونو په بيدارولو او ډاډ ورکولو کي مهم رول ولوبوی، دوی داسي کورنی د "خپل منځي کفالت" سره آشنا کړي، چي اسلام ئي په اړه امر کړی دی، چي پر اخوان او د دوی پر کورنيو ئي ډير ښه اثر پرېوتی او د دوی معنوي ځواک لا قوي شو.

بيا چي کله د اخوان نه د قيد و بند مشکلات لري شول او دوی او مسلمانو خوښو يو ځل بيا خپل دعوتي فعاليتونه پيل کړل نو د مسلمانو خوښو شعبي خپل د يو مستقل دفتر جوړولو په اړه فکر وکړ خو چون دا کار د سرمايي محتاج وو، نو ځکه هم دوی يوه نمائشي مېله ترتيب کړه چي ۸۰ مصري پاؤنډه (نږدې ۱۰۵۰ روپۍ) ئي نډه سرمايه گذاري ورباندي وکړه.

د خوښو له لوري د دې شعبي سره مختلفي مرستي ترسره کېدلې، يا به د جامو، تارونو او نقدو پيسو په شکل کي، او يا خو به ځينو خوښو خپل عملي خدمات وړاندي کړل، يعني د جامو د کاټولو، اوبدلو، جوړولو او خياطي کولو خدمات ترسره کول، دا مېله د اخوان "مرکز" ته مخامخ، د پخواني ورځپاڼي په دفتر کي لگېدلې وه، او د کوم ټيکت پرته تر يوې هفتي پوري جاري وه، مېلې ته راتلونکو به دا احساس کاوه چي دلته د شيانو نرخ او قيمت تر بازار ډير ارزانه دی، په دې مېله کي د قاهرې نه علاوه د ځينو نورو ښارونو ميرمنو هم ونډه واخيستله، اسکنډريې يوازي نمائشي شيان او کفرالدوار، منيا، اسيوط او اسماعيليې بيا نمائشي او د خرڅلاو شيان يعني دواړه وپلورل، په پيل کي هم ويل شوي وو چي د خرڅو شويو سامانونو د قيمت ۲۵٪ فيصد به د مسلمانو خوښو مرکز تر لاسه کوي خو د دغو ښارونو نماينده گانو د خپل نوي مرکز د لا مضبوط کولو په موخه د مرستي په توگه پر ۵۰٪ فيصد ورکولو زور وکړ، د دې مېلې وروسته چي حساب، کتاب وشو نو د بازار حساب تري جلا کړل شو خو بيا هم د شعبي په ماليت کي (۳۷۰) مصري پاؤنډه تقريباً (۴۶۵۰) روپۍ پاتي شوې. (دا شمېر د ۱۹۵۳م دی چي هغه وخت دا ډيري زياتي پيسې وې. ژباړن)

چي په پايله كي د مسلمانو خوښو شعبي د قاهرې په روضه محله ۱۳ ملك مظفر كوڅه كي خپل مركز پرانيست.

په ياده مېله كي چي كوم شيان ايښودل شوي ول، په هغه كي د ماشومانو او مېرمنو جوړي شوي جامې، د نارينه وو قميصونه، د ماشومانو كوټونه، عطر د خوښو په لاس جوړ شوي صابن چي د حمامونو او جامو د مينځلو لپاره وو، مر به جات، شربت، تصويري رسمونه، دا هر څه مسلمانو خوښو چمتو كړي وو.

د خوښو پروگرام او د هغه قواعد او ضوابط:

لومړۍ ثقافتي رساله چي مسلمانو خوښو نشر كړه هغه "مع المرأة المسلمة" (مسلمانه ميرمن) ده، چي په اكتوبر ۱۹۴۷م كي چاپ شوه، په دې رساله كي د مسلمانو خوښو واضح پروگرام او د هغه د پيغام اړه ډير مهم بيانات پكي شته دي، چي ځيني ئي په لاندي ډول دي:

اولاً: د موجوده ژوندانه نظام او مروج فكري نظامونو مخالفت، د موجوده خرابو حالاتو اصلاح، د ميرمن په اړه د ټولني د لرليد او نقطه نظر تصحيح، د هغې د حقوقو بشپړ اعتراف، هغې ته د احترام او قدر په سترگه كتل، د هغې لپاره به دوي طريقي غوره كيږي يوه ايجابي او دوهمه سلبې.

د ايجابي كارونو طريقه دا ده چي موږ خپلو هڅو ته د عملي جامې په ورواغوستلو سره تعميري او تربيتي كارونه ترسره كړو، يعني د خپل عمل په ذريعه د يوې صالحې ټولني د تعميرولو هڅه وكړو، او د مثالي ميرمنو نموني وړاندي كړو، چي پر دغو اصولو په تلو سره چي دوي ئي غوښتونكي دي دې ټولني ته استحكام ور وښيي.

منفي هڅي دادي چي موږ خپلي ټولي هڅي د ژوندانه نظام د جرړلو د ويستلو په لار کي وقف کړو، چي د اخلاقو خلاف، د فسق و فجور نقيب او د شرافت و اخلاقو دښمني دي، په واضحو ټکو کي هدف دا دی:

(د موجوده ژوندانه نظامونو په خلاف بغاوت، ميرمنو ته د هغوی انقلابي مأموريت د چلولو په موخه روزنه، او د مطلوب اصلاحي مقصد تکميل) موږ د ميرمنو د ساتني او د قوم د ناموس د تحفظ او ساتني په موخه بغاوت کوو، ميرمني به خپله د دې بغاوت بيرغ اوچتوي، چي موږ به دا زمينه ورته برابروو، موږ به تر پايه ميرمن د انقلاب لپاره هڅوو، د دې هدف لپاره به موږ د هغوی روزنه کوو، او د هغو حقائقو نه به پرده پورته کوو چي د دوی نه پټ ساتل شوي دي، موږ به هغوی ته دا باور ورکړو چي د دې صورتحال او اوضاع همداسي پاتي کېدلو مطلب دا دی چي د دوی د تحقير او رسوايي سلسله لا هم جاري ده، د دوی د عزتونو د پلورلو هڅي کيږي، دوی ته د سودا په سترگه کتل کيږي، د دوی د خرڅلاو بازارونه لا هم گرم ساتل شوي دي، دوی د بدکارو، چالبازو او د ټولني د ټپکدارانو په وړاندي لا هم بې وسه وړاندي کيږي، موږ به دا ډاډ ورکوو چي د دې شرمناک او ذليل صورتحال د همداسي پاتي کېدلو په صورت کي به دوی په هر ميدان کي ناکامه وي، او هيڅ به هم لاسته نه ورځي.

دا هغه بنيادي گام او د اصلاحي پروگرام مرکزي نقطه ده چي هدف ئې د سالمې نسواني بيدارۍ پيدا کول، د مېرمنو چمتو کول او د دې تحريک د لارښووني لپاره د دوی روزنه ده.

ثانياً: د ميرمنو د عامه حقوقو اعلان، د اسلامي نظام د روح او قرآني قانون نه د مأخوذ نظام پر اساس د ميرمنو د اصلاح او بيدارۍ د قيادت واگي د ميرمنو په لاس ورکول، د ميرمنو د حقوقو د اعتراف او اعلان په کولو سره د هغوی بشپړه آزادي منل، دوی ته د دوی فطري عام او خاص حقوق ورکول، او په هغو عامو انساني حقوقو کي چي د هغوی د مخصوصو فطري فرائضو سره په ټکر کي نه واقع کيږي، د نارينه سره ئې برابري او مساوات منل.

ثالثاً: د ميرمني اصلاحي پيغام او د ژوند د ټولنيزي فريضي تعيين او هغه دادي:

"د یوې صالحې ټولنې تعمیر او د لوړو اجتماعي فضائلو لاندې د هغوی څارنه".

د دې وروسته د میرمنې د ژوند فریضه یوه داسې بشپړه او هر اړخیز حقیقت وگرځېدی چې د ټولو نویو تعبیرونو، د ژوند د غوښتنو او ضرورتونو باندې منطبق وي، پدې شرط چې پر دغو ټولو شیانو د اعلیٰ اخلاقو سایه وي، او د اخلاقي فضائلو پر ترازو پوره برابر وي، د دې شرط وروسته که چیرې موږ د میرمنو رفاهي خدمات د کارونو لپاره ترلاسه کړو، د دوی د ټولنیزې اصلاحي سرگرمۍ اجازه ورکړو نو دا به د هغوی د ژوند په فریضه کې هم داخل وي، که چیرې موږ د یوې میرمنې او مور په حیثیت چې د ټولنې لپاره یو صالح او کاري فرد وړاندې کوو د کور دننه هغوی ته د دوی فطري او د ژوند اصلي فریضه ور وسپارو نو دا د دوی د ژوند غوښتنه ده، او که چیرې دوی د خپل فطرت سره مناسب په هر یو انساني خدمت کې ونډه اخیستل غواړي نو دا ګډون به د دوی د ژوند د پیغام یو مهم اړخ وي، که د هیواد د جهاد د بوج په سپکولو کې را مخ ته کیږي، او خپل عملي جدوجهد، علم و ثقافت، تجارېو او بصیرت غرض د اشتراک په دغو ټولو صورتونو کې چې د دوی د فطرت مناسب او د عام اسلامي قانون د روح مخالف نه وي برخه اخلي نو دا د دوی فریضه ده، په همدې ډول که میرمنې د خپلو حقوقو د غوښتنې لپاره ودریږي چې هغه حقوق چې اسلام ئې ورکوي، او د همدې حقوقو د ترلاسه کولو لپاره عملي هڅې کوي او د ظلم او ټولنیزو فسادونو د ودرولو او په خلاف بغاوت کوي نو دا ئې مسلم حق دی بلکې فریضه ئې ده او په ژوند کې چې کوم پیغام هغه ږدي نو دا د همغه پیغام غوښتنه او تقاضا ده.

رابعاً: د لائحي مطابق د کورني نظام څار او د قانون د طاقت په ذریعه خپله د میرمنو څار او ساتنه:

د دې ټول بحث نه موږ څو داسې حقائقو ته رسیږو چې د اذهانو لپاره نوي دي، یعنې د خوښو او د هغوی سره د هرې میرمنې لپاره د لاندینيو حقوقو اعتراف کوو:

- ۱- په عامو انساني حقوقو کې د نارینه او ښځینه وو تر منځ بشپړ مساوات.
- ۲- یوازي د څیرې او دواړو لاسونو(مړوندو پوري) د ښکاره کېدلو سره میرمن ته د کور نه د راوتلو اجازه شته.

۳- په ټولنيزو مصروفيتونو او خدماتو کې ميرمنو ته د ونډې اخيستلو اجازه، په دې شرط چې کوم فلاحي کار وي او کاري دائره ئې يوازي تر ميرمنو پورې محدوده وي.

همدا اوس د اخوان د حلقي نه يو کتاب نشر شوی دی، چې عنوان ئې دی (المرأة بين البيت والمجتمع) "د ميرمني حيثيت په کور او ټولنه کې" دې کتاب د سابقو حقوقو تر څنگ د لاندینيو حقوقو اضافه هم کړېده:

۱- يوازي د خاوند لپاره ميرمن د هغو نويو آرائشي شيانو استعمال کولای شي چې اثرات ئې زائليري، خو د بنائست په موخه عمليات کول حرام دي.

۲- هغه ټول تعليمي مراحل چې د نارينه وو لپاره مباح دي، د ميرمنو لپاره هم مباح دي، خو هغه تعليم چې د يوې کورنۍ ميرمني د حيثيت له مخې د دې اصل ژوند ته ډير گټه بښونکې وي تر مخکني ډير غوره دي.

۳- نارينه ته د خپلې مېرمنې سره د تفريح لپاره پارکونو ته د تلو، د تعليمي سينما او بې ضرره تاريخي ډرامو د کتلو اجازه شته، اخوان دا حقيقت لوڅ کړيدی چې په سينما او theater کې په خپل ذات کې کومه خرابۍ نشته، بلکې خرابي په هغو چټلو فحشو فلمونو کې ده چې هلته خپريري.

۴- د سخت ضرورت په وخت ميرمن ته د دولتي او غير دولتي کار کولو اجازه شته.

۵- که چيرې د ميرمني صحت ته تاوان رسي يا د هغې اقتصادي حالات ئې مجبوروي نو هغې ته د ولادت د ضبطولو حق شته^۱. (يادونه: ^۱تر کومه ځايه چې زما علم دی په دې اړه اخوانيان متفق ندي. ژباړن)

۶- د ميرمن د سياسي حقوقو اعتراف د دې تشرېح سره چې اوس زموږ ټولنه پر دې د عمل کولو لپاره سازگاره او مناسبه نده.

تر کومه ځايه چې د "خوښدو د شعبي" د تاسيس او جوړولو تعلق دی هغه د شعبي په قانون کې مختصراً په دې ټکو بيان شوی دی:

(الف) د ديني روح بيدارول، د اسلامي تعليماتو خپرول، چي د داسي سنجيده او تعليم آفته مېرمنو پر چمتو كولو پوره قادر دي، چي په ځان پوري مربوط خدمات او فرائض په احسنه طريقه سره سر ته ورسوي.

(ب) د اسلامي اخلاقو او آدابو وضاحت كول، چي روح پاكوي او د نيكي او كمال په لور لارښوونه كوي، ورسره چي د ميرمني كوم حقوق دي او پر هغې كومي ذمه داري دي د هغوی نه دوی خبرول.

(ج) د صحيحو او گټورو اسلامي تربيتي طريقو په لور د دوی لارښوونه چي په ذريعه ئې ماشومان جسماني او ذهني نشونمو وکړای شي او د خراب صحت او کمزور عقل نه خوندي پاتي شي.

(د) د کور په اسلامي رنگ کي د رنگولو هڅه، د قرآن کریم، د رسول صلی الله علیه وسلم د سنتونو او د امهات المؤمنین د تعليماتو عامل او د هغو باکماله د تاريخ خپرول، چي اسلامي تاريخ تري ډک دی.

(س) د بدعاتو و خرافاتو، د دروغجنو افسانو او قصو، د غلطو افکارو او بدو عاداتو ريښي غوڅول، چي په ميرمنو کي عام او مشهور دي.

(ص) د ضروري تعليم او عامو معلوماتو نشرول چي د هغه نه د دوی د عقل و فهم ځلا وي.

(ط) پر کورني کارونو پاملرنه، په داسي ډول چي ميرمن کور داسي د خوښۍ جنت وگرځوي چي په هغه کي يوه شريفه کورنۍ پر پاكو او محکمو بنيادونو ژوند تير کړای شي.

(ف) د خپلو حالاتو او طاقت مطابق او په خپل بشپړنه دائرې کي دننه په گټه رسوونکو ټولنيزو منصوبو کي ونډه اخيستل.

د دغو منصوبو او پلانونو نه ئې ځيني دا دي:

دواځانې(ډسپنسريز)، د وړوکو ماشومانو روزنتونونه(Nurseries)، د ماشومانو ورزشي کلبونه، مدارس، د يتيمانو ساتنه او غريبو کورنيو د مرستي تنظيمول.

د هر پلان لپاره يوه مخصوصه ضابطه جوړه شي، د هغه د چلولو او نگراني کولو لپاره د قانون نمبر ۴۹ مجريه ۱۹۴۵م مطابق يو مېنځنگ کمېټی جوړيږي او "د عامو رفاهي امورو په وزارت" کې به هغه راجسترد کيږي.

(ق) د خويندو د حالاتو او کورنۍ تړونونو په حدودو کې دننه د هغوی د لوري د اخوان المسلمین د گوند په بنيادي اصلاحي پروگرام کې مرسته.

د خویندو کارکردګي

۱- د خویندو اسلامي جامې:

کوم وخت چې د "خویندو شعبي" په مصري بنځینه (نسواني) حلقې کې د اسلامي دعوت اشاعت پیل کړ نو ډیر مشکلات پیدا شول، چې علت یې د غربي تمدن هغه طوفاني څپې وې چې مصري میرمنې پکې بهیدلي وې، او همدغو څپو دوی د اسلام د صورت او حقیقت دواړو نه لرې وړې وې، تر ټولو چې لومړنۍ کوم مشکل پیدا شو هغه د جامو او لباس مشکل وو، اسلام چې پر میرمن کوم وقار فرض ګرځولی دی د هغه له وجې د خویندو لپاره د دې فکر کول ضروري وو، حالانکه په پیل کې خو دوی خپل سرونه په هغه څادر پټول چې "طرحه" ورته ویل کېده، په پیل کې دا طرحه د تور رنګ وه چې د هغې له امله خویندو ته ډیر څه د منلو نه وه، او د عامو میرمنو په لور د ګوتي نیوني باعث، ځکه د تور رنګ په اړه دا ویل کېږي چې دا د رنج و غم علامت دی، خویندو د دې مسئلې حل داسې وموندی چې د تور پر ځای یې سپین رنګ انتخاب کړ، چې د ټولو لپاره د منلو وړ وو، او په دې اړه نو د اعتراض څه ګنجائش نه شو پاتې، دا لباس دومره عام شو چې په ټولو اسلامي بنځینه انجمنونو کې د معززو او لائقو مېرمنو د یو ستر شمېر لباس شو.

۲- د میرمنو دیني او علمي روزنه:

د خویندو شعبي چې تر ټولو لومړی کوم کار وکړ چې په هره محله کې د عامو خطباتو انتظام وو، د دې کار لپاره کله کوم واعظ او کله کوم اخواني مقرر انتخابیږي، خو له تجربې نه معلومه شوې ده چې د دغو خطباتو کومه څرګنده ګټه نه وي، ځکه دلته د مختلفو استعدادونو میرمنې راځي، چې د دوی په عمرونو او علمي صلاحیتونو کې خپل منځي مناسبت نه وي، او دا احساس کړه شوه چې د دوی په عمرونو او علمي صلاحیتونو کې خپل منځي مناسبت نه وي، وړاندیز وشو که چیرې خویندې د عمر او علم په مناسبت په جلا جلا

مجموعو کي ووبشل شي نو بيا به ئي گټه زياته وي، د دغو ټولو ټولگيو او مجموعو نه ئي "اُسُر" (کورنۍ) کېښودلې.

د خویندو د نظام کورنیو(اُسُر) د اخوان د کورنیو(اُسُر) د عام نظام پر طریقه جوړ دی چې د هغه لپاره یو مخصوص قانون دی، خو د خویندو سره یو بل مخصوص روحاني نظام هم دی چې یادونه ئي د خویندو په لومړنۍ رساله کي شوې ده، او دا د تعلیم یو بشپړ نظام دی، چې په هغه کي قرآن، حدیث، فقه، تفسیر او اخواني ادبیات شامل دي.

د ۱۹۴۵م نه دا نظام په عملي بڼه کي نافذ کړل شوی دی، او له تجربې نه ثابته شوي ده چې د تعلیمي اعتبار له مخي هم دا ډیر گټور او کاري نظام دی، او د خپلمنځي میني او مرستې د پیدا کولو په لار کي هم کومکي او مرستندوی دی، نو ځکه هم دا د "مرستندوی نظام" په نوم یادول کیږي. د دې سره سره دا د مېرمنو لپاره هم غوره او د هغوی د مختلفو حالاتو په اړه مناسب دی، "شعبي" دا هم احساس کړه چې د دعوت کار چې چیري ډیر عملي کیږي هغه د تعلیم آفته مېرمنو طبقه ده، او چې په کومه اندازه د دوی تعلیمي کچه ټیټیږي په هماغه اندازه د دعوت هم اثر کميږي، نو ځکه هم "شعبي" د مکاتبو، کالجونو او پوهنتونونو محصلینو په لور ډیره پاملرنه وکړه، د دوی لپاره ئي د هري سه شنبې په ورځ د ۵پنځو نه نیولې تر ماښام پوري یوه اجتماع پیل کړه.

۳- د انجونو تربیت گاه(روزنتون):

دا روزنتون د "منیره" په محل کي دبستان پر الفاضل سړک واقع دی، چې لس اطاقونه پکي شته، چې دا د دفتر، کتابي تعلیم، او د کورني اوامرو مثلاً جامې وینځلو، ږوډۍ پخولو، استري کولو او د نورو زده کړي کولو لپاره کارول کیږي، د کور شاته یو لوی غولۍ(صحن) دی، چې دلته نو ټولي انجونې خپلو درجو(کلاسونو) ته د تللو نه مخکي منظمي ودریږي.

د روزنتون عملي نظام(لومړۍ دور):

د اخوان د گوند دغیر قانوني اعلانېدلو نه مخکې د دې روزنتون کاري نظام په لاندې ډول وو:

په پیل کې په روزنتون کې ۴۲ انجونې انتخاب شوي وې، چې د دوی له جملې نه یوه هم تر ۱۵ کلونو د پورته عمر نه وه، روزنتون د دوی ټولو د خوراک، جامو، هستوګنې، تعلیمي او تهذیبې ساتنې ذمه دار وو، په نورو الفاظو دا یوه اقامتي درسګاه وه، انجونې ئې په دوه ډلو ویشلې وې چې په هغه کې دوی ته د قرآن حکیم او دین زده کړه ورکول کېده، په دې پروګرام کې خیاطې، گل دوزي، لاسي کارونه، د اوبدلو زده کړه او په عملي بڼه کې د کور د چلولو تمرین او ځینې ورزشي مشقونه هم شامل ول، د دې نه علاوه روزنتون لاندیني خدمات ترسره کول:

(الف) د انجونو د کورنیو او نورو غریبو کورنیو مرسته، د جامو، د علاج د پیسو او نورو لارو چارو په ذریعه.

(ب) په روژه کې د غرباوو او محتاجو خلکو ته ډوډۍ ورکول.

(ج) د ژمي د موسم او مختلفو اخترونو په مناسبت په غریبو کورنیو کمپلې او جامې تقسیمول.

(د) د تقاریرو په واسطه په ټولنیزو او دیني تعلیمي فعالیتونو کې ونډه اخیستل.

(س) په کورونو کې د مېرمنو تر منځ سوله کول.

دا اضافي خدمات د روزنتون د اساسي کار نه علاوه ول چې دا دي، د انجونو یو داسې نسل وروزي چې بشپړه صحیح اسلامي روزنه ورپه برخه وي، وزارت معارف دغه روزنتون ته هیڅ ډول مالي مرسته نه ده ورکړې، ځکه هغوی دا شرط ورباندې وضع کړی وو چې په دې روزنتون کې باید حداقل درې درجې پرانیستل شي.

د روزنتون عملي نظام (دوهم دور):

د اخوان دغیر قانوني اعلانېدلو نه وروسته د "ټولنیز اصلاحي کونسل" په راپور کې ویل شوي دي چې په مارچ ۱۹۴۹م کې هغوی دغه روزنتون په خپله ولکه کې راوستی دی،

چي د "جمعية اخوات مسلمات" له لوري تأسيس شوی وو، د روزنتون اوسنی کاري نظام تر پيره حده د سابق کاري نظام سره ورته والی لري، خو اوس د دې روزنتون دائره پيره پراخه شوې ده، اوس دوی د ۱۲۴ انجونو د روزني خدمات سرته رسوي، خو تر اوسه لا هم دوی ته د ليليې انتظام ندی شو، هر يوه ئې مجبوراً خپل کور ته ځي، په همدې توگه دلته د وزارت معارف له لوري لس استاداني هم په دنده گمارل شوي دي، مديره، سرمعلمه، ټولنيزه څارونکې او اوه ۷ استاداني، اوس دا روزنتون لاندیني خدمات ترسره کوي:

۱- د ابتدایي مکاتبو پر طرز د انجونو مدرسي تعليم.

۲- بنځینه حرفتي زده کړي، لکه خیاطي، گل دوزي، استري کول او پرېمځل.

۳- د محتاجو کورنیو ساتنه په خاصه توگه د لوستونکو انجونو د کورنیو، په مختلفو مناسبتونو کي د هغوی سره عملي، مالي او طبي او اخلاقي مرستي.

دا خبره په خاصه توگه د یادولو وړ ده چي د روزنتون کاري طریقه اوس په پيرو صورتونو کي د ټولنیزو پروگرامونو حمایت کوي، لکه څرنگه چي دلته د ټولنیزو اومورو یو ناظر او څارونکی شته چي د کورنیو د ټولنیز د حالت څارنه کوي، په همدې توگه دلته اوس یوه داسي اداره هم شته چي په هغه کي د مختلفو ډولونو فني ورزشي او ثقافتي کړنو انتظام شته، "مسلمانو خویندو" چي تر اوسه پوري دغه روزنتون یو ځل بیا لاسته ندی راوړی او یا ئې داسي اراده نده کړې یو دلیل ئې دا دی چي د دې روزنتون مصارف (۲۸۲۵ مصري پاؤنډه) دي چي نږدې (۲۷۴۳۱ روپۍ) دي، چي دا پیسې اوس د "ټولنیز اصلاحي انجمن" له لوري ورکول کيږي، دا دومره زیاتي پیسې دي چي د خویندو نوې شعبه ئې لا هم بار نشي اوچتولای، که چیري د خویندو مالي حالت برابر شي نو د یو ځل بیا ترلاسه کولو په اړه ئې اقدام کولای شي.

۴- د طبي معلوماتو خپرول:

د خویندو په مرکز کي اوس د کورني طبي مرستي په وسائلو د علمي او عملي لېکچرونو انتظام شوی دی، په دې کي د ټپیانو او سوځول شویو اعضاوو پانسمان، انجکشن او نور ورته کارونه ترسره کول شامل دي، دا ډول لېکچرونه یا اسباق د هغو مېرمنو له لوري ورکول کيږي چي د دغو اوامرو ماهریني وي، اضافه تجربه او د کار د توسیع وروسته د

خوښدو شعبه هيله کوي چي يوه دواخانه(ډسپنسري) پرانيستل شي، چي وروسته بيا دا ډسپنسري هم پرانيستل شوه.

۵- د مبلغو خوښدو درس گاه:

دا شعبه د هغو خوښدو نه ده چي د تحريک سره ښه آشنا شوي دي، دوی غوره شخصيات د دې کار لپاره انتخابوي، د دوی له جملې نه د هري يوې "اخت" (خور) دا کار دی چي هغه په عمومي درس کي د انتخاب شوي مقرر د غير حاضري په صورت کي د هغې فرائض سرته ورسوي، د اسکندريې د خوښدو مرکز د دې کار لپاره يوه د "مبلغاتو درسگاه" جوړه کړې ده چي پيل ئي په ۵۱ تعليم آفته خوښدو سره شوی دی.

۶- په ښځينه طبقه کي د اسلامي ژوند د نظريې خپرېدل:

ددې لپاره رسائل او پمفلت (وروکي کتابچي او چاپ شوي کاغذونه) چاپول او هغه په مختلفو ښځينه وو حلقاتو کي وېشل، کورونو ته رسيدل، په مکاتبو او پوهنتونونو کي په طالباتو تقسيمول، د اسکندريې خوښدي پدې سلسله کي مصروفي دي، د دې غرض لپاره په کورنو کي ليدني کتني کوي، د همسايه کورنيو سره روابط ساتي، د هغوی جگړي حلوي، او په امکاني حدودو کي مرستي وړاندي کوي.

د اسکندريې د خوښدو په يو راپور کي ويل شوي دي چي شعبه په دريو سترو پلانونو فکر کوي:

۱- د دستکاری مرکز: چي دلته به انجونو ته د جامو جوړول، گل دوزي او د نورو ضروري شيانو زده کړه ورکول کيږي چي يوه انجلۍ ضرورت ورته لري، ورسره ورسره د ديني تعليم او حميده اخلاقو روزنه هم ورکول کيږي.

۲- ښځينه محتاجي کورنۍ: چي د غريبو او يتيمو انجونو پرورش وکړي او د هغوی هر ډول ذمه داري په غاړه واخلي او اسلامي روزنه ورکړي.

۳- په مېرمنو کې د جهالت د ختمولو لپاره د یوې مدرسې جوړول: د اسلامي خوښو شعبه د ثقافت د خپرولو او اسلامي نظریې د تبلیغ لپاره په بنځینه طبقه کې د هفته وارو درسونو انتظام کوي چې په لاندې ډول دي:

شمېر	ورځ	وخت	ځای	کیفیت
۱	شنبه	۱۰ بجې سهار	د اخوان دسپتسري، عباسیه محل، عبده پاشا څرک	د انجونو درس
۲	شنبه	۱۰ بجې سهار	۶ - شارع رفعت، عباسیه	
۳	یکشنبه	۳ بجې غرمه	سپیه	
۴	دوشنبه	۳ بجې غرمه	۸ - شارع بستان الفاضل-منیره	
۵	دوشنبه	۱۰ بجې سهار	نادی الاخوان، بین السرايات	
۶	سه شنبه	۱۰ بجې سهار	۳- شارع الجنینیه	
۷	سه شنبه	۳ بجې ماښین	مسجد الخوان- عابدين	
۸	سه شنبه	۳ بجې ماښین	۱۴- شارع سعیدی جابر- نوی مصر	
۹	چهارشنبه	۱۰ بجې سهار	الجامع الجديد- سوق الامبابه	
۱۰	چهارشنبه	۳ بجې ماښین	عجوزه	
۱۱	چهارشنبه	۱۰ بجې سهار	منطقه الاخوان- جماليه	
۱۲	چهارشنبه	۱۰ بجې سهار	شارع النصح- زيتون	
۱۳	پنجشنبه	۳ بجې ماښین	منطقه الاخوان- حناطه- شارع فيل الروضه	
۱۴	پنجشنبه	۳ بجې ماښین	۱۰ شارع شيخ بغال- سيده زيب	
۱۵	پنجشنبه	۱۰ بجې سهار	شارع اجهوري- حدائق القبه	
۱۶	پنجشنبه	۳ بجې ماښین	شعبه جيزه- شارع ملکه	
۱۷	پنجشنبه	۳ بجې ماښین	عشيره ورب السعاده	
۱۸	جمعه	۳ بجې ماښین	شارع الميزان- سراي قبه	

ددې ټولو نه دا اندازه لگولی شو چې اخوان د ټولنې د آخري نیمایي نه لاپراوې نډه کړي بلکې د امکان تر حده ئې د هغه د ساتنې او پرمختګ لارې چارې برابرې کړيدي.

څلورم فصل

اقتصادي خدمات

اخوان چي په مصري ټولنه کي کوم اقتصادي خدمات ترسره کړيدي موږ هغه په دوو څرگندو برخو وېشلاى شو:

(۱) د ملي اقتصادياتو استحکام

(۲) د ادنى او متوسطو طبقو د پس اندازى لپاره همت افزايي

اوس موږ د هر يوه په اړه په تفصيل سره بيان کوو:

(۱) د ملي اقتصادياتو استحکام:

د اخوان په قانون کي د دې خبري صراحت شويدي چي د ملي شتمنى زياتول، د هغې ساتنه او آزادي هم په هغو اهدافو کي شامل دي، لکه څرنگه چي د هر اخواني کار کوونکي لپاره په فرائضو کي شته چي حتماً به يو کار نه يو کار انتخابوي که څه هم دى هر څومره سرمايه دار وي!!! آزاد کار ته ترجيح ورکړي که څه هم وړوکی کار وي، او خپل علمي سويي ته د کتلو پرته دي د هغه په لور وړاندي شي، پر ده دا هم لازمه ده چي د عامي اسلامي شتمنى د اضافه کولو لپاره هڅي او خدمات ترسره کړي، د دې هدف لپاره دي د اسلامي صنعتونو او اسلامي اقتصادي فورمونو لپاره خلک را تشويق کړي چي د ده يوه

پيسه هم غير اسلامي لاسونو ته ولاړه نشي، د خپل اسلامي هيواد نه علاوه د خارجي اشياوو د استعمال نه ډډه وکړي، اخوان يوازي پر همدې بسنه نده کړې بلکې دغو اوصولو ته ئې د بشپړي بني ورکولو هڅه کړېده، او د ملي سرمايي د استحکام په موخه دوی لاندیني شرکتونه جوړ کړيدي:

۱- د اسلامي معاملاتو شرکت:

په ۱۹۳۹م کي ئې د ۴۰۰۰ زره مصري پاؤندونو (تقريباً ۴۰۰۰۰ روپۍ) په ارزښت او سرمايه باندې دا شرکت پرانيست، په ۱۹۴۹م کي ئې ډير پرمختگ وکړ، اخوانيانو او غير اخوانيانو د دې شرکت حصې (Shares) په ډير شوق سره رانيولې او اوس ئې نو سرمايه لوړه شوه يعنې تقريباً ۲۰۰۰۰ شل زره مصري پاؤنده چي (نږدې ۲۶۵۰۰۰ روپۍ) کيږي، دې شرکت د ترانسپورت (Transport) سهولتونه پيل کړل، د اوسپني (Metal) يو ستر شرکت ئې جوړ کړ چي بشپړي چولې (Stoves) او د هغې مختلفي پرزې ئې جوړولې، دا گازي چولې د هيواد په داخلي او خارجي بازارونو کي ډيري مشهوره شوې، بالخصوص په همسايه عربي هيوادونو کي.

۲- د عربي کانونو (Mining) د کيندلو شرکت:

دا په ۱۹۴۷م کي د ۶۰۰۰۰ زرو مصري پاؤندو (تقريباً ۸ اته لکه روپۍ) په لگښت جوړ شو، په ۱۹۴۸م کي دا په "اسلامي معاملاتو شرکت" کي مدغم کړل شو، تر څو په دواړو شرکتونو کي چي کوم ارتباط دی پر هغه اساس دا ټولي هڅي پر يوه محور سره را جمع کړل شي ځکه د "معاملاتي شرکت" سره خپل موټرونه (Trucks) شته دي، د امريکايي موټرانو ايجنسۍ لري او د هر ډول ټانکر او مصنوعي فرشي ډبرو د جوړولو يو شرکت شته او هغه د "کانونو د کيندلو او غرونو د توړلو شرکت" کيندل شوي ډبري استعمالوي، د دې نه علاوه د دوی سره يو د اوسپني (Metal) او مسو (Copper) شرکت او يو د ماشينونو د جوړولو ورکشاپ شته دی.

د کانونو د کيندلو شرکت د مرمرو د ډبرو د کاتولو او پاکولو نوي مشينونه راغونښتي ول، خو دا ټول مشينونه چي بيه ئې زرگونه پاؤنده ول د اخوان تر غير قانوني اعلانولو وروسته د نظارت په موده کي دباندې همداسي بي سرپرسته پاتي شول، او بيا په کمه کمه اندازه خرڅ کړل شول، چي له دې نه شرکت ته زبردست مالي تاوان ورسېدی، نن سبا د دې د

توان د غوښتلو په موخه اخوان د حفاظتي او ساتونکو پوليسو (Watch Guards) په خلاف محکمي ته عارضه کړې ده.

۳- د اخوان المسلمین ټیکسټائل مل (Textile Mills):

دا شرکت په ۱۹۴۸م کي د ۸۰۰۰ زرو پاؤنډو (تقریباً ۱۰۴۲۰۰ روپۍ) په لگښت جوړ کړل شو، چي په هغه کي بالفعل ۶۵۰۰ پاؤنډه جمع شول او د اخوان تر غیر قانوني ګرځولو پوري ئې دروازه پرانیستې وه، مل خپل کار پیل کړ چي هغه وخت ئې د مزدورانو شمېر ۶۰ شپېته کسان وو، او دا ټول د مل شریکان (Share Holders) ول، په دې میاشت کي مزدورانو ته ۲۷۰۰ پاؤنډه (تقریباً ۳۵۸۰۰ روپۍ) مزدوري ورکول شوه، چي د اصلي راغونډي شوي سرمایي تقریباً د نیمي برخي برابر ده، د دې باوجود په دې مختصره وقفه کي د کمپنۍ خالصه ګټه ۱۴۰۰ پاؤنډه (تقریباً ۱۸۵۵۰ روپۍ) وه، د دې مل کار ناتراشلي ډبري، د بدني زینت سامان، او د ورېښمو جامي تیارول ول، او د دوی جوړي شوي جامي د نورو په مقابل کي ډیري ارزانه پلورل کېدلې، پر اخوان د پابندۍ په دوران کي حفاظتي پوليسو د مل حساب کتاب وکړ او هغه ئې وپلورۍ، شرکت وروسته پر پوليسو دعوه وکړه چي محکمي د اخوان په حق کي فیصله وکړه.

۴- اسلامي پریس او ورځپاڼه:

په دې کي د هر یوه جلا جلا شرکت وو، د لومړي شرکت نوم "اخوان پرنټنگ پریس" چي ابتدائي سرمایي ئې ۷۰۰۰۰ زره پاؤنډه (تقریباً ۹۲۷۵۰۰ روپۍ) وې او د دوهم شرکت نوم "اخوان صحافتي شرکت" ایښودل شوی وو، صحافتي شرکت فوراً د خپل کار په پیلولو سره په ۵ مئي ۱۹۴۶م کي د خپلي ورځپاڼي لومړنۍ ګڼه نشر کړه، خو "اخوان پرنټنگ پریس" خپل کار وروسته پیل کړ، ځکه دې شرکت له خارج نه چاپي ماشینونه راوغوښتل، په همدې موده کي پر اخوان پابندي ولګېده او ټول اخواني شرکتونه وتړل شوه.

۵- تړېډنگ (Trading) او انجینرنګ شرکت (اسکندریه):

دا د څوارلسو زرو پاؤنډو(تقریباً ۱۸۵۵۰۰ روپۍ) په لگښت جوړ شو، چې پر ۳۵۰۰ حصو(Shares) وېشل شوی وو، دا د تجارتي او انجینرنگ کار لپاره جوړ شوی وو.

۷- تړېدنگ ایجنسېز شرکت:

دې شرکت په پیل کې د سویز په ښار کې خپل تجارتي پلان پیل کړ، او د هغه کار پرمختګ وکړ چې تجارت، بار او چتونګي(مونټرونه) او اشتهاري فن(Advertising) پورې ورسېدل، او په قاهره کې ئې مرکز جوړ شو، د هیواد په لنډو او اوږدو کې ئې ښاخونه جوړ شول یعنې په اسکندریه، پورټ سعید، اسماعیلیه، سویز، فیوم او بنی سویف کې، نن سبا دا شرکت د یو مرستندویه اقتصادي پلان په جوړولو مصروف دی چې منشأ ئې دا ده چې اخوان ته د کورنیو ضروري شیانو او روزمره ضرورتونو سامان په کمه او ارزانه بیه برابر کړي.

۷- د عربي اشتهاراتو شرکت:

یاد شرکت په پوره پابندي سره یو کال مخکې جوړ شو، او کار ئې دا وو چې په اخبارونو کې اعلانات نشر کړي، د سینما په ذریعه اشتهارات ورکول، د اشتهاراتو په موخه فني تصویرونه جوړول، د کتابونو او مجلاتو سرورق(Titles)، لوحې او د دکانونو بېنرونه او نمائشي نمونې جوړول، د دې سره ئې د عربي هیوادونو یوه تجارتي ډائریکټري چمتو کول پیل کړي ول چې پر اخوان د پابندي لګولو په وجه بشپړ نه شو او د هغه وروسته د شرکت ټول کاروبار وځنډېدی.

د دې نه علاوه نور په سلګونو اخواني شرکتونه دي چې د هیواد په ګوټ ګوټ کې خپاره شوي دي چې اخوان په شخصي بڼه کې د اشتراک او مرستو په مټ جوړ کړيدي چې شمېرل ئې ممکن ندي.

ثانیاً؛ په ادنی او منځنی طبقه کې د پس اندازی همت افزایي:

څرنګه چې د ټولو شرکتونو یادونه پورته وشوه د هغو ټولو حصې(Shares) یو ستر تعداد په حصه دارو تقسیميږي، د مصر د هغو ټولو شرکتونو برعکس چې ډیرې حصې ئې په څو سرمایه دارو وېشل شوي وي او هغه د دغو شرکتونو مالکان وي، د دوی څرګند مثال "د

اخوان تېکسټائل مل" دی چي حقيقي جمع شوي سرمايه ئې ۶۵۰۰ مصري پاؤنډه (۸۶۱۲۵ روپۍ) وو او د حصه دارو (Share Holders) شمېر ئې ۵۵۰ تنه وو، او په دوی کي ئې زیاتره د همدې مل مزدوران ول، چي ۲۵ "قرشه" (تقریباً درې نيمي روپۍ) هره میاشت ورکول کېدې، په همدې ډول سره د شرکت د هغه طبقاتو لپاره د پس اندازی یوه ذریعه وه چي د هغه عادي نه ول، او دا د دوی لپاره د یو صنعتي سرمایي د قانمېدلو بریالی طریقه وه.

موږ دلته هم دا واضح کول غواړو چي پس اندازي په اخوان المسلمین کي یو ضروري شی دی، د یو اخواني په فرائضو کي دي چي هغه د خپل آمدن نه د ناڅاپه ضرورتونو لپاره څه نا څه حتماً پس انداز کړي او د غیر ضروري شیانو په استعمال کي اسراف ونکړي.

پنجم فصل

طبي خدمات

د اخواني څارندويه (Scout) د سرگرميو او خدماتو په يادولو سره په تيرو پانو کې موږ د هغو هڅو په لور اشاره کړې ده چې څارندويانو د وبائي امراضو په مهال او د صحت د ساتنې په ارتباط د اوصولونو په خپرولو او عامولو کې وکړل، د اخواني د "اخوان المسلمين" د مرستو او ټولنيزو خدماتو شبکې "د دې تحريک د غير قانوني اعلانېدلو نه مخکې يوه طبي شعبه جوړه کړې وه چې په لائحه عمل کې ئې دا يادونه شوې وه چې د يادې شعبي اغراض و مقاصد په لاندي توگه دي:

(الف) د مطب، دواخانې او شفاخانې جوړول او هغوی تر خپل نظارت لاندي چلول.

(ب) د اخوان لپاره د صحت د بيمې لار هوارول.

(ج) د صحت د اوصولو نشرول او خپرول او د ټولو ممکنو وسائلو په مټ د عوامو د ټولو طبقاتو د صحت معيار اوچتول، د وبائي او ساري امراضو په کمولو کې د دولتي او عوامي انجمنونو او ټولنو سره مرستې او د خبرولو او خپرونو په مرسته د دوی سره کاري مرسته کول.

(د) د مصر او د مصر نه بهر د طبي مرستندويه انجمنونو سره روابط برابرول، د دې کار لپاره د هيئتونو او طبي مشن او پلانونو لېږل، په کانفرانسونو کې شرکت کول، خپله ئې منعقد کول او د هغوی د نماينده گانو بڼه راغلاست کول.

په کاري لائحه کې د دې خبرې وضاحت شوی دی چې دا شعبه د سياسي او گوندي مسائلو سره حتی چې په اخوان پوري مربوط وي هم څه اړيکه نه ساتي، د اخوان طبي شعبي په

۱۵/نومبر/۱۹۴۴م کي پر ډاکټرانو باندې د مشتمل يو جماعت چي صدارت ئي احمد سليمان کاوه جوړ شو، او په همدې تاريخ د موصوف ډاکټر په مطب(کاري ځای) کي د يوې دواخانې افتتاح وشوه، د يوې مياشتې وروسته د دغه ډسپنسري لپاره د اخوان د مرکز يوه حصه انتخاب کړل شوه او په دې توگه په بشپړه سرگرمۍ سره په ډسپنسري کي طبي کار پيل شو، تر داسي حده چي په ۱۹۴۵م کي د دې شعبي تر علاج لاندي د مريضانو شمېر ۲۱۸۷۷ نفرو ته ورسېدې، په سپتمبر ۱۹۴۶م کي د دې لپاره په خير بن احمد سرک باندې چي د حلميه جديده په محل کي واقع دی يو ستر اپارتمان ونيول شو او هلته ئي د دواوو يو لابراتوار هم جوړ کړ چي نگران او څارونکی ئي يو ماهر کېمست وټاکل شو، په دغه کال په ډسپنسري کي د علاج کوونکو شمېر ۳۹۰۳۹ نفرو ته ورسېده او په ۱۹۴۷م کي ئي شمېر ۵۱۳۰۰ شو.

د ۱۹۴۵م په پای کي د ډاکټر محمد المأمون حبيب په نگراني کي يوه دواخانه په طنطا(د شمالي مصر يو ستر ښار) کي جوړه شوه چي هلته د علاج کوونکو شمېر په ۱۹۴۶م کي پنځه زره او په ۱۹۴۷م کي اته زرو ته ورسېدې.

"طبي شعبي" د ډاکټر محمد نامي محلاوي په ادارت کي په ۱۹۴۶م کي يوه دواخانه په شبرا محل کي پرانيسته چي هلته په ۴۶ و ۱۹۴۷م کي د علاج کوونکو شمېر ۲۷ زرو مريضانو ته ورسېده، وروسته شعبي دا پريکړه وکړه چي يوه شفاخانه به جوړه کړي چي هلته به د خارجي علاج کوونکو لپاره د اقامت او علاج دواړو انتظام شوی وي، په اپريل ۱۹۴۸م کي دا شفاخانه په عباسيه محل کي په عبده پاشا سرک باندې پرانيستل شوه، د دې شفاخانې تر علاج لاندي د مريضانو شمېر په ابتدائي مياشتو کي په لاندي ډول وو:

اپريل/۱۴۶۵ مئي/۲۶۷۳ جون/۲۹۰۸ جولائي/۲۲۸۷ په ۱۹۴۸م کي د "طبي شعبي" بوديجه ۲۳ زره پاؤنډه ته ورسېدې چي تقريباً ۳۰۵۰۰۰ روپۍ کيزي.

زما د جناب ډاکټر محمد احمد سليمان سره ليدنه شوې ده، چي د اخوان د ټولو شفاخانو او دواخانو لوی نگران او څارونکی وو، نو موصوف ماته وويل چي په کومه شپه چي د اخوان د تنظيم د غير قانوني اعلانولو خبر خپور شو پوليسو په زور او ظلم باندې ۲۰ شل تنه داسي

مريضان د عباسيه د شفاخانه نه په زور وايستل چي عمليات(جراحي) شوي ول او تر اوسه ډاکټرانو نه ول رخصت کړي، شفاخانه تر لسو مياشتو پوري تړلې وه او لکه څرنگه چي حکومت اعلان کړی وو نو په لومړی ورځ نشوه ليلام بلکي لس مياشتي وروسته ئي شيان خرڅ کړل شول، او د ۱۴ زرو پاؤنډو(تقريباً نوي زرو روپيو) سامان ئي په ۶۰۰ شپږ سوه پاؤنډه وېهي، چي په دغو ۶۰۰ ورو پاؤنډونو د شفاخانه د لسو مياشتو کرایه هم اداء نشوه، ځکه د هغه ۷۵۰۰ پاؤنډه کرایه(۷۵ پاؤنډه د مياشتي حساب) له مخي واجب الاداء وه.

د يو ځل بيا آزادېدلو وروسته چي کله اخوان خپل کار پيل کړ نو د شفاخانه او دواخانه د پرانيستلو په لور ئي ډيره پاملرنه وکړه، اوس په هر ولايت کي د اخوان يوه دواخانه حتماً موجوده وي، ما په پوره توگه و نه شمېرلای شوې ځکه اوسنی شمېره ئي نشته خو يوازي په قاهره او جيزه کي چي اخوان څومره ډسپنسرياني جوړي کړيدي چي ما وشمېرلې په لاندي ډول وي:

ليکوال دلته يوه تفصيلي نقشه وړاندي کړې ده، چي نقلول ئي موږ ضروري ونه بلل چي خلاصه ئي داسي ده:

په قاهره کي د اخواني مرکزي شفاخانه پرته هم نوري ۱۶ دواخانه موجودي دي، چي په يوه کي ئي د اقامتي علاج و معالجي انتظام هم شته دی، په دغو ډسپنسريانو کي ټولي دواوي موندل کيږي، او په زياترو کي د جراحي او عملياتو پوره انتظام شته، کلنی اوسط علاج ئي د ۱۴۷۱۰۰ مريضانو دی. ژباړن

دا خبره د يادوني وړ ده چي په دغو دواخانو کي د ټولو خلکو لپاره د علاج او معالجي خدمات وړاندي کيږي، که هغه مصري وي او يا غير مصري، مسلمان وي او که غير مسلمان، لکه څرنگه چي گمان کيږي چي دا به يوازي د اخوان د معالجي او علاج لپاره وي خو داسي بالکل نده.

دریم باب

تبصره، تنقید او وړاندیزونه

دریم باب

تبصره، تنقید او وړاندیزونه

په تیرو دوو بابونو کې مې وویل چې اخوان المسلمین څوک دي؟ او په مصري ټولنه کې د دوی سرگرمۍ څه دي؟ زه فکر کوم چې نهضت چې کوم خدمات ترسره کوي هغه به په پوره وضاحت سره د لوستونکو مخې ته راغلي وي، په همدې توګه به دا اندازه هم ورته شوې وي چې په مستقبل او راتلونکي کې کوم مختلف اصلاحي خدمات سرته رسولی شي او د قوم او هیواد د ذمه دارانو د دوی په لور پاملرنه کول او د دوی لپاره ممکن وسائل چمتو کول څومره ضروري دي، تر څو د مطلوبې اصلاح د خوب تعبیر وشي، نه دا چې مخالفت ئې وشي او په لار کې ئې ازغي وکرل شي، لکه د تیرو دولتونو په وخت کې چې وشول.

د تنظیم د پروګرام په اړه موږ هېڅ هم نه وایو، ځکه هغه ډیر جامع او هراړخیز دی، هغه د مسلمان ورور د انفرادي روزني نه نیولې بیا تر نړیوالې مرستې پورې رسیږي، لکه څرنګه چې ئې په اساسي قانون کې وضاحت شوی دی، خو د اخوان پر عام داخلي دستورالعمل (اساسي قانون) او پر هغو نقاطو د نظر اچولو وروسته چې د دې کتاب د چمتو کولو په وخت ظاهر شوي دي موږ لاندې تجاویز او وړاندیزونه ورته لرو:

(۱) د "شعبو" "منطقو" او "حلقاتو" د منتظمه مجالسو چې تر کومه ځایه د انتخاب تعلق دی، تر هغه به دا غوره وي چې اخوان دا هر څه په ښکاره وکړي، تر څو عامو عوامي حلقاتو ته دا پته ولګیږي چې اخواني تنظیمات د انتخابي شورايي تګلارې له مخې ترسره کیږي، او د دغو غلطو پروپاګندونو نفي به وشي چې وایي "اخوان د امریت، فسطائیت او نازیت لاروی دی". چې له دې وجې حریت او آزادي خوښوونکي خلک له "جماعة" نه نفرت پیل کړي، په دې کې څه حرج نشته چې د غیر اخواني سیمه ایزو خلکو په حضور کې د انتخاب عمل (Prosses) تر سره شي، بلکې په دې تګلارې سره د هغو خلکو تعلیمي خدمت هم

کېدای شي، يعني هغه خلک د دې انتخاب او غوراوي د طريقې په لېدلو سره د غوره انتخاب طريقه زده کولای شي، او دا هم عیناً ممکن ده چې له دې لاري نور خلک په جماعة کې د شاملېدلو لپاره وهڅول شي، تر څو دوی ته هم د رأيي د ورکولو حق ورپه برخه شي، دا انساني فطرت دی چې هغه د نامعلوم شي سره زړه لگوي، د هغه وروسته به دا د اخوان وظيفه وي چې هغه د دوی ديني او ټولنيزه روزنه وکړي تر څو د هغه وروسته دوی مخلص اخوانيان شي.

(۲) د جماعة اخوان په داخلي دستورالعمل کې د مرکز لاندي د جوړو شويو شعبو په يادولو سره دا وضاحت شوی دی چې:

"د شعبي په مقاصدو کې دا هم دي چې دوی په خپلو حدودو کې دننه د دعوت د توسيع او پراخولو کار هم وکړي" حالانکه بايد داسې شوي وای چې د توسيع او پراخولو کار يوازي د "دعوت د توسيع د شعبي" ترسره کولای، ځکه د دعوت پراخول په همدې شعبي پوري مربوط دي، نو ځکه هم بايد دا کار په همدې شعبي پوري متعلق و اوسي.

د کار وېشلو پر اوصولو په عمل کولو سره به د اخوان د دعوت د توسيع نه علاوه دا شعبه د نورو شعبو تر منځ د اختلافاتو هغه خليج هم بندولای شي چې په ظهور سره ئې د دعوت په وسېلو کې د اختلاف رامنځ ته کېدلو په سبب امکان شته، د هرې شعبي دا فريضه ده چې هغه خپله کاري دائره په هغو حدودو کې محصوره وساتي چې د هغې شعبي په اساسي قانون کې ئې صراحت شويدي چې مخته به ئې موږ وضاحت هم وکړو، "د توسيع دعوت د شعبي" يو اهل نماينده بايد په هره شعبه کې موجود وي، د دغو نورو شعبو کار د توسيع دعوت په سلسله کې يوازي همدومره وي چې هغه د هرې ممکنې ذريعي نه د مذکور نماينده مرسته وکړي، او د خپلو اجتماعاتو لپاره مناسب مواقع تنظيم کړای شي تر څو دوی په احسنه توگه خپل عمليات پر مخ يوسي چې هغه د دعوت د توسيع کار دی، د مرکز له لوري د ټولو شعبو د منظم کولو لپاره به دا تر ټولو گټور گام وي، چې د هغه وروسته به د ډيرو کمو کمو کوښښونو نه ډير گټور گټور نتايج ترلاسه کړای شي.

(۳) په تيرو وړانديزونو کې چې "د دعوتي توسيع د شعبي" په پروگرام کې موږ کومه اضافه کړې ده د هغه بوج د سپکولو لپاره ضروري ده چې د دعوتي شعبي په پروگرام

پوري متعلق د اساسي قانون په (۵۸) ماده کي د (د) فقره حذف کړای شي، چي په هغه کي ويل شوي دي چي د شعبي په اهدافو کي د "اخوان د جسماني، روحاني، قلبي او نورو روزنه په اسلامي اصولو ترسره کول وي، په دې اړه د تقاریرو انتظام او پر ضروري موضوعاتو د رسالو چمتو کول او د داسي گټورو کتابونو د لوستلو په لور لارښوونه کول چي د دوی په اسلامي ثقافت کي اضافه وکړای شي او په اخواني حلقه کي ورزشي روح بيداره کړي، پر دوی واجب ده چي د هغوی د بدنونو د قوي کولو او د صحت د لا غوره کولو په موخه د مناسبو ورزشي لوبو انتظام وکړي". دا پوره فقره د دې شعبي د کاري دائرې نه بهر ده، پر دې شعبي دا يو ستر بوج دی ځکه هم بايد د اخوان د جسماني تربيت کار "د بدني روزني او څارندويي د شعبو" پر اوږو وي، او د دوی د روحاني روزني کار "د کورنيو شعبي" په ذمه وي، تر کومه ځايه چي د دوی د علمي روزني کار دی نو په هغه کي د کورنيو شعبه (چي د کتابتونونو څارونکي هم ده) "د کاسبانو شعبه" (چي هلته د هر علم و فن ماهرین هم موجود دي) او د "طلبه وو شعبي" شريکي دي، په همدې ډول دا هم ضروري دي چي د کار وېش په داسي ډول سره وشي چي "د دعوت د توسيع د شعبي" کار د هغو فرائضو علاوه چي د کوم يادونه په دستور العمل کي شوې ده، په غير اخواني حلقاتو کي د دعوت پر توسيع او تبليغ منحصر وي، خو د دې سره سره "د کورنيو شعبه" د اخوان په صفونو کي د دعوت د حقائقو د ځلولو او په زړونو کي د ځايولو کار وکړي، دا طريقه د سليم منطق بالکل مطابق ده چي د هري شعبي فرائض د هغوی د نومونو مطابق وي او هغه پر نورو شعبو مسلط نه وي.

(۴) د ټولنيزو خدماتو د نويو وسائلو نه کار اخيستل، ځکه د اخوان د مقصد په لار کي د ټولنيز خدمت ميدان ته تر ټولو نږدې اصلاحي ميدان دی، نو ځکه هم بايد دوی د هغو تازه ترينو وسائلو او ذرائعو نه هم د نظر تر حده گټه اوچته کړي، ضروري ده چي د اخوان سره د ټولنيزو امورو د ماهرينو يو جماعة وي چي د هغه نه دوی د مختلفو شعبو په تنظيمولو کي مرسته وکولای شي، بالخصوص "د فلاح او پرمختگ او ټولنيزو خدماتو شعبه" چي د ټولنيزو خدماتو د حقيقي ميدانونو نه يو اهم ميدان دی، که داسي وشول نو پورته ياده شوې شعبه د مصري ټولني ډير ښکاره خدمات ترسره کولای شي، او پدې ډول به هغه د جماعة د تعارف ډيره معقوله ذريعه وي او د هغه اثرات لا پراخولای شي.

د اخوان په ادارتي تنظيم کي موږ د دې شعبي په اړه اشاره نده کړې، ځکه هغه د خپل انتظامي امورو له اعتباره د اخوان د تنظيم نه عليحده يوه مستقلة اداره ده، او "د عامو امورو د رفاهي وزارت" تر څارني لاندې او رفاهي ادارو د قانون تابع دی.

"د ترقۍ او ټولنيز خدمت" د ادارو ډائريکټر جنرل د هغوی مشر وي او سيده د "عام مرشد" (د اخوان عمومي مشر) تر نظارت او حکم لاندې وي..

(۵) "د کاسبانو شعبه" مرکز د خپلو اوسني خدماتو سره لاندیني خدمات هم سرته رسولای شي:

(الف) د عمرانياتو د ماهرینو ښاخ: دې یو مشورتي دفتر پرانيزي چي په خالصو علمي بنيادونو اخوانیانو ته د واده نه مخکي او وروسته د ازدواجي مسائلو او اولاد د تربيت په اړه د مشکلاتو د حل لپاره مشورې ورکړای شي يا په همدې ډول نور ټولنيز مشکلات کېدای شي، په هغو کي دې د دوی لارښوونه وکړي.

او پدې کي څه حرج نشته چي د دغو مشورو دغه ښاخ دی فیس مقرر کړي، تر څو د دې نه وروسته د يو "نفسیاتي مطب" د پرانیستلو لپاره سرمایه جمع کړای شي، زه باور لرم چي دا ډول کار به د اخوان لپاره ډیر ګټور وي او د دې لپاره "د عمرانياتو د ماهرینو ښاخ" او "د پرمختګ او ټولنیزو خدماتو شعبي" تر منځ کوم اختلاف او تعارض واقع نشي ځکه د دې ښاخ کارکردګي او خدمت میدان به یوازي اخوان وي، د عمومي ټولنیزو خدماتو میدان به په هر حال د "پرمختګ او ټولنیز خدماتو د شعبي" لپاره پاتې وي.

(ب) د معلمینو ښاخ: ضروري ده چي د خپل اوسني پروګرام سره سره دا "ښاخ" د "جمعي د مدارسو" په واسطه د روزل شویو مدرسینو د پیدا کولو او چمتو کولو لپاره روزنیز مرکز (تربینګ مکتب^۱) پرانيزي، چي دوی به د فني او تربيتي اصولو مطابق روزل کيږي، چي د هغه وروسته دوی پر صالحو تربيتي بنيادونو د نوي نسل پر روزلو قادر شي او د دغو مدارسو روزنه او پالنه یوازي د هغو اخوانیانو په ذمه نه وي چي خالي وخت ولري، يا په هر صورت یو کار نه یو کار کول غواړي، خو د ماشومانو د روزني د خدماتو د ترسره کولو په سلسله کي د دوی کوم خاص لیاقت او تیاري نه وي ځکه د داسي نا اهلو خلکو تر نگرانی لاندې د ماشومانو په روزنه کي چي کوم خطرات وي هغه ظاهر دي.

(ج) د اقتصادياتو د ماهرينو بڼاخ: د خپلي شعبي په دفتر کي يو "د حسابونو دفتر" پرانيستلای شي، چي د اخواني شرکتونو او فرمونو يا د نورو اسلامي شرکتونو (چي پر اخوان باور کوي) د کلنيو حسابونو کار کولای شي، او په دې توگه دا دفتر ډير خدمات سرته ورسولای شي، او ورسره د آډيټنگ په اړه د اخوان د "کاسبانو د شعبي" لپاره د درآمد ذريعه هم ثابتېدلای شي.

(د) د زراعت د ماهرينو بڼاخ: د نموني په فارمونو کي (Model Farms) چي کومي نوي طريقې چليري کار پيلولای شي، او د دغو فارمونو په ذريعه پر نويو طريقو باندي د ترسره کېدونکي زراعت په لور بزگران تشويق کولای شي، او دا مسلّمه خبره ده چي د عوامو پر افکارو او ميلاناتو تر اخوان زيات بل کوم تنظيم مؤثر نشي کېدلای، ځکه هغه د دوی لپاره بېگانه ندي، که چيري دا فارمونه بريالي شي نو د هغه وروسته زراعتي صنعتي شعبي قائمي کړي لکه شيدې او نورو نه تيار شوي شيان، دا طريقه به د زبردست اقتصادي طريقې ذريعه وي او په زرعي اقتصاد کي به يو عظيم انقلاب راپورته کړي چي د هغه نه به د ژوند معيار لا اوچت کړل شي، او د ملي اوسط په درآمد کي به اضافه وشي، دا خبره په خاصه توگه د يادولو وړ ده چي دغه بڼاخ بايد په دې سلسله کي عملي طريقه اختيار کړي ځکه تر عملي مثالونو زيات مؤثر خصوصاً د کليو د خلکو لپاره بل هيڅ نشته.

(۶) شماريات (Statistics): اخوان په پيل کي د دې اړخ په اړه کومه پاملرنه نه وکړه، ډيره ممکن ده چي دوی قصداً همداسي کړي وي، ځکه د تيرو دولتونو سره د دوی هره ورځ جنجالونه ول چي د دوی ريکارډونو ته ئي د خپل زړونو مطابق ژباړي ورکولي، که به څه هم هغه د حقيقت نه ډيري لري وي، دا هم ممکن ده چي دا اخوان په دعوتي کار د سخت مشغوليت په وجه وي، او دغه کار يعني ريکارډ ته د اشاعت او دعوت په مقابل کي د دوی د دوهمي درجې شې بللي وي، خو د "اعداد و شمېر" د جماعة په تعارف کي ډير ستر خدمت سرته رسولای شي، خصوصاً په داسي صورتحال ک چي کله مادي منطق پر اذهانو مسلط شوي دي، او د هندسې ژبه ئي په خبرو اترو کي ډير مؤثره او د رأيي اوصولو پر قوت باندي دلالت کوونکې بللې ده، "جماعة" بالفعل په قوم باندي ډير خدمات ترسره کوي، خو پر هغه نه محسوسيري، ځکه اخوان د دوی پر شمارياتو او بيا د عوامو په مخکي د هغو

حسابونو د وړاندي کولو په لور پاملرنه نه کوي، او په دې توګه ئې ډیر ثمرات ضایع کیږي، او دا ثمرات تر هغه پوري په پوره توګه نشي تر لاسه کېدلای تر کومه دا خدمات عام منظر ته نه راوړل شي، ځکه همدا اعداد و شمار دي چي د هغو پرته دا په ټوله مصري ټولنه کي ورک پاتي کیږي او هیڅوک به ئې حتی محسوس هم نکړای شي.

په تیرو ورځو کي د اخوان په "مرکز" کي د "اعداد و شمېر یوه کمیټی" جوړه کړېده، خو د ضرورت مطابق د کارکوونکو نه موجودیت د دې باعث شوی چي دوی تر اوسه په دغه کار کي ندي بریالي شوي.

(۷) د جماعة مشران ذمه داران لکه "عام مرشد"، نائب مرشد، سیکرټري جنرل باید د بشپړ دعوت د کار لپاره فارغ وي، د دوی لپاره ډیره ضروري ده چي دوی یوازي د دعوت کار پر مخ یوسي او د بل کوم کار مشغولیت دوی مصروف نکړای شي، اوس دا ذمه داري د جماعة ده چي هغه د دوی لپاره د مناسب او معقول گذر اوقات (ټائم ټیبل) انتظام وکړي، تر څو دوی د دعوت لپاره بالکل فارغ وي، ځکه اوس د دعوت د خپرېدلو وروسته د دې ډیر ضرورت شته، چي د دغو یادو شویو اشخاصو نه هر یو د بشپړ دعوت لپاره فارغ شي، که اوسنی "مرشد" د دې کار لپاره فارغ کړل شي، او ضرورت دی چي د مشر نائب او جنرل سیکرټري هم داسي فارغ کړل شي، جماعة ته بنایي چي هغه په دوی پوري د مربوطو درندو ذمه داریو بوج خپله اوچت کړي.

(۸) په "مرکز" کي د کارکوونکو کمبود دی، د یو عظیم ترین ګوند مرکز تر اوسه بالعموم د رضا کارانو په ذریعه خپل کار چلوي، چي د خپل مابنامني آرام له وخته یوڅو ساعتونه وباسي او دا ظاهر ده چي پدې ډول سره یو خوندور کار چي د اخوان د مرکز پر ذمه دی په پوره توګه نشي سرته رسېدلای.

(۹) د ملت سره د ارتباط پیدا کولو وسائل بشپړ ندي، اخوان پدې اړه یوازي پر اخبارونو او اجتماعاتو بسنه کړېده، او د اخوان صحافت د دې مهم رول د اداء کولو نه قاصر او کم

بريالی پاتي شويدي، چي د هري هغي ژوندانه نظريې لپاره ضروري دي چي په کومه ټولنه بلکي پر ټولي اسلامي ټولني خپرېدل غواړي، د عمومي رابطې مؤثر ترين وسائل به دا وي:

اخبارات، پمفلټ، نشریات(رېډيو)، کانفرانسونه، ډرامې، سينما او په مختلفو لارو چارو په ذريعه د خپلو سرگرميو تشهير، ضروري دي چي اخوان په دې اړه ډيره توجه وساتي، او په متعینه توگه دا د "توسيع دعوت د شعبي" فريضه ده چي هغه په دې اړه غور و فکر وکړي، ځکه دا ئې اساسي وظيفه ده او د هغي د کار اصل ميدان، د نورو شعبو فريضه ده چي هغه به خپلو سرگرميو کي مفصل راپورونه او اعداد و شمېر وړاندي کړي.

(۱۰) راحت او لطف اندوزي(Recreation): د افرادو د ټولنيز شعور په سوځولو او هغوی د ذلت او گمنامۍ له غار نه د راويستلو او د ټولنيز ژوند نه د مائوس کولو لپاره د راحت ډير اهميت دی، اخوان ته اوس د دې اړخ د اهميت اندازه شوې ده، لکه څرنگه چي دوی د سمندر پر ساحلونو باندي د ميلې لپاره کمپونه جوړ کړيدي، خو هغه تر اوسه ناکافي دي او ورسره بايد په دغو وړوکو کمپونو کي د راحت او آرام ته مناسب ځای ورکول شي، ځکه دا کمپونه واقعاً يوازي د تربيتي کمپونو حيثيت لري، نو ځکه هم پدې اړه د ډيري پاملرني ضرورت شته، چي دا به د اخوان د نفسياتي صحت يو اهم عامل وي.

(۱۱) د غير اخواني افرادو د صلاحيتونو نه استفاده: څه شک نشته چي په اخوان کي د امت ټول طبقات او د هغوی مختلف علمي او حرفتي طبقاتو ټول نمائنده گان موجود دي، خو په هر حال د دغو ټولو اقسامو موجوده صلاحيتونه او هغه چي د دعوت په غېږ کي روزل شوي دي د يو داسي زبردست جماعة دروند او قيمتي بار د اوچتولو نه قاصر دي، او په دې کي څه حرج نشته چي د ځيني معروف اهل شخصيتونه اوچت کړای شي، که څه هم په هغوی کي ټول اخواني شرائط موجود نه وي او يا د ضرورت غوښتنه وي نو د پيسو په بدل کي دي کار تري واخيستل شي. "الله تعالی جل جلاله د دې دين مرسته د يو فاجر سړي په ذريعه هم کولای شي."

(۱۲) استاد حسن البنأ رحمه الله چي کوم څه ليکلي دي هغه ټول په يو جلد کي را غونډ کړای شي او اوسني وړوکی وړوکی متفرقي رسالې کافي ونه بلل شي، تر څو طالبعلمان او

محقیقینو لپاره معلومان حاصلول آسان وي، او په متعددو رسائلو کي هغوی ونه لټول شي، چي دا ټول اوس یو ځای پیدا کول مشکل دي، ځکه اکثراً ځیني رسالي ختمی شوي وي او بیا چاپ ته ئې ضرورت وي¹، دا شی د موصوف مذکور او د هغه د دعوت دواړو په اړه د تصنیف و تألیف کار آسانوي.

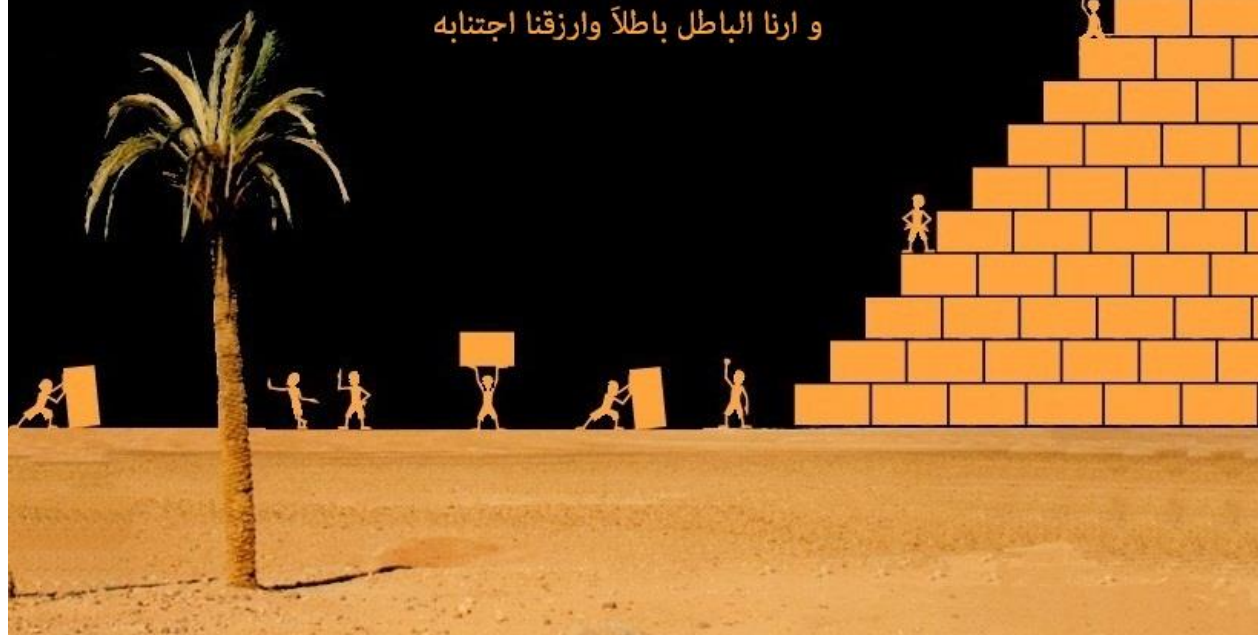
(۱۳) ضرورت دی چي د لوري درجي د معاصرو اخوانیانو نه څوک د دعوت د مفصل تاریخ لیکلو عزم وکړي، اخوان د دې اړخ په اړه د ډیر غفلت نه کار اخیستی دی، حال دا چي دا یو ډیر مهم کار دی، زه د دعوت د تاریخ د لیکلو په وخت د ډیرو مشکلاتو سره مخ شوم او ډیري میاشتي مي د مرحوم حسن البناء رحمه الله د ډائری په تلابش کي ضایع کړي، چي تر اوسه په مصر کي نده چاپ شوې، البته په سوريه کي چاپ شوې ده چي مصر ته ئې یوازي د گوتو په شمېر یو څو نسخې رارسېدلي دي، په هر صورت دا یوه واقعي کمی ده چي په دې اړه باید فوراً پاملرنه وشي.

یادونه: ¹دا ئې تصنیفي کار کړیدی. ژباړن

د کتاب له متن څخه

هر څوک چي د اخوان المسلمين د تحریک په خپلو کي د امریکا او جمال عبدالناصر تر منځ په تعاون او مرسته کي شک لري هغه دي د امریکا د استخباراتي شبکې (CIA) د مؤسس "مائلز کوپلینډ Miles Coopland" کتاب (The Game of Nations) "د قومونو لوبه" مطالعه کړي، چي تفصیلاً پکي لیکل شوي چي څرنگه امریکا په سوريه کي په ۱۹۴۹م کي د فوځي انقلابونو سلسله پیل کړه، او دغه ستر امریکایي جاسوس په دغو لوبو کي کوم کردار ولوبوه، او بیا ده څرنگه جمال عبدالناصر او د هغه د ځینو نږدې ملګرو سره تعلقات پیدا کړل او په مصري فوځي انقلاب کي ئې څومره ونډه او رول درلود، دی جمال عبدالناصر ته څومره نږدې وو، دا کتاب د ۶۰ شپيته ايمي لسيزي په پیل کي چاپ شوی وو، مصر، سوريې او عراق ته ددغه کتاب راوړل سخت منع وو، په عربي هم دغه کتاب د "لعبة الامم" په نوم وژباړل شو او بیروت چاپ کړ.

اللهم ارنا الحق حقاً و ارزقنا اتباعه
و ارنا الباطل باطلاً و ارزقنا اجتنابه

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library